This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

DR
301
.S77
V.42

A 826,200

КЊИЖАРА АНТИКВАРИЦА
ДОСИТЕЈ ОБРАДОВИЋ
БЕОГРАД

PROPERTY OF
University of Michigan Libraries
1817
ARTES SCIENTIA VERITAS

ГЛАСНИК

СРПСКОГ УЧЕНОГ ДРУШТВА

Књига XLII

С ЈЕДНИМ ПЛАНОМ.

У БЕОГРАДУ
ШТАМПАНО У ДРЖАВНОЈ ШТАМПАРИЈИ
1875

DR
301
.S77
v.42

Dir.
Perlstein
10.13.54
89161

Где је што.

СТРАНА

1. Српски поменици XV—XVIII века. Од Стојана Новаковића . . . . . 1.
2. Бока и Зета. Од архим. Н. Дучића . . . . . 153.
3. Моравска клисура међу Овчаром и Кавларом. Са једним планом. Од Мих. Ник. Илића . . . . 186.
4. Константин философ и његов живот Стефана Лазаревића деспота српског. По двјема српско-словенским рукописима изновиће издао В. Јагић . 223.
5. Путничке слике. I. Косово. Од П. Срећковића . 328.
6. Податци за историју цркве у Старој Србији. Додатак к забелешкама штампаним у Гласнику XL. Од Ив. Јастребова. . . . . 353.
7. Мера дужине (comparator) независна од промене топлоте. Измислио и конструисао Љуб. Клерић . 363.
8. Исправци и додатци к животу Стефана Лазаревића (види бр. 4). Од В. Јагића . . . . . 373.

СРПСКИ ПОМЕНИЦИ

XV—XVIII ВЕКА

ОД

СТОЈАНА НОВАКОВИЋА

—

Садржај: I. Приступ. α. Шта су поменици; β. Опис рукописа и осгале белешке из њих; γ. Поменик владалачких породица; δ. Црквени достојанственици; ε. Како је израђиван овај посао. — II. Речник личних имена по поменицима. — III. Речник географских имена, која долазе у поменицима

Приступ.

У књижевности се одавно зна за поменике. Колико ми је познато, први Вук Стефановић Караџић у предговору к првоме издању свога „Српскога рјечника“ стр. XIX говори о поменику манастира Беочина, и описује га у неколико. То чини разлажући, шта треба да уђе у српски рјечник, те говорећи о особним именима, па помиње како би „због имена српских вриједно било штампати један поменик из манастира Раче, који се сад налази у манастиру Беочину.“

За њим спомиње овај део старе наше писмености П. Ј. Шафарик у своме чланку о српским рукописима, који се сад најлакше тражи у зборнику његових списа „Geschichte des serbischen Schriftthums. Prag, 1865.“ Ту, на стр. 233 под бр. 184 и 185, помињу се поменици манастира Беочина (онај исти, што га помиње Вук) и Крушедола. „Ich

habe die serbischen Namen sowohl aus dieser als auch aus andern Handschriften zum Behufe eines slavischen Onomastikon excerpirt und alphabetisch zusammengestellt“ вели Шафарик на стр. 234 поменуте књиге. У предговору к другом издању Шафарикова дела Památky (Изборъ югосл. достоп.) говори издавалац Шафарикових дела J. Јиречек, како је у ту књигу Шафарик имао намеру уврстити и „jmenoslov srbsky z diptych „pomeniky“ zvaných. Ke všemu tomu jsou přípravy, leč bohužel jen přípravy před rukama, ježto se ve formě své nynější k vydaní ovšem nehodí. (Památky vydání druhé. Prag 1873. IX).

У „Извѣстіяма императорской академіи наукъ по отдѣленію русскаго языка и словесности Ст.Пбргъ, 1858“ том VI. стр. 386. налази се чланчић Ст. И. Верковића, „Новыя славянскія находки въ Македоніи“, у ком се наводе исписи из поменика цркве Кратовске (о којима ћемо говорити мало даље) и из поменика манастира св. Прохора Пшињског близу Врање.

Архимандрит дечански Серафим Ристић у својој књизи „Дечански споменици. Београд 1864“ наводи на стр. 19 испис из поменика манастира Дечана. У Гласнику XXIX, исписујући живот Петра Коришког, сами смо (стр. 313) говорили о поменику коришком, који је у истоме рукопису. И К. Николајевић у својим чланцима „Србски Комнени“ (Гласник XI, XII, XIII) помиње поменик ман. Дужи (Гласн. XI, 272), поменик Пшинског манастира св. Прохора код Врање (Гласн. XII, 449), и Лесновски (Гласн. XIII. 249), о чему ће се даље посебице говорити.

Хиљфердинг у опису свога путовања кроз Босну и Стару Србију (превод у Срб. Лет. 1859 и д.) говори и наводи исписе из поменика Сопоћанског (Срб. Лет. 1859 I. 155). Том приликом вели: „То је права богата збирка словенских имена, и кад их мало у ред доведем, то ћу

их штампати на корист наших филолога.“ Колико ми је познато, Хиљфердинг ту намеру није извршио.

Може бити да ће у описима разних манастира још где бити каква спомена о старим поменицима. Није нам задатак купити потпуни попис њихов. Довољно је да се зна, како се цело садашње знање о овој врсти писмених споменика своди на неколике белешке и на основане а неизвршене радње. Наша је намера у овоме послу била, да извршимо жељу Шафарикову, и да одговоримо потреби коју је споменуо Вук, по плану, који се види у делу и о коме ћемо на крају говорити. Имајући прилику да за тај посао употребимо приличан број рукописа, дужност нам је пре свега описати их, и уз то исцрпсти из њих ону грађу, која се може, ма по чему, употребити у испитивању прошлости наше.

α.

Шта су поменици.

У томе задатку ваља нам на првом месту исписати из помсника врсте, које ће горњем питању помоћи. Тако у поменику Крушевском (види опис у чланку другом) долази одмах на 1-ом листу под насловом „Изоглашеніе ѡ светѣмь поменницѣ“ ово: „Понѥже црьквы божьствьнаа сь троудѡмь ѕыждеть се и сь любовію вьсакаа правила ѥе сьнискають се, сыречь сьсоуди слоужьбны, златіи и срѣбрьны, иже соуть вьноутьрь светаго ѡлтара и прочее иныѥ потрѣбы, ть же пакы вьноутьрь храма светыѥ и божьствьныѥ иконы срѣбрѡмь и златѡмь оукрашен'нѣ, и по стѣнахь и по темьблоу вьса елика соуть оустроенна и нарежденьнаа и по хѡрю высештаа и по скрипьцѣхь, по тѡмь и завѣс. . . . ставьци и светыѥ книгы ѡк(оване) и не ѡковане и вьса прочаа, ѩже требоуеть велика и вьсакаа и мала црьквы: сіа вьса по дробьноу написана соуть вь хрісѵволѥхь и зав(ѣть)ѝникоу светыихь ктітѡрь. Сь же поменьникь вьсемь прѣставльшіимь се вь светѣмь храмѣ семь, послоужьшіихь и мило-

стиню давьшіихь, и приложьшіихь села и метохіе и прочаа таковаа, и просто рекьше вьсемь хрістіанѡмь православьніимь. И сіа оубо вьса ꙗже рѣхѡмь и вьписахѡмь ни едино оть нихь да оупразднить се или повредить оть домоу божьстьвнааго. Поменьникь вь вьсакоу соуботоу да прочитаеть се, и да поминають се творѣштеи благаа и правовѣрьно слоуж(еш)еи светѣи и божьстьвьнѣи црьквы. Творѣштеи злаа, и иже несоуть пріꙗтели црьквы, татіе и грабителіе, да проклинають се. Иже аште дрьзнеть кто разорити завѣть црьковьны, отꙗты что, или село, или виноградь или чловѣка, или ино что любо, вразы црьковь(ныи) проклѣтіи да соуть. Аминь."

Осим овога предговора, који сам нашао само у поменутом рукопису, долази у пет: у Призренском, Лесновсвом, Крушевском, Коришком и Водичничком правило црквено са два дела. У првом се ређа, кад се како у цркви ради помињања имена из поменика чинује, и које се кад песме певају, шта ко од свештенства ради и на ком месту у цркви. Тај део је најопширнији у поменику Лесновском. Други је осим варијаната, који су незнатни, једнак у свима; наслов му је: Ѡ хотештіихь вьписати се вь светіи помѣникь. Исписујем тај чланак из поменика призренскога, и гласи овако: „Подобно ꙗсть всѣмь хотештимь вьписати се вь светыи сьи поменникь и ѡбьштникь быти желае тамошьныихь благь и причесникь вишнааго сынопо(ло)женіа и ѡного неизреченнааго веселіа и светыꙗ и живоначельныꙗ троице свѣтомь просвѣштати се, ꙗснѣе же и чистѣе, ꙗко да иже оть здешныихь прѣписанныи бꙋдꙋть и вь тамо сꙋштіихь животныихь книгахь идѣже тамо бꙋдеть вьзданіе, ихь же око не видѣ ни оухо слышаа, ни на срьдце чловѣкꙋ не вьзыде. Сыхь оубѡ и мы, отьціи и братіе, вьзыраюште, потьштіимь се дѣлы благыими тамо написати се послꙋшаніемь, трьпѣніемь, молитвами и смѣреніемь, вьсегда дьнь и чась и сꙋдь боудꙋштіи помышлꙗюште. Подобно же

иже аште кто таково приложить вь монастырь, хотеште земльными и тлѣньными и вь скорѣ погыбаюштіими коупити небеснааго оного и не иждивоуштааго царьства Христова, да вьписоують се коупьно и тыи равно вь поменныкь и да се поминають по сьмрьти до вѣка. Аште ли же кто хоштеть написати се и дасть вь монастырь села, виноградь, сьсвдь црькви что любо подобно, за ту тькмо да се запише. Аште ли же комоу слоучить се и много потроудивьшоу се вь монастыри или братоу или бѣльцоу, отити вь иноу страноу, и тамо скончають се, таковыихь нѣсть подобно вьписовати. Аште ли же нѣкоимь бѣсовьскыимь завидѣніемь бидеть се разлоучиль оть монастыра и иньде се прѣстави, а боуде достоинь помѣноу, да есть на расвжденіе прѣдстателю і еклисіарьха и свего братьства, а не по пристрастію коемв. Братіа, елика се прѣставлають вь монастыри, да се вь писвють; такожде и бѣльци. И бѣльци да се вьписвю, елици се погрибаю. Аште ли же кто не подасть благословеніе вь мо(на)стыри, да се не вьпише. Аште ли кто дрьзнеть вьписати се самь, или отца, или матерь, или кого оть сьродьникь безь повелѣніа игоуменова і еклисіархова и всего братьства, таковыи вь мѣсто помена, да есть извржьжень оть животныихь книгь, и да се вьпише вь погыбѣлные книгыи, и да имать честь сь рекьшіими: „вьзми, вьзми, распни его“, и сь Ананіемь и Саньфирою. Такожде да есть отлоучень иже аште кто кого по зависти нѣкоеи извржьжеть ись помѣньныка, развѣ, аште се наиде еретигь.“

Неколико записа, које ћемо из поменика, којима смо се бавили, навести, показаће у неколико и начин извршивања ових одредаба.

Тако у Крушевском поменику долазе неки записи, које ћемо овде редом по листовима исписати:

Л. 33. Земли Срѣмь, оть Бачке са села Баише.

Л. 36. Земли Срѣмь, паланка Карьловчаци.

Л. 42. Село Глободерица, приходи Коста, и писа себе, рече юнца матери Стани мѣсеца Сект. .кз.

Л. 112 као глоса уз имена: Земли Срѣмь лето ҂зрлз. (7137=1629).

Л. 140. као глоса уз имена: Ѡть Пологь оть Оброшовце Марко писа. (҂зрпа, 7181=1673).

Л. 141. на дну: Село Косатица. Писа Крагви матера Зора .г. лутг. плт и ѡцѹ Вѹкоти .в. лутг. плт.

Л. 142. на дну: Писа Славѹевићь Коинь себе .в. лѵтг. плти, и пакы писа себе .г. лѵтг. плти.

Л. 166. по писму запис из прошлога века: Се лето Вишеградь. Писа Хачи Ивань себе вь свети поменикь и писа ѡцоу Ѧнѹшѹ .е. лѵт. и братѹ Лазарѹ .г. лут. и пак себе .г. лѵт., подрѹчию Фіми .в. лѵт., и рече давать на годинѹ по папѹче.

Још је богатији таким записима поменик пећски, нарочито што се тиче путовања калуђерског.

Л. 32. Игѹмена Логѵна пѹть, лѣто ҂зрлз. (7137=1629,) као глоса уз имена.

Л. 35. б. Лѣта .рмг. (7143=1635) пѹт Чрьна Гора, као глоса уз имена.

Л. 37. Пѹть Маѯнима вь градь Панчево лета ҂зрои. (7178=1678).

Л. 46. Запис, непотпуно сачуван због потоњег обрезивања, али се види из њега, како су у селу Дренцима обећали манастиру пшеницу давати.

Л. 59. Послѣдни пѹть Босна, лѣта .кѕ. (7126=1618).

Л. 60. А се помени оть Оугровлахь некоихь Србль послани Козмомь хажиѡмь ѡ семь трѹдивша се. Бисть ѹ лето .кз. (7127=1619) на Градчаници, приде ка намь о саборима ѹ проскомидіе подпись о всемь.

Л. 62б. Пѹть Рачана лѣта ҂зрла. (7131=1623) као глоса уз имена.

Л. 63. Пѹть Діонисіа. Самоковь лето .р... (16.—), као глоса уз имена.

Л. 64. Мѣсто Призрѣнь, Пѹть Спиридоновь. Лѣто ҂зрл. (7130=1622).

На истом листу, на другој страни: Пѹт Силивестровь. Самоковь. Лѣто ҂зрлв. (7132=1624). Обоје као глоса уз имена.

Л. 65. Самоковь. Пѹть Логіновь лѣта ҂зрлд. (7134 =1626). Као и иначе вазда, глоса уз имена.

Л. 66. Лѣта ҂зрко (7129 = 1621) Зде поменици оть Ѹгровлахіе нѣкоихь благовѣрыихь Христіань. Та белешка стоји одмах у почетку тога листа, црвеним исписана, а за њом се ређају имена у четири ступца до краја листа 67, где на дну у крају друге стране стоји друга белешка: До зде Ѹгровлахіа Варламь и Софроніе. Имена су све српска.

Л. 68. Глоса на врху: Ѡть нахіе скопскіе и кратовскіе.

Л. 72. Бачка, лѣта ҂зрлг. (7133 = 1625).

Л. 76. Херьцеговина. Пѹть Силивѣстра лѣто ҂зрлг (7133 = 1625).

Л. 78. Сиа братіа манастира Ремете, зовомь Ѡрахвички. Лета ҂зрле (7135 = 1627.)

Л. 78. Манастирь Бешеново. Братіа. Лето ҂зрле (7135 = 1627).

Л. 79. Пѹть ѹ лѣтѹ ҂зрла (7131 = 1623) коѡвонв (тајном буквицом: Паисеи. Види Гласн. XXV. Један ћирил. зборник, чланак Ст. Новаковића).

Л. 83. Пѹть ѹ лѣто ҂зрле. (7135=1627) коѡвонв ѡхнцнесв (Паисеи Смерсини).

Л. 94. Пѹть Самоковски ҂зрли (7138=1630).

Л. 95. Пѹть Никоновь лѣта ҂зрма (7141=1633).

Л. 100 Поуть Василіа ігѹмена, лѣта ҂зрма (7141= =1633).

Л. 101. Пѹть архидіак. Миила лѣта ҂зрм (7140=1632).

На истом листу: Сіе пріинесе Іѡаникіе Рудничанинь, лѣта ,зрог (7173=1665).

Л. 104. Лѣто ,зрмв (7142=1634) Михаиль Боудимь .рмг. (7143=1635).

Како су на својим путовањима записе за поменике и патријарси примали, показаће још ови записи из истога пећског поменика:

Л. 110 Маѯимь божіею милостію патріарха пек. Пѵть ѡть Самокова и ѡть Разлога ,зров. (7172 = 1664)

Л. 100б. Маѯимь, божіею милостію патріарха пекскы, лѣта ,зрѯа. (7161 = 1653.)

Л. 111. Божіею милостію патріарха Маѯима пѵть вь лѣто ,зрѯѳ (7169=1661). Влашьки.

Л. 112 Маѯимь, божіею милостію патріархь пећскы, лѣто ,зро (7170=1662) пѵть Самоковскы.

Л. 113. Село Іѡшаніца горьнѩ. Божовић Новица Плавланинь ѡть долнега ѳлога писа себе помень и братѵ Станиши помень. Рече вола петака. Лѣто ,зрѯ (7160=1652).

Прва страна тога 113 листа пуна је оваких записа, које не исписујемо.

Л. 114а. Арьсеніе божіею милостію патріархь пекьскы принесѡхь ѡть Срѣма ,зрпд (7184=1676).

У Крушедолском ретко долазе на крајевима записи, но инак на другој страни листа 87 уз нека имена на крају долази запис: принеше кандила.

У Водичничком на другој корици стоји старији запис: Кѵчевишта. Филипь писа ѡвцѵ Благовештенію.

Из свега, што је довде наведено, неће између осталога ни то утећи оку пажљива читаоца, да је установа поменика знатно помагала ономе концентрисању народа око манастира у време ропства и мрачних дана наше историје после Косова. Тога ради опомињемо и на географски речник на крају, састављен из географских имена, што у поменицима по глосама долазе. Одатле се види на-

ционална и политичка мисија, коју су они у оно време извршили, и која је у вековима, ближима времену самосталности српске, тим знатнија бивала. Тај резултат, држимо да без сваке сумње потврђује географски речник на крају и записи, које смо напред приопћили.

β.

Опис рукописа и остале белешке из њих.

1. На прво место узимамо преда се поменик, који смо назвали Призренским (у скраћењу Пр.). То је рукопис писан на кожи, на листовима око 20·5 сантиметара дужине и 13 сантиметара ширине. Он је својима народне библиотеке и стоји у збирци рукописа под бр. 227. Добављен је из старе Србије. Сад броји 80 листа, али они не стоје у реду, и с горњега су краја с леђа књиге оштећени, што, у осталом, није наудило садржају, јер су празни крајеви страна око текста пространи. Оно што би дошло у почетку поменика, сад је на 15 листу и гласи: Сь Богомь починаемь поменикь домоу светыѥ Богородице Призрѣнскые, али је црвено мастило, којим су те врсте писане, тако избледело, да се сад једва могу те речи прочитати. На листу 57 који је на другој страни са свим празан, на првој се налази запис, који гласи овако: Прочато си помѣник домꙋ и храмꙋ пречистие богоматѣри призренстеи претопрезвитерь на ҂аѯнѕ (1756). Ѡ жалости що дочека, летошное лѣтѡ. А сад Тꙋрци ꙋ таи храм кланають сь а Христианы не пꙋщають. Ѡ чꙋдесѣ, Богородице, Тꙋрком допостила ние никако ѡградить колѡ на тꙋю црьковь. Руком г. Милана Д. Ковачевића учитеља, који је овај поменик народној библиотеци добавио, записано је на корицама, да је та црква потурчена 1756 године, и да је задужбина св. Саве, што, сигурно, народ тамошњи приповеда.

Али је мало теже определити време, кад је овај поменик писан. Године, као обично, забележене нема. С тога

се морамо помоћи владалачким помеником. У њему за Душана стоји: Стефана цара благовѣрьнааго, али је нешто брисано, па после то написано. Иза Душана поменик се наставља овако: Благовѣрнаго Стефана Оуроша; — кнеза Лазара и монахию Евгєнію; — Стефана Воука и монахію Мариноу; — деспота Стефана; — Стефана Воука; — монаха Грігорија; — Стефана Лазара. Особине овога поменика, које се у другима не налазе, могле би бележити време, кад је он писан. Знатно је, што се никако не помиње Вукашин, што се жена кнеза Лазара помиње као монахиња, што се уз Вука Бранковића пише владалачки придевак Стефан, и што се уз његову жену, такође као калурицу, помињу њихови синови Гргур и Лазар, и уз име овога последњега такође придевак Стефан; што се међу синовима Вуковим не помиње Ђурађ; што се иза кнеза Лазара најпре помињу Вук Бранковић и његова жена, па после синови кнеза Лазара, деспот Стефан и Стефан Вук, а иза ових синови Вукови, ако монах Григорије не буде један од браће Вукове, јер му је брат Роман још за цара Уроша био калуђер у Светој Гори, и јер се за сина Вукова не зна да се калуђерио. По свему овоме изашло би, да је овај поменик постао на крају XIV, или у самом почетку XV века, у време, кад су се Лазарева и Вукова породица отимале и с Турцима мириле и заваћале зарад владе над растргнутим земљама српским. Иза последњих речи поменика као да је било још нешто, јер је нешто брисано. Да ли је с тога места име Ђурђа Бранковића избрисано?

Што у овом рукопису припада поменику, оно је на првих 57 листа. На листу 58 почињу песме богородици, а на л. 67 њезин параклис. На последња два листа, 79 и 80 долазе записи, које овде исписујемо:

(Лѣта ҂ѕ)цнз (6957=1449) мѣсеца Ѡктом(вріа) .кз. оу петькь днемь (множь)ство ѥзикь скѹпи се вьсточнихь и за(па)днихь страньь; начельници ѹгрьскомѹ ѥзыкѹ Ѩнько,

Агаранѡмь Мꙋрать; и бы бои подь Приштинѡмь и зѣло множьство трꙋпѡвь чловѣчьскыхь паде.

Вь лѣто ҂ѕцм (6940=1432) мѣсеца Авгꙋста роди се Лазарь.

Вь лѣто ҂ѕцлг (6933=1425) мѣсеца Априлꙗ .ві, дьнь прѣстави се госпожꙗ Маара.

Вь лѣто ҂ѕц е (6955=1447) мѣсеца Фебрꙋаріа .ѕ. дьнь ꙋ понедѣлникь дьнемь .е. чась трꙋсь бисть .в. крати.

2. За Призренским узимамо Лесновски (скр. Л.) Добављен је народној библиотеци из Старе Србије и стоји у збирци рукописапод бр. 235. Почетак му је: Сь Богомь починаемь помѣникь благочьстивимь ктыторѡмь светаго храма сего, Лесновскаго монастыра. Садашња везана књига броји 110 листа у fol. око 30 сантиметра дужине а 20 ширине; али је само првих 8 листа старо писмо и хартија, а остало је из прошлога века, махом празно. Видеће се, како смо одатле у речник врло мало црпли, јер су на новој хартији махом бугарска имена и места. На листу 4-ом првој страни, у другој половини испод вешто израђене арабеске, која заузима целу прву половину стране долази: Помѣни, Господи, благочьстивыихь и христолюбивыихь цареи нашіихь рабы свое вѣрные вь царстви си. Ту су последњи: цар Урош и царица му Ана, и они долазе на дну стране, те с тога на другој страни истога листа долази озго помени призив као што је мало пре наведен, и испод њега пола стране празнога места за потоње цареве, којих није ни било. Где долази помен патријарсима (л. 6) пише истина озго: Помѣнь светіимь патріархѡмь срьбскиымь, али се не помиње ниједан патријарах, већ сами архијепископи. На листу 5-ом долази општи помен за ктиторе, цареве, архијепископе, јепископе, и.т.д., опет дакле без патријараха. На листу 9 долази помен „деспота Драгаша Костантина,“ а испод њихь Благочьстивыхь ктыторь и господь нашіихь оугровлахіискые земли и молдавскые и Богданіе. Ту се

помиње „Цветко воевода Белграда“, „Марсна, госпожда Фенкла, земли оугрьска,“ Марко и Степан Јакшићи. Како је манастир Лесново зидао Оливер (Гласн. XIII. 293 и д.), то одмах на 4-ом листу на другој страни оздо долази и помен њега и породице његове овако: Помѣни, господи, благочьстивыихь ктиторь нашіихь вь царстви си: Оливера дѣспота, и подроужіе Марію, и чеда ихь: Дьницѹ, Краика, Даміана, Видослава, Дабижива, Роусина, Оливера.“ Овај родослов Оливеров штампао је по препису Ст. Верковића већ К. Николајевић у Гласнику XIII стр. 294. Г. Верковић је без сумње преписивао из исте књиге, која је сад пред нама, јер на л. 27 има запис о његовој походи. Али је он у преписивању начинио погрешку, прочитавши име петога сина Оливерова Гусин место Русин. Та је погрешка, наравним начином, морала отићи и у речник Даничићев. Због те погрешке падају и хипотеке К. Николајевића, које је на томе имену оснивао у Гласн. XII, 443, 444. Да оно истина налик на Г нацртано Р није Г него Р показује се натписом на л. 6 за помен патријараха, где два пут долази на месту, које не да о овоме сумњати, у речима патріархѡмь и срьбскыимь. Из свега, дакле, што видимо, и судећи по красном писму, укусно изувијаним иницијалним словима, може се слободно држати, да је поменик овај писан за живота самога Оливера у XIV веку.

У први мах празна остављена места на тим листовима, попуњена су позније записима, од којих ћемо три старија и важнија овде исписати. Тако се на другој страни л. 6 чита ово што иде.

Изволѥніемь ѡтьца и поспешеніемь сына и сьврьшеніемь светаго доуха, кроугь лоуны .а. сльньчьни .кг.[1])

[1]) Рачунајући по делу Handbuch der historischen Chronologie von Dr. H. Grotefend, Hannover 1872, круг луне а и сунца кг. догодили су се у XV в. год. 1463. у XVI-ом 1558. у XVII 1653. Према томе што се тиче времена, кад је овај запис писан, ми бисмо се одлучили за 1558 годину.

Како пріидѣ Никола Пѣпикь оть богохранимаго мѣста Кратовѣ вь светы монастирь светыихь бѣсплтнихь силь архистратигь Михаила и Гавьрила, глаголеми Лѣсново, и мы боголюбива братіа сьвькоупивьше се говорыхомь емоу о потребахь иже вь светѣмь монастире. І понеже бѣше и оть прежде вѣликоу порьтоу оть села сь братомь своимь Георгиемь сьградиль, и келіами же бѣше оскоудьно вь светеи обители сеи, и сьградише келіе подь подь и надь подь братиамь вь испокоеніе, и архондарикь за испокоеніе гостомь вь долнеи же стране монастира кь ливадѣ. По прешьстви же брата своего Георгіа сьи Христіанинь Никола видѣ припратоу црьковноу оть древіа сьзданоу, и пришьдьшоу до разореніа, и оть основаніа въздвыже и съзыда сь каменомь и варомь и покры и украси съ въсакимь украшеніемь, вь припратѣ же привѣдѣ водоу и съгради крьстыльницоу въ мраморы оть далече привезенъ і еште же на мѣтохоу на Злетовьштице приложи два копата лозіа светому монастирь краи ваде, и еште на метохъ монастирьскемь глаголеми Шибинь, храмь светаго великомученика Георгіа съзида оть основаніа съ вьсакыимь оукрашеніемь црьковныимь, еште же и коупи мѣтохь вь селѣ глаголемемь Лѣзово, оть агареньскыихь рукь, кукие и сотьнице и нивѣ и ливадѣ, и приложи светомоу монастироу на оукрепленіе братіамь. І еште же одежде свештеньничские, фелонь оть камухе и епѣтрахиль сь златомь и оть доуганихь што сѫть у Рибаре по .тѫ. аспры вь годину на укрепленіе водѣ и светомоу монастиру, і еште же обѣштаніе сьтворы, светы монастирь посештати противу силѣ своеи до живота. (За овим долази три прста празнинс, па се онда наставља). І еште аште что приложить се оставивьше место да вьпишеть се вь светы поменикь.

Мы же боголюбьзна братіа сьбравьши се отьць ігумень Неофить іеромонахь и проігумень, свештеници и діакони и старьши сь вьсемь братьствомь светаго монастыра видевшіи толико усрьдіе и любовь оть того благочьстиваго Христі-

анина ѣь светомоу монастирѣ и сѣтворыхѡмь междоу собою завѣштаніе помѣнь творити емоу ѩкоже достоить светыимь ктиторѡм, вь неделю вечерь параклись и на трапѣзѣ прилѣвьѣь, вь оутре иже дьнь понедельника лѵтурьгіа въ животе сѵштѵ. По пришьстви же вѣка сего въ понедельныѣь такожде творити лѵтоургію и вечерь коливѡ, и помѣноваты монахію Аньноу и Геѡргіа, и Николоу и Дмитра. И тако завѣштахѡмь и сѣтворихѡмь съ записаніемь сьборьне творити вь светѣ обытели сеи, дондеже и стоить сіа света обытѣль съ вьсакымь ѵтврьжденіемь и по нас хотештеи быти братѣи. Аште ктѡ дрьзнеть разорити сіе выше писаньное ѵтврьжденіе или светыи поменикь преписоуюште извадити сіе, изоставиты оть светаго поменіка, такови да боудоуть проклѣти ѡть Господа Бога и оть прѣчистіе его матере и оть .тиі. светыхь отьць, и да бѵдеть сь глаголюштими: Распни, распни его; на послоушаюштіихь же сіа ѵтврьжденьна благодеть божіа и милость и прѣчистіе его матѣре да боудеть на ныихь вь бѣсконьчніе вѣкы, аминь.

На другој страни листа 5 налази се исти таки запис, очевидно с овога преписиван и скраћиван са годином ,зрп. (1672). У њему се приповеда, како „пріидоше ѡрьтаци ѡть Кривоу рѣкоу оу монастирь Лѣсново на поклоненіе светомоу ѡцѵ Гаврилоу и на видѣніе светаго монастира сегѡ. И видѣше порѵшеноу трьпѣзарію и келіе до разореніа стало, и платише маисторѡмь и за штице ѡрьтаци оть Паланькоу, ѡрьтакь Петрь, ѡрьтакь Іѡкѵмь Божикь, ѡрьтакь Стефань, ѡрьтакь Петькѡ, ѡрьтакь Стоѩнь, ѡрьтакь Марьтинь. И дадоха каньдило срѣбрьно прѣдъ светаго арьхаггела Михаила арьхистратига.“ За тим следује наредба о томе, како ће се овим ктиторима спомен у цркви чинити.

На страни 1-ој листа 3-ег, ниже општега помена налази се такође овај испис: Вѣстно бѵди прочитаюштимь что пишеть више южнаа врата црькве на мраморь: Оть Пешне низь доль до кольникь подь господьско лозіе до дѣль,

и по дѣль къ Волчакъ та низь доль та изь Коритницѹ до пѹта што иде презь Леговьць до крьста, та изь брьдо на мраморь презь доль на крьсть изь доль до просеченикь на Блатче и надь Планѹ на Ѹхо надь Бѹковѹ равнѹ и пѹтемь на писані борь, на брезѹ, на Планиницѹ, на Клобѹчьць до пѹта на деле те низь рекѹ подь Баково, те до Бѹнашь те през редовно каменіе презь Липовець, те подь присадь, низь колникь надь господьско лозіе подь Пешни на доль. И оть злетовскы трьгь но .р. перперь на годиште, и глобичкы синорь изь Млатеевь потокь презь Равеникь по дѣлѹ къ каменѹ на Киселицѹ по среде ливадѹ на Могиліштѹ и преко презь брьдо, презь Дреновѹ доле на дрѹма къ Прьчевѹ изь дрѹмь оть крьста низь доль къ Бѹнашѹ презь брьдо къ крьсту и преко на мраморь нізь доль к Млатеевѹ долѹ презь рекѹ.“

Ово је, као што се види, комад из даровне дипломе манастира Леснова.[1])

---

[1]) Лесново је једно од познатијих и виђенијих средишта књижевне радње XIV века. Упућујући тога ради на један запис из Синаксара лесновског (библ. срп. уч. др. бр. 54), штампан у књизи Ламанскога „О нѣкоторыхъ славянскихъ рукописяхъ въ Бѣлградѣ, Загребѣ и Вѣнѣ. 1864“ стр. 19. саопштавамо овом приликом још један натпис, с једног кожног листа из књиге исцепљенога, који се сад налази у народној библиотеци под бр. 237, и скоро је набављен. Тај натпис гласи:

Изволеніемь ѡца и поспѣшеніе(мь) сына и сьврьшеніемь светаго доуха написа сѧ сиѧ книга глаголемаа светыи Ефремь вь земли златовьскои вь мѣстѣ рекомѣмь Лѣсново вь ѡбитѣли светаго архистратига Михаила вь лѣтѣ благовѣрнаго и христѡлюбиваго царѣ бльгарскаго Іѡана Алеѯаньдра и благовѣрнаго и христѡлюбиваго светаго царѣ Стефана србъскыѭ и грьчьскыѭ земла и великаго деспотѣ Іѡана Ѡливера хтитора тогожде храма и при всеосвештенномь архиіереи тыѭ земла кѵр Арсеніи повелѣвшомѹ ми пи ати сихь книгь моеѭ хоудостиѭ Тахате чрьньць. Да ѡци и братіа и послоуш-

Остали записи сви су познијега времена.

3. На треће место узимамо поменик пећскиь (П.) Почетак му је: Сь Богомь починаемь поменикь домь спасовь архіепископіе великіе. Напоминаніе светіимь господамь и ктиторомь нашимь і архіепископомь, епископомь же и свѣштеникомь и свештеньноінокомь и благовѣрьнымь властѣломь иже вьсхотѣть, кь симь же и жителе домь сего великаго и светаго иже богоугодно и правовѣрно трудеть се вь нюмь. Сице починаемь: Помилуи нась, Боже, по велицѣи милости твоеи, еште молимь се о благовѣрьныхь и богохранимѣхь господь нашыхь и о всѣхь воехь ихь: архіепископе нашемь, име рекь, и чьстныихь свештеньныцѣхь и иже о Христе діаконѣхь и о вьсѣмь прічтѣ и о людѣхь.“ За овим долази поменик владалачки. Знатно је, што се и ту не помиње Вукашин. У зачелном оглављу, као што се из истом наведенога исписа види, нема спомена патријарсима, већ само архијепископима; али на трећем листу долази патријарашки поменик. У владалачком поменику, писаноме једном истом руком, на првом листу, последњи је деспот Ђурађ Бранковић, али помена о Вуку Бранковићу, који на другом месту налазисмо, такође не налазимо. Поменик је сад својина Српског ученог друштва, и налази се у збирци рукописа под бр. 61. Писан је сав на хартији дужине око 27·5 сантиметара, ширине око 19; листа броји 114. Имена, осим познијих ређих приписа, писана су уставним писмом, заузимају по два и по четири ступца на једној страни, како где. По врховима страна обично

ници и настоштіи не клатвами отмьштаите, нь паче благословь рьцѣте о мнѣ, кьждо вась аште мнаште се сьмрьтнии кь Богоу спасоу нашемь гонезнати ми вѣчныхь мжкь сь всѣми вами, понеже не бѣхь письць, нж повелѣніемь Господина ми епископа Арсеніа начрьтохь сихь книгь вь лѣто ҂ѕоуа (6861=1353) ендиктионь ѕ. и Богь да прости и вь бждштимь вѣцѣ, аминь.

долази: Помѣни, Господи, доуше рабь своихь вь царстви сы. У овом поменику има доста записа о путовању калуђера по писанији за поменик, које смо напред навели. Уз те записе обично долази година. Тако са годином 1612 (л. 40) има запис:

„Мачва лѣта .рк. (7120=1612), родителіе митрополитоу белград. кѵр Висар.“, а на истој страни с другога краја: „лѣта .рка. (7121=1613) родителіе митрополитѹ тамишвар. кѵр Неофитѹ“. Још нека маргинпалија осим ових доћи ће на другом месту. Према свему у овом ће лепо и брижљиво писаном поменику бити имена од XV. века па све до краја XVII, са врло мало још познијих.

На послетку на л. 26а долази овај запис: 1765 лѣта фрѹдоѭь именемь Светая Ѳроица Неманыића црьковь бѣше проѥисла. Доће такавъ заманъ, тако Богь даде, у гладнѹ годинѹ открыи се црква и прыивати се Ныикола именемъ Новыићевыићь са хрысяныі и писа самь ѡсамъдесетъ гроша Никола, а дрѹги що могоше и феръманъ за нега. Тешко имасмо попечение, и не можемо га изъвадити из залоге. Тако стои. — Ниже тога су неке цифре, ваљда од прилога за оправку.

На л. 63а. има марг. на врху: Самоков. Софроніе еѯархь лета .кз. (7127=1619).

4. На реду нам је поменик Крушевски (Кр.). Писан је .на хартији, и прилично је оштећен с почетка и на крају. Својина је народне библиотеке, и стоји у збирци рукописа под бр. 226, а добављен је заједно с призренским. Има листа 169, а дужина им је око 21·5 а ширина око 16 сантиметара. Има и записа с годином, од којих се неки у првоме чланку видети могу. Најстарији је од свију на л. 32: место Бодимла вь лето ҂з и .р. и .ід. (7114==1606) приде изъграфь Стахина (? Страхина. Пр.) вь монастирь. Почетак на другоме листу гласи: Начѣло помѣника светіихь ктѵторь светаго Благовѣштеніа глаголюмь

Кроушево, и прочихь благочьстивыихь и боголюбывыихь, обаче имоуштихь любовь и оусрдіе кь светомоу храмоу сѣмоу, домѹ божію, итд.“ На другој страни листа 5 почиње Поменьникь господамь срьбскимь. Ред имена у овоме опет одступа. Тако се помиње иза Душана царица монахіѩ Евгеніѩ, иза ње цар Урош, иза њега краљ Вукашин и син му краљ Марко; за тим овим редом: кнез Лазар, мон. Јевђенија, деспот Стефан, Вук Бранковић, монахиња Марина, деспот Ђурађ, деспотица Јерина и даље Бранковићева породица до монахије Анђелије, архијепископа Максима и брата му деспота Јована. Цео тај помен писан је једном руком. У поменику архијепископа српских последњи је патријарах Никодим. По томе би овај поменик био основан или из старијега преписан на крају 15-ога века. На првој страни листа 10-га почиње се Поменикь светыихь ктыторь иже и сьздаше и оукрасише сьи светы храмь Благовѣштеніе, глаголѥмь Кроушево. Помени, Господи, доуше рабь своихь сихь. Помени, Господи, благочьстиваго и вѣликаго жѹпана Прибила, Вьрнавоу монаха, благочьстивоу госпождоу Больславоу и синовѣ ихь; благочьстиваго и вѣликаго жѹпана Петра, Іѡанна монаха, благочьстиваго и вѣликаго жоупана Стефана и подроужіа ихь сь чедми. Помени, Господи, прьваго мольбьника светаго храма сего Ефросіма игоумена ѥромѡнаха, и братію его, иже ѡ Христе, иже потрѣдише сь нимь. Поменьникь вьторимь ктиторомь по прьвыихь. Помени, Господи, доуше рабь своихь сихь, благочьстиваго дѣспота Стефана и матерь его, благочьстивоую госпождоу Іеленоу. Иза овога остављена су места за нове ктиторе с Благочьсти до дна друге стране листа 10, на целом листу 11 и 12. На л. 12 другој страни, познијом руком написано, стоји испуњено једно место: Благочьстиваго и христолюбиваго Павѹ жѹпана. Иза тога долазе калуђерска, па световна имена, занимљивија него и у којем другом поменику, јер је поменик исписан од великога мно-

штва рукописа, обилатији је но и један други географским именима, и сва прилика, да је много по народу путовао, јер се међу географским именима палазе места скоро са свију страна српства. Осим тога овај поменик је оригиналних тако рећи записа, јер није, као у другима, највећи део имена једном руком исписан, већ је сваки помен, може бити, на месту, калуђером, који је с књигом путовао, уписиван.

Географски је интересан овај поменик, што у њему на два места на л. 35б у речи Хиньѣѭшь и л. 58а у речи Хінѣа долази за глас ѣ особито нацртано слово. То је д (иницијал) са продуженим, па после малом цртом прекрштеним горњим вршком.

5. На пето место узећемо поменик Водичнички (В.). Тај је поменик својина Српског ученог друштва, и стоји под бр. 23. Писан је на хартији, дужине 31 а ширине 21 сантиметар. Почетак му је: Сь Богомь починаемь помѣникь храмоу светаго Благовѣштеніа прѣсветые Богородице подь оувесіе Чрьніе горы въ мѣстѣ нарицаемѣмь Водичникь. На л. 3 починье Помѣникь господамь срьбскымь. И овај се завршује породицом Бранковића. У њему се помињу краль Влькашинь, краль Марко, Влькь Браньковикь; али је имена свој тројици позније неко цртом превлачио. У поменику архијепископском последњи су патријарси Кирил и Никодим. У овоме долази подела поменика с окићеним, из иницијала састављеним црвеним исписаним заглављем на особитим листовима: А се помѣникь іеромонахомь; А се помѣникь монахомь; Се помѣникь презвітеромь; А се помѣникь бельцемь, мужемь и женамь.[1]

Имена много нема, она напуњају простор до краја 13-ог листа. Маргиналија су, као и у осталим, где мање

[1] У Крушевском: Се же поменыкь вьсемь прочимь белцемь и бѣлицамь.

где више, испуњена географским именима. Од л. 14 почиње: Мѣсеца Мартіа вь . ке . слово иже вь светыхь отца нашега Іѡана Дамаскыпа, на Благовѣштеніе прѣсветые владычице наше Богородице и приснодѣвы Маріе. Благослови отче! На крају друге стране л. 24 почиње Иже вь светыхь ѡтца нашего архіепископа Константина града Иѡана Златооустаго слово на Вьскрьсеніе Христово. Благослови ѡче. И оно траје до краја листа 28, који је у овом поменику последњи.

6. На шесто место узимамо поменик Коришки. (К.) Он долази у рукопису, у коме је напред служба и живот Петра Коришкога. Како сам живот Петра Коришкога исписао и саопштио у Гласнику XXII, стр. 311, тамо сам говорио о рукопису, те овде нећу понављати, што тамо има. А иначе нема у овом поменику ништа друкчије но у коме досадашњем, да би се о њему опширније говорити морало.

Добротом г. И. Руварца из Карловаца могао сам употребити још два фрушкогорска поменика. То су:

7. Крушедолски (Круш.), о коме већ Шафарик говори и

8. Врднички (Врд.) на мал. фол.

Пошто сам опширније описивао пређашње рукописе, ни овде не налазим ништа друкчије од осталих. Ни у једном ни у другом нема владалачког ни патријарашког уредног поменика. Место тога у Крушедолском долазе имена из Вранковићеве деспотске породице, Јакшићи, руска и влашка господа. Ни поменик архијепископски није потпун. На празном листу до корица на другој страни долази белешка о томе, како је Крушедол походио патријарах јерусалимски 1655 године. Пре тога има на л. 42. један запис са 1591. годином. С тога и по свему осталоме може се с поузданошћу држати, да основање поменика пада још у XV век и да највећи део имена што су у њему, припада XVI веку. Врднички је познији, и у њему се стари ред није ни у толико сачувао.

———

На послетку ћемо овде да уврстимо записе покупљене из маргиналија, или места из поменика самих, који ће за историју или разне гране њене имати већег или мањег интереса.

У Пр. на л. 44 а. долази: Помени, господи, раба своего Страцимира, сестричика царичина, и на истом листу: Помени, господи, раба своего Радотѹ брата Южина, за које не могу знати, хоће ли имати историјске цене. У помоћ нашим генеолозима немам шта додати осим онога, што нађу напред у опису овога поменика. Могла би још имати места хипотеза, да је овај номеник преписиван са још којега старијега, али би томе мало места било.

У истом поменику л. 49. помиње се Новакь дворо-дрьжица, воевода Радосавь.

У помоћ к расправљању два интересна питања наше историје има грађе у разним маргиналијама и поменима. Прво је од тих питања, икако се угасила стара властела српска. У доказ, како су хришћанска властела и под Турцима остала, наравно с извесним погодбама, наводе се обично Рашковићи из Старога Влаха и Карапанцићи из Крајине. (Вуков Рјечник, кнез). Што је дакле до последњега времена дотрајало, онога је морало бити у старија времена још више. Овоме лаком и нарави ствари блиском закључку мислим да ће бити добра потврда многи помени или маргиналија из поменика. Прегледаћемо их редом.

У Кр. л. 12, као што мало више рекосмо, помиње се Пава жѹпань, за који бисмо по рукопису рекли, да припада познијим временима, јер није ни записан у ред, као што би се у старија времена учинило. А рукопис и мастило са свим се подударају с оним на листу 51, о чему види ниже. У истим поменику на л. 47б. долази: градь Ср'біа. Раба своего жѹпана Ср'ба. На истој страни мало ниже: Касидоликь. Рабь божіи Радоню вои(во)доу. И једно и друго је мастило избледело. На л. 49б: Гламоч. Раба

своего Владисава воеводꙋ. Рукопис је од најстаријих који у поменику долазе. На л. 50а: Раба своего Ковлаисава воеводꙋ. Пріани (два пут); Раба своего Драгишꙋ. Горьніи Гламочь. кнезь; Раба своего Гюрꙋ воеводꙋ. Задарь. Помен Драгише из Гламоча припадаће најстаријем времену. Л. 51а: Раба своего Срьба, Воуицоу. Марг.: Срьбь воевода Вꙋица кнезь; Раба своего Вꙋицꙋ (другом руком:) втораго. Марг.: кнезь; Раю. Марг.: Раѡ спахіа. По овоме што се Раѡ називље спахијом, термином, који се могао у турско доба одомаћити, и то не одмах, држим да читава врста помена, које с ове стране исписујем, на сигурно припада времену после освојења турског. Истом овом у помоћ иде што најчешће долази кнез и војвода, чега ради читај у Вукову Рјечнику кнез и војвода. Што Вук приповеда, вреди за наше најближе доба; што имамо у поменику, тиче се доба најближега старој српској влади. А за то се доба морају претпостављати други облици. На истој страни поменика долази даље: Павко. Марг. Павко воевода; Раба своего Милата. Марг. начелка. вѡѥ(во)д(а); Раба своего Драгишоу (старијим рукописом). Марг.: брать Павка воеводе; Рабоу свою Арьменкоу. Марг. Мати Милосалѡ воеводе; Рабоу свою Хіндію госпождоу кнез Воуице; Раба своего Радована. Марг. воевода; Раба своего Радиша. Марг.: спахіа. Не зна се, откле су ти људи. Од имена места долази само Мокра Гора. Цео ред писан је, како се види, су две руке и мастила. Реч спахија, коју као меродавну обележисмо, долази и једним и другим;те и ако би неки дсо имена могао припадати ранијем а неки познијем времену, по томе што се листови поменика нису извесним редом пунили, свакојако би оба имала припадати времену после владе српске[1])

[1]) Кад смо на том, да номенемо и остало, што ову ствар расветлити може. У опису манастира Житомишљића, који је арх. Н. Дучић штампао у Далм. Маг. XX. наводи се, како је тај манастир подигао спахија Милисав Храбрен

На л. 52а. долази: Раба своего воеводꙋ Павка втораго. Да ли ће овај Павко бити што у свези с оним горњим? И презимена, која уз гдекоја имена долазе, држим да припадају мањој властели, ако не баш увек, оно много пута. Тако на л. 51а. покрај имена: Радотꙋ и Раика и Новака долази марг. Мокра Гора, Міѡковићи; на л. 51б. уз имена Радивоѩ, Ѥленоу долази марг. Радашиновикы; на истом листу уз имена Радована, Станоу, марг. Штековики, на л. 52б. Рогатица, Вꙋкалевићь и т. д. Има их доста често, те их ја даље нећу наводити. На л. 53б.: Раба своего Скоросава и Калиноу подроужіе воев(о)д(а). Марг. Мокра Гора. Мало ниже: Раба своего Радича. Марг. (с једне:) Далматіа, (с друге:) кнезь. На л. 56б. Раба своего прѣмогаго Милоша воеводꙋ; Раба своего Воуисава воеводоу. Марг. Кроуш(чи)ца. Одмах више тога истим мастилом и руком стоји написано Боудимь. На л. 57а: Раба своего Ратка воеводоу, марг. Призрень; ниже мало: Раба своего Бранка великогь жоупана. Марг. Призрена. Истом руком и мастилом одмах више тога стоји: Раба своего Иваниша; Раба своего Миленька, марг.: Место Сераево, доѩ махала. Нов један доказ горе наведеном тврђењу, премда већ запис о Ратку војводи припада старијем времену. На л. 65а.: Раба своего Лекꙋ воеводоу. Марг. Градь Призрень; На л. 73б. долази: Раба Ѧкова и Ралетоу, Комлена и Ѡваноу, марг. Бакићи. На л. 75а. долазе помени: Раба своего Маѳеѩ; Раба своего Марка. Марг. Слатина, Конска Река, а на дну

1563. У опису рукописа житомишљићких, који је мало даље (стр. 63.) наведен, у записима неколико књига манастирских, спомињу се од те породице Стефан, Радивоје, овај последњи 1638 године. Један од њих војвода Радоје Храбреп обновио је цркву у Тријебњу 1534 год., као што запис у камену сведочи. У пећском поменику 46б. поред Гацка стоји Храбрѣни. Ово ће без сумње бити ови исти људи.

листа истим рукописом и мастилом: Макаріа владике спахіе. На л. 85а: Раба своего Радоню. Марг. Врьшевіне, сынь Рає спахіе. На л. 114б.: Раба своего Ивана: брать спахіе Молошь (?) патріарховь. Ово ће, по писму судећи, припадати најпознијем времену.

Мање је богат оваким записима поменик пећски. На л. 16а. долази запис: ,аѯнд (1754) умрьль кнезь Радое и Богићь оть села Ћюрицке реке. На л. 32а: Елв кнегиню. На л. 40а. марг. Кнезь Вѹле. Ниже тога истом руком и мастилом запис са годином 1613. На л. 63. у помену имена: Радосава, Радована, Милоша, Петра, Драгѹтіна, Радьсава, Сѹмона, Ћѹрица. Марг. истом руком и мастилом: зде спахіе пекске.

У Крушедолском поменику на л. 63а. наводи се одмах озго помен: Іѡаньна, уз то црвеним словима: спахію, а марг. одмах уз то: кѹриць пекски лѣта ,зркг. (7123=1615) ген. .кз.

У истом поменику л. 42б. има шест имена. Више њих стоји белешка: Обштіи брать. Град Пеща. Радонк юзьбаше сынь Баичета ѡдобаша, а ниже марг. црвеним: 1591, оть рож. ,аѳça. На Злато сту житомишљићком пише: А плати и приложи благословени и христолюбиви кѹрь Вукашинь одобаша Браичетићь ,зркз (7127=1619. Далм. маг. XX. 65. стр). Не треба заборавити, да су у то време Турци владали Будимом.

Осим питања о властели, забавићемо се још и питањем о једној установи црквеној, која је за старе српске државе знатно била раширена. То је установа калуђерица. У Душаново време, као што и Ч. Мијатовић изводи (Гласник 35, стр. 141.) морало их је много бити. Знамо даље за толике госпође XIV века, да су се, задешене злом судбином са несреће народне, калуђериле. Тога је било и у XV. веку. Но и за то време осим тога ништа се више не зна о тој установи. Како су тада живеле те калуђерице?

Јесу ли по монастирима у којима и калуђери, или у особитим? Докле је после српске пропасти трајала та установа, и како се за све време трајања њена рекрутовао број њезин? Одговорити на ова питања било би интересно не само за црквену, него још више за културну нашу историју. У маргиналијама наших поменика имаће нешто грађе за ово, те је овде уврштујемо.

У Призренском поменику долазе оваки помени о калуђерицама: Діакона Петра и подроуга мѹ монахию Анастасию; монахоу Василию и кчере еѥ Богьданоу и нихь дѣцоу; монахоу Ромилоу и кчере еѥ Десоу и ныихь дѣцоу; монаху Романоу и сина ѥ Новакаа; монахию Романоу и дьштерь ѥѥ; монахию Василию и дьштерь ее Богданѹ, рабоу свою монахію Макриноу и сина ее Михаила; монахію Василію и чеда ѥе. Из ових случајева (види први) излази, да су све ове калуђерице најпре биле удате, па да су, обудовевши или остаревши, са мужем заједно или без њега примале на се чин монашки. Исто ово потврђује нам се поменима из осталих поменика. Узимајући преда се крушевски, налазимо монахію Марию са глосом: мати попадиіна; монахію Елисавѳоу, са глосом: попа Влатка мати; монахію Евгенію, са глосом: баба Маѯімова; раба своега Тимоѳеѧ іером. и подрѹжіе его Станѹ, што све потпуно потврђује оно, што се по призренском може извести. Но у прилог овоме у што смо ушли, врло је од интереса знати, колико се из глоса разабрати може, места, из којих су биле те калуђерице. У Крушевском поменику глосе нам поред имена калуђерица показују места: Мешник, Бело брьдо, Косатица, Рача, Стапарь, Врьшевине (више Хлијевна у Босни), Бѹковикь, Бишерь, Страшко, село Врело, Богоевићи, Латвица, Николѧ, Пшаникь, Мрьћень, Мокронози, Херчизи (сад у ужичком округу), Мерѹча, Тамишварь, Елемир, Чајниче, Кремна. У Пећском: Бачь, Мегѧ, Карлово, Бельградь, Крѹшедѡль, Рѹдникь. Ради питања, јесу ли били посебни

калуђерички манастири, или су калуђерице живеле по обичним манастирима у којима и калуђери, не да се одговорити. Забележићемо само, како у поменику крушевском на л. 40б. уз имена више калуђерица долазе у глоси имена манастира: Рача, Горажда, Маскова, Дарѣтинь, Сопоћани, а у пећском у истој такој прилици долази л. 34б. у глоси: кѵновіа пекскаа, и уз име монахіе Алеѯандріѥ у глоси: игѵменіа, и на другој страни кѵнов'а озрѣньска. Још у пећском л. 99а. долази запис: Карловце лѣта ҂зрм (1632) смѣстихь крѵшедольске инокинѥ, из кога се у једно види година, коју је та установа извесно преживела, не будући, у осталом, ради упуштати се у бескрајно нагађање времена, до кога је она на послетку могла дотрајати.

Још имамо на завршетку да забележимо две ствари између глоса поменичких.

Тако се у поменику Крушевском на л. 46а налази маргин.: Нікола обьштіи брать; Срѣбрьница, благословени Ивань; на л. 98а: ѡбьщы брать Аврамь; а исто то у поменику Крушедолском на л. 42б., о коме смо напред говорили, исписавши глосе, које се на њему налазе. Но шта значи општи брат, шта ли благословени Ивань, не могосмо изнаћи.

Запис у поменику пећском л. 104б.: Прилѣпь. Али ага доганьжи баша писа родителѵ своего. Се бисть лѣта ҂зрмг (7143 = 1635) сведочи, што је у последње време од сувремених потурчењака познато, да они нису своју прадедовску веру сви и са свим одмах потурили.

Ради разликости да додамо још, како у В. л. 12б. долази запис: Стоань писаць, піань піаныхь ѵ поменикь писа.

γ.

Поменици владалачких породица.

Као што је у опису рукописа на свом месту споменуто, у свима скоро рукописима, које смо имали пред очима,

долазе напред на одличном месту поменици владалачких породица старе државе српске. Како су ти поменици важан извор за историју, ја сам гледао, да из њих свију покупим **један** поменик, у ком би се прегледа ради лако дало видети, шта у ком има опште, шта ли посебито. Тога ради обазрео сам се осим рукописа, који су преда мном, још на поменике владалачке који су до сад публиковани. Тако употребих за тај посао:

а. Владалачке помене из поменика Сопоћанског, који наштампа пок. Хиљфердинг у свом путопису „Боснія, Герцеговина и Старая Сербія“ (Види Срб. Лет. 1859 I стр. 155).

б. Исто из поменика Дечанског, штампано у књизи архимандрита дечанског „Дечански споменици“ Београд, 1864 стр. 19. до Бранковића. Али са сувише невешта преписа држим, да би добро било, да ко добије прилику па да тај помен на ново препише.

в. Исто из поменика цркве Кратовске, штампано од Ст. И. Верковића у Извѣстіяма имп. ак. наукъ том. VI. страна 390.

г. Исто из поменика манастира св. Прохора Пшинског близу Врање, ibidem стр. 392.

д. Исто из поменика цркве сарајевске, које могох за упоређење употребити из преписа г. арх. Саве Косановића.

Како од напред описаних осам поменика у Крушеолском и Врдничком нема владалачких поменика, то самд са ових пет и оних шест (по одбитку поменута два) имао за склапање владалачког помена свега једанаест поменика. Али ми није могло изаћи за руком, да од свих саставних једну целину, што сам се бојао, да тим начином прегледности више штете него ли користи не учиним. С тога сам из поменика, нешто краћих, а то су: Лесновски, који је узет за основу, Кратовски (Изв. VI. 392) и Пшински (Изв. VI. 392) саставио једну целину, а из осталих осам, Водичничког, који је узет за основу, Призренског, Крушев-

ског, Коришког, Дечанског, Сарајевског, Сопоћанског и Пећског — другу. У томе састављању међу крстиће је са белешком свога поменика дошло, где у коме има више него у Лесновском или Водичничном. Варијанти су пак стављени под линију. Маргиналија су стављена под заграду. Ево дакле тих целина једне за другом.

I.

Помѣни, Господи, благочьстивыихь и христолюбивыихь цареи нашіихь (срьбскыхь ктиторь) рабы свое вѣрные вь царстви си.

Сѵмеѡна монаха,
Анастасію монахію,
Сѵмеона монаха прьваго (кралѧ),
Іѡанна монаха кралѧ,
Стефана монаха кралѧ (Оурошь),
Еленоу монахію (кралицѹ),
Стефана кралѧ Оуроша,
Стефана[1] великаго кралѧ,
† Сімеѡнины кралицѣ. Пш †
Сына его[2] Стефана † кралѧ Пш. †
Кателеноу[3] кралицѹ
Стефана монаха Оуроша,
Владислава кралѧ[4]
Николѹ Стефана (кралѧ)[5]
Стефана кралѧ[6]
† Раба божіа Стѣфана кралѧ Ѹроша Пш. †
Стефана Милѹтина (кралѧ)

---

[1] Место овог „Стефана“ Пшински има: „и сына его“
[2] Ових речи „сына его“ нема у Пшинском.
[3] Пш. Катѣлинѣ кралици.
[4] Раба божіа Владислава, Пш.
[5] Пш. Раба божіа Николѹ Стефана.
[6] Пш. Раба божіа Стѣфана Оуроша.

Стеѳана слепаго (крала),
Стеѳана благовѣрнаго (цара),
Еленоу царицоу
Сына ихь Оуроша (цара),
Анноу царицоу его[1]
† Пш. даље што Крат. и Лесн. немају:
Ѳеѡдорꙋ сестрꙋ царичинꙋ,
Раба божіа Михаила,
Помѣни, господи, благочьстиваго дѣспота Стѣѳана, деспоть срьпскы,
Раба божіа Ѳеодѡра, сынь деспотовь,
Помѣни, Господи, благочьстиваго деспота Гюрга,
Помѣни, господи, благочьстивоую госпогю Ериноу, деспотица,
Раба божіа Ѳомоу, брать царичинь,
Раба божіа Грьгꙋра, сынь деспотовь,
Раба божіа Стѣпана, сынь деспотовь
Помѣни, господи, благочьстиваго дѣспота Лазара
Помѣни, господи, благочьстивꙋю царицу Марꙋ. †

Ту се свршује владалачки поменик. Одмах за тим долази у Пшинском наставак, за који држимо да је вредно ставити га овде, јер је руска књига, из које га вадимо, врло ретка међу нама. Тај наставак гласи:

Помѣни, Господи, благочьстивꙋю господоу:
Раба божіа Ѡливѣра, деспѡть,
Раба божіа Деѡна, деспѡть,
Рабоу божію Ѥѳросимꙋ — Катакꙋзинꙋ,
(деспотица) рабоу божію Еудоѯію,
Раба божіа Влькослава
Раба божіа Драгаша,
Роба божіа Костадина, воевода брбльѕарски.

---

[1] Ње Пш. нема. На њеном месту стоји: Семшоу (? Синишоу, да није погрешно преписано?)

II.

Помѣникь господамь срьбскымь

Помѣни, господи, благочьстиваго господина владикоу срьбскааго Неманю, Симеѡна монаха и муроточьца.

И благочьстивѹ госпождѹ монахію Анастасію

Благочьстиваго и првааго краля Стефана, монаха Сімеѡна и монахію Аньнѹ

† Помени, господи, прьваго арьхіепископа срьбскааго Савоу, сына бывьшаго светаго Сімеѡна Неманѥ. Кор. †

Благочьстиваго краля † Стефана. Соп. † Радослава[1], монаха Іѡанна и монахію Аньноу.

Благочьстиваго краля Стефана Владислава[2] (Пр. Кр. Сар. ово немају)

Благочьстиваго краля Стефана † прьваго Соп. † Ѹроша, мѡнаха Сімеона и монахію Еленоу[3] † кралицѹ П. †.

Благочьстиваааго краля Стефана[4] † Драгѹтина Деч. † мѡнаха Ѳеѡкьтіста.

† Стефана краля и Стефана монаха Соп. П †

† И Владиславоу Соп. †

† Помени, господи, краля нашего

* Деч. Милѹтина * Стефана Оуроша

* Втораго П. * Соп. П. †

---

[1] Пр. и Кр. Радосава.

[2] Кор. Стефана краля Владислава. — Соп. Владисава.

[3] Емил Пико лингвиста француски имао је доброту послати ми латински натпис, који се тиче краљице Јелене. Тај натпис снимио је француски консул г. Тисо у цркво св. Анс (?) на левој обали Бојане од прилике на средини међу Скадром и морем. Натпис гласи: Memento, domine, famulae tuae reginae Serviae, Dyocleae, Albaniae, Chelmiae, Dalmatiae Maritinae regionis, quae una cum filiis suis regibus Urosio et Stephano aedificavit de novo istam ecclesiam ad honorem beatorum martirum Sergii et Bachi et Theo (то је Теоктист) fili (us) ejus complevit anno Domini MCCLXXXX.

[4] Соп и П. немају ово: краля Стефана.

† И краля Стефана Оурошаа и Стефана Константіинаа Соп.†.

Благочьстивааго краля Стефана Оуроша † светаго Пр., третіаго Соп. П. и его кралицоу монахию Марѳоу. Деч. †

Благочьстивааго † и христолюбивааго Кор. † и приснопоминаемаго благовѣрн. Пр. † прьвовенчан. Соп. † цара Стефана.

† Сімеона кралєва сына[1], Єлачю кралєвоу дьштерь и Ѳеодороу. Деч.

И благочьстивꙋ и † христолюбивꙋ Кор. † и приснопоминаемꙋ царицꙋ монахію Еѵгєнію[2]

Благочьстивааго и † христолюбивааго Кор. † и приснопоминаего † втораго Соп. † цара Оуроша † и Єленоу монахію. Деч.[3] †

† Помени, господи, монаха Симона. Кор.[4] †

Благочьстивааго краля Влькашина и сына єго благочьстиваго краля Марка.[5]

Благочьстивааго и † христолюбивааго Кор. † и приснопоминаемаго светаго[6] самодрьжавьнаго Соп. † кнеза Лазара.

† О Георгіи и Еле и Бальши П. †

† О монахѣ Герасимѣ и монахіи Ефросінѣ П. †

И благочьстивоу и приснопоминаемоу госпождоу монахію Еугенію[7])

---

[1] Упореди ниже из Кор. узет спомен „Симона монаха."

[2] Пр. Соп. П. немају је никако. Кор је има после Уроша, Деч. место Еѵгєнію има Євдоксию.

[3] После овога има још Дечански: Краля Михаила бльгарскаго, Недоу кралицоу, Єленоу монахію, и сынь моу Алексанларь краль и младомь кралѣ Шишманѣ.

[4] Упореди горе с Дечанским, који га има одмах после цара Стефана, ако су обојица Синиша.

[5] Ове Мрњавчевиће неки имају, а неки не. Тако их немају призренски, пећски, сопоћански. Коришки има Вукашина а нема Марка.

[6] Кор. ове речи нема.

[7] Деч. има Ефросимоу. Кор. је ставља после деспота Стефана. Пећски је нема никако.

Благочьстиваго и † христолюбиваго Кор. † и приснопоминаемаго деспота Стефана[1]) † и брата моу Добровоѩ и раба своего Влька Соп. †

Благочьстивааго и приснопоминаемаго Влька Бранковиѩаа[2])

И благочьстивꙋ и присноминаемꙋ госпождоу монахію Маріиноу † подроужіе бывьши брака Бранковика[3]) Кор. †

Благочьстивааго и приснопоминаемааго деспота Гюргѩ.

И благочьстивꙋ и приснопоминаемꙋ деспотицу Еринꙋ. Чеда ихь:

Благочьстивааго деспота Лазара.

И подроужіе его госпождоу Еленоу.

И благочьстивꙋю и христолюбивꙋю госпождоу царицоу Мароу.

И Грьгꙋра † Герасима П.[4]) †

И Стефана.

† Благочьстивоую и христолюбивоую монахію Аггелию. Кр. Сар. †

† И благочьстивааго деспота Іоанна.

И благочьстивоу госпождоу Ѥленоу.

---

[1]) Овде се јако разликују поменици. Пр. имајући деспота Стефана после Вука помиње после деси. Стефана: Стефана Воука, монаха Грігорѩ, Стефана Лазара. Кор. помиње после кн. Лазара: сына моу деспота Стефана а после монахије Јевђеније, Лазареве жене, благочьстивааго и христолюбивааго сына имь Влька. Пећски после Лазара има, као што се види, монаха Герасима, и и монахију Ефросиму, после њих додази: О Вльцѣ, о Лазари, о деспотѣ Стефанѣ, о госпоѩе Еле, о Маре госпоѩе. а царицу Милицу, монахију Јевђенију никако не помиње;

[2]) Пр. Стефана Воука, и местом пре деспота Стефана.

[3]) Пећски, као што се озго види, нема Вука и жене му На њихову месту долази: О госпоге Еле, о Маре госпоѩе.

[4]) Пећски их има тако сву тројицу одмах иза деспотице. Јерине; тек за њима долазе врсте: о деспотѣ Лазарѣ, о

И благочьстиваго деспота Стефана иже ва светыхь ѡтьца нашего архіереа Маѯима[1]) Сар. †.

б.

Црквени достојанственици.

Изнесавши поменик владалачки онако, како нам га по споменицима беше могућно саставити, изнећемо и оно што се тиче црквених достојанственика. Поменици њихови веома су несугласни, нарочито за старије доба; уз то су веома оскудни, јер белешке не казују куд који припада, нарочито што се тиче јепископа и митрополита. С тога смо принуђени изнети те белешке у најпростијем облику, остављајући све остало, у колико се и како може употребити, оним специјалистима, који се о црквеној историји баве.

Прво су нам на реду поменици архијепископа.

У поменику призренском долази овај ред архијепископа: Савѹ, Іѡаникыа, Арсеніа, Ефрема (али је други пут писано то место на пергамену, а пре тога види се, да је било некако друго име), Давида, Іѡана (ту се свршује ред имена на једној страни, а на дну исте стране долази Арсеніа, но без икаква знака, те се не може одлучити, куд припада; а на другој страни се наставља) Веніамина, па познијим рукописом: Савоу, Макаріа.

У поменику пећском долази овај ред: Савѹ, Арсеніа, Савѹ (са марг. втори, али и име и маргин у другом десном ступцу имена, који је скоро празан), Евстатіа, Ни-

---

госпѡге Еле. Је ли Герасим, који се ту помиње, доиста син Ђурђа Бранковића, или му је стриц, који се тако у калуђерству звао, остаје генеалозима да истражују, ако нађу да вреди.

[1] Кр. има: Архіепископа Маѯима брата его дѣспота Іѡанна.

кодима, Данила, Іоаникіа, Ефрема, Спирідона, Іакова, Савва, Евстатиа, Савв. Дотле траје леви стубац. По том се у десном стубцу мало ниже наставља и долазе имена: Прохора (Марг. Божац) Никанора.

У Лесн. овај је ред: Саввоу (црв.: архіепископа прьваго), Арсенію, Іоаникію, Евстатію, Саввоу, Даніана, Данила, Іоанникію. Данила, Дороѳеа, Прохора, Саввоу, Ефрема, Пахомію (за тим у десном ступцу, у којем друго ништа нема, још два имена) Іакова, Евстатію. Све је то писано једном истом руком и мастилом, које ће обоје припадати најстаријем писаоцу. Ваља знати, да се у том поменику не помиње ниједан патријарах.

У поменику крушевском ред тај долази овако: Помени, господи, архіепископа прьваго и просветителѧ срьбскаго Савоу, за тим: Арьсеніа, Савоу, Іоаникѵа, Евстатіа, Іакова, Евстатіа, Савоу, Никодима, Данила. За тим долазе патријарси, о којима ће се говорити ниже. С овим се потпуто слажу Водичнички и Коришки.

Поменик патријараха долази овим редом у Пећском:[1]) 1. Іоаникіа, 2. Савв, 3. Ефрема, 4. Спирідона, 5. Данила, 6. Саввв, 7. Кѵрілла, 8. Никона, 9. Арсеніа, 10. Никодима, 11. Макаріа (спрам његова имена марг.: втори ктиторь светіе обители). 12. Антоніа, 13. Герасима, 14. Ерофеа, 15. Іоана, (марг. третіи ктиторь светіе обители) 16. Саватіа (па се у десном ступцу наставља) 17. Паѵсеа (црв. словима, с краја марг. Тавор градь), 18. Гавріила 19. Маѯіма.

Крушевски се с тим савршено слаже, само што је осми не Никон, већ Никодимь. Исто тако и Водичнички.

---

[1] Цифре смо ми пометали ради лакшег поређења, јер се ови поменици боље слажу.

Коришкоме је 5 не Даниль, већ Ниль. У осталоме се слаже, а свега их је 8.

Призренски не помиње патријараха.

Покрај овога још има помена митрополитима и епископима, за које се, у осталом, не зна, где су им столице биле.

Тако Пр. под епископима има овај ред имена: Сімеѡна, Леѡнтіа, Константіна, Іѡана, Герасіма, Иларіѡна, Амьбросіа, Варлаама, Іѡана, Даміана, Илию, Даміана, Савѹ, Арсеніа, Ѳеѡдѡсіа, Даміана.

Пећски под митрополитима има у левом ступцу, којега више од пола остаје празна, ова имена: Исидора, Пахоміа, Діонисіа (марг. слѹжбиикь великіе црькве), Софроніа, Григоріа, Захарію (марг. смѣрени), Маѯима (марг. Петрѹс). У десном ступцу, који је на једнако са левим потпуњен, долази: Діѡнисіа (марг. Ново брьдо), Василіа, Виктора, (марг. Ново брьдо), Ананію, Ѳеѡдора (марг. Бос.) Гѥнадіа (марг. Приз.) Іларіона (марг. Грач).

Исти поменик има под епископима овај ред имена у левом ступцу: Нила, Іѡаникіа, Козмѹ, Герасима, Михаила, Николѹ, Василіа, Кѵріла, Захарію, Діѡмидиѩ (мар. Ба... нејасно), а у десном: Діѡнисіа, Савѹ (марг. Врьш.) Висаріѡна (марг. Самоковь), Іѡсіфа (марг. Враня.)

Коришки л. 54б. помиње митрополите: Діѡмідіа, Меѳѡда. Под епископима долази: Помени, господи, епископа монаха Савѹ; али то тешко да ће се тицати каква епископа

Крушевски помиње под митронолитима: Сѵмеѡна рашкаго. Испод њега долазе имена Іѡсифа, Макарија једним мастилом, а према њима је марг. босански оть Вишеграда, али није истим мастилом. Испод њих долази Грігоріа, са свим трећим, пожутелим мастилом. Ниже на истој страни (л. 8б) долази помен епископа Диѡнисіа са марг. Пећь, а ниже њега посве позни, по изгледу овога века

запис: Янікію прізеренски. На л. 9 долазе опет спремна али махом празна места за митрополите, и најпре помен митрополита Силивестра (марг. Новобрдски) старијега времена записом, а испод тога опет мало пре спомињати Яникіа призеренски истом оном руком.

ε.

Како је израђиван овај посао.

Најзгоднији одговор на ову реченицу даће сам посао, али неће бити на одмет ни ове неколике напомене.

Као што ће се видети, овде је уз речник бележено на број колико пута које име у ком поменику долази. Видеће се, колико је интересна та статистика при многим именима и ради поређења судбине једних имена са другима.

Сва имена без разлике узета су у круг речника, била она домаћа или страна. Ова друга, као што ће се видети, дају пуно интересне грађе за фонологију, поименце за онај део њезин, који се тиче одомаћивања страних имена у језику нашем.

У редакцији узета је за основу правилна ортографија старога словенског по српској версији опако, како ју је Ђ. Даничић у свом Рјечнику утврдио. Али су учињена нека незнатна одступања, најпре у транскрибовању страних имена, где се тиче уметања ь међу сугласнике, чега се ми нисмо држали, мислећи, да је у потоња времена нашега језика, којима ови споменици и припадају, то био само го обичај, који није има ослонца ни у историји (као што је случај за словенска имена) ни у живоме говору. А ради будући, да од фонолога српског не сакријемо ниједан варијетет дијалектички, у колико се показује, чували смо на свима местима, која могу имати вредност, све феномене дијалектизма. Тако ће се на своме месту наћи Радѣнь, Радѥнь, Раѣень, Бѣла, Биѥла и т. д.

Тако: Влаоуша, Рабрень, Радона (сп. Радохьна), Страина. У томе правцу остављали смо, ако је тако у рукопису: Бошко, Ратко, Драшко, врстајући под Божько, Радько, Дражько, само оне случајеве, где су дотични гласови одвојени јером или јајерком, или где се гласови још непретворени чувају. Упореди, на прилику: Ѥлисавета, Ѥлисавьта, Ѥлисафта. Само где се тиче старога гласа ѣ врстали смо етимолошки под ѣ. Но да се опет овим лексикографским системисањем не би сакриле свакојаке шарене и у многом погледу поучне неправилности транскрипције и правописа, то смо верно по рукопису свуда уз напред стављени правилни ортографски прилагали веома често све случајеве, који се у оригиналима виде. Отуда се извести може, како често при појединим случајима, што се нарочито догађа са страним именима, долазе сви могући начини писања, тако рећи све могуће неправилности. У томе чувању оригиналних црта ишли смо дотле, да смо врстали на особито место и случајеве где хв доласи место ф и да смо се чували са свим строгог изједначивања случаја, у којима се страно к и г у нас у ћ и ђ разбијају. То смо чинили у уверењу, да се тим ничему никаква штета учинити неће. Како напред свуда долазе номинативи, које смо сами из акусатива вадили, то су приликом навођења ортографских варијетета у оригиналу, изнесени увек акусативи, по којима се може контролисати, јесу ли наши номинативи свуда верно добивени.

Нешто презимена, што највише у маргиналијама долази, уврштено је у ред осталих имена.

Од интереса би било, да се могло уз поједина имена навести, коме веку припадају записи. То питање може се одлучити по напред изложеном опису рукописа; као суму овде можемо навести, да одсудно највећи део припада XVI. и XVII веку.

Много пута би вредно било знати, јесу ли имена мушка или женска, световна или калуђерска. Поменици својом оскудношћу не допуштају увек, да се на та питања тачно одговори; у колико се год могло, учињено је на свом месту.

У речнику географских имена ограничили смо се истим таким начином на оно, што је у поменицима. Према свему, што је довде говорено, не требају за тај део никаква особита објашњавања.

Јануара 1874.

Авакоумь. П. 2 п., Кр. 8 п., Круш. 2 п. Свстовно и калуђерско. Асс. Авакоума, Аваакума, Аввакума, Ав'вакума, Ав'вакоума.

Авдана. П. 1 п. л. 68.

Авель. Врд. 1 п. Асс. Авела.

Аверкие. П. 2. п. Кр. 2 п. Круш. 1. п. Калуђерско. Асс. Аверькіа, Авер'кіа. Спореди Аверђие.

Аверсие. П. 1. п. Калуђерско. Асс. Аверсіа.

Аверђие. Кр. 1. п. Калуђерско. Асс. Аверђіа. Сп. Аверкие.

Авесаломь. П. 1. п. Калуђерско. Асс. Авесалома.

Авксентие. П. 4. п., Круш. 3. п., Врд. 1. п. Калуђерско. Асс. Аѵхентіа, Аѵхен'тіа, Ав'ксентіа.

Аврама. П. 2. п. Асс. Аврамѵ, Аѵрамѵ.

Авраминѣ, калуђерица, Врд. 1. п. Асс. Авраміо.

Авраамие. П. 3. п., Кр. 3 п., Пр. 2. п. Круш. 4 п., Врд. 4. п. Асс. Авраамиѣ, Авраміѣ, Авраамія, Авраміа, Ав'раміа, Аѵраміа.

Авраамь. П. 60. п., Кр. 31. Круш. 12. п., Врд. 5 п., Калуђерско и световно. Асс. Аврама, Ав'рама, Авьрама, Авраама, Аѵрама.

Авро. П. 1 п. Асс. Авра.

Агапие монах. Врд. 1 п. Асс. -іа.

Агатиѣ. Круш. 1 п. Асс. -ію.

Агатонь. Врд. 1 п.

Агелиѣ. Кр. 1 п. л. 75. Асс. Агелію.

Агита. Кр. 1 п.

Аглиѣ. П. 1. п. Врло много пута долази **Агглиѣ.** То сам читао и стављао под **Ангелию.** Овако један пут написано остављам овде, да бих барем тако утекао од погрешке, ако какве буде.

Аглина. В. 1 п. Асс. Аглінѵ.

Агрипь. Врд. 1. п.

Агрипина. Вр. 1. п.

Адамь. П. 1. п., Кр. 2 п., Врд. 3 п. Cf. Ѩдамь.

Азарии. Кр. 3 п. В. 1 п., Круш. 1 п. Врд. 2 п. Калуђерско. Асс. Азарию, Азарію.

Андана. П. 1. п.

Акакие. Кр. 1. п. Калуђерско. Асс. Акакіа.

Акаћие. Кр. 2 п. Круш. 1 п. Калуђерско. Асс. Акаѣіа.

Акимь. П. 2 п., Круш. 1 п. Cf. Аѣимь. Асс. Акима.

Аксентие. П. 2 п., Круш. 2 п. Калуђерско и световно. Асс. Аѯен'тіа, Аѯентіа, Аксентиа.

Аламенька. П. 1 п.

Аланъ. П. 1. п. Асс. -а.

Алановикѣь, Прибоє и Прибиль. Презиме Пр. 1 и 45 л. Асс. Алановикаа Прибоѥ.

Албиханда. Круш. 1 п. л 71. Асс. Албіан'дѹ.

Алда. Врд. 2 п.

Алекса. П. 19 п., Кр. 13 п., В. 1 п. Круш. 6 п., Врд. 2 п. Л. 1 п. Асс. Алек'сѹ, Алеѯоу, Алекѯоу, Алекьѯѹ, Алѣѯѹ. Cf. Ѩлекса.

Александьрь. П. 1. п., Врд. 1 п. Асс. Алѣѯснд'ра, Алеѯандра.

Александрии. П. 2 п. Калуђеричко. Асс. Алеѯандрію.

Алексии. Кр. 1 п. Асс. Алеѯію.

Алексие. Кр. 1 п., Врд. 1 п. Асс. Алекьсиа, Алеѯіа.

Алехса. П. 1 п. Може лако бити погрешка место Алекса.

Алимпие. Калуђерско. Круш. 1 п., Асс. Алим'піа.

Алинка. П. 10 п., Кр. 12 п., Круш. 1 п. Врд. 1 п. Асс. Алинькоу, Алин'кѹ, Алинкѹ.

Алка. Врд. 1 п. Асс. Ал'кѹ.

Алинка. Кр. 1 п. Асс. Альникѹ.

Амвросие (епископь). Пр.

Амфилохие. П. 1 п. Калуђерско. Асс. Ам'филохіа.

Ана. Пр. 7 п., П. 56. п, Круш. 44 п., Врд. 3 п. Калуђеричко и световно. Асс. Аньноу, Ан'ноу, Анѹ, Анѹ.

Анагность, Іѡань и Никола. Пр. 1 и 45. л. Презиме.

Анании. П. 8 п., Кр. 2 п.,

Круш. 3 п. Калуђерско. Асс. Ананію, Ананіѹ.

Ананиѥ. П. 1 п., Кр. 1 п. Калуђерски. Асс. Ананіа.

Анастасиꙗ. П. 22 п., Пр. 3 п., Кор. 1 п., Кр. 8 п., Круш. 19, у сва четири само калуђеричко, осим једног случаја у Крушедолском. Асс. Анастасию, Анастасію, Анастасиѹ, Ан'настасію.

Анастасиѥ. П. 2 п. Кр. 1 п. Калуђерско и световно. Асс. Анастасіа.

Анаꙗ. П. 1 п. Калуђеричко.

Ангеланꙗ. Кр. 1 п. 88 л. Асс. Ан'гелілю.

Ангелина. П. 2 п. Круш. 3 п. Калуђеричко и световно. Асс. Аг'глинѹ, Ангелинѹ. Cf. Анђелина.

Ангелиꙗ. П. 83 п. Кр. 73 п. Круш. 20 п., Врд. 9 п. Калуђеричко и световно. Асс. Аньгелію, Аньггелію, Ан'гелію, Ан'ггелію Ан'гелію, Ангелію, Аггелію, Аггелію, Аг'глію, Агглію. Cf. Анђелиꙗ.

Ангелꙗ. П. 1 п. Асс. Ан'гелю.

Ангина. Круш. 1. Монахиња. Асс. Аг'гинѹ.

Аггиꙗ. Кр. 1 п. Асс. Аггію Cf. Анђиꙗ.

Андалика. П. 3 п. Кр. 1 п.

Андалина. П. 1 п.

Андесила. П. 1 п. 60 л.

Андесилька. П. 2 п. Асс. Ан'десил'кѹ, Андесілкоу.

Андониѥ. Пр. 1 п. П. 2 п., Кр. 1 п., Круш. 1 п., Врд. 2 п. Калуђерско. Асс. Ан'доніа, Андоніа, Андѡніа.

Андреи. П. 1 п., Кр. 2 п., Круш. 1 п., Врд. 2 п. Калуђерско и световно. Асс. Ан'дрѣа, Андрѣꙗ, Андреꙗ, Андреа.

Андреꙗ. Пр. 2 п. П. 20 п. Кр. 7 п., В. 1 п.. Круш. 14 п., Врд. 5 п. Калуђерско и световно. Асс. Анъдрею, Андрею, Ан'дрею, Андрѣю, Анд'рѣю, Ан'дрею. Cf. Ѩндреꙗ.

Андреꙗшь. П. 1 п. Асс. Андрѣꙗша.

Андриꙗ. Кр. 12 п., Круш. 4 п., Врд. 1 п. Калуђерско и световно. Асс. Аньдрію, Андрию, Ан'дрію, Андрію.

Андриꙗшь. Кр. 1 п. Асс. Андріаша.

Андрнѣ — Степань и Ѳеодорь. Круш. 39. Презиме.

Анесиль. П. 1 п. Асс. Анесіли.

Аникие. Пр. 1 п. Калуђерско. Асс. Аникіа.

Анисиа. Пр. 1 п. Асс. Анисію. Калуђерско. Cf. Анисиа.

Анифонь. Пр. 1 п. Калуђерско.

Аница. П. 14 п., Кр. 10 п., Круш. 4 п., Врд. 2 п. Асс. Ан'ницоу, Аніцоу, Аніцю, Аницоу.

Анка. Види Анька.

Анко. Види Анько.

Анкоуль. Види Анькоуль.

Анонка. П. 3 п. Асс. Аникоу.

Анонла. П. 1 п. Кр. 1 п. Врд. 1 п. Асс. Аноилѹ,-лоу.

Анока. П. 5 п., Круш. 3. Асс. Анокѹ, Анѡкоу.

Анола. Врд. 1 п. Асс. Аноѡлѹ.

Аноуша. П. 1 п. Асс. Анѹшѹ.

Анн. Кр. 2 п. Калуђеричко. Асс. Анню, Аньню.

Антимь. П. 1 п. Врд. 2 п. Асс. Ан'ѳіма, Ан'тіма, Антіма.

Антиса. Калуђеричко. Врд. 1 п. Асс. Анѳисѹ.

Анто. Кр. 1 п. Врд. 1 п. Асс. Ан'та.

Антонии. П. 1 п. Калуђеричко. Ан'ѳонію.

Антоние. Пр. 2 п. П. 23 п. Кр. 5 п. Круш. 5 п. Врд. 5 п. Кор. 1 п. Калуђерско и световно. Асс. Аньтониа, Ан'тоніа, Антоніа, Антониа, Антоніа, Аньѳоніа, Анѳониа, Ан'ѳоніа.

Антѹль. Световно. Круш. 1 п. Асс. Ан'тѹла.

Анька. П. 3 п. Кр. 2 п. Круш. 2 п. Асс. Ан'коу, Анкѹ.

Анько. Кр. 1 п. Асс. Ан'ка.

Анькоуль. Кр. 1 п. Асс. Анкѹла.

Анѣа. П. 15 п., В. 1 п., Круш. 1 п., Врд. 2 п. Асс. Анъѣѹ, Анѣѹ, Ан'гю, Ан'ѣю.

Анѣель. Кр. 1 п. Калуђерско. Асс. Анѣела.

Анѣелина. П. 1 п., Кор. 1 п., В. 1 п., Круш. 1 п. Калуђеричко и световно. Асс. Ан'ѣелинѹ, Ангелиноу, Ан'геліноу, Аньгелиноу.

Анѣелиꙗ. П. 10 п., Кр. 3 п., Круш. 4 п. Световно. Асс. Аньѣелію, Анѣелію, Ан'ѣелію.

Анѣиꙗ. П. 1 п., Асс. Ан'ѣію. Cf. Ангиꙗ.

Анѣоуша. П. 2 п. Асс. Ан'ѣушꙋ.

Аранить. П. 17 п., Кр. 8 п., Круш. 1 п., Врд. 5 п. Асс. Аранита, Араніта.

Аранько. П. 1 п. Асс Аран'ка.

Арменька. Пр. 2 п. П. 1 п. Кр. 3 п., Круш. 1 п. Асс. Арьменькоу, Арьменкоу, Ар'мен'кꙋ, Арменкꙋ, Cf. Рьменька.

Арсениꙗ. П. 2 п., Круш. 1 п., Л. 1 п. Световно и калуђерско. Асс. Арсению, Арсенію.

Арсеніе. Пр. 4 п., П. 21 п. Кр. 9 п., Кор. 1 п., Круш. 2 п., Врд. 5 п. Калуђерско и световно. Асс. Арьсениꙗ, Арьсениа, Арсениꙗ, Арьсеніа, Арсениа, Арсеніа.

Артеміие. Врд. 1 п.

Арханѣа. П. 1 п. Gen. Ар'хан'ѣи.

Ата. Круш. 1 п. Асс. Атоу.

Атанась. П. 2 п., Кр. 1 п. Л. 1 п.

Атанасиꙗ. П. 1 п., Врд. 2 п. Калуђерско и световно. Асс. Афанасію.

Атанасіие. Пр. 5 п., П. 10 п., Кр. 12 п., Кор. 1 п. В. 1 п., Круш. 11 п., Врд. 6 п. Калуђерско и световно. Асс. Афанасиꙗ, Афанасіа, Атанасиꙗ, Атанасиа, Атанасіа.

Атанасько. Врд. 3 п. Асс. Афанаска, Афанас'ка.

Ахранить. Круш. 1 п. Асс. Ахранита.

Аѣимь. Кр. 9 п. Cf. Акимь.

Банко. Кр. 1 п.

Бацца. П. 1 п. Асс. Баицꙋ.

Баиуе. П. 1 п. У таком облику долази. Ако то дакле буде асс., онда је средњег рода.

Баиуета. П. 3 п., Кр. 4 п., Круш. 6 п., Врд. 1 п. На л. 42 Круш. уз то име долази овај запис: Градь Пешта. Радоніе юзьбаше синь Баичета одабаша, и уз то година 1591 цифрама и словима.

Балантнѣь. Презиме. Л. 8. — Степань.

Бале. П. 1 п. Асс. Бала. Cf. Даничића Рјечник под тијем именом.

Балько. Кр. 1 п. Асс. Балка.

Бальша. Пр. 2 п. Асс. Бальшоу.

Бань. П. 1 п. Круш 2. Бань. Цвѣтько, Круш. 39. Банова Дмитра Круш. 39. Изгледа као име и презиме и као племићски назив.

Банько. П. 3 п., Асс. Банька, Банка.

Батьрнѣь. П. 2 п. Асс. Бат'рића, Батрића.

Баѵета. П. 1 п.

Баѡ. П. 3 п., Кр. 2 п.

Бераѣь. П. 1 п.

Бернсавь. П. 1 п., Кр. 1 п. Асс. Бѣрисава, Берисава.

Бернславь. Кр. 1 п.

Берталниовнѣь. Круш. 57. Презиме.

Бисерька. Кр. 1 п. Асс. Висерку.

Биѡда. П. 1 п. л. 62. Асс. Біадоу.

Благоѥ. П. 6 п., Кр. 1 п., Врд. 1 п. Асс. Благоѡ, Благоа.

Благохраньць. П. 1 п.

Блажа. П. 2 п.

Блажнынрь. Кр. 1 п.

Блажь. Кр. 2 п.

Блажько. Круш. 1 п.

Богавьць. Пр. 1 п., Кр. 1 п.

Богань. Кр. 1 п.

Богета. П. 4 п.

Богнѣь. П. 2 п., Врд. 2 п.

Богодьхьновень. Кр. 1 п., л. 56. Асс. Богодьхновена.

Богомиль. Кр. 1 п.

Богосава. Изв. VI. 394.

Богосавь. Пр. 3 п., П. 2 п., Кор. 1 п., Врд. 4 п.

Богославь. П. 1 п.

Богословь. П. 1 п. ако и то не буде погрешка.

Богоѥ П. 9 п., Кр. 12 п., Врд. 4. п., Л. 1 п. Асс. Богоѡ, Бѡгоѡ, Богоа.

Богоуть. Кор. 1 п.

Богьдакон. Кр. 1 п.

Богьдана. Пр. 2. п., П. 2 п., Кр. 1 п., Кор. 1 п., Врд. 1 п., Асс. Богданоу, Богдану.

Богьдань Пр. 16 п., П. 33 п., Кр. 34. п., Кор. 6 п., В. 3., Круш. 6 п., Врд. 9 п. Асс Богьдана, Бог'дана, Бѡгдана (у Призр.) Богдана, и у призр. Богданаа л. 9. који

се облик у том поменику још по гдегде тако јавља.

Богьдеша. Пр. 1 п., Мушко име. Асс. Богдешѹ.

Богьдешь. Пр. 1 п.

Божа. П. 21 п., Кр. 4 п., Круш. 15 п., Врд. 5. п.

Божана. П. 3 п., Кр. 1. п. В. 1 п., Л. 1 п. Врд. 1 п.

Божань. Кр. 1 п., В. 1 п. Кор. 1 п.

Божидарь. Пр. 2 п., П. 5 п., Кр. 3 п., Кор. 1 п., Круш. 1 п.

Божица. П. 2 п., Кр. 4 п., Кор. 1 п. В. 1 п.

Божичько. Круш. 1 п. л. 54. Асс. Божичька.

Божићь, Пр. 4 п., П. 5 п., В. 2., Л. 1 п. Асс. Божикѩ, Божића.

Божићько. Кр. 2 п. Асс. Божићка.

Божо. П. 2 п., Врд. 1 п. Ном. Бѡжѡѡ, Божоѡ, Божо.

Божьдарь. Кр. 3 п., Асс. Бож'дара, Бождара.

Божько. Кр. 2 п., Ср. **Бошко.**

Бонка. П. 2 п., Кр. 1 п., Кор. 2 п., В. 2 п.

Бонко. Пр. 9 п., П. 5 п., В. 1 п., Асс. у Пр. Бонкаа.

Бонинь. Кр. 1 п.

Боннать. П. 1 п., Кр. 1 п.

Боно (Бојо) Кр. 1 п., асс. Бонѩ, П. 1 п. ком. Бонѡ.

Бонца. П. 2 п. Један пут у ген. Бонцiи.

Бонче. Кор. 1 п. Асс. Боничета.

Бонћета. Кр. 1 п. Асс Бонићетѹ.

Борика. П. 1 п.

Бориль. Пр. 2 п. Борилла, Боріла.

Борисавь. Кр. 4 п., Круш. 1 п.

Борићь. Кр. 1 п.

Бороє Врд. 1 п. Асс Бѡрѡѩ.

Борько. Пр. 1 п.

Босанька Пр. 2 п., Кр. 1 п. Асс. Босан'кѹ, Босанкѹ.

Босилька. Пр. 2 п., Кр. 2 п. Асс. Босилькоу, Босил'кѹ, Босилкѹ.

Боча. П. 1 п.

Бошко П. 7 п., Кор. 3 п., В. 1 п., Врд. 2 п. Асс. Бошка, Бошька, Бош'ка. Ном. Бошкоѡ (два пут у П.)

Боѭ. Пр. 1 п., П. 15 п., Кр. 2 п., Кор. 9 п., В. 3. п., Круш. 1 п. Мушко и женско име.

Боѭна. П. 23 п., Кр. 24 п., Круш. 2 п. Боѭнѹ, Боанѹ, Боѭнноу.

Боѭта В. 1 п. Асс. Боетоу.

Бранко. Пр. 6 п., Кр. 1 п., Асс. Бранкаа једанпут Призр.

Бранковић. Презиме. Радосавь Пр. 49.

Бранинь. Круш. 1 п. Асс. Браина.

Бранца. П. 1 п., Кр. 1 п.

Бранша. П. 1 п.

Браниславь. П. 2 п.

Бранько. Пр. 1 п., П. 3 п.. Кр. 4 п., В. 2 п., Круш. 1 п., Врд. 2 п. Асс. Вранька, Бран'ка, Бранка.

Братань. Пр. 2 п.

Братина. Пр. 1 п.

Братнѧнь. П. 1 п. Асс. Братіана.

Братошь. В. 1 п.

Братоѭ. П. 1 п.

Братоѭль. П. 1 п. Асс. Братвлѧ.

Брѧ. Кр. 1. п.

Брѧнь. П. 1 п. Кр. 1 п., В. 2 п.

Браенько. Кр. 1 п. Асс. Браенка.

Броѭница. Кр. 1 п. Асс. Брвлицѹ, 65 в.

Брьна. Врд. 2 п. Асс. Брьнѹ.

Боѭбрѣшковић. Презиме. В. 1. п.

Боѭдиръ. Кр. 1 п. 120 л. Може бити да је погрешка место Воудимирь.

Боѭдимра. П. 1 п. Асс. Бѹдимирѹ.

Боѭдимиръ. П. 2 п. Асс. Бѹдимира, Бѹдіимира.

Боѭдимька. П. 1. п. Асс. Бѹдим'кѹ.

Боѭрашь. П. 1. п. Асс. Бѹраша.

Боѭрьсаѣь. П. 1. п. Асс. Бѹр'саѣа.

Боѭрьмазъ Кр. 1. п. Асс. Боур'маза.

Боѭшать, презиме — Павьль. Пр. 41.

Боѭѣа П. 1 п.

Быба. Кор. 2 п.

Быстра. П. 1 п., В. 2 п., Асс. Бистрѹ.

Бѣгна. Кр. 1 п. Асс. Вегнѹ.

Бѣгоѭна. Круш. 1 п. 59 у Асс. Бѣгоунѹ.

Бѣжа. Круш. 1 п. Асс. Бежю.

Бѣжанъ. П. 4 п. Круш. 1 п. Асс. Бѣжана, и Бежана.

Бѣла. П. 5 п., Кр. 9 п., В. 2 п. Круш. 4 п., Асс. Бѣлоу, Белѹ, Бѣлѹ, Белоу.

Бѣладинъ. Врд. 1 п. Асс. Бѣладіна.

Бѣланъ П. 1 п., Кр. 1 п. Асс Белана.

Бѣлона, презиме, Романъ монахъ. Пр. 5.

Бѣлоѥ. Кр. 2 п. Белоѥ.

Бѣлосавъ. Кр. 1 п. Асс Бегосава.

Бѣлошъ. П. 1 п.

Бѣлько. П. 1 п., В. 1 п. Асс. Белька, Бел'ка.

Бѣлѩ. П. 8 п., Кр. 3 п. Асс. Бѣлю, Белю.

Валада. Кр. 1 п. л. 88. Асс. Валадѹ.

Валета. П. 1 п. Асс. Валетѹ.

Варѧ (монахија). П. 4 Геп. Варѣ, Асс. Варѹ.

Варвара, Круш. 1 п. Асс. Вар'варѹ.

Варлаамъ. П. 4 п., Кр. 1 п., Круш. 1 п., Врд. 2. п. Асс. Вар'лама, Варлаама., Варлама. Калуско.

Варнава. П. 2 п. Калуђерско. Асс. Вѣр'навѹ.

Варсаноуфриѥ. Круш. 1 п. Асс. Вар'санѹфріа, Калуђерско.

Варѩшъ. П. 1 п. Асс. Варьѩша.

Васа. П. 6 п. Кр. 1 п., Круш.. 1 п. Асс. Васоу, Васѹ, Ваасѹ.

Василиѩ. Пр. 7 п., П. 4., п., Кр. 3 п., Круш. 2 п., Махом калуђеричко. Асс. Василию, Василію, Василіѹ.

Василиѥ. Пр. 13 п., П. 39 п., Кр. 12 п., Круш. 11 п., Врд. 8 п. Калуђерско и световно. Асс. Василиѩ, Василіѩ, Василиа, Василіа, Васіліа, Вьсиліѩ, Вьсиліа. У Пр. асс. Василіаа. Знатно је веома по историју акцента, што тај асс. у томе најстаријем поменику тако често долази.

Василь. Пр. 2 п. П. 3 п. Кр. 5 п., В. 2 п. Круш. 5 п., Асс. Василѩ, Васіліѩ, Вьсилѩ, Вьсіліѩ

Въсилꙗ. У Круш асс. 2 пут Васила. Да ли су ту: Васиѣ и Васил?

Васиꙗнъ. Круш. 1 п. Калуђерско. Асс. Васиана.

Васо. П. 1 п. Асс. Васа.

Вехинъ. П. 1. п. Асс. Вехина.

Везилъ. Кр. 1 п. Асс. Везилꙗ.

Везилꙗ. П. 1 п.

Веко. В. 1 п. Асс. Веика.

Вела. П. 1 п., Кр. 1 п., Круш. 3 п., Врд. 1 п. Асс. Велоу, Велꙋ, Вѣлꙋ.

Велакъ. П. 1 п.

Велика. П. 9 п., Круш. 3 п., Врд. 8 п. Асс. Великꙋ, Вѣликꙋ.

Велимиръ. П. 10 п., Кр. 10 п., Круш. 7 п., Врд. 3 п. Асс. Велимира, Вѣлимира, Велиміра.

Велисава. Кр. 1 п.

Велисавъ. П. 1 п., Врд. 4 п. Асс. Велисава, Вѣлисава.

Величько. П. 1 п., Кр. 2 п., Круш. 2 п., Врд. 2 п. Асс. Величка, Велич'ка.

Велиꙗ. П. 1 п. Асс. Велію.

Велиѥшь. П. 1. п. Асс. Веліеша.

Велька. П. 2 п. Асс. Вел'кꙋ.

Велько. П. 9 п., Кр. 1 п., Врд. 1 п. Асс. Вѣлка, Вел'ка.

Вельмировићь. Радакъ. Презимс. Круш. л. 40.

Велꙗ. П. 3 п., Врд. 2 п.

Велꙗна. П. 1 п.

Велꙗнъ. В. 6 п.

Венегитъ, (јеромонах). Кр. 1 п. Асс. Вѣнегита.

Венеаминъ, (јеровакон). П. 1 п.

Венедикта, (монахија). П. 1 п. Асс. Вѣнедіктꙋ.

Вениꙗмина, (монахија). П. 1 п. Асс. Веніаминꙋ.

Вениꙗминъ. П. 1 п., Кр. 2 п., Круш. 2 п. Калуђерско. Асс. Веніаміна, Вѣніамина, Веніамина.

Веньꙗминъ, (јеромонах). Кр. 1 п. Асс. Вен'ꙗминъ.

Вереньць, (Веренац). Кр. 1 п. Из Бачке. Асс. Верен'ца.

Веса. П. 1 п.

Весела. П. 9 п., Кр. 2 п., Кор. 1 п., Круш. 3 п., Асс. Веселоу, Веселꙋ, Весѣлꙋ.

Веселина. П. 1 п.

Веселинъ. П. 12 п., Кр. 2 п., Круш. 1 п., Врд. 6 п. Асс. Веселина, Вселіна, Весѣлина, Вѣселина, Вѣселіна.

Веселица. П. 9 п., Кр. 2 п., Круш. 1 п. Асс. Веселицѹ, Веселіцѹ, Вѣселицѹ.

Весоко. Круш. 1 п. Асс. Весѡка.

Вечеринъ. П. 3 п., Кр. 9 п., Круш. 2 п. Асс. Вечерина, Вечеріна, Вѣчерина.

Вечерько. Кр. 1 п. Асс. Вечер'ка.

Вивько. П. 1 п. Асс. Вив'ка.

Вида. Пр. 2 п., П. 18 п., Кр. 3 п., Кор. 5 п., В. 4 п., Круш. 2 п., Врд. 4 п. Асс. Видоу, Видѹ.

Видакъ. П. 2 п., Круш. 2 п. Асс. Видака, Відака.

Видачь. Круш. 1 п.

Виде. П. 2 п., Кр. 2 п., Врд. 1 п. Асс. Выида (у П.), Вида.

Видица. Пр. 1 п. Кор. 1 п.

Видосава. Пр. 2 п., (од којих је једна монахија), П. 9 п., Кр. 28., Кор. 1 п., Круш. 7 п., Врд. 1 п.

Видоеавъ. П. 2 п.

Видославъ. Л. 4. Син Оливера деспота.

Видоє. Врд. 2 п.

Видько. П. 1 п. Cf. Витко.

Видьна. П. 1 п.

Викентиє. П. 4 п., Кр. 2 п., Кр. 1 п., Врд. 1 п. Калуђерско. Асс. Вѹкен'тіа, Выкен'тіа, Викен'тіа, Викен'ѳіа, Викеньѳіа.

Викторъ. П. 2 п., Кр. 2 п., Врд. 1 п. Калуђерско. Асс. Виктора.

Винию. П. 1 п. Асс. Вінію.

Винька. П. 10 п., Кр. 11 п., Круш. 5 п. Асс. Виньку, Вин'коу, Винкѹ.

Виса (прѣзв.) П. 1 п. Асс. Висоу.

Висарионъ. П. 10 п., Кр. 5 п., В. 1 п., Круш. 4 п., Врд. 3 п. Калуђерско. Асс. Висариона, Висариѡна, Висаріѡна, Вісариѡна, Висаріопа, Вѹсаріѡна.

Виталиє, (монах). Круш. 1 п.

Витамъ. П. 1 п., Кр. 1 п.

Витась. Кр. 1 п.

Витко. П. 1 п. Cf. Видько.

Витосава. Пр. 1 п.

Витошь. П. 1 п.

Вићентие. П. 1 п., В. 1 п., Круш. 2 п. Асс. Викиен'тіа, Вићен'тіа, Викиентіа. Калуђерско.

Вишьна. Cf. Вышьна.

Вишьнии. Cf. Вышьнии.

Влада. П. 1 п., Кр. 6 п. Кор. 2 п., В. 4 п.

Владава. Кр. 3 п.

Владимир. Кр. 1 п.

Владис. П. 1 п.

Владисава. Пр. 1 п., П. 1 п., Кор. 1 п. Асс. Владисавѹ, Владісавѹ.

Владисав. Пр. 5 п., П. 5 п., Кр. 4 п., Круш. 2 п., Врд. 3 п. Асс. Владисава, Владісава.

Владислава. П. 1 п., В. 1 п.

Владислав. П. 3 п., Врд. 1 п., Круш. 2 п. Асс. Владислава, Владіслава.

Владоие. Кр. 1 п., Круш. 1 п.

Владька. В. 1 п.

Владько. Пр. 3 п., Кр. 4 п., В. 1 п., Круш. 2 п. Асс. у Пр. 1 пут Владькаа, иначе: Владька, Влад'ка, Владка. Cf. Влатко.

Влаика. Пр. 2 п., П. 1 п.

Влаико. П. 2 п.

Влаисава. Кр. 2 п.

Влаисав. П. 2 п., Кр. 5 п.

Влаић. Кр. 1 п. Асс. Влаиии.

Власие. П. 4 ., Кр. 1 п., Врд. 2 п. Калуђерско. Асс. Власіа.

Влатко. П. 1 п. Асс. Влатка. Сп. Владько.

Влаоуша. Кр. 1 п. Сп. Влахоуша у Рјечнику Даничића.

Влахына. П. 2 п., Кр. 1 п. Асс. Влахиноу, Влахинѹ.

Влахыни. Круш. 2 п. Асс. Влахиню.

Влахьни. П. 1 п. Асс. Влахню.

Влаѵискоуть, Пр. 1 п. Био је номик.

Влаѵискоутовић. Презиме. Пр. 1 п. Оба пута: Влачискоутовик Никола прѣзвитерь.

Влашько. Кр. 1 п.

Влаи. П. 1 п.

Влаћ. Кр. 3 п. Асс. Влаћа, Влаћи, Влиага. За ово последње Влиа мислим да је погрешка место Вла.

Влькь. Пр. 1 п.

Клькань. Кр. 1 п.

Клькашинь. Пр. 1 п., Кр. 1 п.

Клькосавь. Пр. 2 п.

Клькославь. Пр. Извѣстія VI. 393.

Кльчета. П. 1 п.

Кондрага. П. 1 п.

Конка. П. 21. п., Кр. 17 п., Круш. 5 п., Врд. 1 п.

Конко. П. 3 п., Кр. 1 п., Круш. 2 п.

Конна. П. 6 п. Асс. Воиноу, Воинꙋ.

Коннегь. П. 1 п.

Конновнѣи. Кр. л. 139. Поред тога: село Крѣм'на.

Коннь. Пр. 2 п. (обојица чельници), П. 35 п., Кр. 41 п., Круш. 6 п., Врд. 2 п., Асс. Воина, Воина. Ово последње један пут у Кр.

Коннька. П. 1 п. Асс. Воинкꙋ.

Консака. Пр. 2 п., Кор. 1 п., В. 1 п.

Консавь. Пр. 1 п.

Консславь. П. 1 п.

Конца. Кр. 1 п. П. 1 п.

Кока. Кр. 1 п., Круш. 1 п. Асс. Вокꙋ, Вокꙋ.

Кокашинь. Кр. 1 п. л. 124.

Кокомань. Кр. 1 п. л. 74.

Кокосавь. Кр. 1 п. л. 127.

Кокьмань. Кр. л. 103. Раба своего Вокьмана.

Кохьна. П. 1 п. Асс. Вох'нꙋ.

Коша. П. 1 п.

Кошна. П. 1 п.

Кранешь. П. 80 п., Кр. 4. п., Кор. 1 п., Круш. 2 п. Асс. Вранеша, Вранѣша (ово последње неколико пута).

Кроубьна. П. 1 п. Асс. Врꙋб'нꙋ.

Кроугина. Кр. 3 п. Асс. Врꙋгинꙋ.

Крьлнѣь. Презиме. Степько. Круш. 46 л.

Коуашинь. Кр. 1 п.

Коувько. Кр. 1 п. Асс. Вꙋвка.

Коудра. Кр. 1 п. Асс. Вꙋдрꙋ. Нур. од Воудрагь.

Коудрагь. Кр. 19 п., Круш., 1 п. Асс. Воудрага, Вꙋдрага.

Коудро. Кр. 1 п. Сп. Воудра.

Коугдрагь. П. 3 п., Кр. 23 п., Круш. 6 п. Асс. Воугь-

драга, Воуг'драга, Вѹгьдрага, Воугдрага, Вѹгдрага. Сп. Воукьдрагь.

Воуика. П. 4 п. Асс. Вѹикоу, Вѹикѹ.

Воуико. П. 9 п. Кр. 2 п., Круш. 1 п., Врд. 1 п. Асс. Воуика, Вѹика.

Воуимила. П. 3 п. Асс. Вѹимила.

Воуимно. П. 1 п. Ном. Вѹиміѡ.

Воуина. Кр. 1 п., П. 3 п., Круш. 1 п. Асс. Вѹиноу, Вѹинѹ.

Воуинь. П. 17 п., Кр. 17 п., Круш. 3 п. Асс. Воуина, Вѹина.

Воуно. П. 2 п., Круш. 3 п. Асс. Воуѩ, Вѹѩ.

Воуисавь. Кр. 1 п. Асс. Вѹисава.

Воуиславь. Кр. 1 п.

Воуица. П. 53 п., Кр. 77 п., Круш. 16 п., Врд. 6 п. Асс. Воуицоу, Воуицѹ, Вѹицоу, Вѹицѹ.

Воуичета. П. 4 п., Кр. 4 п., Круш. 2 п. Асс. Вѹичетѹ, Воуичетѹ.

Воуичина. Круш. 1 п.

Воука. П. 5 п., Кр. 6 п., Круш. 5 п. Асс. Воукоу, Воукѹ, Вѹкоу, Вѹкѹ.

Воукава. П. 5 п., Кр. 3 п., Круш. 1 п. Асс. Воукавоу, Воукавѹ, Вѹкавѹ.

Воукадинь. П. 13 п., Кр. 5 п., Круш. 2 п. Асс. Воукадина, Вѹкадина, Вѹкадіна.

Воукаило. П. 7. п., Кр. 2 п., Круш. 3 п. Асс. Воукаила, Вѹкаила.

Воукалиевнѣь (презиме.). Кр. 52 л.

Воукамь. Кр. л. 120: раба своего Воукама.

Воукана. П. 1. п., Л. 1 п.

Воуканашь. П. 1 п.

Воукась. Кр. 2 п., Круш. 2 п. Воукаса, Вѹкаса.

Воукашинь. П. 3 п., Кр. 3 п., Кор. 1 п., В. 2 п., Круш. 4 п. Асс. Воукашина, Вѹкашина, Вѹкашіна. У Кр. долази један пут: Воукашинаа и Вѹкашиньна.

Воукашинь. Кр. 4 п. са асс. Воукашинѩ.

Воукелѩ. П. 1 п. Кр. 2 п.

Воукель Кр. 1 п. Асс. Вѹкелѩ.

Воукень. П. 1. Асс. Вѹкена.

Воукнѣь. П. 7 п., Кр. 13 п., Круш. 5 п. Асс. Воукнїа, Вѹкнїа, Вукіїа, Воукикѡ, Вѹкікѡ, Воукика, Вѹкика, Воукѵка, Вѹкыїа, Вѹкіїѡ.

Воукобрать. П. 1 п., Круш. 1 п.

Воукокон. П. 20 п., Кр. 15 п., Круш. 7 п., Врд. 1 п. Асс. Воуковоѡ, Вѹковоѡ, Воукѡвоѡ, Вѹковѡѡ, Воуковоа, Вѹкова.

Воукопло. П. 1 п.

Воукомань. П. 14 п., Кр. 11 п., Врд. 2 п., Круш. 1 п.

Воукосава. Пр. 8 п., П. 8 п., Кр. 8 п., Кор. 1 п., В. 2 п., Круш. 1 п., Врд. 1 п.

Воукосавь. Пр. 2 п., П. 25 п., Кр. 17 п., Круш. 5 п., Врд. 1 п.

Воукосавьць. (Вукосавац). В. 1 п.

Воукославьць. (Вукославац.) П. 1 п.

Воукота. П. 1 п. Кр. 4 п., Круш. 2 п.

Воукоѡ. П. 1 п. л. 72. Асс. Воукою.

Воукоѥ. П. 25 п., Кр. 26 п. Круш. 5 п., Врд. 1 п. Асс. Воукоѡ, Воукоа, Вѹкоѡ, Вѹкоа.

Воукоула. Круш. 1 п. Асс. Вѹкулѹ.

Воукоусавь. Кр. 1 п. л. 33 прѣзвитера Воукоусава.

Воукь. Пр. 2. п., П. 134 п. Кр. 127 п., Кор. 1 п. В. 1 п. Круш. 64 п. Врд. 6 п.

Воукьдрагь. П. 13 п., Кр. 2 п., Круш. 1 п. Асс. Воукьдрага, Вѹкьдрага, Воукдрага.

Воукьмань. П. 8 п., Кр. 19 п., Круш. 2 п. Асс. Воукьмана, Вѹкьмана, Воукмана, Вѹк'мана, Вѹкмана.

Воукьмиль. Кр. 1 п.

Воукьмира. П. 1 п. Асс. Вѹкмирѹ.

Воукьмирь. П. 11 п., Кр. 1 п., Круш. 1 п. Асс. Вѹк'мира, Воукмира, Вѹкмира.

Воукьна. П. 6 п. Круш. 1 п. Асс. Воук'ну, Вѹк'ноу, Вѹкнѹ.

Воукьсань. П. 18 п., Кр. 13 п., Круш. 7 п. Асс. Воукьсана, Воуксана, Воук'сана, Вѹк'сана, Воуксана, Вѹксана, Воукьѯана,

Вик'ѯана, Воукѯана, Вѯана.

Воукьць. (Вукац). Кр. 9 п., П. 2 п.

Воукьуєвнѣ (презим.) Круш. 1 п.

Воукьша. П. 3 п., Кр. 3. п. Асс. Воук'шоу, Воукшоу, Вик'шѵ, Вікшѵ.

Воула. П. 1 п., Круш. 1 п. Асс. Воулоу, Вілѵ.

Воуле. П. 2 п.

Воулета. П. 15 п., Круш. 5 п. Кр. 9 п. Асс. Воулетѵ, Вілетѵ, Вілѣтѵ.

Воусавь. Кр. 2 п., л. 140 и 127. Асс. Воусава.

Воусань. Кр. п. л. 85 и 150. Асс. Воусана.

Воуца. П. 1 п., Кр. 2 п., Круш. 2 п. Асс Воуцоу, Воуцѵ, Вѵцѵ.

Воуча. П. 4 п., Кр. 2 п. Асс. Воучѵ, Вѵчѵ, Вучю

Воуче. В. 1. п., П. 1 п. Асс. Вучета, В.; Вѵчетаа П.

Воучета. П. 21 Кр. 7 п. Круш. 7 п. Асс. Воучетоу, Воучетѵ, Вѵчетѵ.

Воучина. П. 3 п., Кр. 1 п., Круш. 1 п. Држим да ће бити Воучихна с изостављеним х.

Воучисава. П. 1 п. Асс. Вѵчисавѵ.

Воучихьна. П. 18 п., Кр. 13 п., В. 3. п., Круш., 3 п. Асс. Вѵчих'нѵ Воучихнѵ, Вѵчихноу, Вѵчихнѵ.

Воучица. П. 23 п., Кр. 77 п., Кор. 1 п., Круш. 15. п.

Воучиць. П. 6 п. Кр. 1 п. Асс. Воучица, Вѵчаца.

Воучића. П. п., Кр. 1 п. Асс. Воучићоу, Вѵчићѵ.

Воучићь. П. 31 п., Кр. 31 п., Круш. 4 п., Врд. 2 п. Асс. Воучића, Воучіћа, Воучићѿ, Вѵчића, Вѵчика.

Воучоуръ П. 1 п. л. 25.

Воучь. (или Воуче?) П. 2 п. Асс. Вѵча, Вѵчѿ.

Воучька. П. 1 п. Асс. Вуч'коу.

Воучько. П. п., Кр. 14. п., В. 2 п., Л. 2 п., Круш. 4 п. Асс. Воуч'ка, Вѵчька, Вѵч'ка, Воучка, Вѵчка,

Воушань. П. 1 п.

Воушинь. П. 2. 1 п., Круш. 2 п.

Воуѿ. П. 54 п., Кр. 27 п.. Круш. 20 п., Врд. 4 п, Кор. 3 п.

Воуѫдинь. П. 2 п., Кр. 1 п., Врд. 1 п. Асс. Воуѫдина, Вѫдина.

Воуѫкь. Кр. 1 п.

Воуѫнъ. П. 28 п., Кр. 38 п., Круш. 7 п. Ачс. Воуѫноу, Воуѫнѹ, Вѫноу, Вѫнѹ.

Воуѫнь. П. 11 п., Кр. 3 п., Круш. 3. п.

Воуѫновићь, презиме. Кр. л. 168.

Воуѫть. П. 1 п. Асс. Воуѫта.

Воуѫць (Вујац.) П. 1 п. Асс. Вѫица (чит. Вујца.)

Воуѫча. Кр. 1 п. Асс. Воуѫчю.

Воуѥ. В. 1 п. Асс. Вѫета.

Воуѥта. Круш. 1 п. Асс. Воуѥтѹ.

Вьжитѩмирь. Кр. л. 57., тако.

Вышесава. Пр. 4 п. Кр. 2 п.

Вышьна. П. 1 п., Кр. 11 п., Круш. 2., Врд. 2 п. Асс. Вышноу, Виш'нѹ, Вишнѹ, Вышнѹ (П.)

Вишьнѩ. П. 22 п., Кр. 3 п., Круш. 1 п., Врд. 1 п. Асс. Вышню, Виш'ню, Вишню (најчешће).

Вѣно. П. 1 п. Асс. Вѣѩ. Биће од нечега ḫур.

Вѣра. П. 1 п. Асс. Вѣрѹ.

Гавра. П. 1 п., Врд. 1 п., Л. 1 п. Асс. Гаврѹ.

Гавриль. Асс. Гаврилѩ. Кр. 17 п.

Гавриилъ. Пр. 5 п., Кор. 3 п., П. 31 п., Кр. 16 п., Круш. 15 п., Врд. 9 п., В. 1 п. Световно и калуђерско. Асс. Гавриллаа. Кр. 16 п., Гаврiила, Гаврила, Гавріла, Гаврiила.

Гаиль. П. 1 п. Асс. Гаила.

Гаица. П. 1 п. Асс. Гаицѹ.

Галица. П. 1 п. Асс. Галицоу.

Гачько. П. 1 п. Асс. Гач'ка.

Гачьпань. П. 1 п. Асс. Гач'пана.

Гвоздь. П. 2 п., Кр. 5 п. Асс. Гвоз'доу, Гвоз'дѹ, Гвоздѹ.

Гвоздана. П. 2 п. Gen. Гвоздани.

Гвоздѣна. П. 1 п., Кр. 1 п. Асс. Гвозденѹ.

Гвоздѣнии. П. 1 п.. Кр. 2 п. Асс. Гвозденію, Гвозденію. У Крушевском л. 41: монахію Гвозденіа.

Гвоздѣнь. П. 29 п., Кр. 25 п., Круш. 10 п. Асс. Гвоздена, Гвоздѣна. Ово последње свега два три пут.

Гдоуня. П. 1 п. Асс Гдвню. Од' јел. *κυδώνιον*.

Гє. Имена која се почињу тако, тражи под Ѣ, ако их нема овде.

Главачнѣн. (презиме) Кр. 1 п.

Глигорие. Кр. 1 п., Круш. 1 п. Калуђерско. Асс. Глигоріа.

Глиша. Кр. 1 н.

Глѣбь. Кр. 1 п. Раба своего Глѣба л. 74.

Гнѣна. Круш. 1 п. л. 40. Асс. Гнъна.

Годєчь. Кр. 1 п., Круш. 1 п.

Годнчь. Кр. 1 п. Раба Годіча. Л. 99.

Годнмирь. П. 1 п.

Годомирь. Кр. 1 п.

Гоика. П. 3 п. Асс. Гоикв.

Гоико. П. 14 п., Кр. 13., Круш. 7 п., Врд. 2 п. Асс. Гоика, Гоїка.

Гонсавь. Пр. 1 п.

Голоубь. Врд. 2 п. Асс. Голвба.

Гонь. Пр. 1 п., В. 1 п. Асс. Гѡна. Cf. Ѣонь.

Горнида. Кр. л. 138.

Горько. П. 1 п. Асс. Гор'ка.

Горана. П. 1 п. Асс. Горьанв.

Госпава. П. 3 п.

Гоана. П. 1 п.

Градиславь — казньць. Пр. л. 43.

Градоие. П. 1 п., Кр. 1 п. Асс. Градоѡ, Градоа.

Грациня. П. 1 п. Асс. Гран'цию.

Граѣа. П. 2 п. Асс. Граѣв.

Граѣанька. Кр. 1 п. л. 115.

Гривьно. Врд. 1 п. Асс. Гривна.

Григорие. Пр. 5 п., П. 15 п., Кор. 1 п., Кр. 8 н., Круш. 14 п., Врд. 10 п. Световно и калуђерско, али у овим примерима више калуђерско. Асс. Грігѡріа, Грігоріа, Григоріа, Грігориа, Грігоріѡ, Грыгоріѡ, Григориѡ.

Гробьна. Кр. л. 57. Асс. Гробнв.

Грозда. П. 4 п., Кр. 2 п. Врд. 2 п.

Гроздана. П. 21 п., Кр. 20 п., Круш. 9 п. Асс. Грозданоу, Грозданв.

Гроздань. П. 2 п.

Гроздоие. Врд. 1 п. Асс. Грѡз'доѡ.

Гроздана. П. 6 п., Кр. 1 п. Асс. Грозденв, Гроз'денв.

Громьна. П. 1 п. Gen. Громнѣ.

Гроубана. П. 1 п. Асс. Грѹбанѹ.

Гроубань. Пр. 1 п., П. 3 п., Кр. 1 п., Круш. 1 п.

Гроубаць. П. 4 п., Кр. 4 п., Круш. 4 п. Асс. Гроубача, Грѹбача.

Гроубашь. П. 1 п.

Гроубьма. Кр. 10 п., П. 4 п. Гроубнѹ, Грѹбнѹ, Грѹб'нѹ.

Гроубьць. Кр. 1 п.

Гроубьша. Кр. 1 п.

Гроуда. П. 1 п.

Гроуно. П. 1 п. Асс. Гроуѹ.

Гроуица. П. 17 п., Кр. 21 п., Круш. 6 п., Врд. 4 п. Асс. Гроуицоу, Гроуицѹ, Грѹицоу, Грѹицѹ.

Гроунь. П. 1 п.

Гроуѹ. П. 8 п., Кор. 1 п., Кр. 1 п., Круш 2 п., В. 1 п. Грюю.

Гроуѹань. Врд. 1 п.

Гроуѹць. Врд. 1 п. Асс. Гроуйца.

Грьгоуръ. П. 3 п., Кр. 3 п. Асс. Грьгоура, Грьгѹра, Ггрѹра.

Грьдана. П. 1 п.

Грьдань. П. 2 п., Кр. 6 п.

Грькыня. Пр. 2 п. Помени, господи, рабоу свою Грькыню и Чюроу л. 51; Помени, господи, брата своюго Ивана и подрѹжіе его Грькыню. Врд. 1 п.

Грьлица. П. 1 п., Кр. 1 п.

Грьлѧ. П. 1 п.

Грьлѧкь. Пр. 2 п. Асс. Грьлѧкаа, л. 5.

Грьца. П. 1 п. Gen. Грьцѧ.

Грѣла. П. 1 п. Асс. Грелѹ.

Грѣань. П. 1 п., Круш. 1 п.

Гоуда. П. 1 п. Асс. Гъдѹ.

Дака. П. 33 п., Кр. 12 п. Круш 5 п., Кор. 1 п., Врд. 1 п. Мушко и женско, али више женско. У Кор.: Раба своего Дабѹ.

Дакижика. П. 2 п., В. 3 п., Круш. 2 п. Асс. Дабиживѹ.

Дакижикь. Пр. 6 п., Кр. 7 п., П. 8 п., Кор. 6 п., В. 4 п., Круш. 3 п., Врд. 3 п. Л. 1 п.

Дако. Кр. 3 п. Асс. Даба.

Дакьжикь. П. 1 п. Асс. Дабжива.

Дакько. П. 1 п.

Дакѣнь. П. 1 п. Асс. Дабена.

Дакида. П. 2 п., Круш. 1 п. Асс. Давидоу, Давидѹ.

Давидь. Пр. 3 п., П. 16 п., Кр. 8 п., В. 1 п., Врд. 2 п., Круш. 1 п. Световно и калуђерско.

Давина. Кр. 3 п.

Давихиа. П. 1 п. Cf. Давина.

Дандоуш. Кр. л. 93.

Данка. П. 2 п., Кр. 1 п., В. 1 п.

Данко. П. 1 п., В. 1 п.

Данунив. Кр. 1 п.

Даниа. П. 1 п.

Дамана. Кр. л. 48. Асс. Даманоу.

Дамань. Кр. 6 п., Круш. 1 п. Асс. Дамана, Дам'ана.

Дамаскинь. П. 5 п., Круш. 3 п., Врд. 1 п. Калуђерско. Асс. Дамаскина, Дамаскуна, Дамаскина.

Даминь. Кр. л. 42. Асс. Дамина.

Дамиана. Кр. 1 п., П. 12 п. Асс. Даміаноу, Даміанѹ.

Дамиань. Пр. 10 п., П. 53 п., Кр. 17 н., В. 2 п., Круш. 16 п., Врд. 3 п. Л. 1 п. Калуђерско и световно. Асс. Дамиана, Дьмиана, Дамиана, Даміана, Дьмиана, Даамиана.

Дамлань. П. 2 п., Кр. 3 п.. Круш. 3 п. Асс. Дамлана, Дамлана.

Дамнаиа. П. 2 п. Асс. Дамн'анѹ, Дъмнанѹ.

Дамнань. П. 1 п., Круш. 9 Асс. Дамнана, Дамьнана, Дам'нана, Дам'нана, Дамнана.

Дамьнь. Пр. 2 п., П. 2 п., Кр. 25 п., Кор. 2 п., Круш. 4 п. Асс. Дамьна, Дам'на, Дамна, Дьмьна.

Даниль. Пр. 20 п., П. 20 п., Кр. 8 п., Кор. 1 п., Круш. 2 п., Врд. 7 п. Асс. Данилаа, 2 п. Пр., Данила, Даніла, Даніила. Махом калуђерско, световно само два три пут у горе поменутим споменицима.

Даница. П. 13 п., Кр. 15 п., Круш. 3 п., Врд. 1 п. Асс. Даницоу, Даницѹ, Даньницѹ, Дан'ницю. Једна је била монахија. Cf. Дьница.

Даноила. П. 2 п., Кр. 1 п., Круш. 1 п.

Даноуль. Кр. 1 п., Круш. 1 п. Асс. Данѹла.

Даноуѣ. Кр. 1 п. Асс. Данѹна.

Данька. П. 2 п. Асс. Дан'ѹ, Данѹ.

Дафина. Пр. 2 п., П. 53 п., Кр. 29 п., Круш. 12 п., Врд. 1 п. Асс. Дафиноу, Дафинѹ, Дафінѹ, Дах'-финѹ.

Дахвина. П. 1 п., Кр. 29 п., Кр. 2 п. Асс. Дах'-виноу, Дахвиноу, Дахвинѹ, Дахвінѹ.

Даѹа. Врд. 1 п.

Дан. В. 1 п.

Данѧмань. Кр. 1 п. 124 л.

Дворька. П. 1 п.

Дворьна. П. 4 п., Круш. 1 п., Асс. Двор'ноу, Двор'-нѹ, Дворнѹ.

Деде. В. 13 л. тако.

Деса. Пр. 2 п. Асс. Десоу, Десѹ.

Десимиръ. П. 1 п., Кр. 1 п. Асс. Дѣсимира, Деси-мира.

Деспа. П. 5 п., Кр. 3 п., Круш. 2 п. Асс. Деспоу, Дѣспоу, Деспѹ, Дѣспѹ.

Деспина. П. 42 п., Кр. 13 п., В. 3 п., Кор. 1 п., Круш. 8 п. Врд. 3 п. Л. 1 п. Асс. Деспиноу, Де-спинѹ, Деспінѹ, Деспіниѹ, Дѣспиноу, Дѣспинѹ.

Деспиниѧ. Кр. 7 п., П. 1 п.

Деспоть. Кр. 2 п., Врд. 1 п., Л. 2 п. Асс. Деспота, Дѣспота.

Дѣна. Кр. 1 п.

Дива. П. 1 п., Кр. 2 п. Асс. Дивѹ, Дівоу.

Дивладань. П. 1 п.

Дивьна. П. 9 п., Кр. 4 п. Див'нѹ, Дивноу, Дивнѹ, Дівнѹ.

Дика. Кр. 1 п., Круш. 2 п.

Диклаа. П. 4 п., Кр. 4 п., В. 2 п., Круш. 3 п. Асс. Диклоу, Диклѹ, Дик'лѹ.

Дикосава. Круш. 1 п.

Дима. П. 4 п.

Диманъ. Пр. 1 п. Асс. Ді-мана.

Димитриѧ. П. 2 п., Круш. 1 п. Асс. Димитрію.

Димитриѥ. П. 13 п., Кр. 4 п., Круш. 3 п., Врд. 2 п. Асс. Димитриѧ, Димитріѧ, Димитріа, Димітріа, Діми-тріа, Дімітріа, Димиѳріа.

Димитръ. П. 1 п., Кор. 1 п., В. 1 п. Асс. Димитра, Дімитра.

Диміанъ. Круш. 1 п. Асс. Діміана.

Димо. П. 1 п., Врд. 1 п. Асс. Дима.

Димько. В. 1 п.

Димьно. Врд. 1 п. Асс. Димна.

Димѧнь. Круш. 1 п. Л. 40. Асс. Діимьана.

Диомидие (јеромонах). П. 1 п.

Дионисиѩ. Пр. 1 п., Круш. 1 п. Калуђеричко и световно.

Дионисие. Пр. 6 п., П. 10 п., Кр. 3 п., В. 2 п., Круш. 6 п., Кор. 1 п. Асс. Диѡнисиѩ, Діѡнисиѩ, Дионисіѩ, Діѡнісиѩ, Диѡнисіа, Діѡнисіа, Діѡнісіа, Діонисіа.

Дѩна. Кр. 3 п.

Дѩнинь. Кр. 2 п. л. 144.

Добра. Пр. 3 п., П. 7 п., Кр. 2 п., В. 1 п., Круш. 1 п. Асс. Доброу, Добрѹ, Доб'рѹ.

Добрашинь. П. 1 п.

Добрикон. Пр. 1 п.

Добрица. П. 4 п., Кр. 4 п., В. 2 п., Врд. 1 п. Асс. Добрицѹ, Доб'рицѹ.

Добрѩ. Кр. 1 п., Врд. 1 п.

Добро. П. 1 п. Асс. Добраа.

Доброкон. Пр. 1 п., П. 9 п., Кр. 6 п., Врд. 4 п. Асс. Добровоѩ, Добровоа.

Добросава. Круш. 1 п.

Добросавь. Пр. 2 п., П. 7 п., Кр. 6 п., Кор. 1 п., Врд. 2 п.

Добрось. Кр. л. 110. Асс. Доброса.

Доброть. Пр. л. 45. Асс. Доброта.

Добрѣн. Пр. 4 п. Асс. Добрѣѩ.

Дова. Кр. л. 56. Асс. Довоу.

Довола. (? лѩ) П. 1 п. Асс. Доволѹ.

Довка. Кр. 1 п., В. 1 п.

Довко. Пр. 3 п., П. 2 п., В. 1 п.

Довинь. Круш. 1 п. л. 43. Асс. Доина.

Довѹнинь. П. 2 п.

Дока. П. 2 п.

Докиѩ. Кр. л. 61: рабоу своѭ Докіа (м. Докію). Поред имена забележено је истом руком и мастилом име Кошѹча. Слова су старијега времена.

Доманиѩ. П. 1 п. Gen. Доманіе.

Доментиѩнь. Пр. 4 п., П. 1 п. Калуђерско. Асс. Доментиѩна, Доментіана, До-

меньтіана, Доменѳіана, Доментіана.

Доминка. П. 2 п.

Донь. Пр. 1: Донѫ раба своего.

Донь. Круш. 1 п. Асс. Дѡна.

Донькл. П. 3 п., Кр. 1 п. Асс. Дон'коу.

Дорл. Кр. 1 п: Рабѫ свою Дороу.

Доротиѩ. П. 1 п. Асс. Дорон'тію.

Доротеи. Пр. 8 п., П. 3 п. Калуѣерско. Асс. Дороѳеѩ, Дороѳеа, Дороѳѣѩ.

Дорька. П. 1 п., Кр. 3 п., Круш. 2 п.

Доршма. Кр. 1 п.

Доситеи. Пр. 5 п. Асс. Доситеѩ, Досиѳеѩ, Досиѳеа.

Доста. П. 1 п., Кр. 2 п., Круш. 1 п.

Достама. П. 2 п.

Достамь. П. 2 п.

Доша. П. 3 п. Асс. Дошоу, Дошѫ.

Доѩ. П. 3 п., Кр. 4 п., В. 1 п., Круш. 1 п.

Драга. Круш. 1 п.

Драгана. П. 6 п., Кр. 15 п., Круш. 6 п.

Драгань. П. 1 п., Кр. 1 п.

Драгашь. П. 9 п., Кр. 11 п., Л. 1 п.

Драгель. П. 1 п. л. 51. Асс. Драгела.

Драгишл. Кр. 21 п., П. 6 п. Асс. Драгишоу, Драгишѫ.

Драгиѩ. П. 3 п., Кр. 5 п. Асс. Драгию, Драгію.

Драгиѣь. П. 3 п., Кр. 6 п. Асс. Драгиѣа, Драгика, Драгіѣа, Драгыѣа.

Драго. П. 1 п.

Драгобрать. Кр. 1 п.

Драгоила. П. 1 п. Асс. Драгоилѫ.

Драгоило. П. 13 п., Кр. 24 п., Круш. 2 п., Врд. 1 п.

Драголь (или Драголо). Круш. л. 64. Асс Драгола.

Драгомиръ. Кр. 2 п.

Драгославь. П. 3 п., Кр. 3 п.

Драгославь. В. 1 п.

Драготинь. Кр. 1 п.

Драгошь. Пр. 5 п., П. 2 п., Кр. 1 п.

Драгоѩ. П. 7 п., Кр. 10 п., Круш. 2 п. Асс. Драгоѩ, Драгоа.

Драгоутинь. П. 1 п., Врд. 1 п.

Драгоуѩ. Круш. 1 п. л. 70. Асс. Драгѫю.

Драгъбрать. П. 1 п. Асс. Драгбрата.

Драгьна. П. 2 п., Кр. 7 п.

Асс. Драг'ноу, Драг'ну, Драгноу, Драгну.

Дражa. П. 4 п. Асс. Дражу.

Дражень. Кр. 2 п.

Дражета. П. 2 п., Кр. 1. Асс. Дражету.

Дражица. Кр. 2 п.

Дранка. В. 1 п.

Дранко. П. 1 п., Кор. 1 п., В. 1 п.

Дранић. П. 1 п. Асс. Драића.

Дракоула. П. 2 п. Асс. Дракоулоу, Дракулу.

Дракоуль. П. 7 п., Кр. 2 п., Круш. 1 п. Асс. Дракоула, Дракула.

Дракоунь. П. 5 п. Асс. Дракуна.

Драшко. П. 3 п.

Драш. Кр. 1 п.

Дринчанька. П. 1 п. Асс. Дринчан'ку.

Дроужань. Кр. 1 п. Асс. Дружана.

Доубьма. П. 1 п. Асс. Дубну.

Доуда. П. 2 п. л. 16.

Доудић, (презиме). Іоаннь. Круш. 1 п.

Доука. Пр. 1 п., П. 3 п., Круш. 3 п.

Доукагинь. Пр. л. 47. Асс. Дукагыню.

Доукадинь. Пр. 1 п., Кр. 3 п. Асс. Доукадина.

Доукань. П. 4 п., Круш. 1 п. Асс. Доукана.

Доуко. П. 1 п. Асс. Дукаа.

Доумьуе. В. 1 п. Асс. Дим'чета.

Доулбиєрь. Кр. л. 84. Презиме из Босне: Дилбїер.

Доуню. П. 1 п. Асс. Дуню.

Доура. П. 1 п. Асс. Дуру.

Доутько. Кр. л. 59. Асс. Доут'ка.

Доухновена. Кр. л. 55: рабоу свою Дух'новеноу.

Доушана. П. 1 п.

Доушань. Кр. 1 п. Асс. Душана.

Доућа. П. 1 п. Асс. Дућу.

Дьминько. Пр. 1 п. Асс. Д'мин'ка.

Дьмитра. П. 12 п., Кор. 1 п., В. 10., Круш. 7 п., Врд. 1 п. Асс. Дмитроу, Дмітроу, Дмитру, Дмит'ру.

Дьмитрь. Пр. 3 п., П. 95 п., Кр. 34 п., Кор. 15 п., В. 15 п., Круш. 36 п., Врд. 1 п. Асс. Д'митра, Дмит'ра, Дмітра.

Дьмитрашинь. П. 6 п., Кр. 3 п. Асс. Дмитрашина.

Дьмитрие. Круш. 1 п. Асс. Дмітріа.

Дьмитровань. Кр. 1 п. Калуђерско. Асс. Дмитрована.

Дьмитрофань. Кр. 1 п., Врд. 2 п. Асс. Калуђерско. Асс. Дмитрофана.

Дьмитрохвань (монах). Врд. 2 п. Асс. Дмітрохвана.

Дьмица. П. 4 п., Кр. 2 п. Кор. 4 п., В. 1 п., Круш. 2 п.

Дьница. Кр. 1 п., В. 1 п., Л. 1 п. Асс. Дьницѹ, Дьницѹ, Дьніца. Cf. Даница.

Дѣва. П. 1 п., Круш. 1 п., Врд. 1 п. Асс. Дѣвоу, Девѹ.

Дѣвана. Врд. 2 п.

Дѣвька. Круш. 1 п. Асс. Дѣв'кѹ.

Дѣтина. Кр. 3 п., П. 2 п. Асс. Дѣтиноу, Дѣтинѹ, Детинѹ.

Дѣтинь. П. 6 п., Кр. 7 п., В. 1 п., Круш. 1 п., Врд. 2 п. Асс. Дѣтина, Дѣана, Детина, Деаана.

Жика. П. 13 п., Кр. 3 п., Круш. 3 п.

Живана. П. 35 п. Кр. 22 п., В. 2 п., Круш. 12 п., Врд. 2 п.

Живань. П. 13 п., Кр. 2 п., Круш. 2 п., Врд. 9 п.

Живо. Кр. л 154 Ном. Живоѡ.

Живонинь. Кр. 1 п.

Живька. П. 15 п., Кр. 8 п., Врд. 1 п. Асс. Жив'коу, Живкоу, Жив'кѹ, Живкѹ, Жівкѹ.

Живькана. Кр. 1 п. Асс. Живканѹ.

Живько. П. 112 п., Кр. 53 п., Кор. 1 п., В. 5 п., Круш. 40 п. Врд. 11 п.

Живьна. П. 1 п. Асс. Живнѹ.

Жилнѣь (презиме). Круш. 2 п.

Жода. Кр. л. 87. Асс. Жодоу.

Жоухра. Кр. л. 66. Асс. Жѹх'рѹ. Са стране истом руком: Сремь, Петровци.

Жарько. П. 1 п., Кр. 4 п., Круш. 1 п. Асс. Жар'ка Жарка.

Жегрь. Пр. л. 44. Асс. Жегра.

Ѕавиша. Кр. 1 п.

Ѕагорька. П. 2 п., Кр. 3 п., Врд. 3 п. Асс. Загорькѹ, Загор'кѹ, Загоркѹ.

Ѕака. Кр. 1 п., Врд. 1 п.

Ѕамфиръ. Врд. 1 п.
Ѕахара. П. 1 п.
Ѕахариѧ. П. 28 п., Кр. 15 п., Круш. 14 п., Врд. 4 п. В. 1 п. Асс. Захарию, Захарію, Захаріѵ. Махом калуђерско.
Ѕахариѥ. П. 3 п. Круш. 1 п., Врд. 2 п. Калуђерско и световно.
Ѕвѣна. П. 1 п. Асс. Звенѵ.
Ѕвѣниѧ. П. 1 п., Врд. 1 п. Асс. Звѣнію.
Ѕдравько. П. 1 п., Кр. 1 п., Врд. 2 п. Асс. Здрав'ка, Здравка.
Ѕдравьць. (Здравац). П. 2 п. Асс. Здрав'ца.
Ѕиса. Врд. 1 п.
Ѕлавка. П. 1 п.
Ѕлата. П. 2 п., Врд. 3 п.
Ѕлатана. Л. 1 п.
Ѕлатамь П. 2 п. Л. 1 п.
Ѕлато. П. 1 п. Асс. Злата.
Ѕлатьна. П. 3 п.
Ѕмѣнка. П. 1 п. Асс. Зменкѵ.
Ѕора. П. 10 п., Кр. 7. п., Круш. 4 п. Асс. Зороу, Зорѵ.
Ѕорана. П. 1 п. Асс. Зораноу.
Ѕоре. П. 1 п. Асс. Зора.
Ѕорька. П. 7 п., Кр. 3 п., Круш. 2 п. Асс. Зор'кѵ, Зоркоу, Зоркѵ.
Ѕорько. П. 1 п. Асс. Зор'ка.
Ѕосима. (јерођакон) Круш. 1 п.
Ѕосимь. Кр. 1 п., Круш. 4 п., Врд. 1 п. Калуђерско.
Ѕофиѧ. Кр. 1 п.
Ѕоѧ. Пр. 2 п., Кр. 1 п., Круш. 1 п.
Ѕрькна. Кр. 132 л. Асс. Зрькнѵ.
Ѕоуѣь. (презиме) Таноушь. Пр. л. 13.
Ѕоуѣьчнѣь. Пр. л. 9. Асс. Зоубьчикѵ.

Ика. П. 1 п. Асс. Ивоу.
Ивана. Пр. 3 п., П. 12 п., Кр. 11 п., Круш. 2 п., Асс. Иваноу, Иванѵ.
Иваница. П. 1 п., Асс. Иваницоу.
Иваньць. П. 1 п. Асс. Іваница.
Иваниша. П. 1 п. Асс. Иванішѵ.
Иваньшь. Пр. 1 п., П. 6 п., Кр. 6 п,, Круш. 4 п., Асс. Иваниша, Иванѣша,

Иванъ. Пр. 2 п., П. 58 п., Кр. 67 п., Кор. 1 п., В. 1 п., Круш. 20 п., Врд. 7 п. Асс. Ивана, Івана. Сп. Ивьнь.

Иванько. Пр. 1 п., П. 3 п., Кр. 1 п., Врд. 2 п. Асс. Иван'ка, Иванка.

Иваца. П. 2 п., Кр. 1 п.

Ивька. П. 1 п. Асс. Ив'ку.

Ивько. П. 12 п., Кр. 5 п., В. 1 п., Врд. 4 п. Асс. Ивька, Ив'ка, Ивка, Ів'ка.

Ивьнь. Кр. 2 п. Асс. Ивьна. Може бити да је ь грешшком место а.

Ивьче. Асс. Ивчета, Изв. VI. 393.

Игнѧ. П. 1 п. Асс. Иг'ну.

Игнѧтие. П. 4 п., Круш. 8 п., Врд. 5 п. Свстовно и калуђерско. Асс. Игнѧтіѧ Игнѧтіа, Ігнѧтіа, Игнатіа, Иг'натіа, Ігнатіа.

Игнѧть. П. 2 п., Кр. 2 п., Круш. 1 п., Врд. 1 п. Асс. Игнѧта, Игната, Ігнѧта, Ігната.

Игюдь. Круш. 1 п. л. 7. Асс. Ігюда.

Игровька. П. 1 п. Асс. Игров'ку.

Ижота. П. 2 п. Асс. Ижоту.

Иконнѧ. П. 4 п., Врд. 3 п. Асс. Иконію, Іконію.

Илада. П. 1 п. Асс. Иладоу.

Иланѧ. П. 2 п., Кр. 1 п., Круш. 1 п.

Иларионь. Пр. 1 п., П 8 п., Кр. 4 п., Круш. 9 п., Врд. 1 п. Калуђерско. Асс. Илариѡна, Иларіѡна, Іларіона, Іларіѡна.

Иларие. (јеромонаси). П. 2 п. Асс. Иларіа, Іларіа.

Илиѧ. П. 1 п., П. 101 п., Кр. 58 п., В. 6 п., Кор. 1 п., Круш. 39 п., Врд. 25., Л. 5 п. Калуђерско, али више световно. Асс. Илию, Илію, Ілию, Ільію.

Илинька. П. 1 п., Кр. 1 п.

Иликѧ, Кр. 1 п. Асс. Иликѧну.

Иликѧшь. Пр. 2 п., Кр. 2 п., П. 1 п., Круш. 1 п. Асс. Иликѧшаа (Пр. л. 7), Иликша, Іліѧша, Иліаша.

Илонка. Врд. 1 п. Асс. Илоику.

Илоута. В. 1 п. Асс. Илуѳу.

Илька. П. 1 п. Круш. 1 п. Асс. Ил'коу, Ил'ку.

Илѧ. П. 1 п. Асс. Илю.

Иманьло. Кр. л. 123: раба

своего Воуицоу и Гвоздена, Иманьла. Из Суботице. Чинило ми се најприличније, да овако прочитам.

Ина. П. 1 п. Асс. Иноу.

Инахоумоуи. (презиме) Страхиніа. Асс. Инахоумоуіа. Пр. л. 32.

Иномнѣь. (презиме) Радославь: Помени, Господи, раба своего Радосава Иномика. Пр. л. 44.

Иноѣентіе. (јеромонаси) Кр. 1 п., П. 1 п. Асс. Иноѣентіа, Иноѣен'тіа.

Инѫа. Кр. 1 п. Круш. 1 п., Асс. Ингѹ, Ин'ѣѹ.

Инѫелиа. Кр. 1 п. Асс. Ин'ѣелію.

Инѫиа. П. 18 п., Кр. 8 п., Круш. 1 п., Врд. 6 п. Асс. Инѣию, Инѣію, Ин'ѣию, Иньѣию, Иньѣію, Ин'ѣію, Ін'ѣію, Ин'ѣѵю, Ин'тію.

Иоакимь. П. 4 п., Кр. 1 п. В. 1 п., Круш. 13 п., Врд. 4 п. Асс. Іѡакима, Іѡакіма, Іѡакѵма.

Иоана. П. 34 п., Кр. 27 п., В. 7 п., Круш. 34 п. Кор. 5 п. Асс. Иѡаноу, Іѡаноу, Іѡанѹ, Іѡанноу, Іѡанѹ, Іѡан'ноу, Іѡан'нѹ, Ѡан'ноу, Ѡан'нѹ.

Иоаникіа. (монахија). П. 1 п. Асс. Іоаникію.

Иоаникіе. Пр. 1 п., П. 7 п., Кр. 3 п., Круш. 9 п., Врд. 1 п. Л. 1 п. Калуђерско. Іѡаникіа, Іѡаникіа, Іѡанікіа, Іѡанѵкіа.

Иоаница. П. 1 п. Асс. Іѡаницѹ.

Иоань. Пр. 18 п., П. 228 п., Кр. 64 п., Кор. 30 п., В. 23 п., Круш. 13, п., Врд. 22 п. Световно и калуђерско. Асс. Иѡана, Іѡана, Іѡанна, Иѡан'на, Іѡан'на, Ѡана, Ѡан'на. Неколико пута долази скраћено с титлом Іѡа, Иѡ, Іѡ, што сам такође овде уврстио.

Иоасафь. Круш. 4 п. Кр. 1 п. Калуђерско. Сп. Иосафь. Асс. Іѡасафа.

Иоаѣимь. Кр. 1 п. Асс. Іѡаѣима. Сп. Иоакимь.

Иока. П. 44 п., Кр. 13 п., В. 2 п., Кор. 3 п. Круш. 13 п., Врд. 1 п. Асс. Иѡвоу, Іѡвоу, Иѡвѹ, Іѡвѹ, Ѡву. Мушко и женско.

Иокана. Кр. 33 п., В. 3 п.,

П. 17 п., Круш. 3 п., Врд. 2 п. Асс. Иѡваноу, Іѡваноу, Іѡванѹ, Іѡванноу, Ѡванѹ. Сп. Иоана.

Новань. П. 68 п., Кр. 67 п., В. 4 п., Ккуш. 41 п., Врд. 10 п. Сп. Иоань. Уз то још Ѡвана: П. 4 п., Кр. 4 п.

Нованьк. П. 1 п., Круш. 2 п., Врд. 1 п. Асс. Іѡван'коу, Іѡван'кѹ, Іѡванкѹ.

Нованьць. П. 1 п. Асс. Іѡван'ца.

Нованьче. Кр. 1 п. Асс. Іѡванчета.

Нове. В. 5 п. Асс. Иѡвета, Іѡвета.

Новета. П. 2 п. Кр. 1 п. Асс. Іоветѹ, Іѡветѹ, Іѡвѣтѹ.

Новинь. П. 1 п. Асс. Іовина.

Новица. П. 21 п., Кр. 9 п., Кор. 3 п., В. 1 п., Круш. 6 п., Врд. 2 п. Мушко и женско. Асс. Іѡвицоу, Іѡвицѹ, Иѡвицѹ, Ѡвицоу, Овицѹ.

Новиць. П. 7 п. Асс. Іовица, Іѡвица.

Новь. Пр. 3 п., П. 20 п., Кр. 4 п., Кор. 1 п., Круш. 5 п., Врд. 3 п. Калуђерско. Асс. Іѡваа (Кр. 1 п). Иѡва, Іова, Іѡва, Іѡв'ва.

Новька. П. 14 п., Кр. 3 п., Кор. 1 п., Круш. 2 п. Асс. Іѡв'коу, Іѡв'кѹ, Иовкѹ, Іѡвкоу, Ѡв'кѹ.

Новько. П. 6 п., Врд. 1 п.

Новьна. Круш. 1 п., Кр. 1 п. Асс. Іѡвнѹ.

Новьнь. Кр.9 п. Асс. Иѡвна, Іѡвна, Іѡв'на.

Новьче. Кор. 2 п., В. 2 п., Асс. Іѡв'чета.

Новьчинь. Кор. 1 п. Асс. Іѡв'чина.

Новьчица. Кор. 1 п. Асс. Іѡвьчицѹ.

Могнѧнь. П. 1 п. Асс. Іѡгнѧна.

Ноика. П. 1 п. Асс. Іѡикѹ.

Ноиль. Круш. 2 п. Асс. Иѡила, Іѡила. Калуђерско.

Нокѧ. П. 1 п. Асс. Іѡкѹ.

Нокимь. Врд. 1 п. Асс. Іѡкима.

Нона. П. 2 п., Кр. 5 п., Круш. 1 п. Врд. 1 п. Асс. Иѡнѹ, Іѡноу, Іонѹ, Іѡннѹ. Калуђерско и световно. Мушко и женско.

Нонь. П. 1 п., Кр. 20 п.,

Кор. 1 п., В. 1 п., Круш. 3 п. Асс. Іона, Іѡна, Ионна, Іѡнна, Іѡн'на. Сп. у Речнику Даничића под тим именом. Но ја, поред оволико случајева, нисам ово више могао сматрати за погрешку. Калуђерско и световно.

Ионакие. Врд. 1 п. Асс. Иѡнакіа.

Иорьга. Врд. 1 п. Асс. Іѡргѹ.

Иосафь. П. 4 п., Кр. 6 п., Врд. 1 п. Асс. Иѡсафа, Іѡсафа.

Иосифь. Пр. 3 п., Кр. 14 п., П. 19 п., Кор. 2 п., В. 1 п., Круш. 9 п., Врд. 1 п. Асс. Іосифа, Іѡсифа, Іѡсіфа, Ѡсифа. Махом калуђерско.

Иофинь (јеромонах). Кр. л. 17.

Иохна. П. 1 п., Круш. 2 п. Асс. Іѡхнѹ, Іѡх'нѹ.

Иоца. П. 1 п., Кр. 2 п. Асс. Иѡцѹ, Іѡцоу.

Иоцько. П. 11 п., Кр. 4 п., Круш. 2 п. Асс. Иѡц'ка, Іѡц'ка, Ѡц'ка.

Иоша. Кр. 1. Асс. Іѡшѹ.

Ошо. П. 1 п. Иѡша.

Ирина. Врд. 1 п. Gen. Ірини.

Ирини. Кр. 1 п. Асс. Ѵрриню.

Исаия. Пр. 2 п., П. 9 п., Кр. 6 п., В. 1 п., Круш. 11 п., Врд. 4 п. Асс. Исаию, Исаію, Ісаию, Ісаію, Ісаиѹ. Калуђерско.

Исаие. П. 2 п., Врд. 2 п. Асс. Исаіа, Ісаиа, Ісаіа.

Исакь. П. 6 п., Кр. 2 п., Круш. 5 п., Врд. 2 п. Асс. Исаака, Исака, Ісаака, Ісака. Калуђерско и световно.

Исидора. (монахија) Круш. 1 п.

Исидориа (монахија) П. 2 Асс. Ісидорію, Ісідорию.

Исидорь. П. 2 п., Кр. 1 п., В. 2 п., Круш. 1 п., Врд. 1 п. Асс. Исидора, Исидѡра, Исідора. Калуђерско и световно.

Исо. П. 1 п. Асс. Иса.

Истина. Кр. 1 п.

Ичота. П. 2 п. Асс. Ичотоу, Ичотѹ.

Казимира. П. 1 п. Асс. Казимирѹ.

Казимирь. П. 5 п., Кр. 6 п. Асс. Казимира.

Калесть. (монах). П. 1 п.

Калина. П. 12 п., Кр. 30 п., В. 4 п., Круш. 11 п. Кор. 2 п. Асс. Калиноу, Калинѹ, Каліноу, Калінѹ.

Калиникь. П. 3 п. Калуђерско.

Калистрать (Монах). Пр. 1 п.

Калистрь. (монах). Пр. 1 п. Асс. Калыстра.

Калоѩнь. Пр. 3 п. Асс. Калоаѩ.

Калоѩниць. Пр. 2 п.

Калѩ. Пр. 2 п.

Кама. П. 1 п. л. 65. Асс. Камѹ.

Канадакиѩ. П. 1 п. Асс. Канадакію.

Канда. П. 8 п., Круш. 1 п. Асс. Кан'дѹ, Кан'доу, Кан'дѹ.

Кандаѣниѩ. П. 2 п. Врд. 1 п. Асс. Кандаѣію, Кан'даѣію.

Канфила. Кр. 1 п. Асс. Канфілѹ.

Канѣа. П. 1 п., Кр. 1 п., Круш. 2 п. Врд. 1 п. Асс. Канѣѹ, Кан'ѣѹ, Канѣю.

Каракида. П. 3 п., Кр. 23 п., Круш. 3 п.

Карань. П. 4 п., Кр. 3 п.

Каранфила. Кр. 2 п. Асс. Каранфілѹ.

Карафилька. П. 1 п. Асс. Карафилкѹ.

Каса. Врд. 1 п. Асс. Касѹ.

Ката. П. 46 п., Кр. 71 п., Круш. 15 п., В. 1 п. Асс. Катоу, Катѹ, Каатѹ.

Катака. Кр. 3 п.

Каталена. П. 2 п. Асс. Каталенѹ, Каталѣнѹ.

Каталина. Кр. 23 п. П. 1 п. Круш. 3 п. Асс. Каталиноу, Каталинѹ, Каталінѹ.

Каталиниѩ. Кр. 1 п. л. 67. Асс. Каталиню.

Катарина. П. 1 п., Кр. 9 п., Круш. 2 п. Асс. Катариноу, Катарінѹ, Катарінѹ. Калуђеричко и световно.

Катица. Кр. 1 п.

Катоуша. Кр. 1 п.

Катьна. П. 1 п.

Каѣоуна. П. 1 п. Асс. Каѣѹноу.

Керана. Види Ѣерана.

Кн. Грчка имена на Ки, види под Ѣи.

Кипоурь. (презиме) Радосавь и Храньць. Пр. л. 49. Кѵпоурь, Кѵпѹрь.

Кирѕма (презиме) Никодимь. Пр. л. 43.

Клара. П. 2 п., Кр. 3 п. Асс. Кларoу, Кларѹ. Калуђеричко и световно.

Клименьть (монах). П. 2 п. Асс. Климен'та, Климента.

Клисѵра. П. 1 п. Gen. Клисири. Биће погрешка место Клисоури.

Клисоура. П. 4 п., Кр. 3 п. Асс. Клисоурѹ, Клисѵрѹ. Мушко и женско.

Клисоурь. Кр. 2 п. П. 1 п.

Клнѣа. Кр. 1 п.

Кована. П. 2 п.

Ковань. Кр. 2 п.

Ковачь. Кр. 1 п. л. 57: раба своего Ковача.

Ковинька. Круш. 2 п. Кр. 1 п. Асс. Ковин'кѹ.

Ковинькнѣь (презиме) Круш. 1 п.

Ковлансавь. Био је војвода. Кр. 50 л. Рукопис је старијега времена, а на истом месту помиње се два пут: Пріани, (место) Ковлаисава воеводѹ.

Ковонь. Кр. л. 115. Асс. Ковона. Може бити да је погрешка место Ковань.

Ковьна. П. 1 п. Асс. Ков'нѹ,

Ковѧна. П. 10 п., Кр. 6 п.. Круш. 4 п, Асс. Ковьѧнѹ, Ков'ѧнѹ, Ковѧнѹ.

Ковѧнь. П. 1 п. Асс. Ковъѧна.

Козма. П. 14 п., Кр. 1 п. Круш. 8 п., Врд. 2 п. Асс. Козмѹ, Коз'мѹ. Калуђерско и световно.

Конна. П. 1 п. Асс. Коинѹ.

Коннь. Кр. 1 п., Круш. 1 п., Врд. 1 п. Асс. Коина.

Кончинь. П. 5 п., Кр. 2 п. Асс. Коичина.

Кола. Кр. 1 п. Асс. Колѹ.

Комлена. П. 1 п., Кр. 2 п. Асс. Комленоу, Комлѣнѹ.

Комленнѧ. П. 1 п., Кр. 8 п., Круш. 1 п.

Комлень. П. 1 п., Кр. 14 п., Круш. 2 п., Врд. 1 п. Асс. Комлена, Комлѣна, Ком'лена.

Комленѧ. Кр. 1 п. Асс. Комленю.

Комлинь. В. 1 п. Асс. Комлина.

Комлюнниѧ. Кр. 4 п. Асс. Комлюнію, Ком'лнію.

Комлюнь. Кр. 2 п. Асс. Комлюна.

Комлюнь. Кр. 1 п. Асс. Комлюнѧ.

Комна. П. 2 п. Кр. 1 п. Асс. Ком'ноу. Комнѹ.

Комнена. П. 6 п. Кор. 1 п. Асс. Комненоу, Комнѣноу, Комнѣнѹ.

Комненија. П. 27 п. Асс. Комненію, Комнѣнію, Ком'ненію, Комнѣніѹ.

Комнен. П. 26 п., Кр. 1 п., Круш. 1 п. Асс. Комнена, Комнѣна, Ком'нена.

Кона. Врд. 1 п. Асс. Конѹ.

Конда. П. 2 п. Асс. Кон'дѹ.

Константин. П. 1 п., Круш. 2 п. Асс. Кон'стан'тина, Констан'тина, Константіна. Калуђерско.

Константие (игуман). Кр. 1 п.

Конта. Круш. 1 п. л. 65. Асс. Кон'тѹ.

Копрѣна. П. 1 п. Асс. Копрѣнѹ.

Короуна. П. 3 п. Асс. Короунѹ, Корѹноу.

Кос. П. 1 п., Кр. 1 п.

Косан. П. 1 п. Асс. Косана.

Коста. П. 3 п., Кр. 3 п., Круш. 1 п.

Костадин. П. 24 п., Кр. 3 п., Круш. 5 п., Врд. 9 п., В. 1 п. Асс. Костадина, Костадіна. Световно и калуђерско.

Костандин. Круш. 1 п. Асс. Костандина.

Константин. П. 1 п., Кр. 2 п., Круш. 1 п., Врд. 1 п., Л. 1 п. Асс. Константина, Костан'тина. Калуђерско и световно.

Котроман. П. 1 п. л. 63. Асс. Котромана.

Коша. Нур. од Кошоута. Кр. 1 п.

Кошоута. П. 18 п., Кр. 10 п., Круш. 11 п., Врд. 3 п. Асс. Кошѹтоу, Кошоутѹ, Кошѹтѹ.

Кош. П. 15 п., Кр. 9 п., Круш. 4 п., Врд. 1 п.

Кождин. Круш. 1 п., Врд. 1 п. Асс. Кождина.

Кожна. П. 4 п. Асс. Кожноу, Кожнѹ.

Колн. П. 1 п. Асс. Кожна.

Кравида. Кр. 1 п. Асс. Кравидѹ, Сf. Каравида.

Крага. Круш. л. 64. 1 п. Асс. Крагоу.

Крагоун. П. 11 п., Кр. 7 п., В. 3 п., Кор. 1 п., Круш. 2 п., Врд. 3 п. Асс. Крагоуш, Крагѹш, Крагоуа, Крагѹа.

Кранко. Син Оливера деспота. Л. 8.

Кранмирь. П. 3 п.

Краинь. П. 1 п., Кр. 1 п. Асс. Краина.

Кранча. П. 1 п. Асс. Краичѫ.

Кранславь. П. 1 п.

Кранчинь. П. 2 п. Асс. Краичина.

Крапоун. П. 1 п., В. 1 п. Асс. Крапѫ.

Красоє. П. 1 п.

Красьна. П. 1 п. Асс. Красноу.

Крак. П. 1 п.

Кресоє. Круш. 1 п.

Кристиа. Круш. 1 п. Асс. Крістію.

Кроужана. П. 1 п. Асс. Кръжанъ.

Кроуна. П. 6 п. Асс. Кроунъ. Кръноу, Крънъ.

Кроунна. П. 6 п., Кр. 3 п., Круш. 1 п., Врд. 2 п.

Кроуно. П. 5 п. Асс. Кроуна, Кръная (један пут), Кръна.

Кроушьць (презиме). Даміань. Пр. л. 43.

Крьноун. П. 2 п. Асс. Крьнъа.

Крьноуль. Кр. 1 п. Асс. Кр'ноула.

Крьстинь. П. 1 п.

Крьста. П. 9 п., Кр. 3 п., Круш. 4 п., Врд. 2 п. Асс. Крстоу, Крьстъ, Крстъ.

Ксанько. Врд. 1 п. Асс. Ѯан'ка.

Ксенна. П. 2 п., Кр. 2 п. Калуѣричко. Асс. Ксенію, Ѯенію.

Ксенофоть (монах). Круш. 1 п. Асс. Ѯенофота.

Коуѕма. П. 7 п., Кр. 9 п., Круш. 4 п., Врд. 5 п. Асс. Коузмоу, Коузмъ, Кѫзмъ, Коуз'моу, Кѫз'мъ.

Коуѕмань. П. 8 п., Кр. 5 п., Круш. 1 п., Врд. 1 п. Асс. Коузмана, Кѫз'мана, Кѫзмана.

Коуѕмнѣь (презиме). П. 1 л.

Коуна. П. 1 п. Асс. Кѫнъ.

Коумрна. Врд. 1 п. Асс. Кѫмрію.

Коупина. П. 9 п., Круш. 2 п. Врд. 2 п. Асс. Коупинъ, Кѫпинъ.

Кыкань. П. 1 п. Асс. Кикана.

Лава. П. 1 п. Асс. Лавъ.

Лаврентие. П. 6 п., Кр. 2 п., Круш. 5 п. Асс. Лаврентіа, Лаврѣнтіа, Лаврен'тіа, Лаврѣн'тіа, Лав'рентіа.

Лаврьтие. Круш. 1 п. Асс. Лавртіа.

Лаза. П. 37 п., Кр. 19 п., Круш. 15 п., Врд. 2 п. Асс. Лазоу, Лазв.

Лазара. П. 2 п., Круш. 1 п. Асс. Лазароу, Лазарв.

Лазарь. П. 34 п., Кр. 50 п., Кор. 1 п. В. 1 п. Круш. 26 п., Врд. 7 п.

Лазо. П. 2 п. Асс. Лаза.

Лала. П. 2 п., Кр. 3 п., Круш. 1 п. Мушко и женско. Асс. Лалоу, Лалв.

Лале. Кор. 1 п. Асс. Лалета.

Лалица. П. 1 п. Асс. Лаліцв.

Лалошь. П. 1 п., Кр. 1 п.

Ламенька. Кр. 2 п. Асс. Ламен'коу.

Ларо. Кр. л. 104: Раба Дам'ѩна, и Вокоу и Воуѩноу и Лара.

Латинька. П. 1 п., Кр. 1 п. Асс. Латин'коу.

Лаоуша. П. 2 п. Асс. Лаоушв, Лавшв.

Лаоушь. П. 10 п., Кр. 4 п., Круш. 1 п., Врд. 3 п. Асс. Лаоуша, Лавша.

Лацьно. П. 2 п., Кр. 1 п., Круш. 2 п. Асс. Лац'ка.

Лено. Пр. 2 п.

Лепо. Пр. 1 п. Асс. Лепа.

Лека. П. 4 п., Кр. 3 п., Круш. 1 п., Врд. 1 п. Асс. Лекв, Лѣкв.

Леко. П. 1 п., Круш. 1 п. Асс. Лекаа, Лека.

Лелентие (јером.) П. 10 л. 1 пут.

Лена, Круш. 1 п. Асс. Леноу.

Леонтие. П. 10 п., Кр. 4 п., Круш. 2 п., Врд. 3 п. Асс. Леонтіа, Леон'тіа, Лѣон'тіа, Леѡнтіа, Лѣѡнтіа, Леѡньтіа. Махом калуђерско.

Ливиестарь (јеромонах). Кр, 1 п. Асс. Ливиестра.

Лика. П. 1 п. Асс. Ликв.

Лилиѩна. Кр. 5 п. Асс. Лиліѩнв, Лиліанв.

Лилѩ. П. 1 п. Асс. Лилю.

Лилѩна. П. 34 п., Кр. 30 п., Круш. 2 п. Асс. Лилѩнв, Лиланв, Лильѩнв. Лилъѩнв, Лильѩноу, Лил'ѩнв.

Лилѩнь. П. 3 п., Кр. 1 п. Асс. Лилѩна, Лильана, Лилъѩна, Лилана.

Лиѩ. П. 2 п. Асс. Лію.

Ловрень. П. 2 п.

Логинь. П. 4 п., Кр. 4 п., Круш. 6 п., Врд. 1 п.,

Асс. Логина, Логіна, Логина, Лѡгина, Лѡгіна. Калуђерско. Сп. Лоћинь.

Лозѧ. П. 1 п. Асс. Лозу.

Лозѧна. Врд. 1 п. Асс. Лозанѹ.

Лозѧнь. П. 5 п. Асс. Лозана.

Лозьнѧ. П. 1 п. Асс. Лознѹ.

Лонгинь. П. 2 п., Круш. 1 п. Асс. Лонгіна, Лог'гіна.

Лоћинь. Кр. 2 п. Асс. Лоћина. Калуђерско Cf. Логинь.

Лоукѧ. П. 43 п., Кр 10 п. В. 1 п., Круш. 4 п., Врд. 10 п. Асс. Лоукоу, Лоукоу, Лоукѹ, Лѹкоу, Лѹк. Калуђерско и световно.

Лоукаѵь. П. 16 п., Кр. 3 п., Круш. 17 п., Кор. 1 п.

Лоукиѧнь. Врд. 1 п. Асс. Лѹкіана.

Лоуко. П. 2 п. Асс. Лѹка.

Лоупо. П. 1 п. Асс. Лоуп'па.

Лоуцѧ. Круш. 1 п. л. 88. Асс. Лоуцоу.

Лоуциѧ. П. 1 п. Асс. Лѹцію.

Лѣпа. П. 1 п. Асс. Лѣпоу.

Лѣпава. П. 2 п. Асс. Лѣпавѹ.

Лѣпоѥ. П. 1 п., Кр. 1 п., Врд. 1 п. Асс. Лѣпоѩ, Лѣпоа, Лѣпоѩ.

Лѣшь. Пр. 1 п. Асс. Лѣша.

Лѧкрентиѥ (јеромонах). Кр. 1 п. Али може лако бити и погрешка.

Люба. Кр. 4 п., В. 1 п. Асс. Лоубоу, Лѹбѹ, Любѹ.

Любава. Кр. 1 п. Асс. Любавоу.

Любибратъ. Кр. 1 п.

Любикон. Кр. 1 п.

Любисава. Кр. 1 п.

Любисавь. П. 5 п., Кр. 3 п. Врд. 1 п. Асс. Любисава, Лѹбисава.

Любица. П. 5 п., Кр. 3 п., Врд. 1 п. Асс. Любицоу, Любыцѹ, Любицѹ, Лоубицѹ.

Любиша. Кр. 1 п.

Любомиръ. Кр. 1 п.

Любоѥ Кр. 1 п.

Любьдрагъ. Кр. 1 п. Асс. Любдрага.

Любѣнь. Врд. 1 п. Асс. Лѹбена.

Любѣнько. П. 1 п., Кр. 1 п. Асс. Любен'ка.

Мавра. Круш. 1 п., Врд. 1 п. Асс. Мавръ.

Мавро. П. 1 п. Асс Мав'ра.

Маврнинь. В. 5 п. Асс. Маврина, Мав'рина.

Маврьнь. Круш. 1 п. л. 69 Асс. Мавр'нна.

Маврѣнь. Кр. 4 п., Круш. 5 п., Врд. 2 п. Асс. Маврѣна, Маврена, Мав'рена.

Магда. П. 2 п., Кр. 2 п., Круш. 1 п. Асс. Магдꙋ, Маг'дꙋ.

Магдалєна. (Монахија). Пр. 1 п. Асс. Магдаленꙋ.

Магдалина. П. 7 п., Кр. 1 1 п., Круш. 5 п. Махом калуђеричко.

Магдалѣна. П. 1 п. Асс. Магдалѣнꙋ.

Магдалюна. Пр. 1 п. Асс. Магдалюноу.

Маглиць. П. 1 п. Асс. Маглица.

Магрита. Кр. 1 п. Асс. Магритꙋ. Може лако бити и погрешка место Маргитꙋ, и ако никаква скраћења нема.

Мадона. П. 1 п. л. 16.

Маннокнѣь (презиме). Вукашинь. Кр. 1 п.

Макарие. П. 1 п. Кор 1 п. Асс. Макарию. Калуђерско.

Макариє. Пр. 4 п. П. 13 п., Кр. 6 п., В. 1 п. Круш. 14 п., Врд. 5 п. Асс. Макариа, Макариа, Макаріа. Калуђерско.

Макиѥен. П. 1 п. Асс. Макивеа.

Макрина. (Монахија). Пр. 3 п., П. 3 п. Круш. 2 п. Асс. Мꙋкриноу, Макринꙋ, Макріинꙋ, Макріинꙋ.

Максимь (јеромонах). Кр. 1 п. Асс. Маѯила.

Максимь. П. 17 п., Кр. 18 п., Круш. 17 п., Врд. 5 п. Асс. Максима, Мак'сима, Маѯима, Маѯіма, Маѯима, Макѯима, Мак'ѯима.

Мала. Кр. 1 п.

Малика. Л. 1 п.

Малина. П. 13 п., Кр. 7 п., Круш. 1 п., Врд. 2 п. Асс. Малиноу, Малинꙋ, Малінꙋ.

Малининѣь (презиме). В. 1 п.

Малинь. П. 2. п. Л. 2 п.

Малиньки. П. 2 п., Кр. 5 п. Асс. Малин'коу, Малинкоу, Малинкꙋ.

Малинько. П. 1 п. Асс. Малин'ка.

Малица. П. 2 п., В. 1 п.

Малонка. П. 3 п., Кр. 4 п., Круш. 1 п.

Малонко. Круш. 1 п. Асс. Малонка.

Малько. Кр. 1 п. Асс. Малка.

Малѣна. Кр. 1 п.

Малѣша. П. 1 п.

Малѣшь. П. 1 п.

Малꙗ. В. 1 п.

Маꙗница. В. 1 п.

Мамька. Кор. 1 п. Асс. Мамкꙋ

Мана. П. 1 п. Кр. 1 п.

Манасиꙗ. Кр. 1 п. Круш. 1 п. Калуђерско.

Манасиѥ. (Монах). В. 1 п.

Манда. П. 45 п., Кр. 53 п., Круш. 7 п., Врд. 2 п. Асс. Маньдоу, Мандоу, Ман'доу, Мандꙋ, Ман'дꙋ.

Мандалина. П. 12 п., Кр. 22 п. Круш. 2 п., Врд. 1 п. Асс. Маньдалиноу, Ман'далиноу, Ман'далинꙋ, Ман'далінꙋ, Мандалинꙋ. Калуђеричко и световно.

Мандалиꙗ. (Монахија). Кр. 1 п.

Манонла. П. 9 п., Круш. 1 п. Асс. Маноилоу, Маноилꙋ.

Маноило. Пр. 1 п., П. 29 п., Кр, 22 п., Круш. 4 п., Врд. 2 п. Асс. Маноила, Маноіла.

Маноло. Кр. 3 п., Круш. 1 п. Асс. Манола.

Маноуила. (Монахија). П. 9 п.

Маноуило. Кор. 1 п. Асс. Маноуила.

Манька. Кр. 1 п.

Мара. Пр. 4 п., П. 102 п., Кр. 111 п., В. 6 п., Кор. 9 п., Круш. 32 п., Врд. 3 п. Асс. Мароу, Марꙋ, Маароу, Маарꙋ.

Маразь. П. 1 п. Асс. Мараза.

Маргарита. П. 12 п. Кр. 21 п., Круш. 1 п. Асс. Маргаритоу, Маргаритꙋ, Мар'гаритꙋ, Мар'гарітꙋ.

Маргаритъ. П. 3 п. Асс. Маргарита.

Маргаричъ. Пр. 2 п. Асс. Маргарича.

Маргита. Пр. 1 п., П. 21 Кр. 30 п. Асс. Маргитꙋ, Маргытоу, Мар'гитоу, Мар'гітоу, Мар'гитꙋ, Мар'гітꙋ, Мар'гиѳꙋ.

Маргить. П. 1 п., Круш. 1 п. Асс. Маргыта, Маргита.

Марда. П. 1 п. Асс. Мар'дꙋ.

Мардариѥ. П. 4 п., Кр. 4 п., Кор. 1 п., Круш. 3 п., Врд. 1 п. Асс. Мардаріа, Мар'даріа. Калуђерско.

Марена. Кор. 1 п., Л. 8 л. Мареноу госпождоу Фенкла, земли оугрьска.

Марѫа. П. 1 п. Асс. Мар'жѹ.

Марила. Кр. 1 п.

Марила. Кр. 1 п.

Марина. Пр. 2 п., П. 19 п., Кр. 22 п., Круш. 41 п., Врд. 1 п. Махом калуђеричко. Асс. Мариноу, Маріноу, Маринѹ, Марынѹ, Марінѹ, Маріинѹ.

Маринь. П. 3 п., Кр. 1 п. Асс. Марина, Маріина.

Маринька. Круш. 1 п. Асс. Маринкѹ.

Марино. П. 11 п., Кр. 5 п., Круш. 10 п., Врд. 2 п. Асс. Асс. Марин'ка, Марін'ка, Марынка, Маринка.

Мариславка. Пр. 1 п. Асс. Мариславоу.

Марица. П. 7 п., Кр. 2 п., Круш. 3 п. Асс. Марицѹ, Маріцѹ.

Марица. П. 68 п., Кр. 63 п., Круш. 23 п., Врд. 12 п. Калуђеричко и световно.

Мариѧнь. П. 2 п. Асс. Маріана.

Марко. Пр. 6 п., П. 101 п., Кр. 43 п., В. 5 п., Кор. 7 п., Круш. 44 п., Врд. 19 п. Асс. Марка, Мар'ка. Калуђерско и световно.

Мароко. П. 1 п. Асс. Марока.

Марона. П. 1 п. Асс. Маронѹ.

Мароѥ. Кр. 2 п.

Марта. П. 79 п., Кр. 51 п., Круш. 35 п., Врд. 2 п. Калуђеричко и световно. Асс. Мартоу, Мартѹ, Марѳѹ, Марьтоу, Мар'тоу, Мар'ѳоу, Мар'тѹ, Мар'ѳѹ.

Мартелка. П. 1 п.

Мартина (монахија). П. 1 п. Асс. Мар'ѳинѹ.

Мартинь. П. 6 п., Кр. 2 п., Круш. 2 п., Врд. 1 п. Асс. Мартина, Мар'тина, Марѳина.

Мартирия (монахија). Круш. 1 п. Асс. Мар'тирію.

Мартирѥ. П. 1 п., Кр. 3 п., Круш. 4 п. Асс. Мартиріа, Мар'тиріа, Мар'тіріа.

Мароуша. П. 2 п. Асс. Марѹшѹ.

Марьника. Круш. 2 п. л. 70. Асс. Мар'ника, ако не буде погрешка место Марин'ка.

Марѣнь. П. 1 п. Асс. Марена.

Мата. П. 18 п., Кр. 12 п., Круш. 7 п., Врд. 4 п.

Асс. Матоу, Матѹ, Маѳоу, Маѳѹ.

Мататєн. П. 19 п., В. 2 п., Круш. 2 п., Врд. 2 п. Асс. Матаѳеа, Мататеа, Маѳатеа. Махом калуђерско.

Мататєѭ. П. 1 п. Асс. Матаѳеѭ.

Мататєѭшь. П. 1 п. Асс. Матаѳеаша.

Матєн. Пр. 5 п., П. 5 п., Кр. 12 п., Кор. 2 п., Круш. 8 п., Врд. 1 п. Асс. Матєѭ, Матеа, Маѳєѭ, Маѳеа, Матѳєѭ, Мат'ѳєѭ, Мат'ѳеа. Махом калуђерско.

Матєѭшь. П. 5 п., Круш. 1 п., Врд. 1 п. Асс. Матєѭша, Матеаша, Маѳеаша.

Матнѭ. Кр. 1 п.

Матнѭшь. Кр. 5 п. Асс. Маѳиаша, Матіаша, Маѳіаша.

Матнє (јеромонах). Кр. 1 п.

Мато. П. 2 п., Кр. 2 п. Асс. Мата, Маѳа.

Матронна (монахија). Кр. 2 п. Асс. Матроиноу.

Матрона. Пр. 6 п. П. 6 п. Кр. 2 п. Калуђеричко и световно.

Маха. Пр. 1 п. Асс. Махоу.

Маша. П. 3 п.

Мєдакь. П. 1 п.

Мєлєтнє. Врд. 1 п.

Мєлєнтнє. П. 4 п., Кр. 1 1 п., Круш. 1 п., Врд. 1 п. Асс. Мелентіа, Мелен'тіа, Мелѣн'тіа. Калуђерско.

Мєлєнтѭ (монахија). Кр. 1 п.

Мєтоднє. П. 3 п., Круш. 1 п. Асс. Меѳодіа. Калуђерско.

Микаль. П. 1 п. Асс. Мивалѭ.

Мигрьчє. П. 1 п. Асс. Мигрьчета.

Мижа. Кр. 2 п. Асс. Мижоу.

Мићѣь (презиме). Кр. 1 п.

Микашинь. П. 1 п.

Миклеша. П. 1 п. Асс. Миклешоу.

Миклеоуша. Врд. 1 п. Асс. Миклеѹшѹ.

Миклеоушь. Кр. 1 п. Био је из Новог Пазара.

Миклюша. П. 1 п.

Мико. Пр. 1 п. Асс. Мика.

Микоула. Кр. 1 п.

Микоуль. Асс. Микоула. П. 1 п., Кр. 1 п., Врд. 1 п.

Микоуль. Асс. Микоулѭ. Кр. 2 п.

Мила. П. 5 п., Кр. 9 п., Круш. 1 п.

Милава. П. 1 п. Асс. Милавоу.

Милада. Кр. 1 п. Асс. Миладꙋ.

Миладина. Кр. 1 п. Асс. Миладинꙋ.

Миладинъ. П. 4 п., Кр. 3 п., В. 1 п., Круш. 2 п. Врд. 1 п. Асс. Миладина, Миладіна.

Милакъ. П. 9 п., Кр. 6 п., Круш. 4 п.

Милана. Врд. 1 п. Асс. Миланꙋ.

Миланъ. П. 6 п., Кр. 2 п. Круш. 4 п.

Миланько. Кр. 1 п., Круш. 1 п.

Милатъ. Кр. 1 п.

Милахьна. П. 1 п. Кр. 5 п. Асс. Милахнꙋ.

Милачъ. Кр. 1 п.

Милашанъ. П. 1 п.

Милашинъ. П. 6 п., Кр. 4 п. Круш. 1 п. Асс. Милашина.

Милє. Асс. Милета. П. 2 п. Кр. 1 п., Врд. 1 п.

Милє. Асс. Мила. П. 1 п.

Милєва. Кр. 1 п. Асс. Милевоу.

Милєта. П. 21 п., Кр. 10 п., Круш. 3 п., Врд. 1 п. Асс. Милетоу, Милетꙋ, Милѣтоу, Милѣтꙋ.

Миливоу. П. 15 п.. Кр. 8 п., Врд. 5 п.. Круш 1 п. Асс. Миливоꙋ, Миливоа, Моліво а, Мілівоа.

Милигъ. Кр. 1 п. Асс. Милига.

Миликa. П. 3 п. Асс. Миликꙋ.

Милинъ. П. 2 п., Кр. 3 п.

Милинька. П. 4 п., Кр. 1 п. Круш. 1 п. Асс. Милин'коу, Милін'коу, Милин'кꙋ, Милинкоу, Милинкꙋ.

Милинько. П. 3 п., Кр. 2 п., Круш. 2 п., Врд. 1 п. Асс. Милинъка, Милин'ка, Милинка.

Милисавъ. П. 4 п., Кр. 1 п., Круш. 1 п.

Милица. П. 6 п., П. 17 п., Кр. 39 п., В. 14 п., Кор. 4 п., Круш. 24 п., Врд. 7 п.

Милиша. П. 1 п.. Кр. 2 п.

Милића. Круш. 1 п. Асс. Милићꙋ.

Милићъ. П. 5 п., Кр. 4 п., Круш. 4 п. Асс. Милића, Міліћа, Милика, Мілыћа, Мілынћа.

Милиꙋ. П. 33 п., Кр. 19 п., Круш. 4 п. Мушко и

женско. Асс. Милию, Милію, Милиѹ.

Милована. П. 1 п. Асс. Миловану.

Миловань. П. 17 п., Кр. 2 п., Врд. 1 п. Асс. Милована.

Миловь. Круш. 1 п. Асс. Милова.

Миловьць. П. 2 п., Круш. 1 п. Асс. Милов'ца.

Милонка. П. 8 п., Кр. 6 п.

Милонко. Кр. 1 п., Врд. 1 п.

Милола. Круш. 1 п. л. 69.

Милонь. П. 1 п.. Круш. 1 п. Асс. Милона.

Милорадь. П. 2 п., Кр. 6 п., Кор. 1 п.. Врд. 1 п.

Милорадовић (презиме). Л. л. 4: Илиѩ, Мариѩ, Ефимиѩ, Алекса, Гавра, Михаиль.

Милосака. П. 5 п., Кр. 3 п., Круш. 3 п., Врд. 2 п.

Милосавь. П. 12 п., Кр. 6 п., Круш. 3 п., Врд. 6 п.

Милосавлевић, (презиме). Кр. 1 п.

Милосаль (војвода). Кр. 1 п.

Милохьна. Врд. 1 п.

Милоша. П. 1 п., Круш. 2 п. Асс. Милошоу, Милошѹ.

Милошь. П. 53 п., Кр. 46 п., В. 2 п., Кор. 1 п., Круш. 19 п., Врд. 7 п.

Милоѥ. П. 3 п., Кр. 1 п., Круш. 1 п., Врд. 1 п. Асс. Милоѩ, Милоа.

Милоуника (монахија). П. 1 п. Милѹикѹ.

Милоуна. П. 1 п. Асс. Милоуну.

Милоунь. Кр. 1 п. Асс. Милѹна.

Милоуть. Кр. 2 п.

Милоутинь. П. 12 п., Круш. 6 п., Врд. 3 п. Асс. Милоутина, Милѹтина, Мілѹтина, Мілѹтіна, Миілѹтина, Мыилѹтина.

Милька. Пр. 1 п., П. 1 п., Кр. 2 п., Кор. 1 п., В. 2 п. Асс. Мил'коу, Милкѹ, Мілкѹ.

Милько. П. 8 п., Кр. 12 п., В. 2 п., Круш. 4 п., Врд. 2 п. Асс. Мил'ка, Міил'ка, Милка.

Мількоусь. Пр. 1 п. Асс. Мил'кѹса.

Мильмань. Пр. 2 п. Асс. Мил'мана.

Мильча. П. 1 п. Асс. Мил'чѹ.

Мильша. Пр. 1 п. Асс. Мил'шѹ.

Милѣна. Кр. 1 п. Асс. Миленѹ.

Милѣнь. П. 6 п., Кр. 3 п., Круш. 1 п. Асс. Милѣна, Милена.

Милѣнько. П. 7 п., Кр. 1 п., Врд. 5 п. Асс. Милѣн'ка, Милен'ка, Миленка, Міленка.

Милѣоустьнь. Кр. 1 п. Асс. Милеѹстна.

Милѣшь. П. 2 п., Кр. 3 п. Асс. Милѣша, Милеша.

Милѧ. П. 11 п., Кр. 1 п., В. 4 п., Кор. 3 п.

Милѧдинь. Кр. 1 п. Асс. Милѧдина.

Милѧна. П. 2 п., Кр. 1 п. Милѧнѹ, Мильѧнѹ, Милѧанѹ.

Милѧнь. Пр. 3 п., Кр. 1 п. Асс. Милѧн'на чел'никаа, Пр. л. 9.

Милѧхьна. П. 1 п., Кр. 3 п. Мушко и женско. Асс. Милѧх'нѹ, Милѧхнѹ.

Милѥнь. Кр. 1 п., Круш. 2 п. Асс. Милѥна. Cf. Милѣнь.

Мина. Пр. 4 п., П. 7 п., Кр. 2 п., Врд. 2 п. Махом калуђерско.

Миодрагь. Кр. 2 п., Круш. 1 п. Асс. Миодрага.

Миоко. П. 1 п., Кр. 1 п. Асс. Миока, Міѡка.

Миококнѣн (сигурно властела). Кр. 51. С Мокре Горе.

Миотинь. Кр. 1 п. Асс. Миѡтина.

Миотошь. Кр. 1 п. (л. 140). Асс. Миѡтоша.

Мохьна. Кр. 1 п. Асс. Миѡхнѹ.

Мира. Пр. 1 п. Врд. Асс. Мироу, Мирѹ.

Мирисанда. Круш. 1 п. л. 88 Асс. Мѵрисандоу.

Мирислава. Пр. 1 п., П. 3 п., Кр. 2 п. Круш. 1 п.

Мирославь. Пр. 1 п., П. 5 п. Кр. 2 п. Круш. 1 п.

Мирославь. П. 1 п., Кр. 1 п.

Мирька. П. 4 п., Кр. 1 п. Асс Мир'коу, Мир'кѹ, Миркоѹ, Миркѹ.

Мирьѡ. П. 17 п., Кр. 6 п., В. 2 п., Круш. 6 п. Врд. 5 п.

Мирьча. П. 2 п. Асс. Мир'чѹ.

Мирьче. П. 1 п. Врд. 1 п. Асс. Мир'ча.

Мирьче. П. 4 п., Кор. 1 п. Асс. Мир'чета, Мирчѐта.

Мирьчета. П. 20 п., Кр. 11 п., Круш. 3 п., Врд.

2 п. Асс. Мирьчетъ, Мир'четъ, Мирчетоу, Мір'четъ, Мирчетъ.

Мирьчинь. Кор. 1 п. Асс. Мир'чина.

Мирѡна. П. 3 п. Кр. 3 п. Асс. Мирьѡнъ, Мир'ѡноу, Мир'ѡнъ, Мирѡнъ.

Мисаиль. П. 4 п. Кр. 3 п, Кор. 1 п., Круш. 2 п., Врд. 1 п. Асс. Мисаила.

Мислиѡ. Кр. 1 п. Асс. Мислію.

Митра. Кр. 1 п. Врд. 1 п. Асс. Митръ, Мітръ.

Митрофана. (Монахија). Круш. 2 п. Асс. Митрофанъ.

Митрофань. Кр. 2 п, П. 1., В. 2 п., Круш. 4 п. Асс. Митрофана.

Митрохвань. Кр. 1 п., Круш. 1 п. Cf. Митрофань.

Митрь. П. 6 п., Кр, 2 п. Асс. Митра, Мітра.

Миха. П. 6 п., Кр. 1 п., Врд. 2 п. Круш. 7 п. Мушко и женско, калуђерско. Асс. Михоу, Михъ.

Михаиль. Пр. 18 п., П. 95 п., Кр., 70 п., Кор. 3 п., Круш. 81 п., Врд. 10 п. В. 10 п. Световно и калуђерско. Асс. Михаилаа (Кр. 1 п.), Михаила, Михаіла, Міхаіла.

Михалѡ. Круш, 1 п. Асс. Михалю.

Михаль. Кр. 5 п., Круш. 12 п. Калуђерско и световно. Асс. Михала, Михаала, Міихала.

Михаль. П. 2 п., Кр. 1 п. Круш. 2 п. Асс. Михалѡ, Михаалѡ, Михальѡ.

Михачь П. 1 п. Асс. Михача.

Михаѣь. Кр. 1 п.

Михила. П. 3 п. Асс. Михилъ, Михилъ. Световно и калуђерско.

Михиль. П. 19 п. Асс. Михила.

Михло. Кр. 1 п. Асс. Міхла.

Михо. Пр. 1 п., П. 1 п., Врд. 1 п. Асс. Миха

Михлѡна. Кр. л. 72. Асс. Михлѡноу.

Миховнѣь. (презиме). Никола прѣзвитерь. Пр. 1 п.

Михрѡ. Врд. 1 п.

Михьма (војевода). Круш 1 п. Међу „влашком господом.“

Михьць. Кр. 3 п. Асс. Мих'ца.

Мнча. П. 1 п.

Мнчнѡ. Кр. 2 п.

Миѭ. Круш. 1 п. Врд. 1 п. Асс. Мию.

Миѭаль. Кр. 1 п. Асс. Міяіла. Позније.

Миѭша. П. 1 п. Асс. Мишѹ.

Миѭть. Врд. 1 н. Асс. Миѭта.

Мићо. П. 2 п., Кр. 1 п. Асс. Мића, Міћоѡ (П. 1 п.)

Млада. Кр. 1 п.

Младань. Кор. 1 п.

Младьна. П. 1 п. Асс. Младнѹ.

Младѣнь. П. 34 п., Кр. 17 п., В. 3 п., Кор. 1 п., Круш. 1 п., Врд. 3 п. Асс. Младѣна, Младена.

Млата. Круш. 1 п. л. 43. Асс. Млатѹ.

Мога. П. 1 п. Асс. Могѹ.

Моисеи. Пр. 1 п., П. 6 п., Кр. 4 п., Круш. 2 п,, Врд. 1 п. Асс. Моисеѭ, Моѵсеѭ, Моисеа, Моѵсеа, Моѵсеа.

Моисило. П. 1 п. Nom. Моісыило.

Молославь. Кр. 1 п. л. 143, али ће на сву прилику бити погрешка место **Милославь.**

Мома. Кр. 1 п., Круш. 1 п.

Момьчило. П. 1 п. Круш. 1 н. Асс. Мом'чила.

Момѣрь. П. 1 п, Асс. Момѣра.

Момѣрька, Пр. 2 п. Асс. Момер'коу, Момеркоу.

Мрьзань. Л. 2 п.

Мрькоѵрь. Врд. 1 п. Асс. Мрькѹра.

Мрькьша. Пр. 1 п., Кр. 1 п. П. 1 п. Асс. Мрькьшѹ, Мрькшѹ.

Мрьша. Кр. 1 п.

Мрѣсень. П. 1 п. Асс. Мрћена.

Моѵша. П. 1 п. Асс. Мишѹ.

Мышлюнь. П. 1 п., Круш. 1 п. Асс. Мишлюна, Миш'люна.

Нага. Круш. л. 4. Рабоу си Нагоу. Међу „господом влашком.“

Нагоѥ. П. 1 п. п. Круш. 1 п. Асс. Нагоѥ, Нагоа. Овај други је влашки војвода. Може бити да би требало изговарати: Њагоја.

Назарию. Круш. 1 п. Асс. Назарию.

Наранча. Кр. 25 п. Асс. Наранчоу, Наранчѹ, На-

ранчю, Нараньчоу, Наран'чоу, Наран'чѹ. Cf. Неранча.

Нарьча. Кр. 1 п. Асс. Нар'чѹ.

Настасија. Круш. 1 п., Врд. 1 п. Калуђеричко и световно.

Наталија. Врд. 1 п.

Невенка. П. 2 п. Асс. Невенкѹ, Невѣнкѹ.

Негода. П. 3 п., Кр. 6 п.

Негроје. П. 1 п. Асс. Негроа.

Неда. П. 23 п., Кр. 4 п., В. 5 п., Круш. 4 п., Врд. 1 п. Асс. Недоу, Недѹ, Нѣдоу.

Недо. П. 3 п. Асс. Недаа; Ном. Недоѡ.

Неденка. В. 1 п. Cf. Недѣлька.

Недѣлька. Пр. 2 п., П. 13 п., Кр. 2 п., Кор. 1 п., В. 2 п. Круш. 3 п., Врд. 2 п. Асс. Недѣл'ку, Недѣлкѹ, Недел'коу, Недел'кѹ, Неделкоу, Неделкѹ. Једна је од њих била и монахиња. Круш. 90.

Недѣлько. П. 26 п.. Кр. 13 п., Кор. 1 п., Круш. 16 п., Врд. 7 п. Асс. Недѣлька, Недѣл'ка, Недел'ка, Недел'ка, Неделка, Нѣделка.

Ненка. Кр. 2 п. Асс. Ненкѹ.

Ненко. П. 1 п. Асс. Ненка.

Нектарије. П. 1 п., Круш. 1 п., Врд. 1 п. Асс. Нектаріа, Нек'таріа, Нѣктаріа.

Некша. Круш. 1 п. л. 83. Асс. Нек'шоу. Држим да је од Нѣгьша. Женско.

Неманја. П. 1 п. Асс. Неманю.

Немила. П. 1 п. Асс. Немилѹ.

Ненада. Пр. 2 п. (обојица логофети) П. 9 п., Кр. 2 п. Мушко и женско. Асс. Ненадоу, Ненадѹ.

Ненадь. П. 1 п., Кр. 1 п. Врд. 1 н.

Ненько. П. 2 п. Асс. Нен'ка, Ненка.

Неофан (монах). П. 1 п.

Неофит. Пр. 3 п., П. 4 п., Кр. 1 п., Круш. 4 п. Врд. 4 п. Асс. Неѡфита, Неѡфіта. Калуђерско.

Нера. П. 4. п., Круш. 1 п. Асс. Нероу, Нерѹ.

Нераница. П. 12 п., Кр. 1 п., Круш. 2 п. Асс. Нераньчѹ, Неран'чѹ, Неран'-

жѹ, Неранжѹ. У П. махом ови последњи варијанти, које треба читати Неранцу. Cf. **Маранѹа**.

Нерачь.П. 1 п. Асс. Нерачаа.

Несторь. П. 4 п., Кр. 1 п., Кор. 1 п., Круш. 2 п., Врд. 5 п.

Неша. П. 4 п., Круш. 4 п., Врд. 1 п.

Нешо. П. 1 п. Асс. Нешаа.

Нешько. П. 4 п. Асс. Неш'ка, Нешка.

Неѭ. П. 5 н., Кр. 1 п., Круш. 1 п., Врд. 1 п. Асс. Нею, Нѣю.

Ника. П. 11 п., Кр. 2 п., Кор. 1 п. Калуђерско и световно.

Никаль. П. 1 п. Асс. Никала.

Никандрь (монах). П. 1 п.

Никанорь. П. 5 п., Кр. 2 п., Круш. 3 п. Калуђерско.

Никаноурь. П. 1 н., Кр. 3 п., Врд. 2 п. Асс. Никаноура, Никанѹра.

Никать. П. 1 п. Асс. Никата.

Никашинь. П. 2 п., Кр. 3 п., Круш. 1 п. Асс. Никашина.

Никита. П. 1 п., Круш. 4 п., Врд. 3 п. Асс. Никитоу, Никитѹ, Никѵтѹ, Нікѵтѹ.

Никифорь. Пр. 1 п., П. 8 п., Кр. 3 п., В. 1 п., Круш. 10 п., Врд. 3 п. Асс. Никифора, Никыфора, Никифѡра, Никіфора, Никѵфора, Нікѵфѡра.

Нико. П. 3 п., Кр. 1 п. Асс. Никаа, Нікаа, Ныка.

Никодимь. Пр. 5 п., П. 31 п., Кр. 4 п., Кор. 1 п., Круш. 8 п., Врд. 2 п. Калуђерско.

Никола. Пр. 31 п., П. 219 п., Кр. 108 п., В. 31 п., Кор. 24 п., Круш. 111 п., Врд. 32 п. Асс. Николоу, Николѹ, Никѡлоу, Никѡлѹ, Ніколѹ. Калуђерско и световно. Долази који пут и асс. Никола, али отуд нисам смео изводити пот. Николь, држећи, да је погрешка.

Николан (монах). П. 1 п. Николаа.

Николѧ. Кр. 8 п., Круш. 4 п. Асс. Николю, Никѡлю.

Николета. П. 7 п. Асс. Николетѹ, Николѣтѹ.

Николина. П. 1 п.

Николићь. Презиме. Кр. 1 п.

Никонь. П. 13 п., Пр. 1 п., Врд. 3 п. Асс. Никона, Никѡна, Нікона.

Никоть. П. 1 п. Асс. Никоча.

Никьша. Кр. 3 п., Круш. 2 п. Асс. Ник'шꙋ, Никшꙋ.

Нил (монах). Пр. 4 п., Асс. Нила, Ніила, Нила.

Нина. П. 5 п.

Нине. В. 2 п. Асс. Нинета.

Ниношь. П. 1 п. Асс. Ниноша.

Нинька. П. 5 п., Круш. 1 п. Асс. Нин'коу, Нин'кꙋ, Нинкꙋ.

Нинько. П. 10 п., Кр. 3 п., Кор. 1 п., Круш. 2 п.

Нинькоу. П. 1 п. Асс. Нин'чоу.

Нинькоє. П. 1 п. Асс. Нин'ча.

Нифонь. Пр. 4 п., П. 1 п., В. 1 п., Кор. 1 п., Круш. 1 п. Асс. Нифона, Ніфѡна. Калуђерско.

Нихтарие. Кор. 1 п. Асс. Них'таріа игꙋмена.

Нича. П. 1 п. Асс. Ничꙋ.

Ниша. П. 2 п. Асс. Нишꙋ.

Нишава. П. 8 п., Кр. 4 п., Круш. 1 п. Асс. Нишавоу, Нишавꙋ.

Нию. П. 1 п., В. 1 п., Кор. 4 п. Асс. Нию, Нію. Мушко и женско.

Нићифорь. П. 1 п. Cf. **Нинифорь.**

Нићифорь. П. 1 п., Кор. 1 п. Асс. Нићифора, Нићіфора.

Новань. Пр. 9 п. (један је од њих био дворoдрьжица), П. 36 п., Кр. 41 п., Кор. 2 п., В. 1 п., Круш. 15 п., Врд. 1 п. Асс. Новакаа (1 п. у Пр), Новака.

Новица. П. 6 п. Асс. Новицꙋ, Нѡвицꙋ, Новыцꙋ.

Новићь. П. 1 п. Асс. Новића.

Новько. П. 7 п., Кр. 2 п., Врд. 1 п.

Ноудьмирь. Кр. 1 п. Асс. Нꙋдмира.

Нѣговань. П. 4 п., Кр. 5 п. Асс. Нѣгована.

Нѣгоимирь. Види Нєгоимирь.

Нѣгоя. Врд. 1 п. Асс. Негою.

Нѣгоє. П. 1 п., Врд. 2 п. Негоя, Негѡя.

Нѣгьша. Види Некша.

Нєгоимирь. Кр. 1 п.

Обрадь. П. 30 п., Кр. 20 п., Круш. 2 п., Врд. 4 п. Асс. Обрада, Ѡбрада.

Обрѣнь. П. 6 п., Кр. 3 п., Круш. 1 п., Врд. 2 п. Асс. Обрѣна, Ѡбрѣна, Обрена, Ѡбрена.

Обрѣньна. Врд. 1 п. Асс. Обренкоу.

Обрѣтько. Пр. 1 п. Асс. Обрѣт'ка.

Огнь. Кр. 1 п. л. 154. Номинатив.

Огнѧ. Кр. 1 п. Асс. Ог'нѹ.

Огнѧна. П. 17 п., Кр. 7 п., Круш. 3 п. Асс. Огнѧноу, Огнѧнѹ, Ѡгнѧноу, Ѡгнѧнѹ, Ѡг'нѧнѹ, Ѡгнаноу, Ѡгнанѹ.

Огнѧнь. П. 33 п., Кр. 34 п., Круш. 7 п., Врд. 2 п. Асс. Огнѧна, Ѡгнѧна, Ѡг'нѧна, Огнана; Ѡгнана, Ѡгньна.

Огнѧнь. Асс. Ѡгнѧнѧ. Кр. л. 75.

Огньо. Кр. 3 п. Асс. Ѡгнѧ, Ѡгна.

Оградь. П. 3 п. Асс. Ограда, Ѡграда.

Огрѣнь. П. 1 п. Асс. Огрена.

Оилѧ. Врд. 1 п. Асс. Ѡилію.

Оливера. Пр. 7 п., П. 2 п., Кр. 13 п., В. 3 п., Кор. 1 п., Круш. 8 п., В. 3 п. Асс. Оливерѹ, Ѡливероу, Ѡливерѹ, Ѡліверѹ, Оливѣрѹ, Ѡливѣрѹ.

Оливерица. П. 1 п. Асс. Оливерицѹ.

Оливерь. Пр. 3 п., П. 4 п., В. 1 п., Круш. 1 п.

Олимбиада (монахија). П. 2 п., Круш. 8 п. Асс. Олимбіадѹ, Ѡлимбіадѹ, Ѡлимбіадѹ, Ѡлимьбіадѹ, Ѡлим'біадѹ.

Олимбиадь. П. 1 п. Асс. Олимбіада.

Олимпиада (монахија). П 1. Асс. Олим'піадѹ.

Олица. Круш. 1 п. л. 84. Асс. Ѡлицѹ.

Олько. П. 2 п. Асс. Ол'ка, Олка.

Олѧ. Пр. 1 п., Кор. 6 п., В. 1 п. Асс. Ѡлю.

Омара. Кр. 1 п., П. 1 п. Асс. Омарѹ, Ѡмарѹ.

Онисиѧ (монахија). П. 2 п.

Онофриѥ. Кр. 1 п., Круш. 1 п. Асс. Ѡнофриѧ, Ѡнофріѧ.

Оноуфриѥ. Пр. 1 п., П. 2 п. Асс. Ѡноуфріа, Онѹфріа.

Оноухвріѥ. Кр. 1 п. Cf. Оноуфриѥ.

Опра. П. 1 п., Кр. 1 п. Асс. Ѡпрѹ, Gen. Опри.

Орєсть (монах). Круш. 1 п.
Орьль. Кр. 1 п. Асс. Ѡр'ла.
Остоишта. Кр. л. 41. Ѡстоишту.
Остою. П. 12 п., Кр. 8 п., Круш. 9 п., Врд. 5 п. Асс. Остою, Ѡстою.
Охрида. Кр. 1 п.

Пака. П. 38 п., Кр. 41 п., Круш. 3 п. Асс. Павоу, Паву, Паавоу, Паавѹ. Мушко и женско: Паву жупана. Кр. л. 12.
Павао. Кр. 1 п., Круш. 1 п. Ном. Паваѡ, Павао.
Павица. П. 4 п., Кр. 15 п.
Павла. Круш. 1 п. Асс. Павлу.
Павлица. Кр. 2 п. Мушко.
Павлиць. П. 1 п. л. 76. Асс. Пав'лица.
Павлию. Кр. 5 п.. Круш. 1 п. Асс. Павлию, Павлію, Пав'лію.
Павлие. Круш. 1 п. Асс. Павліа.
Павль (Павал). Пр. 2 п., П. 93 п., Кр. 37 п., В. 4 п., Кор. 2 п., Круш. 47 п., Врд. 10 п. Асс. Павла, Павьла, Пав'ла, Павла. Световно и калуђерско.
Павль. (Павал). Кр. 5 п. Асс. Пав'лю.
Павлю. Круш. 1 п. Асс. Павлю.
Павонка. Кр. 1 п.
Павоуна. П. 4 п., Врд. 1 п. Асс. Павуноу, Павуну.
Павоунь. П. 22 п., Врд. 1 п. Асс. Павоуна, Павуна.
Павоунько. П. 1 п., Кр. 1 п. Асс. Павун'ка, Павунка.
Павько. П. 5 п., Кр. 12 п. Круш. 2 п., Врд. 4 п.
Павѣнь. Кр. 1 п. Асс. Павѣна.
Паисеи. П. 10 п., Кр. 2 п., В. 1 п., Круш. 7 п., Врд. 3 п. Асс. Паисеи, Паисеа, Паусеи, Паусеа.
Паисие. Кр. 3 п., Круш. 4 п. Асс. Паісиа, Паисіа, Паісіа, Паусіа.
Пакрантие. Кр. л. 17. Пакрантіа. Cf. Панкратие.
Палентиа. П. 1 п. Асс. Палѣн'тію.
Пана. П. 11 п., Кр. 6 п., Круш. 4 п., Врд. 3 п. Асс. Паноу, Пану, Паану.
Пананоть. В. 1 п. Асс. Панаіѡта.

Панкратие. П. 6 п., Кр. 7 п., В. 1 п., Круш. 6 п., Врд. 1 п. Асс. Пан'кратиѡ, Панкратіа; Панькратіа, Пан'кратіа. Cf. Пакрантие.

Пано. Круш. 1 п. Асс. Цана.

Пантелеи. П. 4 п., Круш. 4 п., Врд. 2 п. Асс. Пантелеѡ, Пан'телеѡ, Пантелеа, Пан'телѣѡ, Пантелѣа, Пан'телеа.

Пантелеи. П. 1 п. Асс. Пантелею.

Пантелиѡ. Кр. 3 п.

Пантелие. П. 1 п. Асс. Пантеліѡ.

Партение (монах). Круш. 1 п. Асс. Пар'теніа.

Паоуна. Кр. 3 п., Круш. 6 п., Врд. 1 п. Асс. Паоуне, Паване.

Паоуне. Кр. 14 п., П. 4 п. Круш. 2 п., Врд. 3 п. Асс. Паоуна, Паана.

Пафноутие. (Монах) П. 1. Асс. Паф'нутіа.

Пахомие. Пр. 1 п., П. 12 п., Кр. 1 п., В. 1 п., Круш. 13 п., Врд. 1 п. Асс. Пахомиѡ, Пахоміа Цахѡміѡ, Пахѡміа

Пеика. П. 1 п. Кор. 1 п. В. 2 п. Асс. Пеике.

Пеико. П. 4 п., В. 2 п. Асс. Пеика.

Пеио. (Пејо). П. 5 п., В. 1 п. Асс. Пеѡ.

Пеичине. П. 11 п., Кор. 1 п., Круш. 1 п., Врд. 2 п. Асс. Пеичинаа, (Врд.), Пеичина.

Пеиа. П. 2 п., Круш. 1 п. Асс. Пекоу, Пеке.

Пела. Круш. 1 п.

Пелагиѡ. П. 6 п., Кр. 1 п., Круш. 4 п. Калуђерско махом.

Пелагие. (монах). Круш. 1. п. Асс. Пелагіа.

Пеладниѡ. П. 2 п., Круш. 4 п. Махом калуђеричко.

Пелаѣниѡ. (Монахија). Круш. 1 п. Асс. Пелаѣнию.

Пера. П. 1 п., Кр. 1 п., Круш. 2 п. Асс. Пероу, Пере, Пѣроу.

Перишиа. П. 1 п. Асс. Періише.

Перонтие. (Монах). П. 1 п. Асс. Перонтіа.

Пероутника. П. 1 п. Асс. Перване.

Перса. Кр. 1 п. Асс. Персоу.

Персида. Кр. 1 п. Асс. Персидѹ.

Петакь. П. 10 п., Кр. 3 п., Круш. 8 п. Асс. Петака, Пѣтака, Петакаа. (Кр. 1 п).

Петань. Кр. 1 п. Асс. Петана.

Петиѩ. П. 1 п.

Петошь. П. 2 п., Кр. 1 п.

Петра. П. 20 п., Кр. 2 п., В. 1 п., Кор. 2 п., Круш. 5 п., Врд. 1 п. Асс. Петроу, Петрѹ, Пѣт'роу.

Петрань. Кр. 1 п.

Петрашинь. Кор. 1 п. Асс. Петрашина.

Петрика. П. 1 п., Кр. 1 п. Асс. Петрикоу, Петрікѹ.

Петрица. П. 1 п., Кр. 1 п., Круш. 1 п.

Петриѩ. П. 2 п., Кр. 1 п., Врд. 1 п.

Петреніе (јеромонах). Врд. 1 п. Асс. Петреніа. Може бити да је погрешка место Петроніа.

Петрнѣь. П. 1 п.

Петрониѩ. П. 1 п. Асс. Петронію.

Петроніе. П. 15 п., Кр. 5 п., Кор. 1 п., В. 1 п. Круш. 12 п., Врд. 1 п. Асс. Петрониѩ, Петронна, Петроніа. Махом калуђерско.

Петроуша. П. 34 п., Кр. 7 п., Кор. 3 п. В. 5 п., Круш. 8 п. Асс. Петроушоу, Петроушѹ, Петрѹшоу, Петрѹшѹ. Мушко и женско.

Петроушь. П. 2 п. Асс. Петроуша, Петрѹша.

Петрь. (Петар). Пр. 5 п., П. 197 п., п., Кр. 90 п., Кор. 7 п., В. 12 п., Круш. 93 п., Врд. 22 п. Калуђерско и световно. Асс. Петра, Пет'ра Пѣтра.

Петька. П. 2 п., Врд. 1 п. Асс. Пет'ку, Петкѹ.

Петькана. П. 1 п.. Кр. 1 п. Асс. Пет'канѹ, Петканѹ.

Петько. Пр. 6 п., П. 50 п. Кр. 28 п., Кор. 12 п., В. 12 п., Круш. 18 п., Врд. 5 п. Асс. Пет'ка, Пѣт'ка, Петка.

Печє. П. 1 п. л. 103. Асс. Печета.

Пеша. П. 4 п., Круш. 3 п., Врд. 1 п. Асс. Пешоу, Пешѹ, Пѣшѹ.

Пеѩ. П. 55 п., Кр. 31 п., В. 13 п., Кор. 11 п., Круш. 21 п., Врд. 2 п.

Асс. Пею, Пѣю. Ово последње само један пут.

Пешкь П. 1 п., Кр. 1 п., Круш. 1 п.

Пешть. П. 1 п., Кор. 1 п.

Пешшинь. Кор. 1 п. Асс. Пешшина.

Пеѥ. В. 1 п. Асс. Пеѥта.

Пеюль. Кр. 1 п. Асс. Пеюла.

Пимин (јеромонах). Асс. Пимина.

Плавьша. П. 7 п., Врд. 1 п. Асс. Плав'шоу, Плавшоу, Плав'шѹ. Плавшѹ.

Планинька. П. 2 п. Асс. Планин'кѹ, Планинкѹ.

Платина. (Монахиња). Кр. 1 п.

Платонида. (Монахиња). П. 1 п. Круш. 1 п.

Плема. П. 1 п. Асс. Племѹ.

Повръжень. Пр. 2 п. Асс. Повръжена.

Познана. П. 1 п. Асс., Познанѹ.

Познань. П. 1 п. Кр. 3 п. Круш 2 п., Врд. 1 п. Асс. Познана, Поз'нана, Позньна.

Пола. П. 1 п., Круш. 1 п. Асс. Полѹ.

Полексия. П. 2 п. Асс. Полехію, Полексіѹ.

Полексие. Круш. 1 п. Асс. Полехіа.

Полоѥ. П. 1 п., Кр. 1 л. Асс. Полоа.

Пометько. В. 1 п. Асс. Пометка.

Поплахь. Кр. 1 п. л. 95. Асс. Поплаха.

Посавьць (Посавац). Презиме на сву прилику. Долази у Nom. Посавацъ.

Постоль. Врд. 1 п. Асс Постола.

Права. Врд. 1 п. Асс. Правѹ.

Преда. Кр. 1 п. Асс. Прѣдѹ.

Преднимиръ. Кр. 1 п.

Предоѥ. Кр. 1 п., Врд. 1 п. Асс. Предоа, Прѣдоа.

Прибила. Пр. 3 п., П. 1 п. Асс. Прибила.

Прибитько. Кр. 1 п. Асс. Прибит'ка.

Прибиша (монах). П. 1 п.

Прибоѥ. Пр. 1 п.

Прибьць. П. 1 п. Асс. Приб'ца.

Прибѣгъ. Кр. 1 п. Асс. Прибега.

Прибѣгаръ. Кр. 1 п. Асс. Прибегара.

Прико. Пр. 2 п. Асс. Прика, Прінка.

Приніа. Круш. 1 п. Асс. Пріню.

Приіа. П. 5 п., Кр. 6 п., Круш. 2 п. Асс. Прію, Пріію.

Пріакь. П. 1 п. Асс. Пріака.

Прогонь. Пр. 2 п. Асс. Прогоная, Прогона.

Прода. Кр. 1 п.

Продана. П. 11 п., Кр. 7 п., Круш. 1 п., Врд. 2 п. Асс. Проданоу, Проданъ.

Проданица. П. 1 п.

Продань. П. 34 п., Кр. 29 п., В. 2 п., Круш. 22 п., Врд. 7 п. Асс. Продана.

Проика. П. 1 п., В. 1 п. Асс. Проикъ.

Прока. Круш. 1 п. Асс. Прокъ.

Прокопіе. П. 3 п., Круш. 6 п. Асс. Прокопіа, Прокопіа. Калуђерско.

Прохорь. П. 3 п., Кр. 3 п., Круш. 4 п.

Проца. П. 1 п. Асс. Процъ.

Проша. Врд. 1 п. Асс. Прошъ.

Проугина. Круш. 1 п. л. 81. Асс. Проугиню. Cf. Фроугина.

Проудана. П. 1 п. Асс. Проуданъ.

Пръка. Круш. 1 п. Асс. Пръвоу.

Пръкосавь. Пр. 1 п.

Пръкоуль. Врд. 1 п., Круш. 1 п.

Прѣдрагь. П. 3 п., Кр. 1 п., Врд. 1 п. Асс. Прѣдрага, Предрага.

Прѣмысль. Кр. 1 п. л. 64. Асс. Прѣмисла.

Прѣрадь. П. 2 п., Кр. 4 п., Круш. 3 п. Асс. Прѣрада.

Поуношь. П. 1 п. Асс. Пъноша.

Поутьникь. П. 13 п., Кр. 3 п., Кор. 1 п., Круш 5 п., Врд. 3 п. Асс. Поут'ника, Поутника, Поутніка, Пут'ника, Путника.

Поут. Круш. 1 п. Асс. Поую.

Рабрѣнь. Врд. 1 п. Асс. Рабрена.

Равоула. (Монахиња). Пр. 1 п. Асс. Равоулоу.

Равоуль. (Монах). Пр. 2 п. Асс. Равоула, Равъла.

Рада. Пр. 2 п., П. 23 п., Кр. 30 п., В. 5 п., Кор. 2 п., Круш. 8 п., Врд. 1 п. Асс. Радоу, Радъ.

Радакь. П. 10 п., Кр. 3 п., Круш. 7 п., Врд. 1 п.

Радаль (Радаль). П. 1 п. Асс. Радала.

Радамань. П. 1 п. Асс. Радамана.

Радана. П. 1 п., Кр. 1 п. Асс. Раданъ.

Радань. П. 26 п., Кр. 17

п., Круш. 3 п., Врд. 1 п. Асс. Радана.

Радась. Кр. 1 п., Врд. 2 п. Асс. Радаса.

Радашиновићи (сигурно властела). Кр. 51.

Радашинь. П. 1 п. Асс. Радашина.

Раде. Пр. 6 п., П. 9 п., Круш. 1 п., Врд. 1 п. Асс. Рада.

Раде. Пр. 1 п., Кор. 4 п. Асс. Радета.

Раделю. В. 1 п. Асс. Раделю.

Радета. П. 1 п. Асс. Радетъ.

Радивои. П. 40 п., Кр. 47 п., Кор. 2 п., В. 1 п., Круш. 17 п., Врд. 4 п. Асс. Радивою, Радывою, Радивоа, Радівоа, Радивоіа.

Радисавь. Кр. 1 п.

Радихьна. Кр. 1 п. Асс. Радихнъ.

Радичь. Пр. 2 п., П. 40 п., Кр. 32 п., В. 2 п., Кор. 3 п., Круш. 28 п., Врд. 1 п.

Радичько. П. 4 п. Асс. Радич'ка, Радичка.

Радиша. П. 5 п., Кр. 10 п., Круш. 2 п., Врд. 1 п. Асс. Радишоу, Радишъ.

Радишь. П. 3 п. Асс. Радиша.

Радићь (презиме). Круш 2 п.

Радоба. П. 1 п. Асс. Радобъ.

Радована. П. 2 п. Асс. Радованъ.

Радовань. П. 51 п., Кр. 65 п., Кор. 1 п., Круш. 19 п., Врд. 10 п. Асс. Радована, Радована.

Радовои. Кр. 1 п. Асс. Радовою.

Радовь. Кр. 7 п. Асс. Радова.

Радовьць. П. 5 п., Круш. 1 п., Кр. 1 п. Асс. Радов'ца Радовца.

Радоика. П. 3 п. Асс. Радоикъ.

Радоико. П. 1 п., Кр. 1 п., Врд. 3 п. Асс. Радоика.

Радоица. П. 12 п., Кр. 8 п., Круш. 2 п. Асс. Радоицъ, Радоіцоу.

Радомиль. Кр. 1 п. Асс. Радомила.

Радомирь. П. 8 п., Кр. 3 п., Врд. 4 п. Асс. Радомира, Радомира.

Радона. П. 3 п., Круш. 4 п., Кр. 11 п. Асс. Радоноу, Радонъ. Cf. Радохьна.

Радоница. П. 6 п. Асс. Радоницѹ.

Радонь (Радоњ). П. 3 п., Круш. 3 п., Врд. 1 п. Асс. Радонѹ, Радонѹ.

Радонѹ. П. 62 п., Кр. 27 п., Кор. 1 п., Круш. 6 п., Врд. 1 п. Асс. Радоню, Радоню.

Радосава. П. 1 п., В. 1 п., Врд. 1 п. Асс. Радосавоу, Радосавѹ.

Радосавь. Пр. 24 п., П. 56 п., Кр. 44 п., В. 7 п., Кор. 5 п., Круш. 38 п., Врд. 12 п., Л. 1 п. Асс. Радосава, Радосава.

Радосаль. П. 1 п. Асс. Радосалѹ.

Радославь. Пр. 1 п., П. 6 п., В. 2 п. Асс. Радослава.

Радось. П. 1 п. Асс. Радоса.

Радота. Пр. 1 п., П. 23 п., Кр. 3 п. Асс. Радотоу, Радотѹ.

Радохьна. П. 11 п., Кр. 5 п., В. 2 п., Круш. 2 п. Асс. Радох'ноу, Радох'нѹ, Радохноу, Радохнѹ. П. има један пут: прѣзвитера Радохна. То би претпостављало поп. Радохьнь, ако не буде погрешка.

Радохьнѹ. П. 1 п. Асс. Радох'ню.

Радоша. П. 1 п. Асс. Радошѹ.

Радошь. П. 2 п., Кр. 2 п., Врд. 1 п. Асс. Радошаа (Кр. 1 п.), Радоша.

Радоѹ. П. 1 п., Круш 1 п. Асс. Радою.

Радоѥ. П. 50 п., Кр. 54 п., В. 1 п., Круш. 12 п. Асс. Радоѹ, Радоѹ, Радоиѹ, Радоа.

Радоуѧ. П. 2 п., Кр. 1 п. Асс. Радоуѹ. Радѹа.

Радоуѧко. Кр. 1 п. Асс. Радѹика.

Радоуѧ. Кр. 3 п. Асс. Радоукоу, Радоукѹ.

Радоуѧла. П. 3 п. Асс. Радѹлѹ.

Радоуѧлинь. Кр. 1 п. Асс. Радѹлина.

Радоуѧлинька. Врд. 1 п. Асс. Радѹлинкѹ.

**Радоуѧль*. П. 61 п., Кр. 60 п., Круш. 25 п., Врд. 1 п. Асс. Радоула, Радѹла.

Радоуѧль (Радуљ). Кр. 6 п. Асс. Радоулѹ.

Радоуѧнѧ. П. 1 п. Асс. Радоунѹ.

**Радоуѧнь*. П. 7 п. Асс. Радоуна, Радѹна.

Радоуѳ. Кр. л. 154, 1 п. тако у Nom.

Радоусинь. Круш. 1 п. л. 63. Асс. Радусина.

Радоуша. П. 1 п. Асс. Радоушу.

Радько. П. 3 п., Кр. 1 п., В. 1 п., Круш. 1 п., Врд. 1 п. Асс. Рад'ка, Радка. Cf. Ратко.

Радьмань. П. 13 п., Кр. 10 п. Круш. 2 п. Асс. Радьмана, Рад'мана, Радмана.

Радьмиль. П. 2. п., Асс. Рад'мила, Радмила, Рад'миа, Радьміи. Ова два последња врстам овде, што мислим, да су знак, како се етимологија тога имена почела заборављати, према Nom. **Радмиѳ.**

Радьмиль. Кр, 1 п. Асс. Радмилиа.

Радьна. П. 5 п, Асс. Рад'ноу, Рад'ну, Радну.

Радьнань. Кр. 1 п. л. 124 Раднана.

Радѣи. Пр. 2 п., Кр. 1 п. Асс. Радѣи, Радеа.

Радѣнь. П. 7 п., Кр. 10 п. Круш. 2 п. Асс. Радена. Cf. Радень, Рађень.

Радѣнько. П. 3 п., Кр. 6 п.. Врд. 1 п. Асс. Радѣн'ка, Раден'ка, Раденка.

Радѥнь. П. 1 п. Асс. Рађена.

Разарь. Кр. л. 107 1 п. Асс. Разара.

Разоумѣна. П. 1 п. Врд. 2 п. Асс. Разумену.

Раика. П. 6 п., В 3 п. Асс. Раикоу, Раику.

Раике. В. 1 п. Асс. Раикета.

Раико. Пр. 5 п., П. 20 п. Кр. 23 п., Кор. 1 п., В. 3 п.. Круш. 5 п., Врд. 4 п. Асс. Раика. У Кр. један пут Nom. **Раикоѳ.**

Раина. П. 6 п., Кр. 4 п., Круш. 3 п.. Врд. 1 п, Раиноу, Раину.

Раинь. П. 11 п., Кр. 10 п., Круш. 5 п. Врд. 1 п. Асс. Раина.

Раица. П. 2 п. Асс. Раицу.

Раича. П. 1 п. Асс. Раичу.

Раичета. П. 5 п., Кр. 3 п., Врд. 1 п. Асс. Раичетоу, Раичѣтоу, Раичету.

Раичинь. П. 1 п., Кор. 1 п., Асс. Раичина.

Ранчь. П. 22 п.. Кр. 18 п. Асс. Раича.

Ранчько. П. 2 п. Асс. Раич'ка, Раичка.

Рака. П. 8 п., Кр. 1 п., Круш. 6 п., Врд. 3 п. Асс. Ракоу, Ракв, Раакв.

Ракита. П. 6 п., Кр. 3 п. Асс. Ракитоу, Ракитв.

Ракоуль. Кр. 1 п. Асс. Ракула.

Раланить. П. 1 п. Асс. Раланита.

Рале. В. 1 п. Асс. Ралета.

Ралета. П. 4 п., Кр. 4 п. Асс. Ралетоу, Ралетв, Ралѣтв.

Ралинь. П. 1 п., Кр. 1 п., Круш. 1 п. Асс. Ралина, Cf. Ралѣнь.

Ралѣнь. Кр. 5 п. Асс. Ралена. Cf. Ралинь.

Рама. П. 1 п. Асс. Ранв.

Ранита. Кр. 1 п. Асс. Ранитв.

Раноуда. П. 1 п. Асс. Раноудв.

Ранька. П. 1 п. Асс. Ранкоу.

Ранюшь. П. 1 п. Асс. Ранюша.

Раосавь. П. 77 п., Кр. 57 п., Круш. 3 п., Врд. 1 п. Асс. Раосава, Раосава.

Раославь. П. 1 п. Асс. Раослава.

Раось. Кр. 3 п. Асс. Раоса.

Радинько. П. 1 п. Асс. Рарінка.

Ратко. П. 10 п., Кр. 12 п. Асс. Рат'ка, Ратка. Cf. Радько.

Раоула. (Монах). П. 1 п. Асс. Раоулв.

Рафл. (Монахиња). Круш. 1 п. Асс. Рафв.

Рафаилъ. Пр. 3 п., П. 7 п., В. 1 п., Кр. 1 п., Круш. 1 п., Врд. 1 п. Калуђерско. Асс. Рафаила.

Рахань. Врд. 1 п. Асс. Рахана.

Рахваиль. Кр. 2 п. Асс. Рахваила. Калуђерско.

Рахилиа. Пр. 2 п., П. 7 п., Кр. 1 п., Круш. 4 п. Калуђеричко и световно. Асс. Рахилию, Рахілію, Рахилію, Рахілию.

Рахилие. П. 1 п., Круш. 1 п. Асс. Рахиліа. Калуђерско.

Рахое. Кр. 2 п. Асс. Рахоа.

Рахьна. П. 1 п. Асс. Рах'нв.

Рахьць. П. 1 п. Асс. Рах'ца.

Рацл. Врд. 1 п. Асс. Рацв.

Рача. П. 1 п. Асс. Рачю.

Рачета. П. 1 п., Кр. 1 п. Асс. Рачетѹ.

Раша. П. 3 п., В. 1 п., Круш. 3 п. Асс. Рашоу, Рашѹ.

Рашо. Пр. 3 п. Асс. Раша.

Рашько. П. 1 п. Асс. Раш'ка.

Рат. Пр. 5 п., П. 37 п., Кр. 12 п., Кор. 2 п., В. 1 п., Круш. 1 п., Врд. 1 п. Асс. Раю. Мушко и женско.

Ратиь. П. 24 п., Кр. 28 п., Круш. 4 п., Врд. 1 п. Асс. Ратка, Раака.

Ратиь. П. 2 п., Кр. 2 п., Врд. 1 п. Асс. Ратна.

Рађа. П. 1 п. Асс. Рађоу.

Ресое. П. 1 п. Асс. Ресоѹ.

Риза. П. 1 п. Асс. Ризѹ.

Ризьна. Врд. 1 п. Асс. Ризнѹ.

Рипсимиа (монахиња). П. 1 п. Асс. Рип'симію.

Рисиь. Кр. 1 п. Асс. Рісима.

Ристо. П. 2 п. Асс. Риста, Nom. Рыисто.

Ристоворь. Кр. 1 п.

Родана. Врд. 1 п.

Родань. Врд. 1 п.

Родноиь. Врд. 1 п. Асс. Родіона.

Родица. В. 1 п. Асс. Родицѹ.

Родопь. Пр. 5 п. На л. 11 спомиње се Родопь Стефань, одакле се види, да је то било презиме.

Ронка. П. 1 п. л. 16.

Рока. П. 11 п., Кр. 9 п., Круш. 7 п. Асс. Рокоу, Рокѹ.

Рокса. П. 2 п., Кр. 2 п., Врд. 1 п. Асс. Рок'соу, Роксѹ, Роѯѹ. Gen. Рокѯи.

Роксада. Кр. 2 п. Асс. Рокѯадѹ, Роксадѹ.

Роксанда. П. 5 п., Кр. 3 п., Л. 1 п., Круш. 2 п. Асс. Роксандоу, Рок'сан'дѹ, Роксан'дѹ, Рок'сандѹ, Роѯан'дѹ, Роѯандѹ, Рокѯандѹ — Рогсанду. Cf. Роксандра.

Рома. П. 1 п., Круш. 1 п. У овом последњем калуђерско. Асс. Ромѹ.

Романа. Пр. 5 п., П. 3 п., Кр. 9 п. Асс. Романоу, Романѹ. Калуђеричко и световно.

Романь. Пр. 7 п., П. 4 п., Кр. 4 п., Кор. 1 п., Круш. 5 п., Врд. 3 п. Асс. Романа, Романа.

Ромиль. Пр. 5 п., П. 5 п. Асс. Ромила, Роміла,

Роміила. Махом калуђерско.

Роса. П. 2 п. Асс. Росу.

Росимь. Кор. 1 п. Асс. Росима.

Роскандра. Кр. 1 п. л. 59. Cf. Роксанда.

Рофо. П. 1 п. Асс. Рофа.

Роубьць. Кр. 1 п. Презиме: Рубаць Вуксань из Бачке.

Роувимь (јеромонах). П. 1 п., Врд. 1 п. Cf. Роуфимь.

Роувоулл (монах). Пр. 1 п. Асс. Рувулу.

Роугьць. П. 1 п. Асс. Руг'ца.

Роужа. П. 6 п., Кр. 4 п., Кор. 1 п., В. 2 п., Круш. 2 п. Асс. Роужоу, Роужу, Ружу.

Роужица. П. 32 п., Кр. 22 п., Кор. 1 п., Круш. 4 п., Врд. 7 п. Асс. Роужицоу, Ружицу, Ружицоу, Роужицу.

Роукень. П. 1 п. Асс. Рукена.

Роунь. Пр. 2 п. Асс. Роуна. Један је био прѣзвитерь номикь. Пр. л. 8.

Роусава. П. 1 п. Асс. Русаву.

Роусинь. П. 1 п., Л. 1 п. (син Оливера деспота). Асс. Роусина, Русина.

Роусиа. П. 1 п. Асс. Русію.

Роусонла. П. 1 п., Круш. 1 п. Асс. Русоилу, Роусоілу.

Роусь. Кр. 1 п. Роуса.

Роусьмирь. П. 10 п., Кр. 8 п., Круш. 2 п. Асс. Русьмира, Рус'мира, Роусмира, Русмира.

Роуфимь. П. 1 п., Кр. 1 п., Врд. 1 п. Асс. Роуфима, Руфима, Руфіма. Калуђерско. Cf. Роувимь.

Рьменька. П. 1 п. Асс. Рьмен'ку.

Рьть. Кр. 1 п. л. 134.

Рьцика. Круш. 1 п. Презиме.

Саблиа. П. 1 п.. Кр. 1 п. Овај други из Доброселице. Мушко.

Сава. П. 11 п., П. 80 п., Кр. 36 п., В. 3 п., Кор. 3 п., Круш. 32 п., Врд. 16 п. Асс. Савоу, Саву, Съвоу, Сав'воу, Сав'ву, Саввы. Калуђерско и световно.

Савакь. П. 1 п. Асс. Савака.

Слватиа (монахиња) П. 1 п.

Саватие. П. 4 п., Кр. 4 п., Круш. 2 п. Калуђерско Асс. Саватіа.

Саво. П. 3 п. Асс. Саваа (2 пут), Сава.

Савька. П. 9 п., Круш. 3 п. Асс. Сав'коу, Сав'ки, Савки.

Савько. П. 4 п., Кр. 1 п. Асс. Сав'ка, Савка.

Саломиа. П. 7 п.. Кр. 1 п.. Круш. 8 п. Асс. Саломію Сьломію. Калуђеричко.

Самьбела. Кр. 1 п. л. 151 Асс. Самьбели Cf. **Сьмьбѣль.**

Самоило (монах). Врд. 1 п. Асс. Самоила.

Самфира. Круш. 1 п. Асс. Сам'фири.

Сана. П. 2 п., Кр. 3 п. Асс. Сани, Сан'ноу, Сан'ни.

Санда. П. 1 п., Кр. 3 п., Врд. 2 п. Асс. Сан'доу, Сън'ди, Санди.

Сандаль. Круш. 1 п. Асс. Сан'дала.

Саниоса. П. 1 п. л. 111. Асс. Сан'косоу.

Санько. П. 1 п., В. 1 п., Круш. 1 п. Асс. Сан'ка.

Саньковић (презиме). Круш. 71, и како поред имена стоји на крају забележено Београд, сва прилика, да су ту живели.

Сантесь (презиме) Иван. Пр. 1 п.

Сара. П. 2 п., Врд. 3 п. Асс. Сари, Сарри.

Слоулнѣь (презиме) Михаиль. Круш. 1 п.

Сам. П. 1 п.

Свилань. Кр. 1 п. Асс. Свилана.

Свилоие. П. 3 п. Асс. Свилоа.

Севастиань. П. 1 п., Круш. 2 п., Врд. 1 п. Асс. Севастиана, Севастіана.

Северинька. В. 1 п. Асс. Северінки.

Севестиань. П. 1 п., Кр. 1 п., Круш. 1 п., Врд. 1 п. Асс. Севестіана, Севестіана.

Сека. П. 1 ф. Асс. Секоу.

Секоула. П. 16 п., Кр. 23 п., Круш. 4 п. Асс. Секоулоу, Секоули, Секулоу, Секули.

Секоуль. П. 3 п., Кр. 1 п. Асс. Секоула, Секула.

Секоулиа. Кр. 3 п. Асс. Секоулю.

Селакь. П. 6 п., Кр. 7 п. Асс. Селака.

Селима. П. 2 п. Асс. Селимѹ.

Селимиръ. Кр. 1 п. л. 72.

Селина. Кр. 2 п.

Селько. П. 1 п. Асс. Селка.

Семионъ. Врд. 1 п. Асс. Семіона.

Семьша. П. 1 п. Асс. Сем'шѹ.

Сена. П. 2 п. Асс. Сенѹ.

Сению. П. 9 п., Кр. 3 п. Асс. Сенію, Сѣнію.

Сеона. П. 1 п. Асс. Сеонѹ.

Серафима. П. 1 п. Gen. Серафими.

Серафионъ. П. 8 п., Кр. 5 п., Кор. 1 п., Круш. 4 п., Врд. 2 п. Асс. Серафіона, Серафиѡна, Серафіѡна, Сѣрафіѡна. Калуђерско.

Сербиню. Кр. 1 п. Асс. Сербиню.

Сергие. П. 2 п., Врд. 1 п. Асс. Сергіи, Сер'гіа, Сергіа. Калуђерско и световно.

Сехьна. Круш. 1 п. л. 81. Асс. Сех'ноу.

Сѣнь. Види Сѣнь.

Силвестръ (јеромонах). П. 1 п. Асс. Силвестра.

Силвестаръ (јеђакон). Кр. 1 п. Асс. Силвестара.

Силвестра (јеђакон) Круш. 1 п. Асс. Силивестрѹ.

Силвестръ. П. 10 п., Кр. 5 п., Круш. 4 п., Врд. 2 п. Асс. Силивестра, Силѵвестра, Сіливестра, Силівестра, Силивѣстра. Калуђерско.

Силоама. Пр. 1 п. Асс. Сілоамоу игоум'нѹ.

Силоамъ. Пр. 1 п., П. 2 п. Асс. Силоама, Сілоама, Сѵлоама.

Силоанъ. Врд. 1 п. Асс. Сілоана.

Силоуанъ (јеђакон). П. 1 п. Асс. Силѹана.

Сима. П. 22 п., Кр. 8 п., Круш. 8 п., Врд. 6 п. Асс. Симоу, Симѹ, Сімоу, Сімѹ, Сѵмоу, Сѵмѹ.

Симеона (монахиња). П. 1 п., Круш. 1 п. Асс. Симеѡнѹ, Симеонѹ.

Симеонъ. Пр. 1 п., П. 27 п., Кр. 6 п., Круш. 15 п., Врд. 6 п. Асс. Симеона, Сѵмеона, Симеѡна, Сімеѡна, Сѵмеона, Симѣона. Калуђерско и световно.

Симона. П. 3 п., Кр. 1 п. Асс. Симоноу, Симонѹ, Сѵ-

монѫ. Gen. Сімоне. Калуђеричко.

Симоинда. Пр. 2 п., П. 1 п. Калуђеричко.

Симонь. Пр. 8 п., П. 40 п., Кр. 3 п., Кор. 3 п., В. 1 п., Круш. 3 п. Асс. Симона, Сімона, Сѵмона, Симѡна, Сімѡна, Сѵмѡна. Калуђерско и световно.

Синадинь. П. 1 п. Асс. Синадина.

Синадиѭ (монахиња). Пр. 2 п. Асс. Синадию, Синадію.

Синаида (монахиња). П. 3 п. Асс. Синаидѫ.

Синана. П. 1 п. Асс. Синанѫ.

Синахерь. Врд. 1 п. Асс. Синахера.

Синда. Кр. 3 п. Асс. Синдѫ.

Синђа. Кр. 1 п. Асс. Сінѣѫ.

Ситьница. П. 1 п. л. 101. Асс. Сит'ницѫ.

Скора. Кр. 1 п.

Скоровон. П. 1 п. Асс. Скоровоѭ.

Скоросавь. Кр. 4 п. Асс. Скоросава.

Слава. П. 4 п., В. 1 п., Врд. 1 п. Асс. Славоу, Славѫ.

Славан. П. 1 п. Асс. Славаѭ.

Славинь. Кр. 1 п. Асс. Славина.

Слако. П. 1 п. Асс. Слава.

Славоуи. П. 11 п., Кр. 8 п., Врд. 1 п. Асс. Славоуѭ, Славѭѭ, Славѭа.

Славоушь. Кр. 1 п.

Славоуѥвинѣь. Кр. 1 п. Презиме.

Славька. Кр. 2 п.

Славько. Пр. 2 п., Кр. 1 п. Асс. Слав'ка.

Славьна. П. 15 п., Кр. 10 п., Круш. 2 п., Врд. 1 п. Асс. Слав'ноу, Слав'нѫ, Славнѫ.

Славьша. Врд. 1 п.

Славѣи. П. 1 п. Асс. Славеа.

Слагань. П. 1 п. Асс. Слагана.

Сладоѥ. П. 1 п., Кр. 3 п., Круш. 2 п. Асс. Сладоѭ, Сладѭѭ, Сладоа.

Слѭнковнѣь (презиме). Кр. 1 п. Сумњам да не буде каква погрешка.

Смилѭ. Кр. 2 п.

Смилѭна. П. 22 п., Кр. 38 п., Круш. 7 п., Врд. 1 п. Асс. Смилѭноу, Смилѭнѫ, Смиланоу, Смиланѫ.

Смилѭнь. П. 11 п., Круш. 1 п. Асс. Смилѭна, Смилана.

Смиль. П. 1 п. Асс. Смилꙗ.
Смолꙗ. П. 1 п., Кр. 1 п.
Смолꙗна. П. 2 п., Кр. 1 п., Круш. 1 п.
Смолꙗнь. П. 3 п., Кр. 2 п., Круш. 6 п. Асс. Смолꙗна, Смолана.
Смолька. П. 3 п., Кр. 3 п. Асс. Смол'кꙋ.
Смоулька. Кр. 1 п. Асс. Смоул'кꙋ.
Сонко. Круш. 1 п. Асс Соика.
Соколь. П. 1 п. Асс. Сокола.
Соломиꙗ. П. 2 п., Круш. 7 п. Асс. Соломію, Сѡломію. Махом калуђерско.
Соломоунь. Кр. л. 134. Асс. Соломꙋна.
Софиꙗ. П. 1 п. Круш. 2 п. Калуђеричко и световно.
Софрониꙗ. П. 1 п.. Кор. 1 п., Круш. 2 п. Асс. Софронію, Софронію. Калуђерско и калуђеричко.
Софроние. П. 4 п., Круш. 2 п., Врд. 2 п. Калуђерско.
Соꙗ. П. 1 п. Асс. Сою.
Соꙗть. Кр. 1 п.
Спасое. П. 1 п. Асс. Спасоꙗ.
Спасѣнь. П. 1 п. Асс. Спасена.
Спиридонь. П. 4 п., Кр. 7 п., Круш. 3 п., Врд. 2 п. Асс. Спиридона, Спирідона, Спіридона, Спирідѡна, Спирꙋдона. Калуђерско и световно.
Срьба. Кр. 5 п., Асс. Ср'боу, Србꙋ.
Срьбь. Кр. 13 п. Један је (Кр. 47 л.) био жупан, и поред имена му пише град Ср'біа, истим мастилом и рукописом. Асс. Срьба, Ср'ба, Срба.
Срьгие (монах). П. 1 п. л. 24.
Срьдана. П. 1 п. Асс. Срьданоу.
Срьдань. П. 1 п. Асс. Срьдана.
Срѣбра. П. 1 п. Асс. Срѣбрꙋ.
Срѣдое. Кр. 2 п. Асс. Срѣдоꙗ., Средоꙗ.
Срѣно. (Срејо). Кр. 1 п. Асс. Среꙗ.
Срѣмька. Врд. 1 п. Асс. Сремкꙋ.
Ставро. Врд. 1 п.
Станка. П. 9 п.. Кр. 19 п., В. 2 п., Круш. 1 п.. Врд. 1 п.
Станко. Пр. 2 п.. П. 3 п.

Стака. П. 1 п., Кр. 2 п., Круш. 1 п.

Стако. П. 1 п. Асс. Стака.

Стале. П. 1 п. Асс. Стала.

Стамать. П. 1 п. Асс. Стамата.

Стамена. П. 8 п., Кр. 3 п. Круш. 1 п., Врд. 8 п. Асс. Стаменъ, Стамѣноу, Стамѣнъ.

Стамень. П. 1 п. Асс. Стамена.

Стаменька. П. 1 п.. Врд. 1 п. Асс. Стамен'къ, Стамѣн'къ.

Стана. Пр. 1 п., П. 150 п., Кр. 116 п., В. 13 п., Кор. 15 п., Круш. 38 п., Врд. 10 п. Асс. Станоу, Стаанъ, Станъ.

Станаѵа. П. 8 п., Кр. 35 п., Асс. Станачоу, Станачъ, Станачю.

Станикь. Врд. 1 п. Асс. Станива.

Станимиръ. Пр. 1 п., П. 5 п., Врд. 2 п.

Станислка. Пр. 1 п., П. 8 п.. Кр. 6 п., В. 1 п., Круш. 3 п.

Станисавь. Пр. 2 п., П. 11 п., Кр. 2 п., Кор. 3 п., В. 1 п., Врд. 1 п.

Станиславь. П. 2 п., Кр. 1 п.

Станица. П. 9 п., Кр. 27 п., Круш. 1 п.

Станиша. Пр. 4 п., П. 14 п., Кр. 5 п., В. 1 п., Круш. 3 п.

Станиѥ. П. 3 п., Врд. 1 п. Асс. Станію.

Станонка. П. 11 п., Кр. 7 п., Круш. 3 п., Врд. 1 п.

Станонко. П. 5 п. Асс. Станоика, Станоіка.

Станонла. П. 1 п.

Станока. П. 1 п. Асс. Станокъ, ако не буде погрешка место Станоикъ.

Станоѥ. П. 2 п. Асс. Станою; Gen. Станое.

Станоѥ. П. 4 п., Кр. 3 п., Врд. 2 п.

Станоуша. П. 1 п. Асс. Станоушоу.

Станька. П. 16 п., Кр. 6 п., Круш. 4 п., Врд. 1 п. Асс. Стан'коу, Станкоу, Стан'къ, Станкъ.

Станько. П. 19 п., Кр. 7 п., В. 5 п., Круш. 3 п., Врд. 7 п. Асс. Станъка, Стан'ка, Станка.

Станькоуль. Кр. л. 141. Асс. Стан'кла. Може бити погрешка место Стан'кла, а може погрешан асс. од Станкуо.

Станьта. Врд. 1 п. Асс. Станчѹ.

Статие. Врд. 1 п. Асс. Статіа.

Стах. Пр. 3 п.

Стека. П. 1 п., Кр. 2 п.

Стеванъ. П. 1 п., Кр. 1 п. Асс. Стевана.

Стенко. П. 1 п. Асс. Стенка.

Стека. П. 2 п. Асс. Стекоу, Стекѹ.

Степа. П. 2 п., Круш. 1 п., Врд. 1 п. Асс. Степѹ. Cf. Стиепа.

Степана. П. 2 п. Асс. Степанѹ.

Степанида. П. 5 п., Круш. 1 п. Асс. Степанидѹ, Степанідѹ.

Степанина. Круш. 2 п. П. 2 п. Кр. 4 п. Асс. Степанию, Степанію.

Степанъ. Пр. 3 п., П. 88 п., Кр. 25 п.. В. 9 п., Кор. 8 п., Круш. 66 п., Врд. 4 п. Асс. Степана, Стѣпана.

Степашинъ. Кр. 2 п. Асс. Степашина.

Степька. Кр. 1 п.

Степько. Кр. 3 п.. Круш. 4 п. Асс. Степ'ка. Степка.

Стефана. П. 1 п., Врд. 1 п. Асс. Стефанѹ.

Стефанида. П. 1 п.. Круш. 6 п. Асс. Стефанидѹ, Стѣфанідѹ. Калуђерско и световно.

Стефанина. (Монахиња). П. 1 п.

Стефанъ. Пр. 4 п., Кр. 37 п., П. 44 п., В. 1 п., Кор. 2 п., Круш. 14 п., Врд. 27 п. Асс. Стефана, Стѣфана.

Стеша. П. 1 п. Кр. 2 п. Асс. Стешоу, Стешѹ.

Стеа. П. 14 п., Кр. 1 п. Кор. 2 п., Круш. 9 п. Асс. Стею, Стѣю.

Стеана. П. 4 п., Кр. 1 п., Круш. 1 п. Асс. Стеанѹ, Стеанѹ.

Стиана. Кр. 2 п.

Стиепа. П. 2 п. Асс. Стіепѹ.

Стоика. П. 43 п.. Кр. 23 п., Кор. 3 п., В. 5 п., Круш. 19 п., Врд. 3 п. Асс. Стоикоу, Стоикѹ, Стоікоу.

Стоико. П. 21. п., Кр. 7 п.. Кор. 10 п., В. 11 п., Круш. 7 п., Врд. 9 п. Асс. Стоика, Стоіка.

Стоилько. Врд. 1 п. Асс. Стоилка.

Стоимиль. П. 1 п. Асс. Стоимила.

Стонмиръ. П. 1 п. Асс. Стонмира.

Стонна. П. 2 п., Кр. 1 п., Круш. 2 п., Врд. 1 п.

Стонинь. Кр. 1 п. Асс. Стонина.

Стоно. (Стојо). П. 3 п. Асс. Стоѭ, Стоиѭ.

Стонсава. Пр. 2 п., П. 8 п., Кр. 21 п., Круш. 2 п.

Стонслава. П. 1 п. Асс. Стонславъ.

Стонца. П. 1 п.

Стонча. П. 1 п. Асс. Стончю.

Стонче. Кор. 1 п. Асс. Стончета.

Стончь. П. 1 п. Асс. Стонча.

Стонша. Кр. 2 п., Круш. 1 п.

Стонѣь. П. 2 п., Круш. 1 п.

Стока. П. 1 п.

Столе. П. 1 п., Кр. 1 п. Асс. Стола.

Стоша. Кр. 1 п., Круш. 1 п.

Стошо. Кр. 1 п. Асс. Стоша.

Стоѭ. П. 64 п., Кр. 43 п., В. 2 п., Кор. 8 п., Круш. 6 п., Врд. 6 п. Асс. Стою, Стоѭю. Мушко и женско.

Стождинь. Кр. 1 п. Врд. 1 п. Асс. Стождина.

Стожка. П. 1 п., Врд. 2 п. Асс. Стожка, Стоака.

Стожна. П. 21 п., Кр. 9 п., В. 4 п., Круш. 2 п., Врд. 1 п. Асс. Стожноу, Стожнъ, Стоаноу, Стоанъ.

Стожнь. П. 86 п., Кр. 37 п. Кор. 6 п.. В. 13 п., Круш. 25 п., Врд. 20 п. Асс. Стожна, Стоана, Стоана.

Стожновнѣь. Кр. 1 п. Презиме.

Стожнько. П. 1 п. Асс. Стожн'ка.

Страхина. Кр. 1 п. Cf. Страхина.

Страта. Круш. 1 п. л. 71. Асс. Стратъ.

Стратие (презвитер.) Кр. 1 п.

Страть. В. 1 п., Круш. 1 п.

Страхына. П. 1 п. Кр. 5 п. Асс. Страхиноу, Страхинъ. Cf. Страхина и Страхыня.

Страхыня. П. 5 п. Кр. 4 п., Врд. 1 п. Асс. Страхиню. Cf. Страхына.

Страцимиръ. Пр. 1 п.

Страшоумиръ. Кр. 1 п. Асс. Страшъмира.

Строума. П. 1 п. Асс. Стръмъ.

Стрѣза. Кор. 1 п. Асс. Стрезъ. Мушко.

Соуба. П. 5 п., Кр. 3 п., Круш. 2 п. Асс. Соубоу, Соубв, Сѹбоу, Сѹбв.

Соубота. П. 23 п., Кр. 21 п., Круш. 42 п., Врд. 1 п. Асс. Соуботоу, Сѹботоу, Соуботв, Сѹботв, Соубботв.

Соултана. Круш. 1 п. л. 74 Асс. Соултаноу.

Соучьпавић.(Презим.)Круш. 1 п.: Сѹчпавић.

Соуш. П. 1 п. Асс. Сѹю.

Сьздана. П. 3 п., Кр. 2 п. Асс. Сьзданоу, Сьзданв.

Сьздань Круш. 1 п., Врд. 1 п. Асс. Сьздана.

Сьнькѣль. П. 1. п. Асс. Сьн'бела. Cf. Самьбела.

Сьньберька. Кр. л. 118. Асс. Рабоу свою Сьньберкоу. Биће, судећи по запису с краја, из Босне.

Сѣхна. Види Сехьна.

Сѣтнь. В. 1. п. Асс. Сетна.

Тадеи. П. 1. п., Кр. 3 п., Круш. 2 п. Асс. Тадеѩ, Ѳадеѩ, Ѳадѣѩ. Калуђерско и световно.

Таисиа (монахиња). Пр. 1 п.

Тамата. П. 1 п.

Тама. Пр. 6 п. Асс. Таноу Шаман'са, раба своѥго.

Таноушь. Пр. 2 п. Асс. Таноуша, Танвша.

Танька. П. 1. п. Асс. Танкв.

Тапавица (презиме). Круш. 1. п.

Татиана. Врд. 1 п. Gen. Татіани.

Татомирь. П. 2 п., Кр. 3 п.

Тврьдина. Кр. 2 п.

Тедоушь. П. 1 п. Асс. Ѳедвша.

Текла. Пр. 2 п., П. 3 п., Кр. 2 п., Крд. 1 п. Световно и калуђерско.

Темька. П. 1 п. Асс. Ѳемкв.

Теодарь (јеромонах). Кр. л. 16. Асс. Ѳеѡдара.

Теодора. Пр. 5. п., П. 9 п., Кр. 2 п., Кор. 1 п. Круш. 8 п., Врд. 1 п. Асс. Ѳеодороу, Ѳеодорв, Теѡдорв, Ѳеѡдорв, Ѳеѡдѡроу.

Теодорь. Пр. 4 п., П. 22 п., Кр. 8 п., Кор. 4 п. Круш. 14. п., Врд. 11. п., Асс. Ѳеодора, Теѡдѡра, Теѡдора, Ѳеѡдѡра, Ѳеѡдора, Ѳеѡдора. Калуђерско и световно.

Теодосиа. Круш. 9 п., Врд.

2 п. Асс. Ѳеодосію, Ѳеѡдосыю, Ѳеѡдѡсію, Ѳеѡдѡсию, Ѳеѡдосію. Калуђерско и световно.

Теодосие. Пр. 1 п., П. 21 п., Кр. 12 п., В. 1 п., Круш. 9 п., Врд. 6 п., Махом калуђерско.

Теодоуле. П. 1 п., Круш. 1 п., Асс. Теѡдоула, Ѳеѡдвла.

Теоктисте. Пр. 1 п., П. 2 п. Асс. Ѳеѡктиста, Ѳеоктіста.

Теонтисте (монах). Круш 1. п. Асс. Ѳеѡнтиста.

Теотисте (монах). Круш. 1 п., Асс. Ѳеѡтиста.

Теофане. Пр. 1 п., П. 12 п., Кр. 5 п., Круш. 11 п., Врд. 3. п., Асс. Ѳеѡфаноу, Ѳеѡфанѹ, Ѳеофанѹ, Теѡфанѹ. Калуђеричко и световно. Cf. Теохвана.

Теофане. Пр. 4 п., П. 8 п., Кр. 3 п., Круш. 4 п., Врд. 4 п. Калуђерско и световно.

Теофила. П. 2 п. Кр. 2 п. Асс. Ѳеѡфилѹ. Калуђерско и световно.

Теофиле. П. 8 п., Кр. 3 п., Круш. 6 п., Асс. Теѡфила, Ѳеѡфила, Ѳеофила. Ѳеофіла.

Теофите (монах). П. 1 п. Асс. Ѳеѡфита.

Теохване (монахиња). Врд. 1 п. Асс. Ѳеѡхванѹ. Cf. Теофане.

Тетамире. Кр. 1 п.

Тетомире. Кр. 1 п. Асс. Тѥтомира. Но оно ѥ држим за погрешно.

Теше. П. 1 п. Асс. Тешѹ.

Тике. П. 1 п. Асс. Тіка.

Тимоне (монах). П. 1 п., Асс. Ѳимона.

Тимотеи. П. 8 п., Кр. 5 п., Круш. 7 п., Врд. 4 п. Асс. Тимотеа, Тимофеѡ, Тимофеа, Ѳимофеѡ, Ѳимотеа, Ѳімофеа, Ѳимѡтѣа. Калуђерско и световно.

Тита. П. 1 п. Асс. Ѳитѹ.

Тиха. Пр. 1. п., Асс. Тіхѹ.

Тихоне. Врд. 1 п., Асс. Тихона.

Тихорде. Кр. 1 п. Асс. Тихорада.

Тихосаве. П. 2 п. Кр. 2 п., Врд. 1 п.

Тихосаве. П. 1 п., Асс. Тыхосава.

Тихоуне. П. 1 п. Асс Тихоуна.

Тишић (презиме). Бранко Пр. 1 п.

Тишић. П. 1 п. Асс. Тышина.

Тобола. Кр. 1 п. Асс. Тоболоу.

Тода. П. 12 п., Кр. 2 п., В. 5 п., Кор. 1 п., Круш. 2 п., Асс. Тодоу, Тодѹ, Ѳодѹ.

Тодора. Пр. 4. п., П. 26 п., Кр. 49 п., В. 2 п., Кор. 1 п., Крѹш. 18 п. Асс. Тодороу, Тодорѹ, Тѡдорѹ, Ѳодорѹ, Ѳѡдѡрѹ.

Тодоръ. Пр. 2 п., П. 34 п., Кр. 21 п., В. 4 п., Круш. 10 п., Врд. 3 п., Асс. Тодора, Тѡдѡра, Ѳодора, Ѳодораа (Пр. 1 п.) Ѳѡдора, Ѳѡдѡра.

Тодорица. П. 1 п.

Тодосиѩ (монахиња). Круш. 1 п.

Тома. Пр. 2 п., П. 42 п., Кр. 7 п., Кор. 2 п., Круш. 10 п., Врд. 1 п. Калуђерско и световно. Асс. Томоу, Томѹ, Ѳомоу, Ѳомѹ, Ѳѡмоу, Ѳомѹ.

Томанда. Врд. 1 п.

Томаниѩ. Круш. 1 п., Кр. 2 п., П. 4 п.

Томань. Кр. 1 п., Асс. Томана.

Томашь. Пр. 1 п., П. 19 п., Кр. 23 п., В. 1 п., Кор. 1 п., Круш. 13 п. Асс. Томаша, Тѡмаша, Ѳомаша, Ѳѡмаша.

Томимиръ. Кр. 1 п.

Томира. Кр. 1 п.

Томо. П. 6 п., В. 1 п., Асс. Тома, Томаа (П. 1 п.), Ѳома.

Томошь. Кр. 1 п.

Томьна (монахиња). П. 1 п. Асс. Ѳѡмнѹ.

Тоса. П. 1 п. Асс. Тосѹ. л. 79.

Тохоль. П. 2 п. Асс. Тохолѹ.

Тоша. П. 1 п., Круш. 1 п.

Тракица. Кр. 3 п.

Транко. Кр. 1 п. Асс. Траіка.

Тремл. Кр. 1 п.

Трендл. П. 1 п. Асс. Трѣн'доу.

Тривоуне. П. 1 п. Асс. Тривѹна.

Трика. Круш. 1. п., Асс. Трикѹ.

Трифане. Кр. 1 п. Асс. Трифана.

Трифонь. П. 1 п., Кр. 1 п., Круш. 1 п., Врд. 2 п., Асс. Трифона, Тріфона.

Трифоуна. П. 3 п. Асс. Трифуну.

Трифоунь. П. 2 п., Кр. 5 п. Круш. 4 п. Асс. Трифоуна, Трифуна, Тріфуна.

Трия. П. 2 п. Асс. Трію.

Трофимь. П. 1 п.

Троубань. Пр. 1 п. Асс. Трубана.

Трьма. П. 1 п. Асс. Трьму.

Трьмина. П. 10 п., Кр. 11 п., Круш. 4 п. Асс. Трьминоу, Трьнину, Трнину.

Трьмина. Кр. 2 п., Асс. Трьминю, Трьмыню.

Трьня. Кр. 1 п. Асс. Трню.

Тоурьла (презиме). Пр. 1 п.

Тьмикон. Кр. 1 п.

Тьмирана. Кр. 1 п. Асс. Тьмирану.

Оуба. П. 1 п. Асс. Убу.

Оуглю. П. 1 п. Асс. Оуглю.

Оуглеша. П. 5 п., Кр. 2 п. Асс. Оуглешу, Углешу. Мушко и женско.

Оуглешь. П. 4 п. Оуглеша, Оуглеша, Углеша.

Оугра. П. 3 п., Кр. 2 п. Асс. Оугроу, Оуг'роу, Угру.

Оугрина. П. 2 п. Асс. Оугрину, Угрину.

Оугринь. П. 3 п., Кр. 2 п., Л. 1 п. Асс. Оугрина, Угрина.

Оугриника. П. 2 п. Асс. Оугринкоу, Оугрин'ку.

Оугринько. П. 1 п. Асс. Угринка.

Оугрина. Кр. 1 п.

Оурашь. Врд. 1 п.

Оурошь. П. 9 п., Кр. 2 п., Врд. 3 п. Cf. Юрошь.

Оутва. П. 1 п. Круш. 1 п. Асс. Оутву, Ут'ву.

Фекронина. Врд. 1 п., Круш. 1 п.

Фема. П. 6 п., Кр. 2 п., Круш. 5 Cf. Хвема.

Фемина. П. 17. п., Кр. 10. п.,Круш. 6. п. Асс. Фемию, Фемію, Фвѣмію.

Фенихтина (монахиња). Кор. 1 п. Асс. Феніхтію.

Ференьць. П. 3 п., Кр. 3 п., Круш. 1 п. Асс. Ферен'ца.

Фернаць. Кр. 1 п. Асс. Ферьнаца.

Фероуника. Кр. 1 п. Асс. Ферунику.

Фила. П. 1 п., Круш. 1 п. Асс. Филу, Х'филу.

Филимоѩ (монахиња). П. 1 п. Асс. Филимоноу.

Филимонь. П. 1 п., В. 1 п., Круш. 2 п. Асс. Филимона, Филімона, Филимѡна. Калуђерско.

Филипа. П. 1 п., Кр. 3 п.

Филипь. П. 50 п., Кр. 20 п., В. 2 п., Кор. 3 п., Круш. 25 п. Асс. Филипа, Филіпа, Філіпа, Филиппа, Філиппа, Филіппа, Филіп'па, Філіп'па, Фил'лип'па, Калуђерско и световно. Cf. Хвилипь.

Филотеѧ (монахиња). Круш. 1 п. Асс. Филоѳею.

Филотеи. П. 5 п., Кр. 4 п. Калуђерско.

Филоѭ. Врд. 1 п. Асс. Филоѭ.

Фила. П. 2 п. Асс. Фимѹ.

Фимиѧ. П. 1 п., Кр. 1 п.

Финазита (монахиња). П. 1 п. Асс. Фіназитоу.

Фиинѧ. Кр. 1 п.

Фиѧть. П. 2 п. Фиѧта, Фиата.

Фотиѧна. П. 1 п.

Фроугына. Круш. 1 п. Асс. Фроугынѹ.

Фроугыниѧ. П. 7 п., В. 1 п. Асс. Фроуггню, Фрѹгиню, Фрѹгыню. Cf. Проугиниѧ.

Фроузинь. В. 1 п. Асс. Фрѹзина.

Фроуѧ. Круш. 1 п. Асс. Фрую.

Хадана. Кр. 2 п. Асс. Хаданѹ.

Ханбоуковићь (презимс). Пр. 1 п.

Ханда. Круш. 1 п. Асс. Хаидѹ.

Хандана. П. 3 п., Кр. 1 п. Асс. Хаиданѹ.

Ханьуо. В. 1 п.

Харакь. Круш. л. 60 1 п.

Харватинь. П. 1 п. Асс. Хар'ватина. Биће: Хрьватинь.

Харитонь (монах). П. 1 п.

Хвема. П. 1 п. Cf. Фема.

Хвилипь. Кр. 1 п. Cf. Филипь.

Херака. П. 1 п. Асс. Хераку.

Херакь. П. 1 п., Кр. 11 п., Круш. 2 п.

Хермань. Кр. л. 35. Презвитер из Угарске.

Херько. П. 1 п. Асс. Херка.

Хилонька. Кр. 1 п. Асс. Хилоньковоу.

Хинда. Кр. 1 п.

Хиндиѧ. Кр. 1 п.

Хиѫа. Кр. 1 п. Глас ѫ у том имену нацртан је сло-

вом д (као што му је у ћир. штампи облик), па му је врх продужен и линијом превучен, те је тако на врху изашао крстић.

Хлапьць. Кр. 1 п. Асс. Хлапца.

Хлапьць. Кр. 1 п. Ако не буде грешком место **Хлапьць.**

Ходань. Кр. 1 п.

Хондана. П. 5 п., Кр. 4 п., Круш. 1 п. Асс. Хонданоу, Хонданѹ.

Хондань. П. 1 п. Асс. Хондана.

Хора. Кр. 1 п. Асс. Хороу.

Хоташь. П. 1 п. Асс. Хоташа.

Храбрѣнь. П. 1 п. Асс. Храбрѣна. Види Рабрѣнь.

Храна. Види Рана.

Хранета. Кр. 2 п.

Хранимиръ. Кр. 1 п.

Хранислѣв. Кр. 6 п., П. 6 п., Круш. 1 п. Асс. Хранисава, Хранісава.

Хранисъ. Кр. 1 п.

Хранита. Cf. Ранита.

Хранишгница. Пр. 1. п.

Храноуда. Cf. Раноуда.

Хранькл. Cf. Ранька.

Хранько. П. 1 п., Круш 1 п. Асс. Хран'ка.

Хрньць. Пр. 1 п., Круш. 1 п. Асс. Хран'ца.

Хрньць. Cf. Ранєшь.

Храни. П. 1 п.

Хреба. П. 1 п. Асс. Хребѹ.

Хрели. П. 3 п., Кр. 4 п. Асс. Хрелю, Хрѣлю, Хрелѹ.

Христа. Кр. 1 п.

Христиворь (јеромонах). П. 1 п.

Христиньнѧ (монахиња). П. 1 п.

Христина. Кор. 1 п. Калуђеричко.

Христифоръ. (јеромонах). П. 1 п.

Христо. Кр. 1 п., В. 1 п. Cf. Ристо.

Христоворь. Cf. Ристоворь.

Христодоуль. Врд. 1 п. Асс. Христодѹла.

Христофоръ. П. 2 п., Кр. 3. п., Круш. 2 п., Врд. 2 п. Асс. Христофора, Хрістофора, Хрістофора, Хрістофора. Махом калуђерско. Cf. Христохворь.

Христохворь (проигуман). Кр. 1 п. Cf. Христофорь.

Хрьнака. П. 1 п. Асс. Хрьнакѹ.

Хрьнакь. П. 10 п., Кр. 6 п., Круш. 4 п. Асс. Хрьнака, Хрьнака, Хр'нака, Хрнака.

Хрьнько. Пр. 2 п. Асс. Хрнь'каа, Хрьнка.

Хрьсоѥ. П. 1 п. Асс. Хрьсоа.

Хрьсоѥвић (презиме). Кр.

Хрьстиниѩ (монахиња). П. 1 п. л. 34.

Хрьсь. Пр. 2 п.

Хрьть. Cf. Рьть.

Хоудонось (Григорие монах) Пр. 1 п. Асс. Хоудоносаа.

Цака. П. 2 п.

Цвио. П. 1 п., Кр. 1 п. Асс. Цвіо. Cf. Цвѣо.

Цвиѩ. Кр. 5 п. Cf. Цвѣѩ.

Цвиѩнь. П. 1 п. Асс. Цвіана. Cf. Цвѣѩнь.

Цвиѥта. Кр. 2 п.

Цвѣко. Круш. 1 п. л. 71. Асс. Цвека.

Цвѣо (Цвеjо). П. 1 п. Асс. Цвеѩ. Cf. Цвио.

Цвѣта. П. 51 п., Кр. 45 п., В. 7 п., Кор. 3 п., Круш. 11 п., Врд. 4 п. Асс. Цвѣтоу, Цвѣтъ, Цветоу, Цветъ, Ц'ветъ. Cf. Цвиѥта.

Цвѣтана. П. 1 п. Асс. Цветанъ.

Цвѣтань. П. 5 п. Круш. 1 п. Асс. Цветана.

Цвѣтаѩинь. В. 4 п., Кр. 1 п. Асс. Цвѣташіна, Цветашіна.

Цвѣташинь. Кр. 1 п. Асс. Цвѣташинѩ.

Цвѣташь. Кр. 1 п. Асс. Цвѣташа.

Цвѣтинь. Кр. 2 п. Асс. Цвѣтина, Цветина.

Цвѣтошь. Кр. 1 п. Асс. Цвѣтоша.

Цвѣтоѥ. П. 5 п., Кр. 3 п., Пр. 1 п. Асс. Цвѣтоѩ, Цвѣтоа, Цветоѩ.

Цвѣтька. П. 1 п., Кр. 1 п. Jедна jе била монахиња.

Цвѣтько. П. 73 п., Кр. 43 п., В. 4 п., Круш. 20 п., Врд. 1 п. Асс. Цвѣтька, Цвѣт'ка, Цвѣтка, Цвет'ка, Цветка.

Цвѣтьма. П. 2 п.

Цвѣѩ. П. 19 п., Кр. 2 п., Круш. 12 п., Врд. 3 п. Асс. Цвѣю, Цвею. Cf. Цвиѩ.

Цвѣѩнь. П. 1 п. Асс. Цвеана. Cf. Цвиѩнь.

Цивка. П. 1 п. Асс. Цивъ.

Цивоуѩ. Круш. 1 п. л. 64 Асс. Цивѩю.

Циглинь. В. 1 п. Асс. Циглина.

Цока. П. 2 п., Круш. 1 п.
Цоурько. П. 1 п.
Цоуш. Кр. 1 п. Асс. Цвю.

Чава. П. 14 п., Круш. 3 п. Врд. 1 п. Асс. Чавоу, Чавв.
Чавлина. Кр. 1 п. Асс. Чавлина.
Чавька. П. 17 п., Кр. 10 п., Круш. 1 п. Чав'коу, Чав'кв, Чавкв.
Чепрьнш. Кр. 1 п. Асс. Чепрьню.
Чихорнѣ (Прибиль). Презиме. Пр. 1 п.
Чока. П. 1 п.
Чока. Круш. 1 п. л. 23. Асс. Чокоу.
Чрепь. Пр. 2 п. Асс. Чрепаа, Чрепа.
Чоубра. П. 3 п., Кр. 1 п., Кор. 2 п., Круш. 1 п. Асс. Чоубрв, Чвбрв, Чюбрв. Мушко и женско.
Чоудьна. Кр. 1 п.
Чюжина (Богдан). Презиме. П. 1 п. Асс. Чюжина.
Чюра. Пр. 1 п. Асс. Чюроу.

Шамаиса (Тана). Презиме. Пр. 1 п.
Шарбана. П. 1 п. л. 69. Асс. Шар'бана.
Шахина. П. 2 п. Асс. Шахина, Шахіна.
Шемарьца. П. 1 п. Асс. Шемар'ца. На сву прилику презиме.
Шерина. П. 1 п. Асс. Шерина.
Шиша. Пр. 1 п. Рабв свою Шишв.
Шишата. П. 1 п.
Штековића (презиме). Кр. 51.
Штахва. Круш. 1 п. л. 70. Асс. Щѣх'вв.

Ѧблана. П. 1. п. Асс. Ѧблана.
Ѧгета. Кр. 1 п.
Ѧгита. П. 5 п., Кр. 4 п.
Ѧгла. П. 1 п.
Ѧглика. Кр. 1 п., Круш. 3 П. 16 п., Кр. 6 п., В. 3 п., Кор. 1 п.
Ѧгинта. П. 1 п.
Ѧгнина. Круш. 1 п., П. 1 п.
Ѧгода. П. 16 п., Кр. 7 п., Круш. 4 п.
Ѧдама. Кр. 1 п. Cf. Адамь.
Ѧка. Кр. 1 п. Асс. Ѧкоу.
Ѧко. Кр. 2 п. Асс. Ѧка.
Ѧкова. П. 9 п. Асс. Ѧковоу, Ѧковв.

Іаковь. Пр. 8 п., П. 40 п., Кр. 20 п., В. 6 п., Кор. 2 п., Круш. 9 п., Врд. 8 п. Асс. Іакова, Іакова, Иакова, Іакова, Іакова. Калуђерско и световно.

Іакьша. П. 2 п., Кр. 7 п., Круш. 1 п. Врд. 4 п. Асс. Іак'шоу, Іак'шѹ, Іакшѹ.

Іакьшиѣь (Марко и жена му Поликсениа, Степан). Л. 1 п.

Іалекса. Кр. 1 п. Cf. Алекса.

Іамандинь. Врд. 1 п. Асс. Іамандина.

Іана. П. 48 п., Кр. 24 п., Кор. 1 п., Круш. 4 п., Врд. 2 п. Асс. Іаноу, Іанѹ. Іан'нѹ. Калуђеричко и световно.

Іанаѣь. П. 2 п., Круш. 1 п. Асс. Іанаѣа, Іанакыа.

Іандреа. Круш. 1 п. Асс. Іандрею. Cf. Андреа.

Іанка. П. 1 п.

Іанса. П. 1 п. л. 25.

Іансеа (монахиња). Круш. 3 Асс. Іанисѣю, Іанисею.

Іансна. П. 1 п. Круш. 7 п. Калуђеричко. Cf. Анисиа.

Іанца. П. 2 п., Кр. 3 п. Асс. Іаницоу, Іаницѹ, Іаніцѹ.

Іаниа (монахиња). Круш. 1 п., л. 31. Асс. Іаниѹ.

Іанѣна. П. 1 п., Врд. 1 п. Асс. Іаникію. Калуђеричко и калуђерско.

Іанѣне. П. 3 п., Кр. 9 п., Круш. 5 п., Врд. 1 п. Асс. Іанѣіа, Іанѣіа, Іаникиа, Іаникіа, Іаникіа, Іаникѹа.

Іаноила. П. 1 п. Асс. Іаноилѹ.

Іанока. Кр. 1 п.

Іаноша. П. 2 п. Асс. Іаношѹ.

Іаношь. П. 6 п., Кр. 1 п., Круш. 1 п., Врд. 1 п.

Іаноуша. П. 1 п. Асс. Іаноушѹ.

Іаноушь. Кр. 1 п.

Іанька. Пр. 2 п., Кр. 35 п., П. 14 п., В. 5 п. Кор. 5 п., Круш. 25 п. Асс. Іанькѹ, Іан'коу, Іан'кѹ, Іанкоу, Іанкѹ.

Іанько. П. 38 п., Кр. 27 п.,

Іанькоуль. П. 2 п., Круш. 5 п., Врд. 4 п. Асс. Іан'коула, Іан'кѹла, Іанкѹла.

Іаньѹа. П. 1 п. Асс. Іан'чѹ.

Іаньѹе. П. 3 п. Асс. Іанча.

Ѧнѧ. П. 7 п., Кр. 3 п., Круш. 2 п., Врд. 1 п.

Ѧранта. Кр. 1 п.

Ѧрьмень. П. 1 п. Асс. Ѧр'мена.

Ѧрьменька. П. 4 п. Кр. 4 п. Асс. Ѧр'менькоу, Ѧр'мен'коу, Ѧр'мен'кѹ, Ѧрмен'кѹ.

Ѧрьмь. П. 1 п. Асс. Ѧр'ма.

Ѧрьха. Круш. 1 п. л. 87. Асс. Ѧр'хоу.

Ѧса. П. 1 п. Асс. Ѧсѹ.

Ѧсафь (јеромонах). Круш. 1 п. Асс. Іѧсафа.

Ѧсонь. П. 1 п. Асс. Ѧсона.

Ѧсьна. П. 12 п., Кр 7 п., Круш. 2 п., Врд. 1 п. Асс. Ѧсноу, Ѧснѹ.

Ѧхра. П. 2 п., Круш. 1 п. Асс. Ѧх'роу, Ѧхрѹ.

Ѧхрида. П. 6 п., Кр. 2 п.

Ѧша. П. 1 п.

Ѧѣнима. П. 8 п. Калуђеричко и световно. Асс. Ѧѣимоу, Ѧѣимѹ, Ѧкимоу, Ѧкимѹ, Ѧкѵмоу.

Ѧѣнимь. Пр. 1 п., Кр. 2 п., П. 18 п., Круш. 5 п. Врд. 4 п. Асс. Ѧѣима, Ѧѣѵма, Ѧкима, Ѧкѵма, Ѧкыма, Іакіма, Іакѵма, Іѧкима, Іѧкѵма.

Ѥва. Кр. 1 п.

Ѥвдокимь (јеромон.). Круш. 1 п. Асс. Ев'докѵма.

Ѥвдокиѧ. П. 2 п., Круш. 3 п. Калуђеричко. Асс. Ѥѵ'докію, Ев'докію, Евдокію.

Ѥвдоксиѧ (монахиња). П. 1 п.

Ѥвдокосиѧ. П. 1 п. Асс. Ѥѵдокѡсію, ако не буде погрешка.

Ѥвлогиѧ. Врд. 1 п. Асс. Евлогию.

Ѥвлогиѥ. Круш. 4 п., Врд. 2 п. Асс. Евлогіа, Ев'логіа, Ев'логіа.

Ѥвниѧ (монахиња). Круш. 1 п. Асс. Ев'нію.

Ѥвпраксиѧ (монахиња). П. 3 п., Круш. 3 п. Асс. Евпраѯію, Ев'праѯію, Ев'прак'сію.

Ѥврема. Кр. 4 п. Асс. Іевреикѹ, Еврѣикоу, Еврѣикѹ, Евреикѹ.

Ѥврємь. Круш. 1 п. Асс. Еврема.

Ѥвросима. Кр. 5 п., Круш. 2 п. Једна је од њих била калуђерица, а родом из села Пиве. Кр. 104 л. Cf. Ѥросима.

Ѥвросимиѧ (монахиња). Врд. 1 п. Асс. Ев'росимію.

Ѥвросимь (јеромонах). Врд. 1 п.

Ѥвсевиѥ. П. 2 п., Кр. 1 п. Асс. Евсевіа, Ев'севіа, Ев-севіа.

Ѥвсегинꙗ. (монахиња). П. 1 п. Асс. Ев'сег'нию.

Ѥвстатиꙗ (архијеп). Л. 1 п.

Ѥвстатиѥ (јеромонах). Круш. 1 п. Асс. Ев'статіа.

Ѥвстратиѥ. П. 6 п. Кр. 2 п., Круш. 5 п. Асс. Ев'-стратіа, Евстратіа, Ев-ѳратіа, Ев'стратіа. Cf. **Ѥстратиѥ.**

Ѥвстриѥ (јеромонах). Кр. 1 п. Асс. Евстріа.

Ѥвта. П. 1 п., Круш. 1 п. Асс. Ев'тв, Ев'тв, Cf. **Ѥѳта.**

Ѥвтимиꙗ (монахиња). Кр. 1 п.

Ѥвтимиѥ. Пр. 1 п., П. 13 п., Кр. 10 п., Круш. 16 п., Врд. 5 п. Асс. **Ѥв'-ѳіміа**, Евтиміа, Ев'тиміꙗ, Ев'ѳиміꙗ, Евтіміа, Ев'-тиміа, Евтиміа, Евтіміа, Евѳиміа, Ев'ѳиміа, Евѳі-міа. Махом калуђерско. Cf. **Ѥптимиѥ**, **Ѥтимиѥ**, **Ѥѳ-тимиѥ.**

Ѥвтратиѥ. Кр. 1 п. Асс. Ев-ѳратіа.

Ѥвхросима (монахиња). Кр. 1 п. Асс. Ев'хросимв, ако не буде погрешка место **Ѥѳросимоу**, или **Ѥвро-симоу.**

Ѥвѧѥниꙗ. П. 5 п., Кр. 3 п. Кор. 2 п., Круш. 4 п., Врд. 2 п. Асс. **Ѥв'гѥнію**, Ев'гѥнію, Ев'гѣнію, Евге-нію. Калуђеричко.

Ѥвѧѥниѥ. П. 4 п., Кр 3 п., Круш. 1 п. Асс. Евгеніꙗ, Ев'геніа, Евген'а. Cf. **Ѥ-ѣеніѥ.**

Ѥвѧниꙗ (монахиња). П. 1 п. Асс. Ев'гию.

Ѥжота. П. 2 п. Асс. Ежотв.

Ѥзерька. П. 1 п. Асс. **Ѥ-зер'кв.**

Ѥзда. Врд. 1 п. Асс. Ездоу.

Ѥздарица. П. 2 п. Асс. Ез-дарицоу, Ездарицв.

Ѥзднимирь. П. 2 п., Врд. 1 п.

Ѥка. П. 2 п. Асс. Екоу.

Ѥкатарина (монахиња). П. 1 п., Кр. 1 п. Асс. Екатарыноу, Екаѳаринв.

Ѥла. П. 62 п., Кр. 49 п., Кор. 6 п., В. 11 п., Круш. 40 п., Врд. 1 п. Асс. **Ѥлоу**, **Ѥлв**, Елоу, Елв, Иелв, Іелв, Еелу.

Ѥладиѥ. Врд. 1. п. Асс. Е-ладіа.

Ѥламитъ. Кр. 2 п. Асс. Еламита.

Ѥлачу. Кр. 8 п. Асс. Елачоу, Елачꙋ, Іелачю.

Ѥлашинъ. Кр. 1 п. Асс. Ѥлашина.

Ѥлеазаръ. П. 1 п. Асс. Елеазара.

Ѥлевтерие (јеромон.). Круш. 1 п. Асс. Елев'теріа.

Ѥлена. Пр. 6 п., Кр. 73 п., П. 26 п., Кор. 2 п., В. 4 п., Круш. 21 п., Врд. 3 п. Асс. Ѥленоу, Ѥленꙋ, Еленоу, Еленꙋ, Иеленꙋ, Іеленꙋ. Калуђеричко и световно.

Ѥленька. Круш. 1 п. Асс. Елен'кꙋ.

Ѥленько. П. 2 п. Асс. Елен'ка.

Ѥлика. П. 1 п., Кр. 5 п., Врд. 1 п.

Ѥликъ. Кр. 1 п., л. 46. Асс. Еліка. Може бити да би требало читати: Ѥлићь.

Ѥлина. Врд. 1 п.

Ѥлинька. П. 1 п. Асс. Елин'кꙋ.

Ѥлисава. Врд. 1 п.

Ѥлисавета. Кр. 1 п.

Ѥлисавьта. Пр. 5 п., П. 5 п., Кр. 14 п., Круш. 18 п., Врд. 1 п. Асс. Ѥлисав'ѳꙋ, Елисав'тоу, Елісав'тꙋ, Іелисав'тꙋ, Елісавтоу, Елисавтꙋ, Елисав'ѳꙋ, Елисавѳꙋ, Елисьв'тꙋ. Cf. Ѥлисафта. Махом калуђеричко.

Ѥлисафта. П. 16 п., Кор. 1 п. Асс. Елисафтꙋ, Елисаф'ту, Елисафѳꙋ, Елисаф'ѳꙋ. Махом калуђеричко.

Ѥлисеи. П. 2 п., Круш. 3 п. Асс. Елисеа, Елісеа. Елисеа.

Ѥлица. П. 13 п., Кр. 13 п., Круш. 1 п., Врд. 1 п. Асс. Елицоу, Елицꙋ, Іелицꙋ.

Ѥлоуша. П. 1 п. Асс. Елꙋшꙋ.

Ѥлька. П. 1 п., Кор. 1 п., В. 1 п., Круш. 2 п., Врд. 1 п. Асс. Ел'коу, Ел'кꙋ, Елкꙋ.

Ѥлю. Кр. 1 п., Круш. 1 п. Асс. Елю.

Ѥлюшинъ. Кр. 1 п. Асс. Елюшина.

Ѥникиа (монахиња). П. 1 п.

Ѥпифание. Круш. 5 п. Асс. Епифаніа. Калуђерско. Cf. Ѥпихвание.

Ѥпихвание (јеромонах). Врд. 1 п. Асс. Епихваніа.

Ѥпраксиа. П. 3 п., Кр. 2 п.,

Врд. 1 п. Круш 8 п. Асс. Епрак'сію, Епрахию, Епрахію, Епрахіи. Калуђерич.

Ієпраксие (монах). П. 1 п. Асс. Епрахіа.

Ієптимие (јеромонах). Кр. 1 п. Асс. Іепьтиміа.

Ієремиѧ. П. 19 п., Кр. 4 п., Круш. 4 п., Врд. 4 п. Асс. **Ієремію**, Еремию, Еремію, Ерѣмию, Іеремію. Калуђерско и световно.

Ієремие (јеромонах). П. Асс. Ереміа.

Ієрена. Кр. 1 п. л. 132 Асс. Еренѹ. Ако не буде погрешком место Еринѹ.

Ієрина. Пр. 3 п., П. 30 п., Кр. 33 п., В. 3 п., Кор. 3 п., Круш. 15 п., Врд. 1 п. Cf. **Ієрена**.

Ієриѧ. П. 1 п. Асс. Ерію.

Ієросима. Кр. 1 п., Врд. 1 п. Асс. Еросимѹ. Cf. **Ієвросима**.

Ієротеѧ. Кр. 5 п., Кор. 1 п., Круш. 7 п., Врд. 1 п. Асс. **Ієротеѧ**, Іеротеѧ, Іерофеа, Еротеа, Ерофеѧ, Ерофеа, Еротѣа. Калуђерско.

Ієроѥ. Кр. 1 п. Асс. Ероа.

Ієрька. П. 1 п. Асс. Ер'коу.

Ієстратие. Кр. 1 п., Круш. 2 п. Асс. Іестратіа, Естратіа. Калуђерско. Cf. **Ієвстратие**.

Ієтимие. Кр. 1 п., Круш. 1 п. Асс. **Ефимиѧ**, Ефиміа.

Ієфа. В. 1 п. Асс. Ефоу.

Ієфеиѧ. Кр. 1 п., Круш. 5 п., Врд. 1 п. Махом калуђеричко.

Ієфимиѧ. Пр. 3 п., П. 14 п., Кр. 6 п., Круш. 13 п., Врд. 2 п. Асс. **Ієфимію**, Ефимию, Ефимію, Ефімию, Ефімію, Ефимію, Ефимію.

Ієфона (монахиња). П. 1 п. Асс. Ефоноу.

Ієфрема (монахиња). П. 1 п. Асс. **Ієфремѹ**, Еремоу.

Ієфремиѧ. П. 1 п. Асс. Еремію.

Ієфремь. Пр. 2 п., П. 10 п., Кр. 4 п., Кор. 1 п., Круш. 7 п., Врд. 3 п. Асс. **Ієфрема**, Ефрема, Евфрема. Калуђерско и световно.

Ієфронка. П. 1 п. Асс. Ефроикѹ.

Ієфросима. П. 10 п. Кр. 12 п., Кор. 1 п., Круш. 10 п,, Врд. 3 п. Калуђеричко и световно.

Ієфросимь (јеромонах). Кр. 1 п.

Ѥфросина. П. 3 п., Круш. 7 п. Махом калуђеричко.

Ѥфросиѭ (монахиња). П. 1 п. Асс. Ефросію.

Ѥфта. П. 4 п. Асс. Еф'ѵ, Еф'оѵ. Cf. **Ѥвта.**

Ѥфтимие. П. 4 п., Круш. 1 п. Cf. **Ѥвтимие.**

Ѥша. П. 3 п. Асс. Ешоу, Ешѵ.

Ѥѧение (јеромонах). Кр. 1 п. Асс. Іегеніѭ, Cf. **Ѥвђение.**

Южин. Пр. л. 44 Помени, господи, раба своего Радоту, брата Южина. Може бити још да је adj. poss. од Юга или Южа.

Юлиѧна. Кр. 2 п. П. 1 п.

Юноша. П. 1 п. л. 66. Асс. Юношоу.

Юрошь. Кр. 1 п. Кор. 1 п.

Юца. Кр. 1 п.

Ѧега. Пр. 1 п., П. 1 п. Асс. Гиегоу, Гегѵ.

Ѧедеонь (јеромонах). Круш. 1 п. Асс. Гиедеѡна.

Ѧека. П. 1 п. Асс. Ѣекѵ.

Ѧелѭ. П. 2 п. Асс. Гиелю, Гелю.

Ѧена. П. 1 п., Кр. 1 п.

Ѧенадиѭ (монахиња). П. 2 п. Асс. Генадию.

Ѧенадие. П. 5 п. Кр. 5 п., Круш. 8 п. Асс. Ѣиенадіа, Гиенадіа, Генадиѭ. Калуђерско.

Ѧенда. Кр. 1 п. Асс. Ѣен'дѵ. Мушко.

Ѧенька. П. 1 п. Асс. Ѣен'коу.

Ѧеонисие. Кр. 1 п., Круш. 1 п. Асс. Ѣеѡнісіа, Ѣеонісіа. Калуђерско.

Ѧеорѧе. Пр. 3 п. Асс. Гиеоргиѭ, Георга.

Ѧеорѧие. П. 43 п., Кр. 5 п., Кор 2 п., В. 4 п., Круш. 47 п., Врд. 8 п. Асс. **Ѣеорѣиѭ**, Гиеѡргіа, Геѡрѣіа, Гиеѡр'гіа, Гиеѡргыа, Геѡргіа, Геѡр'гіа, Геѡр'гиа, Геѡргиѭ, Геѡргіѭ. Калуђерско и световно.

Ѧера. П. 2 п. Асс. Ѣерѵ, Герѵ.

Ѧерасима (монахиња). П. 1 п. Асс. Герасимѵ.

Ѧерасимь. Пр. 9 п., Кр. 8 п., П. 13 п., В. 1 п., Кор.

1 п., Круш. 14 п., Врд. 2 п. Асс. Ѣѥрасима, Ѣерасима, Ѣерасіма, Гѥрасима, Герасима, Гѥрасима, Герасима, Герасима. Калуђерско и световно.

Ѣерваснѥ. Пр. 3 п., П. 6 п., В. 1 п., Врд. 1 п. Асс. Гѥрвасиѩ, Гѥр'васіа, Гер'васіа. Калуђерско.

Ѣердана. П. 1 п. Асс. Ѣерданѹ.

Ѣермана. Врд. 1 п. Асс. Германѹ.

Ѣермань. Пр. 6 п., П. 16 п., Кр. 1 п., Кор. 1 п. Круш. 3 п., Врд. 1 п. Асс. Ѣермана, Ѣер'мана, Гѥр'мана, Герьманаа (у Пр. л. 2.)

Ѣерманька. П. 1 п. Врд. 1 п. Асс. Гѥр'ман'кѹ, Германкѹ.

Ѣеро. П. 1 п. Асс. Ѣераа.

Ѣеронтиѥ. П. 4 п., Пр. 1 п. Асс. Гѥрон'тіа, Геронтіа, Герон'тіа. Калуђерско.

Ѣерько. Кр. 1 п. Асс. Ѣерька.

Ѣероуша. Кр. 2 п., П 2 п. Асс. Гѥрѹшѹ, Герѹшѹ.

Ѣерьша (монахиња). П. 1 п. Асс. Гершоу.

Ѣерѣе. Врд. 1 п. Асс. Герга. Може бити да би се могло читати и Герго. Cf. ту реч у Даничића рјечнику.

Ѣинѣа. П. 1 п., Кр. 1 п., Круш 1 п. Асс. Ѣип'ѣоу, Ѣинѣѹ.

Ѣока. Врд. 1 п. Асс. Ѣоку.

Ѣола. П. 1 п. Асс. Ѣолу.

Ѣонь. П. 1 п., В. 1 п. Асс. Гѡна; али не могу се одлучити коначно за ово читање, те име долази и под Г.

Ѣора. П. 8 п., Кр. 2 п., Врд. 2 п., Асс. Ѣорѹ, Горѹ.

Ѣорѣе. Пр. 5 п., П. 1 п., Кр. 1 п., В. 1 п. Асс. Ѣорга, Гор'га, Ѣорѣа, Гѡрьгиа, Горгиа.

Ѣоре. Пр. 1 п., Кр. 1 п. Асс. Ѣора, Гѡра.

Ѣорѣиць. Пр. 1 п. Асс. Гѡргица.

Ѣорѣиѥ. П. 1 п., Кор. 1 п. Асс. Ѣорѣиа, Ѣоргіа.

Ѣоца. П. 1 п.

Ѣоука. П. 2 п., Кр. 1 п. Асс. Ѣоукоу, Ѣѹкѹ, Гѥкѹ.

Ѣоура. Пр. 2 п., П. 94 п. Кр. 51 п., Кор. 14 п., В. 9 п., Круш. 27 п., Врд. 16 п. Асс. Ѣюроу,

Ћюрѹ, Ћоуроу, Ћѹрѹ, Ћѹроу, Ћоурѹ, Гюру, Гюрѹ, Гюрю, Гоуроу, Гоурѹ, Гѹроу, Гѹрю, Гѹрѹ.

Ћоурака. Круш. 1 п. л. 61. Гюракѹ.

Ћоуракь. П. 1 п. Асс. Гюрака.

Ћоурать. Кр. 1 п. Асс. Ћоурата.

Ћоурашнинь. П. 2 п., Кр. 6 п., Круш. 1 п. Асс. Ћюрашина, Ћѹрашина, Гюрашина, Гоурашина.

Ћоурашь. П. 3 п., Круш. 1 п., Врд. 1 п. Асс. Ћоураша, Гюраша.

Ћоуре. Кор. 1 п., В. 1 п. Асс. Гюрета.

Ћоурета. В. 1 п. Асс. Гюретѹ.

Ћоурѣнь. П. 1 п. Асс. Гѹрена.

Ћоурисава. Кр. 1 п., Круш. 1 п. Асс. Гюрисавѹ.

Ћоурица. П. 13 п., Пр. 2 п., Кр. 10 п., Круш. 7п., Врд. 4 п. Асс. Ћюрицоу, Ћоурицоу, Ћоурицѹ, Ћѹрицѹ, Ћоуріцѹ, Ћѹріцоу, Гюрицоу, Гюрицѹ, Гоурицу.

Ћоурнша. Кр. 1 п.

Ћоуро. П. 9 п., Кр. 5 п., Круш. 1 п. Асс. Ћюра, Ћоура, Гюра, Гоура.

Ћоурька. Кор. 2 п. Асс. Гюр'ку.

Ћоурько. Пр. 2 п., П. 4 п., Кр. 6 п., Кор. 5 п., В. 7 п., Круш. 4 п., Врд. 4 п.,

Ћоурћа. П. 1 п. Асс. Гюр'тѹ.

Ћоурћин. П. 1 п. Асс. Ћѹр'ђію.

Ћоурћь. (Ћоурьђь — Ћурађ). Пр. 13 п.. П. 46 п., Кр. 29 п., Круш. 35 п., Врд. 5 п. Асс. Ћюр'ћа, Ћоурьћа, Ћюрћа, Ћоур'ћа, Ћоурћа, Ћѹрћа, Ћоурга, Гоур'ћа, Гѹрђа, Гюр'ћи, Гюр'ћа, Гюрћа, Гюр'гаа, Гоур'гаа, Гюр'га, Гюрга, Гоурга, Гоур'га.

Ћедин. П. 1 п. л. 62 Асс. Ћедію.

Ћентирион (јеромонах). П. 2 п. Асс. Ћен'тириона, Ћен'тириѡна.

Ћерана. П. 28 п., Кр. 31 п., В. 1 п., Круш. 11 п., Врд. 2 п. Асс. Ћераноу, Ћеранѹ, Кѥраноу, Кѥранѹ, Ћѥраноу, Кѣѥраноу,

Кѣеранъ, Керанъ. Светов. и калуђ.

Ѣераниѧ. Кр. 1 п. Асс. Кераню.

Ѣерма. П. 1 п. Асс. Ѣермъ.

Ѣилимь. Кр. л. 107. Асс. Ѣилима.

Ѣуприанъ. П. 2 п., Кр. 1 п., Круш. 2 п., Врд. 1 п., Асс. Кѵпріана.

Ѣира. П. 3 п., Кр. 1 п. Круш. 2 п., Врд. 1 п. Асс. Ѣиръ, Киръ.

Ѣирама. П. 2. п., В. 9 п. Асс. Ѣираноу, Кѵраноу, Кѵранъ.

Ѣиріль. П. 13 п., Пр. 1 п. Кр. 5 п., Кор. 1 п., Круш. 5 п., Врд. 5 п. Асс. Ѣирила, Ѣиріила, Кирила, Кѵріла, Кѵріила, Кѵріл'ла, Кірыла. Кал. и световно.

Ѣиріонь. Кр. 1 п., Круш. 1 п., Врд. 3 п. Асс. Ѣиріѡна, Кириѡна, Киріѡна, Кіріѡна,

Ѣирїака (монахиња). П. 1 п Асс. Кѵріакъ.

Ѣирїакь. П. 1 п., Круш. 1 п. Асс. Кѵріака. Калуђерско. Cf. Ѣирїакь.

Ѣирько. П. 2 п., В. 1 п., Круш. 1 п., Врд. 3 п. Асс. Ѣир'ка, Ѣыирка, Кѵр'ка.

Ѣирьча. П. 1 п. Асс. Ѣир'чъ.

Ѣирїакь. П. 1 п., Кр. 1 п. Асс. Кѵрїака, Кир'їака.

Цірана. Кр. 1 п. л. 134. Асс. Ціранъ. Из новијега доба.

ГЕОГРАФСКА ИМЕНА

КОЈА ДОЛАЗЕ У ПОМЕНИЦИМА[1]

Алнина вода. Кр. 154. Једном истом руком писано међу банатским местима. Може бити да је садашњи Али-Бунар.

Андранокполь. Кр. 46.

Арадь. П. 93.

Арапокићи (село). Кр. 93. истом руком којом и Вишеград. Више тога на истој страни долази Сребрница и Горажде, но другом руком и мастилом.

Арбанаси. П. 39 Озго: Брьчели, Штеци, Големово.

Армадь. Кр. 162. Више њега истом руком Нађусь, Сен Миклеушь.

Ахили(ѥ). Кр. 13. Уз калуђерска имена. Cf. Ахильскыи у речнику Даничића.

Бабино. Кр. 110. На истој страни и истом руком: Кошле, Грчићь, Трешница.

Бабакь. Кр. 71.

Бадовиньци. Кр. 47.

Бадовиньць. Кр. 31.

Банша. Кр. 33, 46, 113. Село у Бачкој.

Бакићь. П 38. Ниже њега: Санци, Липови врьхь.

Балкань горњи и доњи, село. Л. 29. и 30.

Бальци. Кр. 102.

Баница. П. 46. Више њега Црлень брегь, Самоборь.

Бановьци. Долази много пута. У Кр. као манастир уз калуђерска имена од стр. 14. до 34., за тим на 71. и 72. У В. 7 долази уз имена Баньци и Банани. Тако

---

[1]) Цифре овде значе листове онога поменика, у коме се географско име записано налази. Што је у загради, одмах уз имена, припада такође помеику.

у П. 78. У Врд. помиње се Бански капетань. Л. 100. У П. л. 101а помиње се Баніа бел... али сѐ даље не да читати.

Баніа велика. Кр. 115.

Баніа лоука. Кр. 32.

Баніани (Херцеговина.) П. 41, 77.

Баракцазь (тако). Кр. 35. Међу банатским местима.

Барка. Кр. 91, 98.

Барбареко (село). Л. 92.

Бастраси (Ѡстра лоука). Кр. 53.

Батаніа (село). Круш. 92.

Батиньць. Пр. 46.

Батковићь. Кр. 67, 120.

Батоуина (варошь). Врд.

Бахуїа. В. 8.

Баць (мѣга, мѣсто). П. 30, 33, 44.

Баўька (зем�, Кр. 99.) П. 110, Круш. 8. Кр. има 28 п. забележено. Не долазе свуда уз ово предеоно име и имена појединих места. За која се без сумње држати може да се приписују Бачкој и испод ње као подраздеоци долазе, ово су: Тврія, Црьвенька, Гара, Киждобраа, Врьбась, Пивнице, Тители, Баиша, Жабарь, Шаготь, Філово, Хићвшь, Менда доніа, Коморашь, Кѹлица, Крьніа, Каћьмарь, Чрьнча, Неѡрьћь, Долови, Борьшоть. Све из Кр. Имена су побележена, као што у стоменику долазе. За свако то место, доказ је у овом помену, да се онда у њему налазило Срба.

Баіа (варошь). Врд.

Бдынь. Врд.

Бегоєвићи и Бегоєвићь. Кр. 68 и још 5 п.

Бедрншићь Кр. 55.

Безданно (манастир). Кр. 24.

Безова. Кр. 79.

Бекьша. Круш. 35.

Белегишь (Срѣмь, паланка). Кр. 38, 75.

Беѡска, Беоска доніа. Кр. 105. 119. Cf. Биоска, Бѣоска.

Берекь. Кр. 35. Више њега Хинђвшь, Енова, и друга банатска места.

Бесдрокниа. Кр. 62, 72, 164.

Беуке. Кр. 29. Више њега истом руком Елемирь.

Беуекерь. Круш. 72. Јасно написано.

Бечкерекь. П. 35 са записом: Богохраними градь Бечкерекь оу лѣтѣ ѕ.зрла. (7131—1623). П. 45, у Круш. 3 пут. У Кр. 131 и 160 пише се: Бешкерекь место.

Бешенова, Бешеново. Кр. 35, 163. Круш. 15.

Бешка. Кр. 82. Одмах испод њега истом руком и мастилом **Керекь.** Може бити да обоје треба заједно читати.

Бигла. Л. 62.

Бигре село. П. 61.

Биледь. Кр. 146. Око њега банатска места: Сен Петарь, Темеринь, итд.

Билећа. Кр. 102.

Бингула. Круш. 61.

Биоска. Кр. 61, 72, 146. 161.

Биоча. Кр. 49. Уз исто име стоје **Доганчие**, што ће се тицати имена у поменику.

Бирачь. Кр. 54, 59, П. 40. Уз то име долази на л. Кр. 54. Ботунь, на л. 59 Гоиковићь. Изгледа да је име некаке старе жупе.

Бистрица (село). Кр. 165; манастир, по Врд., где се то име налази уз име једнога архимандрита.

Битина, Битие (село, Крушевьчка область В. 9). Кр. 96.

Бишель. Кр. 28.

Бишинь село. П. 46.

Бишькеть. Круш. 86.

Биѡлакъ. Кр. 150.

Биела. Кр. 156. Cf. Бѣла.

Благовѣштение (Морава). Манастир. Кр. 14.

Блажоуиевићи (Босна). Кр. 134.

Блажько. Кр. 61.

Блазеће (у ориг. Блазекіе.) Кр. 62.

Блатець. Л. 83.

Блато. Кр. 89.

Блаць (или Блаца, јер је по врх Бла—ц озго надметнуто). В. 10.

Блазенца. Л. 34.

Бово (?) П. 59.

Богарошь. Кр. 163.

Богароушь. Круш. 84.

Богданиа. Л. 8. Оугровлахіискые земли и Молдовскые и Богданіе.

Богдашићь. Кр. 47, 104.

Божетићи. П. 43, ако не буде презиме.

Божеть. Кр. 37. као да је

манастир, јер стоји покрај калуђерских имена.

Бока. Кр. 146. Међу банатским местима.

Болѣхьнинѣн. Кр. 31; **Болѣхьнинѣь.** Кр. 95, 97. село.

Боруь (ѹ Босни). П. 29.

Борьуа (ѹ Влашкои). Кр. 113, 146. Види **Влашка.**

Борьшоть. Кр. 36 (над њим Бачка) 41.

Босна (земља).

Ботошь. Кр. 35.

Ботоуиь (Вирачь). Кр. 54.

Ботоуроваць. П. 43.

Боуниьци. Врд.

Бошитини. В. 9.

Браденьци (село). Кр. 164.

Бражаньци. Кр. 161.

Бранѣь. П. 29.

Бранежьсци (село) Кр. 135.

Бранеци. Кр. 104.

Бранисалнѣи (село). Кр. 150.

Бранитево (са записом од 1662. год.) П. 111.

Браньковина (Валево нахиа) Кр. 139.

Браньуиѣи (село). Кр. 143.

Братетнѣь. Кр. 66. ако не буде презиме.

Братиша. Кр. 47, ако не буде презиме.

Браунинь. Врд.

Бродарь. Кр. 47.

Бродарево. Кр. 32, 102. (место.)

Бродь. В. 12.

Бродьць. В. 10—13, пет пута; **Бродаць.** Кр. 120.

Броуѣница. Кр. 122.

Брьдьинкь. Кр. 68.

Брьие. П. 39. Да ли не би требало читати: Брьниє?

Брьнаць. Кр. 45. Брьнаць Кр. 162, али мислим, да је обоје једно место.

Брьуели. П. 39, 77.

Бръзовице. Кр. 119.

Бръзьна (село). Кр. 86.

Бръково. Кр. 31, 66; П. 71.

Бръстовикь. П. 14. 45.

Боугорь. П. 15.

Боудимь (град). Кр. 56; П. 35. са записом од 1635, 105; Круш. 63.

Боудимла. Кр. 32. Пише: Бодим'л'а. Држим да је над о заборављено додати, што не достаје до ѹ.

Боудисава. П. 44.

Боунѣь. Кр. 127.

Боуковикь. Кр. 28, 83.

Боуковица. Кр. 28, 31, 64.

Боукоравьно. В. 9. 10.

Боулоге (село). Кр. 91.

Боулани. Врд.

Боулаць. В. 10.

Боулаѵь. В. 9 и 11. Могло би се читати и Боулача. На л. 9 истог споменика долази реч **Боулаѵани**, које ће, држим, значити људе из тог места.

Боуноушь. П. 45.

Боурильѵево. Л. 51.

Боуѵишта (село). Л. 23.

Бьзонатица. Кр. 125.

Бѣжаница. Кр. 55. 118.

Бѣла (село). Кр. 33, (међу манастирима) Кр. 70, (в Босни) Кр. 79 без додатка П. 59, 88. Cf. Биела.

Бѣлан. Кр. 48.

Бѣла рѣка. Кр. 78.

Бѣлани (село). Кр. 75.

Бѣли. Л. 106.

Бѣли сѣнокоси (село). Кр. 45.

Бѣлино. Кр. 67.

Бѣлинь. В. 10.

Бѣло брьдо. Кр. 28, 31, 44. 48, 78.

Бѣло ꙁагорје. Кр. 89.

Бѣло поље. П. 41.

Бѣлошевићь. Кр. 80.

Бѣльградь. Кр., Л., Круш., Врд., П. више пута у облицима Бѣлиградь, Бѣльградь, Београдь. У П. 70 долази са годином 1625. Врд. има један пут: Велиградь сръбски.

Бѣльградь (Ердель). Круш. 40.

Бѣоска. Кр. 87. Cf. Беоска, Биоска.

Валиньѵа (манастир). Врд.

Валиево (нахиа). Кр. 139, (варошь) Круш. 41.

Вапа (село, жупа Сенице). Кр. 31. 85.,

Варатишь. Кр. 146.

Вардиште (село). Кр. 137, 145, 167. Један пут долази написано Вьрдиште.

Варине. Кр. 96, (село) Кр. 32., (манастир) Кр. 15.

Варина стень. П. 46.

Варишь. Кр. 163.

Велесьница. Кр. 30, 57, (село) Кр. 89.

Велетово. Кр. 77 два пут: Вѣлѣтово, Велѣтово.

Велики Доуѣь (село). Кр. 89.

Велики Трьновь. П. 29.

Вели лоуѣь. Кр. 48, 148.

Велисалићь. Кр. 58. Ако не буде презиме.

Веље поље (село). Кр. 137.

Вергашевићь (село). Кр. 143.

Вєчєбєлѩ. Кр. 120.
Вєчь (ѹ Срѣмѣ). Кр. 91.
Вєћєбєлѥ. Кр. 35, 71.
Видаковьци (Срѣмь). Кр. 55.
Вижєжь. П. 43.
Вилоуси. Кр. 60.
Винница. Л. 66.
Винницка. П. 45. Могло би се читати и **Винницакь**.
Виногради. П. 40.
Виньча. Круш. 15. Као да је био манастир, јер се помињу јеромонаси.
Витань (село). Л. 9.
Ѣитеоница (манастирь). П. 13.
Витоница. Круш. 15. Cf. Витеоница.
Витоумица (мон.) Врд.
Витоша (село). Л. 86, 96.
Владимир(о)вци. П. 24.
Вланѣи. Кр. 75.
Влака. Кр. 126.
Власаннце. Кр. 30, 60, 61 пет пута.
Влатковнѣи (село) Кр. 116.
Влахыма (село). Кр. 136.
Влашька (земла.) Долази у Кр. много пута али значи скоро увек садашњи Банат, јер се с њом заједно помињу имена места: Тосигь, Чавошь, Дента, Мала Црѣпаѩ, Чанадь, Елемирь, Хечька, Итебеи, Торьда, Фень, Ѹздіноѡ, Ѹлмаа, Николніца, Алина вода, Сен-Іаношь, Сен-Михаль, Црьвенка, Іѡцино, Биѩлакь, Борьча. П. 111. помиње Влашькы пѹть патріарховь.
Влаѫевнѣи и **Влаѫевнѣь**. Кр. 27, 48, 49. Ако не буде презиме.
Водьно (село). Кр. 96.
Вожоуѣа и **Вожоуѣь** (мон). Кр. 21, П. 10, 40.
Вонловница (мон.) Кр. 25. 27. (село) П. 61.
Вонмиловнѣи. Кр. 71.
Воннѣь (село). Кр. 95.
Воннь потокь. Кр. 75.
Вонсиловница (Косово). П. 8.
Воуькова (мон.) Кр. 150.
Воѫниньска. Кр. 147.
Врмавьци. П. 43.
Вранежьци. Кр. 112.
Вранеши (жупа). Кр. 96.
Вранешь. П. 33.
Врань (варошь). П. 27. Cf. Враниа, Вранѥ.
Враньштица (село). Кр. 96. (мон.) Кр. 20.
Враниа. Кр. 81, 119, (Херцеговина) Кр. 110. Cf. Врань.

Враніє. П. 29. Cf. Врань.
Враніево. П. 5.
Враћевштица (мон.) П. 10. Ово је без сумње старије име садашње Враћевшнице.
Врело (село). Кр. 28, 89.
Врель. П. 45.
Врнбица. Кр. 103.
Вроулш. Кр. 96.
Вроутьци. Кр. 54. Вроуци Кр. 146.
Врьбась. Кр. 130. Више њега Бачькаа.
Врьбашька (село). Кр. 32, 58.
Врьдниште. Кр. 94.
Врьли (село). Кр. 71 два пут.
Врьлє (село.) Кр. 48.
Врьшевинє. Кр. 28, 75, 83, 85, 148, Врьшевина П. 43.
Врьшь (град). П. 43.
Врьшьць. П. 45 два пут, Врьшаць П. 24, 33.
Воувьць (мон.) Кр. 15, 16, 26, 27. Најчешће **Воуваць.**
Воука (Ріека Вика). Кр. 71.
Воукадиновци, Кр. 56.
Воукалиєвнѣь. Кр. 52.
Воукаиєвнѣь. Кр. 65.
Воукьсановнѣи (село). Кр. 96.
Воукьує (село). Кр. 89.
Воукьшнѣь. Кр. 74, 97, 155.
Воунєшь (Чрьна Гора). В. 5.
Воутогь (варошь) Врд.
Воуча (село). Кр. 167.
Воучитрьнь. Кр. 132.
Воуієно.
Вьнь. Кр. 35.
Вьньтелєкь (село). Кр. 123.
Вьрбинь (село). Кр. 89.
Вьтьница. Кр. 103.
Вышеградь (место). Више пута у Кр., по један пут у П. и Круш.
Вышьница. Кр. 59, Круш. 71.
Вышьниєво. П. 29.
Вьрови (село). П. 38.

Гадь. Кр. 157. Истом руком оздо **Тотина,** а озго **Сен-Михаль.**
Галада. Круш. 59. Могло би се још читати: Гадла и Гадала.
Гаочнѣи. Кр.
Гара. Кр. 78, 141. Други пут стоји озго **Баучкаа.** П. 73.
Гацько. П. 46.
Гвоздьць (село). Кр. 105. Гвоздаць. Кр. 32, 105, 107, 119, 146.
Георгиєвь стльпь. П. 103.
Герьзово. Кр. 52.
Гиновьци. В. 12, 13.
Главица (село). П. 38.
Главичица (село). П. 113.

Главнуице. Кр. 63.
Гламоуь. Кр. 49.
Глеѣница. П. 62.
Глибаваць. П. 76.
Глобица (село). Л. 83.
Глободерица (село). Кр. 42.
Глоговикь. П. 62.
Глогонь. П. 91.
Глоувица. П. 28. Више в стоји х.
Глоухавьци. В. 9.
Гнанаваць. П. 44.
Гобати (село). Кр. 68.
Годеуево. Кр. 106.
Годиние. Кр. 47.
Годнуево. Кр. 76
Годово (село). Кр. 154.
Годьлево. Кр. 110.
Гонковићь (Бирач). Кр. 59.
Големаць. П. 39.
Голеши. П. 29. (Херцеговина) П. 34.
Голнуько. В. 8.
Голнци. Кр. 47.
Голоубићь. Кр. 96.
Голоубьць. П. 43. Голоубаць. Врд.
Голѣцвишть. В. 10.
Гораждє. Кр. 54, 93, 162. мон. Кр. 40., место. Кр. 84.
Горачићи. Кр. 84. Могло би се читати и Горачићь.
Горопоусть. П. 44.
Горьни Гламоуь. Кр. 50.
Горьни Драговетићь Кр. 59.
Горьни Доубовикь (село). П. 29.
Горьниньци. П. 29.
Горьни Уурьвивица. Кр. 109.
Горьниє Клюке (село). Кр. 62.
Гостилє. Кр. 74.
Гостишиньци. П. 45.
Грабаць. П, 61.
Грабовикь. Кр. 103.
Грабовьци. П. 46.
Грабовьць. П. 46, (ћеліа) П. 74, Грабоваць. Врд.
Градаць. П. 77.
Градинь (село). Кр. 154.
Грлдь (село). П. 63.
Грахово. Кр. 53.
Граховьци. Кр. 53.
Грачаница (село, црква) Кр. 30, 34, П. 41.
Грачани. П. 40.
Грибаш (в Спрѣчи). 57.
Гродовьци. Л. 75.
Гроучинь. В. 13.
Гроушеваць (град). Врд.
Гроушиньци. Кр. 55.
Грьбиска. Кр. 56. Могло би се читати и Грибска.
Грьб(о)ваць. П. 38.
Грьбьль. П. 5. **Грьбаль.** П. 29.
Грьзи мехь. В. 11.
Грьжа. Круш. 61.
Грьмово. В. 8.

Ґрьунѣь (село). Кр. 33, 110.
Грѣво (село). Кр. 97.
Гоуберовьци. Пр. 46.
Гоулетнѣи. Кр. 84.
Гоумьна (село). Л. 68.
Гоусакь. Кр. 60.
Гоусиніє. П. 95.
Гоушгерніє. Кр. 135.

Давидовица (мон.) Кр. 16.
Дануєво. В. 8.
Данѣи (село). Кр. 89.
Далматиа. Кр. 53.
Далиєгоштъ. Кр. 30, 46, 74. Далегошта, Далегошт.
Даниловнѣи (село). Кр. 64, 113, 160.
Дарєтинь. П. 42, Кр. 31. Дарѣтино, Кр. 87, 150, (мон.) Кр. 40.
Дариновьци (село в Срѣму) Кр. 32, 46, 155.
Дворановнѣи. В. 13.
Дебрь. Кр. 113, 131.
Декаре. Кр. 97.
Демнуь. (мон.) Круш. 15.
Дента. П. 30, 43. (Влашка), Кр. 150.
Дервента. Кр. 74.
Деска. П. 92.
Деуани (мон. и село) П.6. 11, 38.
Деунѣи. Кр. 58.
Дниаковнѣь. Кр. 29. Стоји поред имена калуђерица, с тога је може бити манастир.
Дниаци (мон.) Кр. 45.
Дльги потокь (сѐло). П. 47.
Диндовнштъ. Л. 77.
Длашьковнѣь. П, 43.
Длино. Кр. 86.
Дмитровица (Срѣмь). Кр. 132, Круш. 8.
Добова махала. П. 40.
Добоновьци. П. 70.
Добоуница (мон.) Кр. 25, 26.
Добрево (село). Л.
Добри доль. В. 8. 9.
Добриниа. Кр. 113.
Добрнѣь. Кр. 53.
Доброловнѣи. Кр. 147.
Добросалнѣь. Кр. 82.
Доброселица. Кр. 70, 146, 147.
Добро село. П. 39. Кр. 94.
Добротино (село). Кр. 105, 109, 164.
Доброуинь (монас., варошь). Много пута у поменицима Кр. и П., нарочито у оном првом.
Добрьниа. Кр. 62.
Доволиа (мон.) Кр. 13, 18, 20.
Докьша. В. 13.
Долаць (село). П. 95.
Доловн. Кр. 41.

Доњи Доуђь (село). Кр. 105.
Доња Капа (село). Кр. 167.
Доња Маува (село Причиновићь). Кр. 151.
Доња нахија (Ѥловикь). Кр. 153.
Доња Урьвница. Кр. 109.
Доње Ѩбоуче (село) Кр. 89.
Дорогь (код Тоне). Кр. 74.
Дороудь. Кр. 50.
Доспе (село). П. 28.
Досоуће (село). П. 14. Могло би се читати и **Досоуће**.
Доштица. Кр. 91, 95.
Доштиште (село). Кр. 52.
Драгалица (на Ѩричиштихь). Кр. 52.
Драгалићь. П. 38. Могло би се читати и **Драгаликь**. (Драгаљик).
Драгьлиевьци (село, Метохија) П. 86.
Драговетићь. Кр. 59.
Драговићь (село) Кр. 94.
Драговоли. П. 76.
Драгославь. В. 8.
Драгошевьци. Врд.
Драгьсина. Кр. 109.
Дражевићи (село). Кр. 68, 90.
Дражевићь. П. 43. Кр. 146.
Драметина. Кр. 56.
Драуа (мон.) Врд.
Драшьна. В. 12.
Дриоуе. Кр. 104.
Дритана (село). Кр. 136. Могло би се још читати: Дритьна.
Дробьнићи. Кр. 71.
Дробарьци. Кр. 129.
Дрвено (село). Л. 11. 87.
Дрвона (село). Л. 92.
Дрвжьникь. Кр. 65.
Дрвнакь (село). Л. 92.
Дрвнова. Кр. 90.
Дрвноваць (село). Кр. 152. П. 46.
Дрвньци (село). П. 46, 75.
Дрина. П. 43.
Дробь. П. 29.
Дробьници (Херцегово). П. 38, 59.
Дрьпь (село). П. 78.
Доубачько. Кр. 59.
Доубочани (мон.) П. 10.
Доубрава. Кр. 31. (Херцевина). Кр. 101.
Доубравице. Кр. 58.
Доуги до. Кр. 107.
Доулово. П. 44.
Доуплан. Круш. 56.
Доушинићи (село). Кр. 99.
Дѣдь (мон.) Кр. 16.

Єгришь. Круш. 34.
Єлемирь. Кр. 29, 32, 156.

Жабарь. Кр. 121. (село). Кр. 112.

Жеглигово. В. 9.
Жегра (село). Кр. 169.
Желево надь мость (село). П. 106.
Желѣзьница (село). Л. 87.
Живинице (село). Кр. 57, 90.
Жигала. Кр. 55.
Жиде. Кр. 78.
Жилићи. Кр. 65, 83, 149.
Житомислићи (мон). П. 10.
Жрьвань. Кр. 35.
Жоупа. Кр. 49.

Ѕабрѣга. Врд.
Ѕавала (мон) П. 10. Кр. 44.
Ѕаглавакь. Кр. 33, 108.
Ѕагорье. Кр. 68, 70. Скраћено је тако, да би понајпре ваљало читати **Ѕагорь.** Но мени се ово читање учинило приличније.
Ѕаграђа. П. 76.
Ѕадарь. Кр. 50.
Ѕадрьлакь. Кр. 163.
Ѕалѣсь. Кр. 138.
Ѕалюбиће. Кр. 60. Пише: Залюбикие.
Ѕанива. В. 10. Пише: Заниву.
Ѕанога. В. 12.
Ѕаполе (село). Кр. 136.
Ѕарапиньци (село). Л. 6, 19.
Ѕарожье. Кр. 110.
Ѕаскокь. П. 62.
Ѕатарски Никьшићь. П. 107.
Ѕаоуљковићь. Кр. 59.
Ѕаоуховине. Кр. 76.
Ѕаоуше. Кр. 101.
Ѕамнауь. Кр. 79.
Ѕвонику. Круш. 8.
Ѕворьникь. Кр. 19, 63.
Ѕвѣздь. Кр. 116.
Ѕгоуровци. В. 11.
Ѕеледоуше. П. 92.
Ѕелень грать (село). Л. 86.
Ѕста (место Подгорица). Кр. 168.
Ѕлатица (село). Кр. 93.
Ѕлетово (село). Л. 10, 87.
Ѕлодоль. Кр. 54; Злодоѡ, Кр. 85; — подь Поникваки. Кр. 69.
Ѕлокоућани. Кр. 67.
Ѕмиане. Кр. 61, 62, Цремошна в Зміаню. Кр. 122.
Ѕровьштица. Л. 72.
Ѕоубань. Кр. 48.
Ѕоуковци. В. 12.

Ибьрь (жупа, село Каиково). Кр. 167.
Ивановићь. Кр. 59.
Иванька. Кр. 126. Више мало истом руком и мастилом село Фелићь.
Ивькоевићь. Кр. 59. Може бити да је презиме.

Ндборь. Кр. 40.
Нзоуграфь (мон.) Круш. 18.
Нзоулиць (градь). П. 36. Нејасно.
Нлова. Кр. 65.
Нльда. Кр. 100.
Нидни (село у Срему). Кр. 81. Cf. Инђии.
Нилни (село). Кр. 82. Круш. 57. Cf. Индии.
Ноаново В. 8. Могло би се читати и Иоановь.
Нока. Кр. 35.
Нскоупь. П. 9.
Нтебен. Кр. 159.
Ноцино. Кр. 150. Међу банатским местима.
Ношаница. П. 43 — Горьни. П. 113.
Нспоуракь. Круш. 16.
Нстокь (село). П. 63.

Канково (село, жупа Ибьрь). Кр. 167.
Калиманнѣь (мон.) Кр. 15.
Кальништа (село). Л 15.
Камелино. Кр. 81.
Каменица (село). Кр. 89.
Каменьски. Кр. 82.
Каниижа. Кр. 35, 163.
Капила. Круш. 35, 63.
Капрьчь. В. 13.
Карани (Осать). Кр. 69.
Карлово. П. 15, 33.
Карловьци. Круш. више пута, П. три пут — село, 30; мѣсто на Дунавь, Кр. 75, Карловце, са годином 1632. П. 99.
Карловьць. П. 44. Одмах за тим: Крушедоль, Београд,
Карловьчаци (село Срѣмь). Кр. 82; (паланка, Срѣмь) Кр. 36.
Карошевина (село). Кр. 116.
Касидолнѣь (или Касидолиѣи). Кр. 47.
Катрнѣь. Кр. 113.
Капоневнѣь. Кр. 62.
Каунвала. Кр. 142.
Кѣмарь. Кр. 73, 126.
Кеверишь. П. 46.
Келебии. Кр. 123.
Керекь. Кр. 82.
Керь (земли Бачька). Кр. 98.
Кетви. Кр. 163.
Книждобрал. Кр. 139.
Клени. П. 43.
Клись (жупа). Кр. 45.
Клиуь. П. 76.
Клюково. П. 61.
Кнегань. Кр. 49.
Кнезн. Кр. 90.
Кнезь. П. 43, 49, 50, 56.
Кнежеваць. Кр. 81.

Кнежево (село). Л. 12, 35.
Кобашь. Кр. 74.
Кобиль (мон.) Круш. 10, 15, 20. Cf. Кобилꙗ.
Кобилꙗ (мон.) Кр. 16, 37; П. 29. Cf. Кобиль.
Коваць (село). П. 75.
Коваѵь. Кр. 62. 71.
Ковино. Круш. 62, 87.
Ковинь. П. 45, 92, (стари) П. 33; Круш. 85. — Мартінь, Круш. 60.
Ковиньци. П. 87.
Коѯнꙗкь (село). П. 30.
Кокоре. Кр. 61.
Кокоти (Чрьна Гора). П. 38.
Колари. Кр. 109.
Колашинь. П. 15 — племе. Врд.
Колово гнеѯдо (село). П. 29.
Комадине. Кр. 133.
Команица (мон). Кр. 13.
Коморань (градь). Врд.
Коньска рѣка. Кр. 9 пута.
Коню. Кр. 135.
Копаньско и табоѵтьско поле. Круш. 64.
Копаци (куће). Кр. 48.
Копривьница. Врд.
Коран. Кр. 31, 62.
Корнишь. Кор. 58.
Корѣнита. Кр. 57.
Косатица (село). Кр. 28, 31, 54, 94, 141.
Коснрь. П. 29.
Коснрево (мон. Херцеговина). П. 10, 18, 24, 32.
Коснрнѣи. Кр. 129.
Косово (Воисиловица). П. 8.
Косовьски (монастир). Врд.
Костадиниѣи (село). Кр. 96.
Костаниница. Кр. 45.
Костоѵрь. Врд.
Коцелиева. Кр. 67.
Коѵани (село). П. 76.
Кошлие. Кр. 110.
Кошь (село в Хвосну). П. 30, 46.
Кошарьна. Кр. 57.
Кошоѵѵа. Кр. 30, 61.
Крагоѵиевацъ (нахиꙗ, мѣсто). Врд.
Кракь. Кор. 60.
Крамарь. Кр.
Кратова. Кр. 142, 143.
Кратово (градь). М. 29, 87. — Овьче поле. П. 13. — Кратовьска нахиꙗ. П. 68.
Крашань. Кр. 80. Могло би се читати: Крашна.
Крива лоука. Л. 87.
Крива рѣка. Кр. 31, 65.
Кривн вирь. Врд.
Кривогаштань (село). П. 104.
Кривогнꙗть. Кр. 59.

Крилєво. В. 5.
Кроупа. Кр. 63.
Кроупишта (село). Л. 91.
Кроушаць. Кр. 56.
Кроушєваць. П. 93 — мѣсто. Врд.
Кроушєво (мон.) Кр. П. 90.
Кроушедоль (мон. Срѣмь) П., Круш., Врд. тако,—Кроушедо. Кр. 17. два пут.
Кроушьчица. Кр. 56.
Крьжава. Кр. 95.
Крька (мон.) Кр. 20.
Крьнина (село). П. 60.
Крьнѣь. Кр. 46.
Крьноулє. Кр. 144.
Крьноулн. Кр. 34, 64. 100, 102.
Крьнѣ єла (село). Кр. 95.
Крьстаць. Кр. 53, 70. 118.
Крьшань (село). Кр. 80, 104, 108.
Крѣмьна (село). П. 30. Кр. 9 пута. Написано махом Крем'на. Кр. 87 пише: в Крѣмнѣхь Пшаникь, откуд излази да је то предео. На истој страни истом руком и мастилом долази Бѣωска. Оба места и Кремна (plur. и данас) у ужинком су округу у срезу златиборском.
Крѣчєва. В. 10.
Коубєкь. Кр. 47.
Коу(вє)ждинь. Круш. 57.
Коукавнцє. Круш. 63.
Коукнинашь. Круш. 40.
Коукьшнѣь (село). Кр. 117.
Коулица. Кр. 73.
Коулани. П. 80.
Коуланица (мон.) Кр. 20.
Коуланова. Кр. 158.
Коульша. П. 70.
Коупероухи. Кр. 57. Више њега записано: Поцелово.
Коупрѣзь. Кр. 69.
Коуртоузь. П. 46.
Коуснѣь (мон.) П. 24.
Коутрєво. В. 12.
Коуванна. Врд.
Коувєвишта. В. 9.
Коувєвиштє. В. 7, 9, 12.
Коуви. В. 7. П. 59.
Коувина. Кр. 27.
Коувино (село). Кр. 32, 84.
Коувоутьница. П. 38.
Кысѣлица. Кр. 62.

Лабь (Слатьна дольна). П. 61.
Лавово село. Кр. 89.
Лаки. Л. 65.
Ластва. П. 29.
Латвица. Кр. 28, 31, 61. Cf. Литвица.

Леденице. Кр. 33, 34. 121.
Ледениште. Кр. 156.
Леоунинь (село). П. 60.
Лепеница. В. 12; — подь Мостами. Кр. 148.
Лепеньци. П. 38.
Лепеньць (село). П. 107.
Лешлари. Кр. 49.
Лештаньско. Кр. 161.
Лесјень (село). П. 73.
Липе (село). П. 48.
Липова. П. 43 — градь. Врд.
Липови врхь. П. 38.
Липовь врхь. П. 29, Кр. 70.
Липьникь. П. 46.
Липъновићь. Кр. 60.
Липе. Кр. 25. Уз имена калуђерска, с тога се може држати да је манастир.
Лисина (село). Кр. 116.
Ловрѣнь (село). Кр. 162.
Ловьче. Врд.
Локань. Кр. 62, 63.
Ломьница (мон.) Кр. 19, 21; П. 9.
Лопошь. П. 34.
Лоубоштавь (село). П. 113.
Лоубьна. Кр. 57.
Лоубьни бродь. П. 46.
Лоубьни доль. В. 46.
Лоужьница. Кр. 108.
Лоукаваць. П. 104.
Лоукачеко. В. 8.
Лоуково. Круш. 29, 59. Уза ньи имена калуђерица.
Лоукоцрѣвь. Кр. 31, 63, 64.
Лѣкачь. П. 45.
Лѣвьче. Кр. 68.
Лѣзово (село). Л. 87.
Лѣпоевићи. Кр. 27, 81, 85.
Лѣски. Л. 79.
Лѣсковьць. Кр. 116, П. 43.
Лѣскотина. Кр. 60.
Лѣсьново (село). Л. 6, 87.
Лѣшьница. П. 38. Кр. 122.
Лѣшьна. Кр. 60.
Лѣштаньско. Кр. 107.
Латвица. Кр. 27, 31. Cf. Латвица.
Любани. Кр. 85.
Любань. В. 8.
Любаньци (Љубанци). В.8,13.
Любовића село. Кр. 104.
Любетѣнь. В. 11. 13.
Любьнуа. Кр. 74.
Любьнуь. Кр. 156.
Люково. В. 51.
Люкьћа. Кр. 96.
Люстоко. Кр. 77.

Магедонна. В. 7.
Магновићь. Кр. 66.
Мада (село). Кр. 122, 127.
Мажнћи (мон.) Кр. 13, 18, 20. Cf. Маржићи.

Мажнѣн. Кр. 57.
Маковништа. Кр. 108.
Мала Црѣпаа. П. 92.
Малина. В. 7, 11.
Манасиньци. Врд. Т. ј. калуђери из ман. Манасије.
Мандинь потокь. Кр. 72.
Марадиць. Круш. 84.
Маржнѣн. Кр. 21, 33, 65. Cf. Мажићи.
Марнинѣн (село). Кр. 91.
Марчуино село. Л. 14.
Марковнѣь. П. 43.
Марковьци. В. 13.
Мартиньци. Круш. 60, 84.
Маскова (мон.) Кр. 31, 40, 90.
Масково. Кр. 77.
Матарево. Кр. 96.
Матароуте (село). Кр. 117.
Махрѣвнѣн. Кр. 91. Може бити да је презиме.
Мацоуте. Кр. 46, 145.
Мачва. В. 40. — **доиа.** Кр. 151. Види Доиа Мачва.
Мачилокь. П. 43.
Мачкать. Кр. 72.
Медари. Кр. 153.
Медени пекь. Врд. На истој страни се још помиње Ресава.
Мека гроуда. Кр. 103.
Медиовнѣн. Кр. 71.
Менда доиа (Бачька). Кр. 73.
Мерадинь (село). Круш. 24.
Мероучакь. Кр. 29.
Меснѣь (мон.) Врд.
Метохиа (село Драглиевци). В. 86.
Метьковнѣн (село). Кр. 153.
Мећа. П. 33.
Милаковнѣн (село в Ерцеговіні). П. 74.
Милановнѣн (село). Кр. 117.
Милаховци. Кр. 55.
Милинчѣн. Кр. 129. У Срему.
Милотовци. Кр. 56.
Милочан. П. 76.
Милошево (село). Кр. 54. 156.
Мильковнѣн. Кр. 86.
Милькоуть. Кр. 32, 98, 121, 122.
Милешева (мн.) Кр. 16, 17, 24, 44 — лавра П. 8. Написано **Милешева.** Cf. Милиетева.
Милеши. П. 38.
Милиевнѣн (село). Кр. 97.
Милиешева (мон.) Кр. 16.
Мноковнѣн. Кр. 51.
Мирниеко (село кодь Београда) Кр. 82.
Мирьково. В. 7.
Мирьковце (село . В. 6. П. 61.

Миросальци. Кр. 120.
Млѣча. Кр. 129.
Мобьнци. В. 7.
Мобьнице. Кр. 125.
Модошь. Кр. 163.
Мокра Гора. Кр. 155 село; иначе много пута у том поменику, али без додатка.
Мокрогорьци. Кр. 32.
Мокроноѕи (село). Кр. 29. 53, 63.
Молдовьска ѕемли. Л. 8.
Молероуке. Кр. 53.
Молови (село). Кр. 90.
Моношторь. Кр. 35, 163.
Моранци. Кр. 58.
Морава. П. 8, 9, 12, 13, 100.
Мородвись. Л. 74.
Моучоци (село). Кр. 31, 74, 81. Врд.
Моштанице (мон.) П. 10.
Моште (Лепеница подь Моштами). Кр. 147.
Мраѕовьць. Кр. 49. 61. 76. Двапут: Мразоваць
Мрьковићи (село). Кр.
Мрьлини. Кр. 52.
Мрьшево. П. 46.
Мрьћеноваць (село). Кр. 93.
Мрьћень. Кр. 29.
Моургаши. П. 29.
Моучиварь. П. 24.
Моухауь. Круш. 8.
Моухауько поле. Кр. 141.
Мѣховине. Кр. 33.
Мѣшьнике (село). Кр. 28, 31, 85, 111.

Надьлоужие. Кр. 155.
Надѣль. П. 45.
Накло (село). 104, 46.
Накоучани. Кр. 92, 32.
Нарадь. В. 11.
Нећоусь. Кр. 35, 162. П. 92.
Нећьвина. Кр. 32.
Нећьвинь. Кр. 128.
Негьнина. Кр. 138.
Неметь. Кр. 35, 146.
Неорѣь (Бачка). Кр. 66.
Нераднно. Круш. 87.
Нероднини горьни. П. 62
Никовићи. Кр. 56.
Никола свети. Врд.
Николници. Кр. 154.
Никольць (мѣсто), Кр. 28, 29. Николаць.
Николи (мон.) Кр. 20.
Никоювићи. Кр. 72.
Никьшићь. П. 12, 35. — Затарски. П. 107.
Нишь (град). П. 15. 105; Кр. 104, 115; Врд.
Нова варошь. Кр. 74. П. 60.
Новакь (село). П. 61.
Нови. Кр. 70.
Нови Пазарь. Кр. 154.

Новнѣн. Кр. 55.
Ново брьдо (место). Кр. 19. 164.
Новьци (село, жупа Обна). П. 46.
Ноћьнаци. В. 10.
Ноћавь. В. 11.

Обангора. Кр. 79.
Обангоре. Кр. 79, 106, 109.
Облешеко. Л. 45.
Обна жупа (село Новци). П. 46.
Обоудоваць. Кр. 121.
Обрадовнѣн. Кр. 80. Може бити и презиме.
Овьсеница. Круш. 90.
Овьуа. Кр. 35.
Овьуе поле. Кр. 133. 134. П. 13.
Овьуарь (мон.) Врд.
Огнжньци. В. 11.
Ограђеникь. Кр. 92.
Оуливрьшь. П. 61.
Оузрнинѣь. П. 76.
Оузрѣнь (мон.) В. 10. 34; Кр. 24. 31, 57, 95.
Окидень. Кр 50.
Окронци (в Старомь Влахв). Кр. 159.
Олинь. В. 8.
Олово поле. Кр. 32.
Омашьки. Кр. 115.
Оногошть. П. 59. Више њега су **Кзуи.**
Опороваць. (И приложи воденицу на Опоровьцу). Врд.
Опрашнѣн. Кр. 151.
Ораховн бокь. Кр. 30, 53.
Ораховница. Кр. 80. Врд.
Ораховница Горьна. Кр. 110.
Ораховичьки манастирь. П. 78.
Орашаць. Кр. 93.
Орешьково село. П. 61.
Орнзари. В. 10. — Горњи В. 9.
Орлахта. Круш. 68.
Оросланошь. Кр. 162.
Орьлово поле. Кр. 121.
Осать. Кр. 69, 79.
Оснекь (градь). Кр. 160.
Осладнѣь. Кр. 126.
Осово. Кр. 91.
Остогоньци. П. 87.
Остра Лоука. Кр. 53.
Острово. Круш. 63.
Острогонь. Кр. 56, 149.
Охрастиште. Кр. 155.
Охридь. Кр. 83, 133.

Павле. Кр. 61. Није јасно.
Павлишь (село). П. 29.
Павлово (село). П. 48.

Павловци. П. 48.
Пазар. Кр. 30.
Паланка (варош). Л. 86. — Херчино. П. 87.
Пали (село). Кр. 65, 70. 80, 90.
Палиев. П. 47. Не могу јамчити, да ли је име места.
Палиенићи. Кр. 77.
Панчево. П. 37. Са 1678. годином у запису.
Папрака (мон.) Кр. 20, 25, Круш. 10.
Парамон. Кр. 111.
Параћин (мѣсто). Врд. у њему се помиње Голуб капетан.
Пасане (село). Кр. 169.
Патетино (село) Л. 87.
Патитино (село). Л. 21.
Паштровићи. П. 11.
Паиевско. Кр. 109.
Пенкинци. Круш. 58.
Пекане. Л. 63.
Перамош. Кр. 163.
Перван (село). П. 60.
Пестрина. Л. 86.
Пестришино (село). Л. 22.
Петошево (село у Лѣвчу). Кр. 51.
Петково. В. 8.
Петровићи. П. 77.
Петрово поле. Кр. 31, 53.
Петровци. (Срѣм). Кр. 66.
Петрци. Кр. 34, 122.
Пешта. П. 87 са записом од год. 1628, Круш, 63, 68.
Пештан. Кр. 64.
Пешт. Круш. 67.
Пећинци. Круш. 20. Калуђери из Пећи.
Пећ Кр. 17, Круш. 8, П. 15, 106; — град. П. 15.
Пећница. Кр. 32.
Пећски манастир. Врд.
Пика (мон.) Круш. 12. мн. у Херцеговини. П. 10. село, Кр. 103, без додатка П. 77, 78.
Никинце (у Бачкои). Кр. 127.
Пилоуси. П. 29, 40.
Пипери. Круш. 68.
Пироть место. Врд.
Пихлица (село). Кр. 63, 69, 105, 113.
Пишица (село). Л. 27.
Плав П. 9, 63. — жупа, Ђклин град. П. 73. — село Гусине. П. 95.
Плана. Врд.
Плеско (село). Кр. 79. 104. 120.
Плевальски кадилоук. П. 74. Рукопис са свим познога

времена. Пише: Плевальски.

Плѣвлѥ. П. 42, 149. У рук. Плевлѥ, Плевле. Сѓ. Плѥвлѥ.

Плѣвьско. Кр. 145.

Плѣшеко (Црна Гора). П. 77.

Плѥвлѥ (мѣсто) Кр. 97.

Побадь. Кр. 163.

Побрьѫь. П, 29.

Побоуждѥ. В. 9. Побѹждье В. 12, 13 три пут; Побѹже. В. 10; Побоуж, држим као скраћење 19 пута л. 7 — 13.

Подадништа. В. 11.

Подьбедарѥ. Кр. 59.

Подьгорца. Кр. 168.

Подьлавь дол. Л. 88.

Подьгорь. П. 38.

Подьновѥ. П. 40.

Пожареваць (варош). Врд. Кр. 165. Круш. 34.

Пожаревачьки кадилоукь. Врд.

Поздерьцѥ (село). Л. 20.

Покнивѥ (Злодо подь Покнивани). Биће погрешка место Поникве.

Пола. Кр. 59.

Поланицѥ. Кр. 48.

Полатнштѥ. П. 44.

Полнилѥ. Кр. 65.

Пологь. П. 35; Кр. 140.

Поломь (место). Кр. 36, 162.

Поломьшта. Кр. 111.

Помноча. Кр. 161.

Помноче. Кр. 45.

Помноуша. Кр. 59.

Поноучьцѥ. Кр. 68.

Попови (село). Кр. 124.

Поповнѣѥ. Кр. 47, 54. 86.

Поповнѣь. Кр. 70.

Попьцѥ. Кр. 48.

Поточакь (село). Кр. 89.

Поцелово. Кр. 57.

Поѥѣѥ. Кр. 66.

Праньцѥ. Кр. 94.

Праскоуь. В. 13.

Прачица (село). Кр. 95.

Прибачево. Л. 71.

Прибои (место). Кр. 31, 32, 71.

Прибоѥвнѣѥ Кр. 59.

Придворьцѥ. П. 46.

Призрѥнь. В. 9; П. 42, 43, 64; Кр. 146. — Кр. 57, 65 долази **Прзѥнь** град, за које не могох разазнати, да ли је особито место, да ли је Призрен.

Прилике. Кр. 135.

Прилоужьць. П. 47.

Прилѣпь (или Прилепь). В. 6, 10; П. 30, 104.

Припунѣн. Кр. 146.

Прнуиновнѣ (село). Кр. 151. Cf. Мачва.

Приштина. Кор. 59; Кр. 79. 135, 164.

Приѫин. Кр. 50, 55, 9, 136.

Приѫатовнѣн. Кр. 78.

Приѫатовнѣь. Кр. 48, 88.

Пробиштинь (село). Л. 86.

Продань. П. 46.

Прокоуне (варошь). В. 46. Врд.

Прокоуп. В. 44.

Проуговаць (село). П. 43, 61.

Прьзень. Види **Приѕрень.**

Прьѭин. Кр. 46.

Прьхово (село). Кр. 81.

Прѣдо. Кр. 79.

Прѣкла дольне. П. 47.

Прѣлѣнь. Кр. 112.

Прѣображеніе (мон.) Кр. 20.

Прѣпольски каднлоуѭь. П. 75.

Прѣполе. Кр. 78, 96.

Прѣрадьци. Кр. — Прераци Кр. 103 мислим да је ово исто.

Прѣсѣка. Л. 32.

Прѣтрьжень. Кр. 48.

Поуловаць (село). П. 87.

Поустыня (мон.) Кр. 45.

Поуховаць (село). П. 28, 86.

Пьшаниѭь Кр. 8. и. — в Крѣмнѣхь. Кр. 87.

Пьшинь. В. 11.

Равлиница. Круш. 11.

Равлань (мон.) П. 13.

Равьнаѭ. Кр. 31, 121.

Равьин. Кр. 55, 59.

Радашиновнѣн. Кр. 51.

Радевиѭь (или Радевићи, јер је **к** више **н**). В. 12.

Радиловьци (село). П. 30.

Радиуе. В. 12.

Радишани. В. 7, 8, 9, 10, 11.

Радожане (село). Кр. 91.

Радоннѣь. Кр. 49. Ако не буде презиме.

Радоньць. П. 46.

Радохина (село). Кр. 94.

Радохиня. Кр. 67.

Радоуша. Кр. 72, 107.

Радоуѥваць (село). Кр. 89.

Радьковнѣь (Босна земља). Кр. 118.

Разьногнаѵь. Кр. 80. Покрај њега истом руком: Сеніца.

Ражани (мѣсто). Врд.

Ранково. В. 8.

Рануани (село). Л. 86.

Ракова бара (село). П. 61.

Раногь. В. 11. Нејасно.

Раоннѣь. Кр. 52.

Расохаунић (село). Кр. 136.
Растић. П. 108.
Ратанци. Л. 86.
Рахић. Кр. 120. Могло би се, по облику слова а читати и Разхићи.
Раха (мон., село). П. 29. Круш. 23 пута. На листу 28 написано је Рачю.
Раськи (адј. архиепископь). Круш. 8.
Ремета (мон.) Кр. 17.
Репошевићи. Кр. 27, 65, 90, 145.
Ресава. Врд.
Рибаре (село). Кр. 167.
Рибари (село). П. 63.
Ритошорь. П. 43.
Рибница. Кр. 128.
Ровишта (мон.) Круш. 12, 69.
Ровиште (мон.) Круш. 30, 63.
Рогатица. Кр. 52.
Рогаунца. Кр. 106.
Роглатица. Круш. 36. Cf. Роглатица.
Роглатица. Круш. 78. Cf. Роглатица.
Рожаско. Кр. 55. Cf. Рожаньско.
Рожаньско. Кр. 55, — нах. ужичька П. 11.
Рожає. П. 30.
Рожьно. Кр. 81.
Роугва (село). П. 86.
Роуда боуква. Кр. 106.
Роудиие. П. 59, Херцеговина. Кр. 101.
Роудиште. Кр. 59.
Роудо (место —). Кр. 72, 92, 112.
Роудоие. Кр. 79.
Роудьинкь. Врд. П. 33.
Роудьно брьдо. П. 60.
Роуина. Кр. 55, 56, 64.
Роуиште. Врд.
Роуни. Кр. 56.
Роупелиево. Кр. 66.
Роухотина. Кр. 153.
Роушни. Кр. 52.
Роуиеваць. Кр. 162.
Рьбана. П. 29.

Садь. П. 76.
Сакаловаць. П. 43.
Самоборь. П. 46.
Самоковь. П. 9 пута, Кр. 4 пута. Два пут је написано Сьмоковь.
Санадь. Кр. 35, 163.
Сантово (село). П. 48.
Саньци. П. 38.
Саран. П. 86 — градь. Кр. 153.
Сарафала (село). Кр. 162.

Сараєво. Кр. 12 п., П. 5 п., Врд. 1 п. Као додатак долази: мѣсто, градь. Кр. 57 л: Сараево место, доньа махала. У рук. долази каткад Сьраево.
Сарієшь. Кр. 52.
Сасє (мѣсто). Кр. 93.
Саси. Кр. 34, 47, 110, 162; — мѣсто, Кр. 94.
Сатимовьцє. В. 8.
Светаа Троица. П. 9.
Свети Павль. Круш. 11.
Свети Петарь (ћелиа). П. 24.
Свети Стефань (ћелиа). П. 11.
Свилооуха. Кр. 121.
Свондроуть. Кр. 70; мѣсто. Кр. 105.
Секеровнѣн. Кр. 49.
Северо Ѫн. Бр. 50.
Севкерино (село). П. 91.
Секнѣь (село). П. 48.
Секоуланѣь. Круш. 68. Могло би се држати и да је презиме.
Селаньць (Селанац). Кр. 99, 125.
Селаць. П. 43.
Селеоушь. Кр. 34, 146.
Сельцє. П. 42.
Семекь. Кр. 50.
Сен-Маргита. Круш. 59.
Сен-Миклеоушь. Кр. 35, 162.
Сен-Михаль. Кр. 35, 151, 157.
Сен-Петрь (Сен-Петарь). Кр. 34, 146, 162.
Сен-Ѧношь. Кр. 154.
Сент-Ивань (у рук. Сентивань) село. П. 44, 48, 72.
Сентошь. Кр. 163.
Сеона. П. 40.
Серешько. Кр. 140.
Серьбци. (село). Кр. 31.
Серієшь. Кр. 41.
Сиваць. Кр. 41.
Сигеднинь. Круш. 8.
Сирнжани. Круш. 65.
Сируа. Кр. 109.
Ситьвоуци. Кр. 56.
Скопиє. В. 16 пута. Кр. 3 пут, Круш. 1 пут. Начин писања Скопіе, Скопье, које треба читати Скопиє, Скопо (В. 5 пута), а два скраћења (В. 11, 12) најпрече би се читала Скопь; — босанско, Кр. 45: оть Босне оть Скопиа.
Скопьска нахиа. П. 68: оть нахіе Скопскіс.
Скорбиште. Кор. 59.
Скрапежь. К. 68.
Скрибоуть. В. 10.
Скрнжоути. Кр. 85.

Слабина (село). Кр. 76.
Сланькамень. Круш. 15, 25, 84.
Слатина (село). Кр. 46, 69, 75, 89.
Слатьна дольна (Лабь). П.61.
Сливовикь. Кр. 79.
Слѣпьчнѣь (село). Кр. 90.
Смедерево. Врд., П. 45. — Смедеревьціи, Кр. 71.
Смолоучь. П. 43.
Смьдань. Кр. 55. Тако написано.
Сокарьцн. Л. 92.
Соколарьцн. Л. 98.
Соколово гнѕздо. Кр. 61.
Солотнша (село). Кр. 90.
Сонкорь. Кр. 121. Круш. 25.
Сонта. П. 30.
Сопоть. В. 9.
Сопоćанн. Кр. 13, 40, 168; П. 75, 103.
Сопьница. П. 55.
Софнѫ (градь). П. 69.
Соунце. Кр. 91.
Соуьнице. Кр. 56.
Сплеметн. Кр. 135.
Спрѣуа. Кр. 57.
Срєбрьница (мѣсто). Кр. 9 пута. У рукоп. каткад Срьбрница, Срѣбрьница.
Срьбинь. Кр. 48. — село. Кр. 61.
Срьбица (село). Кр. 52.
Срьбинѫ (градь). Кр. 47, 60, 89. У последњем случају пише: Градь сильна Срьбінѫ. Истим рукописом и мастилом, а на истом месту, долази: село Вѣлесница, село Великь доубь, село Вьрьбинь.
Срьдьцн. Кр. 99.
Срьћєвн. П. 59.
Срьћевнѣн. Кр.
Срћево. Круш. 62.
Срѣдь. Кр. 57. Није јасно.
Срѣдьцн. Кр. 130.
Срѣдьць. Кр. 159.
Срѣмь (Срѣмь землѫ, Срѣмьска землѫ). Кр. 18 пута, Круш. 2 п., П. 3 п. На л. 114 са записом од године 1676.
Срѣтєнніє (мон.) Кр. 20.
Станієвнѣн (село, Чрьна Гора). П. 38.
Стапарь. Кр. 28.
Стари влахь. П. 194. (Окроици). Кр. 159. Трѫдово село, Кр. 168. П. 38. Врд. 2 пута.
Старо. П. 45.
Стєпьково. В. 8.
Стольникь. П. 74.
Стольць. Кр. 88

Стопана горьнѫ. П. 29.
Стонници. П. 40.
Стомово. В. 13.
Стражица. П. 60.
Страшько. Кр. 9 пута, село, Кр. 149, 150.
Строншаньци. Л. 10.
Стромово. Кр. 100. — село, Кр. 104.
Строуш(н)ца. Кр. 123.
Стрьгаунна. Кр. 77.
Стрьмаць. Кр. 107.
Стрьмошь (село). Л. 86.
Стрьница. П. 44.
Стрьпьци (селю). П. 14. Кр. 121.
Стоубе (село). Л. 18.
Стоуболь (село). Л. 92.
Стоудеца (? Стоудица) село. П. 86.
Стоуденаць. П. 76.
Стоудене коде. Кр. 76.
Стоудени (село). П. 32.
Стоуденица.(мон.) Врд. Круш. 15.
Стоудень. Кор. 63. Ако би се узело као скраћење (ь је изостало, и над е надметнуто), онда би се могло уврстити и под **Стоуденица.**
Стоуденьци П.. 78.
Стоупа (мон.) Кр. 25, Круш. 16.
Стоупари. Кр. 67, 79.
Стоупь. Кр. 93. 148.
Соуботица. Кр. 122.
Соуботиште. Кр. 33, паланка, Кр. 36, в Срѣмѵ. Кр. 33.
Соуботица. Кр. 123.
Соуботнѣь. П. 38.
Соугоубине. Кр. 31, 84, 148, 150.
Соудикь (село). Л. 31.
Соузице. П. 34, село. Кр. 76.
Соулошь. П. 108.
Соурдоукь. Круш. 68.
Соуха. Кр. 59.
Соуноупава (мон.). Круш. 18.
Соушикь. В. 10.
Соушица. П. 41.
Сьлиие (ѿть Магедоніе). В. 7.
Сьшь (село). Кр. 154.
Сѣмегнево. Кр. 46, 69.
Сѣна доньа. Врд.
Сѣница. Кр. 80.
Сѣна рѣка. Кр. 106, 111.
Сѣнино. Кр. 133.

Табановнѣь. Кр. 152.
Табота. Кр. 74.
Табоутьско. Види: Копаньско. Круш. 64.
Тавьнь коуть (село). Кр. 125.

Таково. Кр. 57.
Такоуцица (село). Кр. 52.
Тамишварь. П. 43, 45, 46, 91. На последњем месту запис од год. 1629; Кр. 29, 146; Круш. 8, 57, 62. Cf. Темишварь.
Тамла. Кр. 63. Нејасно.
Тапавица (село у Срему). Кр. 75, 81, 98.
Тара (село). Кр. 95; — **жупа.** Кр. 95.
Темерн(нь). Кр. 146.
Темишварь. Врд.
Тепьуа. Кр. 31.
Тераньци. Л. 78.
Тетаво. Кр. 131. Ако не буде погрешка место **Тетово.**
Тетово. Кр. 114.
Тиквешань. Кр. 114.
Тители (у Бачкои) Кр. 120.
Тлауково. П. 40.
Товаре. Кр. 15. На сву прилику манастир, јер стоји уз имена калуђерска.
Толнѣь (село). Кр. 152.
Томашевци. Кр. 146.
Тона. Кр. 74.
Тоньпа. Кр. 123, Тон'пи. Кр. 127.
Тополица. П. 5.
Тополовац. П. 91.
Топольница. П. 24.
Торакь. П. 92.
Топьникь. Пр. 46.
Топьхань. В. 13.
Торьда. Кр. 146, 154.
Торьникь. Кр. 80, 100, 119.
Тосигь. Кр. 35, 146, 151, 163.
Тотина. Кр. 157, 163.
Тотьхаѕа. Кр. 78, 98, 120.
Тоци (село). Кр. 92, 100.
Траканє (село). Л. 86.
Требесь. П. 76.
Требьни (мон.) П. 12.
Трекана. Л. 105.
Трепькова. Кр. 136.
Троница (мон.) Кр. 13, 18, 19, 26.
Троноша (мон.) Кр. 17, 18, 20, 24, 27.
Трохано (село). Л. 26.
Троудово. П. 43, — у Старомь Влахи. Кр. 168.
Трьговишта. Л. 8.
Трьговиште (село кодь Сопоћани). Кр. 168.
Трьмьнє. Кр. 83.
Трьнава. П. 38.
Трьнавци. Кр. 49, 71.
Трьнова. Кр. 125.
Трьново. Кр. 60.
Трьновьць. П. 29.
Трьнь. Кр. 110, — место. Л.

Трьстеннкь. П. 75.
Трѣбине (у рук. Требине, мон.) Кр. 44. Круш. 16.
Трѣшьница. Кр. 64, 104, 100 — река. Кр. 90.
Тоугнно (село). П. 30.
Тоупьци. Кр. 91.
Тоурнуєвь доль. В. 6, 9, 10, 11.
Тоурнꙗ. Кр. 145 — село. П. 29.
Тоуцане (село). Кр. 154.

Оубь. Кр. 67.
Оугро - влахїнскаꙗ ѕемлꙗ. Л. 8.
Оужнце. Кр. 66, П. 86. — Оужица. Врд.
Оужнуька нахиꙗ (Рожанско). П. 11.
Оуѕкнѣь (село). Кр. 151.
Оуѕдино. Кр. 151.
Оуѕманица. Кр. 33.
Оуклинь (градь, Плавь, жоупа). П. 73.
Оукрнница. Кр. 61.
Оулма. Кр. 154.
Оулꙗньци (село). Л. 28.
Оунаць. Кр. 50.
Оусора. Кр. 30, 76.
Оустиколина. Кр. 92.
Оутробе (село). Кр. 55.
Оуѣварь. (градь) Кр. 129.

Фекетнѣь (село). П. 30.
Фекаль(землꙗ Оутрьска). Л. 8.
Фелнѣь (село). Кр. 126, 163.
Фенегь. Круш. 16. Cf. Фенекь.
Фенекь. Круш. 16. Cf. Фенегь.
Фень. Кр. 154.
Филоко (село). Кр. 82.
Фогань. П. 38.

Хаѕнѣь. Кр. 61. Нејасно.
Халоуге. Кр. 76.
Хасан - Бегово В. 12.
Хасан - Пашꙗ (мѣсто). Врд. Позније.
Хатвань. Кр. 149.
Хвалѣновнѣь. Кр. 65.
Хвосно (Кошь село). П. 30.
Хераковнѣи. Кр. 146.
Хердѣль (земља). Л. 8.
Херцеговина. Кр. 97, В. 13, П. 10. — Ерѣцеговіна, Мілаковіћі. П. 74, Позније. Cf. Херцегово.
Херцегово (Банꙗ). П. 41, Дробнꙗци. П. 38. Cf. Херцеговина.
Херуєѕи. П. 42., Кр. 81, 168.
Херуиѕи. Кр. 29, 31, 84, 148.
Хеуинь. П. 93.

Хеѵька. Кр. 111, 156, П. 93.
Хиландарь (мон.) Кр. 18., Круш. 16. Cf. Хилендарь.
Хилендарь. Круш. 15.
Хиленовнѣи. Кр. 147.
Хиѫоуш. Кр. 35.
Хиѫоуш (Бачка). Кр. 78.
Хлопотнѣ. Кр. 140.
Ходнѣ. Кр. 163.
Ходьковица. Кр. 99.
Холооуш. Врд. Уза ѣ гогина 1682.
Хопово (мон.) Врд. Круш. 10, 11, 14, 15, 16.
Хоѵа (на Дрини). П. 43.
Хранетиѣ. Кр. 64.
Хранѣи. Кр. 106.
Хранѣуниици. Л. 36.
Храсно (село). Кр. 96.
Храсти (село). П. 30.
Храстинь (село). П. 48.
Храстишта. Кр. 76, 93.
Храстовац (село). П. 110.
Храштак. В. 7, 12.
Хрвати. Врд.: Зде Хрвати, па набраја: два презвитера, два воеводе (Никола и Јован), један капстан, четири „десетника", један „заставник" и три катане.
Хрвати. П. 76.
Хрмань (мон.) Кр. 25.
Хрсовнѣ. Кр. 55.
Хрѣлиѣ. Кр. 50.
Хоудовнѣ (село). Кр. 152.
Хоудькарь. Кр. 153.
Хоуѕнѣ. Кр. 66.

Цернкашино (село). Кр. 89.
Церова Горьни. Кр. 119.
Церие. Кр. 107.
Цнкоте ѵ Ѧдрѵ. Кр. 87. — село кодь Рѵдога. Кр. 92.
Црьвеница (градь). Кр. 90. Могло би се читати и Црвенци.
Црьвенька. 144, 150. — Бачькаа, Кр. 137.
Црьвнвица. Кр. 35. — Доња. Кр. 105.
Црьквена. Кр. 60.
Црьквице (више Дрине, Херцеговина). Кр. 97.
Црьквишта. Кр. 152.
Црьлиень брѣгь (село). П. 46.
Црьна Гора. П. 77. (Плешево).
Црьни. Кр. 73.
Црьхла (село). Кр. 94.
Црьѵево (село). Кр. 78, 90.
Срѣмошьна (село). Кр. 120. ѵ Зміаню. Кр. 122.
Срѣнаи. Кр. 35. — Мала, Кр. 150.
Срѣшево. В. 10, 13.

Црѣшьница. Кр. 67.
Цоуниħи (жоупа). Кр. 113.
Цоуце. Кр. 64.

Чаволь. Кр. 78.
Чавошь. Кр. 149.
Чаниниче. Кр. 31, 98 — место Кр. 151.
Чаниниħь. Кр. 98.
Чакавлць. П. 30.
Чанадь. Круш. 8. (Влашка). Кр. 145.
Чаталиа. Круш. 30. Уз имена калуђерица.
Чаħавица. Кр. 124.
Чепово. Кр. 66.
Четирьци. В. 12.
Чешиновьци. Л. 47.
Чешлари. Кр. 69, 145.
Чиике. Кр. 109.
Чокаторда. Кр. 35.
Чокешина (мон.) Кр. 17.
Чрьвень црьква. П. 46.
Чрьна Гора (Станиевићи, Кокоти). П. 38. (Вознешь). В. 15. без додатка В. 6 два пут, али ħе бити она више Скопља.
Чрьнь (село). П. 29.
Чрьньча. Кр. 34, 63, 71, 161.
Чрѣвоглаждь. Кр. 60.
Чоуковьци. Пр. 46.
Чоучево. В. 13.
Чоучерь. В. 12.

Шаготь (село, земља Бачька) Кр. 98, 99.
Шапина (село). Кр. 33.
Шапино горьне. Врд.
Шаре (село). Кр. 90.
Шареньградь. Кр. 130.
Шатино. Кр. 163.
Шатриица. Круш. 63.
Шевереньць. Круш. 57.
Шегишь. П. 105.
Шелевренаць (село). Кр. 81.
Шетоне. П. 43.
Шимоуле. П. 81.
Шимоуновьци (село, Срѣмь). Кр. 82.
Шимь. Круш. 35.
Шитовиħь. Кр. 62.
Шлегово. Л. 86 — село. Л. 87.
Шиковиħь. Кр. 119.
Штавица (жоупа, Сьшь село) Кр. 154.
Штавь. П. 71. — село. П. 72.
Штавнее (тако). Кр. 111.
Штековиħь. Кр. 51.
Штецн. П. 39.
Штипь. В. 13.
Штитарица. П. 86.
Штрьбьць. Кр. 52, 118.
Штоубиħь доии (село). Кр. 89.

Штоупель горьни (село). П. 86.
Шоуванньци. Врд.
Шоунца. Кр. 52.

Ѧбланнь. Кр. 129.
Ѧбланица. Кр. 48, 87, 111, 144 — Влашка. Кр. 144.
Ѧблань. П. 104.
Ѧкорани. Кр. 64.
Ѧгать (место). Кр. 126.
Ѧгодьна. Кр. 47, 56, Cf. Ѧгодьне.
Ѧгодьне (мѣсто). Врд.
Ѧдарь. Кр. 87. На другом месту, Кр. 97, пише тако. да би се могло читати Ѧдао.
Ѧзнрьци. В. 10.
Ѧкаль. Кр. 106.
Ѧкимово. Л. 98.
Ѧмиша (село). Л. 86.
Ѧнинѣн. Види: **Ѧнѣнпвсть.**
Ѧнкахифь. П. 92, 93.
Ѧнь. Кр. 52.
Ѧньковлць (село). Кр. 101.
Ѧнюко. П. 28, 29, 86; В. 10; Врд.
Ѧнѣнпвсть. П. 9. Могло би се читати и Ѧниѣи пвсть....
Ѧодарь. Кр. 69. Cf. Ѧдарь, јер лако може бити погрешка.
Ѧнрала (село). Кр. 76.
Ѧрал. Кр. 163. тако је написано поред **Бешенова.**
Ѧрнуншта. Кр. 51, 52, 79, 155 — село. Кр. 79, 104. Ѧричиста долази Кр. 73, што је очевидно погрешка.
Ѧроювнѣь. Кр. 63.
Ѧрьковьци. Кр. 81.
Ѧсланица. Кр. 74.
Ѧхѧкашь. П. 38.

Ѥгарь. Кр. 153 — градь. Кр. 150.
Ѥдьношь. П. 29.
Ѥдрнште. В. 8.
Ѥловнкь. Кр. 32, 54. 80, 93, 149. — Доња нахіа. Кр. 153.
Ѥлоушикь. Кр. 60.

Юговнѣь. П. 76. Ако не буде презиме.

Ѧакл. Кр. 86.
Ѧала. Кр. 35, 163.
Ѧоуланньски (митрополить). Врд.
Ѧоурнцька (рѣка). П. 16.
Ѧоурнунѣн. Кр. 87.
Ѧоурнунѣь (село). Кр. 72.
Ѧоурѧеви стоуповн. Кр. 13.
Ѧоурѧнна (село). Кр. 124.
Ѣелна. П; — Даманова, **Ѡвьче** поле, мѣсто Кратово, П. 13. — Свети Петрь. П. 24. — Св. Стефан. П. 11.

БОКА И ЗЕТА

ЧИТАО У СЈЕДНИЦИ ИСТОРИЧКОГ И ДРЖАВНИЧКОГ ОСИЈЕКА
28 МАЈА 1875 ГОД. РЕДОВНИ ЧЛАН, АРХИМАНДРИТ

Н. ДУЧИЋ

—

Границе Боке и Зете почетком 15. в., Историјска студија о Ђурђу Бранковићу Мијатовићева и владичанске катедре св. Саве: зетска, захумска, будимљска и дабарска.

I

Кратки историјски пријеглед о Боци у опће [1]

Прије него почнем, да изложим неколике исправке о границама Боке и Зете почетком 15 в., Историјској студији Мијатовићевој о Ђурђу Бранковићу и владичанским катедрама св. Саве: зетској будимљиској, захумској и дабарској; мислим, да не ће бити згорега, да у кратким цртама провучем жицу политичне историје те покрајине ради онијех, којима не би добро била позната историја Боке.

На неколико вијекова прије Христа били су Словени насељени у Боци, које стари писци мијешају са Илирима. По том се досели у њу једна грчка колонија, заузевши мјеста око залива међу Словенима старосједиоцима. Иза

[1] Из мојијех биљежака за српску историју још нештампанијех.

тога се досели и једна римска колонија; ушљед чега потпане залив под римску власт. У V. вијеку по Христу навале у Далмацију Готи; послије њих дођу у ове земље Срби и Хрвати, један народ с два имена, пред којима Готи уступе и пропадну.

Вароши су око залива тада биле под грчком влашћу, као што бијаху и остале по Далмацији.[1]

Срби населе на југу: Неретву, Захумље, Травунију и Зету, — или јужно источну Далмацију, у којој је и Бока [2]; подијеливши је међу собом зетски и захумски владаоци. Те је тако онај простор од Херцегновога до Рисна припадао Травунији, а онај од Рисна на југ — Зети.

Бока се тада није звала тијем именом у нашему народу. Она је позната у нашој историји и споменицима онога доба под именом: диоклејско или зетско и травунско Приморје. Име „Bocche di Cattaro“ добила је од млетачке републике или Италије, које некако продре и у наш народ, и одомаћи се.

Бока, од када су је Срби населили, вазда је била подијељена на опћине, или кнежине, које су све уједно биле под заштитом српских владалаца, а послије њих само Котор за кратко вријеме под заштитом хрватско-угарскога краља Људевита I.[3]; а позније Котор и још неки дијелови Боке под заштитом млетачке републике за дуго.

Бокијељи су имали своју аутономију под српском и мле-

---

[1] Corp. Script. Hist. Byz. Const. Porphyrog. III. bc adm. imp. c. 29—36. Rad Jugosl. akademije XXV str. 180. Borba južnich Slov. od D-ra Račkoga. Полит. речник В. Јовановића свеска Б. Живот Немањин од Стеф, првовјен. краља.

[2] Književnik I, 210—14. Ocjena starih izvora d-ra Račkoga. Rad Jugosl. ahademije XXIV str. 85.

[3] Rad Jugosl. akademije II. str. 92. dr. Rački.

тачком заштитом, коју су чували, као најдрагоцјенију захладу својијех предака.[1]

Кад Наполеон I. сруши млетачку републику, предавши Боку Аустрији по камфориском уговору 1797. год., Бокијељи не хтједну признати ту самовољну предају, одлучивши на једном великом збору, да саставе своју народњу владу и домобранство, ставивши се под заштиту сусједне им и једнокрвне Црне-горе, док се не би опет подигла млетачка република.

Та се република, као што је познато, већ није могла подићи; а Аустрија на основу поменутога уговора заузме с војском градове у Боци. Послије француске побједе над аустријском војском код Улма и Аустерлица, Аустрија опет врати Боку Французима на пожунском миру 1805 г.

Бокијељи не хтједну да се добровољно покоре ни Французима, пославши на Цетиње своје повјеренике владици Петру I., гдје се тада налажаше и руски повјереник Санковски да обадва замоле за помоћ у обрани своје домовине и слободе.

На Цетињу буду братски примљени, добивши увјерење од владике и Санковскога за помоћ, врате се весело у Боку.

Док су се они враћали кућама, Санковски поручи руској ескадри, да дође у Боку, која тада крстараше око Крфа, чувајући Јонска острва од Француза. А владика Петар сазове на Цетиње 1806 г. главаре из све Црне-горе и Брда, гдје одлуче да бране Боку од француске инвазије до пошљедње капи крви.[2]

Бокијељи обрадовани том одлуком, једногласно изаберу владику Петра за члана и пресједника одбора, који је тада управљао Боком.

---

[1] Rad Jugosl. akademije knj. II. str. 92. dr. Rački.

[2] Историја Црне Горе Милаковића.

Сједињени Црногорци и Руси с Бокијељима нападну на аустријску војску у градовима, да је истјерају из Боке, прије него би дошла тамо француска војска. Видјевши Аустрија, да тој сједињеној војсци неће моћи одољети, преда Боку, или тачније казати, градове под руску заставу.

У то доба навали француска војска у Далмацију и Боку, гдје су је Бокијељи, Црногорци и Руси јуначки одбијали, док најпослије Русија не би нагната француском побједом код Фридланда, да на тилзитском миру 1807 г. опет врати Француској Боку и Јонска острва.

На тај начин заузевши француска војска Боку, остане у њој до 1813 г., а владика се с Црногорцима врати с тужнијем срцем у Црну-гору.

Те исте годинс окрену Француској кола низ брдо, почевши пред савезном војском узмицати, што Бокијељима буде добро дошло, позвавши опет владику Петра да им помогне истјерати и Французе из Боке.

Владика им и на тај позив притекне у помоћ, ударивши на Французе на свијем тачкама, држали су их у шкрипцу, али их не истисну из градова, док савезној војсци није дошло у помоћ пешто инглеске и аустријске војске, тадашњих савезница Русије против Француске. Тако одржавши побједу над Французима, Бокијељи опст одлуче на једном великом збору, да се сједине с Црном-гором под заштитом: Русије, Инглеске и Аустрије.

Ту одлуку потпишу од стране Боке преставници свијех опћина, а од стране Црне горе — владика Петар и гувернатор Вуко Радоњић. По том буде склопљен један главни одбор из 18 чланова: пола Бокијеља, пола Црногораца, да управља земљом; а за пресједника једногласно буде изабран владика Петар.

Али ни ово ново уређење није за дуго трајало. Цар руски Александар I. пише владици Петру, да преда Боку

Аустрији, обећавши, да ће Боци признати аутономију, коју од старине има.

Тако Бока опет дође у аустријске руке у Јуну 1814 г., прозвавши је званичнијем језиком: „аустријска“, као што су је Млечићи звали „млетачка Арбанија.“ А, што се тиче њезине аутономије, Аустрија се није много осврта на оно, што је цар руски писао владици Петру при предаји Боке, него је сваком удесном приликом гледала, да је окрњи.

Године 1848 и 49. Аустрија покуша, да узме у Боци рекруте, и да јој натури намет, за који она не зна, и да је централише с уништењем аутономије и њезинијех традиција.

Ну, бокијељи, који живе својијем народнијем животом чувајући, као светињу, своју аутономију, обичаје и традиције; поред тога још охрабрени од владике Петра II, устану на оружје за обрану свега тога.

Видјевши Аустрија њихов сложан отпор, тргне се од тога корака, обећавши Бокијељима, да ће остати све, као што је и било.

Најпослије године 1869. у јесен опет Аустро-угарска покуша, да уништи бокијељску аутономију; а храбри Бокијељи навластито Кривошијани, устану на оружје (којима се придружи једна чета бораца из Херцеговине, да им врате братски зајам, који су им Кривошијани узајмили у херцеговачком устанку 1861 и 2 г.); и сјајно обране своја права, прославивши опет у свијету своје српско јунаштво.

Резултат је тога устанка између осталога и тај, што су Бокијељи добили засебну јепархију, коју су одавно жељели имати, а за владику освједоченога родољуба и књижевника Петрановића, који се неуморно брине о цркви и унапређењу народне просвјете.

II

Границе Боке и Зете почетком 15. в., (поводом шематизма бокијељске и дубровачке јепархије) и Историјска студија Мијатовићева о Ђурђу Бранковићу (Отаџбина свеска 2, 3, 4 и 5).

Вриједни радник на пољу српске црквене књижевности владика Петрановић побринуо се је, да између осталога уреди и шематизам своје нове јепархије, који је угледао свијета 1874 г. у Задру у штампарији И. Водицке.

Садржину му је донио „Сион“ у 20-м броју т. год., одазвавши се топлијем изразима о њему и у опће о Петрановићевој црквено-књижевној радњи; за то, мислим, да није потребно, да се и овдје набраја.

Моја је намјера, да проговорим нешто само о оном, што ми се чини, да је неисправно у његову уводном и историчком чланку, и, што је некако умакло и пишчеву перу и „Сионову“ референту. Па, ако ми пође за руком та исправка, то ће опет бити у главном заслуга онога, који је тај шематизам саставио и на свијет издао.

Чланак почиње:

„Пријеђјел, што га заузима данашња, тако звана Бока или боље ушће которско, спадао је у стара србска доба до почетка XV стољећа, када млетачка влада замијени србску (sic) већим дијелом — од Рисна дужином до тромеђе код Спича (sic) — србској зетској покрајини, која је граничила са старом Травунијом (т. ј. Ерцеговином), которским заливом до више Рисна, па онда косама, која растављају Грахово од Цуца, а Опогошт (Никшиће) од Жупе; за тим са Србијом, Арбанијом, а одатле ријеком Бојаном до мора, па овим до Котора [1]; дочим мањи дио са-

[1] Историја Црне-Горе Д. Милаковића у Задру 1856.

дашње судчије Рисанске (осим Пераста и оближњих неколико села) и цијела Ерцегновска састављаху дио српске такође државе знаменитога у историји Захлумја (Захолмија).“ (!)

Обиљеживши овако границе бокијељске и зетске покрајине до почетка 15. в., по Милаковићевој историји Црне горе, учињена је у том погледу замашна гријешка; јер с онијем границама, које Милаковић спомиње на 4 стр. своје историје, позајмивши их од П. Ј. Шафарика из књиге „Слов. древности“, хтјели су, један и други, да покажу од прилике простор, који се је звао Зета. Ну, да ја с те стране и погођено, али то не значи, да је у тијем границама била држава зетских владалаца, навластито у 14 и почетком 15. в. Гријешка је и то, што преосвећени писац рече, да је млетачка влада замијенила српску над Боком почетком 15. в.

На супрот томе ја ћу се постарати, да на основу историјских извора онога доба укратко изведем и потврдим, да није био не само Рисан и Херцегнови, него ни онај вас дио Боке од Рисна на југ до Слича под млетачком влашћу у оно вријеме, о ком се говори у наведеном чланку.

То би се могло казати само за Котор, који се је по смрти цара Уроша предао под заштиту хрватско-угарскога краља Људевита I.; [1] а позније 1403 г. под заштиту млетачке републике. [2] А Грбаљ је и послије тога остао под влашћу не само Балшића, него и Црнојевића, [3] шта више имали су једни и други код мора на дну грбаљскога поља и

[1] Rad Jugosl. akademie knjiga II, str. 92, Pokret na slav. jugu od dra Račkoga. Историја Црне-горе од Милаковића, страна 31.

[2] Политички речник В. Јовановића. свес. Б.

[3] Arkiv za pov. jugosl. knj. II. у Загребу. Историја Црне-горе Милаковића стр. 65.

своја солила.[1] Тек у другој половини 15 в. од прилике 1456. г. уступи га Иван Црнојевић Млечићима за неку новчану накнаду. Остале три приморске опћине између Котора, Грбља и Будве: Маине, Побори и Брајићи,[2] биле су под влашћу, како зетских владалаца, тако и црногорских владика једнако до 1718. г.[3] А тада су уступљене млетачкој републици с уговором. да се у вријеме турске навале на Црну гору може склонити у њих старо и нејако,[4] и да црногорске владике задрже црквену јурисдикцију над српским свештенством, црквама и манастирима у Боци.[5] Најпослије два манастира: Стањевићи и Побори били су властитост црногорских владика до 1838 г.[6]

Па ни границе Боке на југу од стране Арбаније нијесу биле онуда, куда се помињу у „шематизму", то јест, до „тромеђе код Спича;" јер „тромеђа код Спича" није била почетком 15. в., по чем зетски владаоци Балшићи тада бијаху господари још доста далеко на југ иза Спича не

---

[1] Двије ориг. крисовуље на Цетињу Балше Вурђевића, види Гласник XXVII стр. 190—191.

[2] Паштровићска се је кнежина одвојила од зетске заједнице још за вријеме Црнојевића владавине, придруживши се млетачкој републици, која им призна свијем племство. За чудо, како се је та кнежина готово свагда одвајала од српске заједнице. То се је потврдило и у потоњем бокијељском устанку 1869. г.

[3] Крисовуља Ивана Црнојевића на Цетињу, види Истор. Црне горе Милутин. стр. 10—11. Истор. Црне-горе. Милавовића стр. 134.

[4] Моје биљешке још нештампане.

[5] Три оригинална декрета дужда. Ј. Корнера на Цетињу. Ист. Црне-горе Милак. стр. 120.

[6] Пут у Црну гору А. Попова. Петроград. 1847. г. Monde Slave Cyp. Robert. Paris 1852. Моја расправа Црна гора. 1874. год.

само преко Бојане, него и преко Дрима тако, да им је за неко вријеме допирала граница до Авлоне и Берата или Биограда на југу.[1] Прем да су били тада само неки градови крајем мора у рукама млетачке владе, а све остало под влашћу зетских владалаца. Тек године 1482., по што турци освоје Зету до кршева садање Црне-горе саставнога дијела Зете, истиснувши и млетачку власт из приморских градова, тада постане тромеђа код Спича: с источне стране црногорска; с јужне турска; а са западне млетачка; али ни тада још код Спича на чисто, по чем између Будве и Котора до мора бјеше Црнојевића земља[2].

Тако дакле ни на измаку 15. в. не бјеше сва Бока од Херцегновог до Спича под влашћу Млетака, јер, као што казах, како је онај простор од Грбља до Будве био под влашћу зетских, а позније црногорских владалаца нешто до измака 15., а нешто до краја 17. в.;[3] тако су: Рисан, Херцегнови, Кривошије и између њих вас простор до мора били под влашћу травунских или херцеговачких владалаца, док нијесу турци 1484. г. освојили Требиње, Рисан и Херцегнови. Па су тек доцније и те двије српске вароши потпале под млетачку власт: Рисан 1649, а Херцегнови 1687. г. и то, по што су Млечићи помоћу мјеснијех и навлаштито црногорских Срба истјерали турке из Боке.[4]

---

[1] Вид. Il Regno degli Slavi p. 288. Orbini. Српски споменици стр. 78, 85 и 87. Историја Црне-Горе Милаковића стр, 28. Laugier t. V. p. 94. — 95. Ami Boué La Turquie d' Europe Paris 1840. t. IV. p. 416.

[2] Вид. Крисов. Црнојевића на Цетињу. Истор. Црне-горе Милутиновића. Arkiv. za pov. jugosl. knj. II. raz. II. Загреб.

[3] Вид. Гласник XIV. стр. 174. — 177. Тестаменат Ђурђа Црнојевића у Arkivu za pov. jugosl. knj, II. raz. II. Истор. Црне-горе Милаковића стр. 55.

[4] Вид. Laugier. t. XII. p. 157—158. Истор. Црне-горе Милутиновића стр. 26. Razgovor ugodni nar. Slov. Млеци 1801. г. А Кačić стр. 237. Истор. Црне-горе Милаков. стр. 100.

И на источно-јужној страни зетске су границе погрешно обиљежене до 15. в., како у Милаковићевој историји, тако и у шематизму, јер тога времена нијесу биле — ријеком Бојаном, него иза Скадра на југ ријеком Дримом до мора стално, а за неко вријеме и преко Дрима; те тако Бојана бјеше доста дубоко унутра зетске државе, као што мало прије казах, код граница Воке на југу.

Имамо аутентичнијех доказа, да су Балшићи независно владали Зетом у опсегу поменутијех граница, док се год није утрнула та зетска династија 1421. г.[1] Послије Балшића владао је њом три године (од 1421—1425. г.) деспот Стефан Лазаревић нашљедник по сестри Балше Балшића потоњега те куће;[2] а године 1425. уступити је својему сестрићу Ђурђу Бранковићу, који је њом такође владао, прем да бурно до 1427. г.[3]

Те године умре деспот Стефан, бездјетан, замијенивши га Ђурађ Бранковић, којега је још 1425. г. у договору са српским великашима протласио својијем нашљедником. Тако Ђурађ почне владати Србијом 1427. г. Али га Зећани нехтједну признати за свога владаоца по свој прилици за то, што је по косовском уговору морао бити турски васал,

---

[1] Вид. Il Regno degli Slavi — Orbini стр. 286—293. Српски споменици у Биограду стр. 78—87. Laugier t. V. — Ђурађ Страшимировић Балшић у једној повељи, којом утврђује дубровачкој републици слободу трговине на његовој земљи и да плаћају царину онако, како је од старине било, потписан је овако: „Азь вь Христа Бога бльговѣрни и самодрьжавни господинь Гюргь всеи Зетскои и Поморскои земли.“ — Српски споменици стр. 88—89. — Ami Boué. La Turquie d' Europe Paris 1840. г.

[2] Истор. Црне-горе Милаковића стр. 45. Истор. српскога народа — Мајкова стр. 102.

[3] Истор. Црне-горе Милаковића стр. 46. Моје биљешке још нештампане.

и, што је име „Бранковић“ онда као и сада мрско српском народу.[1]

Овдје истиче питање само по себи, за што су Зећани признали деспота Стефана за својега владаоца, ма и за кратко вријеме, такође турскога васала, а Бранковића не признају?

Кад се помисли, да је отац Сатефанов, кнез Лазар погинуо на Косову, бранећи српску независност, а отац Ђурђев Вук Бранковић у најодсуднијем часу издао српство такође на Косову, онда је на то питање јасан одговор.[2] Поред тога Кнез је Лазар по појмовима нашега народа у опће онда па и сада свет; а Вук је Бранковић проклет. Тако је и деспот Стефан побожан, добросрдан и мудар; а Ђурађ је издајник и грабљивац; јер народна свијест не заборавља оно, што је и он ишао с турском војском на Србију и својега ујака Стефана, и што му је жена туђинка, која мрзи и тиранише српски народ, грабећи му нештедимице благо, и износећи га изван Србије.[3]

С тога је његовј жени остало и до данашњега дана име у нашему народу: „проклета Јерина.“[4]

---

[1] Истор. Црне-горе Милаковића стр. 48. — Annali di Raguza. Ту вели Лукарић између осталога ово: „Стефан деспот српски преда Зету својему сестрићу Ђурђу сину Вука Бранковића, али народ, избјегавајући власт његову над собом с тога, што му је отац био изданца, смисли довести из Пуље Стефана Црнојевића“ и т. д.

[2] Вид. Orbini, Lucari, Dufresne. Истор. Цр. горе Милаковића Истор. српскога народа Мајкова, Српско-далмат. Магазин 1829. г. Српске народ. пјес. о бој у на Косову и т. д.

[3] Само је у Дубровнику дао на оставу у сребру и злату и другим драгоцијеностима онога времена до 200.000 дук. Српски споменици стр. 227—231.

[4] „Зло чинила Ђурђева Јерина,
„Зло чинила, горе дочекала“... (Српске народ. пјес.)

Па није чуда, што га народ у Зети не прима за својега владаоца, из које је властела и за вријеме Немањића свагда била мјеродавна за српске државне послове.[1]

Јасно је дакле, за што Зећани нијесу хтјели, да признаду Бранковића; али се не зна чисто, у колико су били задовољни и са деспотом Стефаном, по чем су у оном по српски народ мучном времену, кад је он наслиједио Зету, били непрестано у крвавом рату с Млечићима, бранећи своје приморске градове и земљу од њихове грамжљиве отмице[2]; те није било доколице, да се очитује народно право расположење према њему. А, кад је предао Зету под Бранковићеву власт, већ бјеше учињен мир с Млечићима, и одмах се је опазило народно нерасположење, почевши Зећани радити, да прогласе својега земљака Црнојевића за зетскога владаоца, као што ће се то сада видјети из ова неколика ретка.

Зета се је са свијем одвојила од српске заједнице, као што је познато, одмах послије трагичне смрти цара Уроша, прогласивши Балшиће своје земљаке и Немањиће сроднике по танкој крви за своју династију, који су независно њом владали у пуном смислу те ријечи, бранећи је час од турске, час од млетачке поплаве од 1367—1421 г.[3]

Србину је и овдје појамно, за што су се Зећани одвојили, нехтјевши признати за владаоца најприје онога, који је оскврњио своје руке царском крвљу;[4] а послије онога, чији је отац издао српство на Косову.

---

[1] Вид. Истор. Српскога народа Мајкова страна 106.

[2] Вид. Истор. Црне-горе Милаковића стр. 45—46. Langier t. V. Orbini.

[3] Вид. Српске Спом. стр. 48—49. Orbini стр. 286—293. Ami Boué. La Turquie d'Europa Paris 1840. Истор. Срп. народа Мајкова стр. 96. Истор. Црне-горе Милаковића и Милутиновића.

[4] Вид. Живот цара Уроша од Руварца Гласник XX, страна 219. — Симо Милутиновић у историји Црне-горе вели на

Једно зло повуче за собом друго. Злочинство Вукашиново у Неродимљу ускорило је српску државну поцијепаност и распад;[1] а Вуково издајство на Косову[2] помогло је оковати српски народ у окове турскога ропства, у којему још и данас чаме три дијела.

Како су Зећани били незадовољни с Бранковићем, тако почну радити, да га прогнају, пославши своје повјеренике Стефану Црнојевићу зетском властелину и Балшића сроднику у Италију, гдје је тада боравио, да га позову у Зету за владаоца.[3] Црнојевић прими тај позив, довезавши се с њима заједно у зетско приморје на једном дубровачком броду 1426 г.[4]

Поред оваког стања и народнога расположења у Зети наравно Бранковић није могао за дуго тамо остати. Међу тијем смрт деспота Стефана прекине запетост између Бранковића и Зећана, који изврше смишљени план без цигле капи крви.

Чим се Бранковић врати из Зете у Србију 1427 год. да заузме деспотски пријесто, Зећани прогласе Црнојевића за својега владаоца, који је до смрти јуначки бранио зет-

---

1. стр. ово: „нехотећи (Зећани) признати цароубијцу Вукашина Мрњачевића за својега господара, остадоше под владањем својијех кнезова од Балшића.

[1] Истор. срп. нар, Мајкова стр. 88,

[2] Вид. Orbini. Dufresne. Вуково издајство на Косову тврде готово сви историци српски и хрватски. Његуш вели у Горском Вијенцу на 9 стр.:

„Бранковићу, погано кољено!
„Тако ли се служи отачаству? —
„Тако ли се цијени поштење? —

[3] Вид. Истор. Црне-горе Милаковића стр. 47. — Orbini стр. 205—296.

[4] Вид. Истор. Црне-горе Милаковића стр. 48. Истор. срп. народа Мајкова стр. 104.

ску кнежевину од турске и млетачке навале, имавши у сусједству и савезу с арбанашке стране витеза Кастриота, а с херцеговачке Косачу и Павловића.

Прем да је с ова два имао и међусобнијех задјевица.

Према овом, мислим, да се не може одржати ни оно тврђење г. Мијатовића у његовој занимљивој историјској студији о Ђурђу Бранковићу, да су границе деспотове државе биле на југу: Бар и Будва на Јадранском мору.[1]

Поред тога имало би се још што шта приговорити овој интересантној студији са исторично-критичне стране (колико је барем до сада наштампана) при свем том, што својом китношћу очарава читаоца. Навластито пишчеве дедукције о политичкој мудрости и државничкој увиђавности оба српска деспота Стефана и Ђурђа јако подлеже критици; јер њихова дјела не показују, да су били на висини онога мучнога времена по њих и по српски народ у опће; нити су засвједочили величину државничког духа, који ствара и учвршћује државну зграду. Али ћемо то оставити, док студија буде довршена, која на сваки начин заслужује, да се нарочито, а не мимогред претресе и оцијени.

Међу тијем додаћу још то, да се је поуздано могло очекивати од њезина писца, који је до сада засвједочио темељно проучавање наше народње историје (навластито студијама о српској средњевјечној трговини), да у студији, о којој је овдје ријеч, поклони и одље пажње независности зетске кнежевине, која игра веома важну улогу у свијем епохама српске историје.

Да писац није спомињао зетску кнежевину у тој студији, и да је није онако нехатно стрпао у ред васалнијех покрајина, не би ни ова опазка имала овдје мјеста.

Ја не могу другојачије мислити, него, да је то писац

---

[1] Вид. Отаџбину за Април 1875. стр. 525.

не хотично учинио, забавивши се истраживањем уговора између Жигмунда краља угарскога и Стефана деспота српскога, по којему би Србија била, ништа мања, него угарска васалница![1]

Па поред такога наказнога уговора (ако је истинит? јер само знаду за њ Енгел и мађарски писци), и поред оне крајне слабости, коју је деспот Стефан јавно пред султаном очитовао, како је мислио, да се од Турске одвоји и Угарској придружи, кајући се за то, и стављајући свој живот у његове руке;[2] а да и не спомињем оно, што је сатирао цвијет српских јунака за султански пријесто и онда, кад је судбина турске царевине у Јевропи и турских султана његовијех сестрића била у његовијем рукама, и кад је могао све то окренути у корист српске државе и њезине самосталности; и поред онога, што Ђурађ Бранковић иде са султаном Мусом и турском војском на Србију и својега ујака деспота Стефана, и, што износи силно благо изван Србије, спремајући се, да је остави онда, кад је и стијешњена и ослабљена, и кад јој је до прста догорјело; па поред свега тога и још многих других слабости мучно ће се одржати оне ружичне боје, којима их слика г. Мијатовић, и једва, да не потамни и она њихова политичка мудрост и патриотизам, коју им писац придаје.

III

Владичанске катедре, које је св. Сава основао: зетска, захумска, будимљиска и дабарска.

Наши домаћи писци, који су се бавили, и који се баве истраживањем и писањем чланака о српској црквеној историји нијесу сложни о мјестима тијех катедара, које је св.

[1] Вид. Отаџбину за Фебруар 1875 г. стр. 187—188.

[2] Ibid. стр. 182.

Сава основао, и које се спомињу у српским љетописима.[1] Наши неки писци, може се рећи, непознавајући српску средњевјековну географију и тадашњу политичну подјелу српских земаља и покрајина, замрсише и хаос начинише у појмовима и одредбама мјеста тијех катедара.

То ме је и потакло, да по биљешкама, које прикупљам за допуну наше народње историје покушам учинити неколике исправке.

Између свијех, који су о тијем катедрама до сада писали, најпоузданије је оно, што владика Петрановић у кратко спомену само о зетској и захумској катедри у својему шематизму.[2]

Ну, и то опет није без неких празнина, навластито о захумској катедри.

Преосвећени писац овако вели у поменутом чланку:

„Столица епископу зетском по установи првога оснивателя њеног бијаше с почетка, па кроз дуже времена у знаменитом манастиру св. Архистратига Михаила у которском заливу на острву Превлаци на дно грбаљског поља...“

Ово је тврђење подкријепио писац таким историјским фактима, да не подлежи ни каквој сумњи.

Само би се могло додати то, да је та катедра пренесена с Превлаке на острво Врањину у скадарском блату у манастир св. Никеле између 1367 и 1380 г.; по чем се зна из једне крисовуље Балше Ђурђевића Балшића од 1367 год. да је на Превлаци тада био зетски митрополит Арсеније.[3] А поуздано се зна, да је на Врањини остала до 1482, а не 1485 г., као што се тврди у том чланку. Не стоји ни то, да је одмах пренесена на Цетиње, него с пријеласком Ивана Црнојевића из Жабљака пренесена је нај-

[1] Вид. Pamatky Dřev. Pisem. Jihosl. J. П. Шафарика стр. 59.
[2] Вид. Шематизам бокијељске и дубровачке епархије за г. 1874
[3] Вид. Гласник XXVII стр. 190—191.

прије на Обод у садашњу ријечку нахију у манастир св. Николе, врањински метох, и по том до двије год. 1484. на Цетиње, гдје је и данас.[1]

Професор С. Никетић, који у наше доба истражује и пише историју српске цркве, којега се чланци о том находе у Гласнику XXVII, „Православљу“ и „Сиону“, до сада није ништа ново на том пољу показао, што се није знало. Шта више, поред многих гријешака и празнина у тијем његовијем чланцима, очигледно сам себи противорјечи и о мјесту зетске катедре.

Тако, побрајајући јепископије, које је св. Сава основао, у Гласнику XXVII стр. 108. вели: 2 епархија диоклејска, код цркве архистратига Михаила“; . . . и на 110 . . . „ово ревносно старање св. Саве о зетској катедри није било безплодно: 1252 г. старањем „епископа вся зетскои области кѵрь Неофита, воспоминяющаго все недостающеѥ из св. писателеи вь св. цркви архангела Михаила на мѣстѣ Иловицѣ[2] написан је српски моноканон. . . .

Овако је писао Никетић у споменутом Гласнику 1870 г. о зетској катедри и то ријечима ученога Руса Григоровића. А у 2 бр. „Сиона“ стр. 24. за год. 1874., пишући о истијем катедрама, које је св. Сава основао, заборавив оно, што је о њима прије писао, вели: „2 епископија диоклејска или зетска. Ова епархија, којој је припадала и данашња Црна-гора, имала је своју столицу у Врањини манастиру, код цркве св. Михаила“ (sic). И, што је још за чудо, на истом листу под примјетбом наводи са свијем поуздане доказе, да је била на острву Превлаци у Боци.

Чудновата логика!

---

[1] Вид. Истор. Црне-горе Милаковића стр. 69. — Моји чланак „Врањина у Зети и Крисовуље на Цетињу“ у Гласнику XXVII, и моју расираву „Црна гора“ 1874 г.

[2] Вид. Путеш. Григор. стр. 182—183.

Управ оно, што је под примјетбом требало би, да је у главноме тексту, и тако би било исправно.

Никетић је то своје ново и са свијем погрјешно тврђење у неколико наслонио, како се види из цитата на једном мојему чланку „Врањина у Зети“ у Гласнику XXVII; те је и то један разлог више, да ове врсте напишем и кажем, да је професор Никетић с мало више пажње прочитао тај мој чланак, да то не би у њему нашао; по чем је тамо казано, да је у Врањини била српска зетска митрополија, али не с почетка, кад ју је основао св. Сава. Тако не би нашао ни цркве св. Михаила мјесто св. Николе ни на Врањини ни у том мојему чланку, коју спомиње Никетић.

Да је катедру зетске јепархије установио св. Сава на Превлаци у манастиру св. арханђела Михаила, то се у тврдо зна из наших домаћих љетописа и других писаца.[1] Али се до данас не зна тачно, које је године пренесена на острво Врањину; него се од прилике мисли, да је то могло бити с почетком владавине Балшића у Зети, и то од 1367—1380 г., као што је већ споменуто.

Ту би се могло поред Никетића, замјерити и уредништву „Сиона“, што је пропустило без исправке или барем опаске, таку очигледну грјешку.

Професор Никетић такође погрјешно тврди и за будимљиску катедру у Гласнику XXVII, стр. 108 и у „Сиону“ бр. 3. за годину 1874., да је била у некакву „Будину селу на Морачи више Спужа.“[2]

---

[1] Вид. Pamatky... П. J. Шафарика стр. 59. — Путеш, Григорев. стр. 182—183. Monumenta spectantia historiam Slavorum merudionalium vol. I. p. 239—240. Загреб 1868 год. — Истор. Црне горе владике Василија Петровића Москва 1754. г. — Истор. Црне горе С. Милутиновића стр. 12. — Српско-далмат. Магазин за год. 1849. и 1850 стр. 45 и 41—50. Краткій Очеркъ истор. стр. 601 и т д, Голубинс.

[2] Вид. Гласник XXVII. Истор. развитак српске цркве Никетића стр. 108.

Такога села, колико се до сад зна, нема „на Морачи више Спужа;“ па наравно, да ту није могла бити ни владичанска катедра.

Овака се иста гријешка находи за будимљиску катедру и у руском црквеном журналу „Обозрѣніе“ за Март 1870 г, у расправи о српској цркви професора Јована Пичете, одкуда је и прешла у Никетићеве чланке.[1]

За чудо је, како професор Никетић збуњено и недошљедно пише и о тој, као и о зетској катедри.

Мало прије казах, шта вели о њој у Гласнику XXVII, а позније до 4 г. опст вели у „Сиону“ број 3. стр. 41. за год. 1874. о истој катедри ово: „4. епархија будимска, мјесто будимљиска. Будимље, — на Морачи више Спужа, по коме се и сва епархија звала, сад је село са развалинама старе вароши. Катедра је била у манастиру Ђурђеви Ступови у Васојевићима!“

Ово је права збрка.

Будино село на Морачи више Спужа и Ђурђеви Ступови у Васојевићима; то је једно и исто код Никетића!

Ја сам већ споменуо у овом чланку, како се неки наши писци мало осврћу на стару ђеографију српских земаља, иначе би и Никетић знао, да је Будимље стари српски град у данашњим Васојевићима, гдје су сједјели жупани прије Немање, а и за његова времена, сједио је у њему његов старији брат Првослав, који је сазидао манастир Ђурђеве Стубове у растојању од града ¼ сах., гдје је св. Сава основао јепископију.[2] А то је далеко од Спужа и Мораче два дана.

И за ово је писац могао наћи потврде у нашим љето-

---

[1] Вид. Правесл. Обозрѣніе за Март-Москва 1870. г'

[2] Вид. Гласник XI. стр. 145. Прьвославь възида црьковь у Будимли светаго Геѡргіа ѿть двааа стльпа“. — Истор. срп. нар. Мајкова стр. 8. — Гласник V. стр. 37. Српско-Далмат. Магазин за г. 1866. стр. 182—183. Истор. Очеркъ... Голубинскога стр. 467.

писима и другим историјским изворима, као што се види из навода на овом мјесту. На пошљетку могао је видјети и у једном мом чланку у Српско-далматинском Магазину за год. 1866., гдје сам, објављујући морачку крмчију, у кратко споменуо о Ђурђевим стубовима, Будимљу и будимљиској катедри.

Сад је на реду захумска катедра, о којој такође има доста несугласнице међу нашим старијим и млађим писцима, а и неким руским, који су о том писали.

Има их, који мисле, да та катедра није ни била у Стону; неки опет, бркајући појам о Захумљу и Херцеговини, начинише читав хаос о мјесту те катедре.

Таки се хаос находи и у црквеној историји, која је штампана у Биограду 1856 г. и одређена за богословију. На њезиној 111 стр. стоји: „Столице српских архијереја биле су: 1. у Захолмији (Ерцеговини); 2. у Стону (приморју)“ и т. д.

Ово најбоље свједочи, колико је њезину писцу позната историја и топографија српских земаља. Он узимље Захумље за Херцеговину, а Стон, као најглавнији у Захумљу, ставља изван њега.

Професор Никетић ријечима Голубинскога доводи Стон чак у питање и сумњу, да се не би која друга варош могла разумјети под тијем именом, и на пошљетку тврди опет ријечима Голубинскога и троношкога љетописца у 2. броју „Сиона“ за год. 1874.)[1] у пркос толиким историјским фактима, да је захумска катедра била под гором Заломом у невесинској нахији (sic) и т. д.

Ја не могу, да појмим, како је професор Голубински, као озбиљан писац, могао онако „баснословно“ написати о

---

[1] Вид. Краткій Очеркъ исторіи православныхъ церквей.... стр. 582—583. Голубинскога.

захумској катедри у својој црквеној историји стр. 582—583, које је Никетић готово од ријечи до ријечи преписао, и с његовијем гријешкама у „Сиону“ штампао!)[1]

По том није чуда, што се у Никетићевијем чланцима о српској цркви находе многе супротности, недошљедности и очигледне гријешке; јер се из до сада реченога види, да он узима без свакога критеријума за поуздану готовину све, што се појави у богатој руској литератури о нашој српској цркви.

Да видимо, шта вели владика Петрановић у шематизму о тој катедри.

„Што се тиче другога мањега дијела садашње Боке которске к сјеверозападу, он је у црквенијем стварима, као саставан дио Захумља зависио од владика захумских, који су у почетку по установи св. Савве сједили у Стону у ондашњем Богородичном манастиру (а s Maria del piano вели Лукари, у Annali di Radisa lib. II, p. 54—55): пошто краљ Стефан Урош дечански г. 1333 уступи Стон и Рат Дубровчанима уз годишњи данак, те ови погазивши задану и заклетвом потврђену ријеч, да ће тамошње православне цркве и свештенство и на даље уздржати[2]), морадс уз калуђере и епископ из Стона селити, пребивајући од онда он и прејмници му у унутрашњности Захумља (sic) у разнијем мјестима и манастирима, а у задње време (свршетком XVII вијека) највишу у м. Тврдошу близу Требиња.“

Из овога се види, да је владика Петрановић пажљиво проучио изворе о захумској катедри, јер све, што о њој говори до пријеноса из Стона у Херцеговину, основано је на историјским фактима. И ја не бих имао ништа овдје да додам, да је преосвећени писац казао, кад је из Стона

---

[1] Види „Сион“ бр. 2. стр. 22—22 за год. 1874.

[2] Вид. Monumenta Serbica p, 108.

пренесена, да је одмах смјештена у манастир Тврдош код Требиња, у којему је била до краја 17. в.

Које је године пренесена из Стона у Тврдош до сада се још тачно не зна.

У једној оригиналној читуљи требинских митрополита, која се находи у манастиру Дужима, а донесена је из Тврдоша, на првом је листу записан Висарион митрополит требињски, па за њим читав низ у све 25 митрополита, у којему су реду и они, што су по срушењу Тврдоша били у манастиру Дужима, и један у Мостару прије доласка фанариота[1]); јер су у тој тврдошкој читуљи редом уписивани.

Висарион се митрополит требињски спомиње год. 1596, а Силивестар 1602. г.[2]

Ако је овај Висарион био први тврдошки митрополит, онда би се могло мислити, да је владичанска катедра пренесена из Стона у Тврдош у другој половини 16. в.

Али је то сумњиво.

У Тврдошу је била, као што рекох, до самога краја 17. в. и потоњега рата на оном крају међу Млечићима и турцима.

Турци, које су Млечићи помоћу Срба истјерали из Боке, населе се у Требињу, гдје су неки имали своје земље, док су још били у Рисну и Херцегновом; а они, који нијесу имали — отму земље од Срба за накнаду онијех, које су у Боци изгубили.

Млечићи их не оставе на миру ни у Требињу, него по наредби дужда Ивана Корнера 1693. г., ударе на њих, да их даље отјерају.

---

[1] Вид. Мој чланак о Тврдошу и Дужима у „Записк. географ. обіц.“, или у „Зборнику“ Гиљфердингову Петроград 1840 год.

[2] Вид. Slavische bibliot. Миклошића и Фидлёра II стр. 292. — Српско-далмат. Магазин за год. 1839 стр. 134.

Уз Млечиће пристане и тврдошки митрополит Саватије Љубибратић с народом требињске нахије, и бој се отпочне; али тада срећа послужи турке, те устукну млетачку војску у границе млетачке државе. С њима је наравно морао отићи и владика Саватије с тврдошким калуђерима у Херцегнови, гдје им споменути дужд дâ један турски чардак, у који се смјесте на измаку 17. в. [1]). Тада калуђери тврдошки оснују манастир Савину близу једне мале и старинске цркве св. Саве поред мора на најлепшем мјесту у херцегновској околици, гдје се калуђери смјесте. А владика сазида себи малу резиденцију на Топлој код цркве св. Николе помоћу, коју му је одредио Корнер дуж млетачки за услуге учињене млетачкој републици.[2])

И тада је опст неколико српских породица пребјегло из требињске нахије у Боку и Далмацију, настанивши се неке у херцегновској околици, а неке око Имоцкога у неретванској околини.

Стари калуђери, који нијесу могли бјежати, пријеђу у садашњи манастир Дужи, тврдошки филијал, који је у растајању од Требиња 1 сах. на запад к Дубровнику у требињској Шуми[3]). Мало позније врате се неколика калуђера у Дужи од онијих из Савине, по чем су се та два манастира сматрала као један.[4])

Тврдош тада буде срушен, који је и данас у развалинама, а манастир се Дужи подигне, одржавши готово све земље и винограде тврдошке.

---

[1] Вид. Српско-далмат. Магазин за год. 1852—1853. страна 115—117. Опис манастира Савине Петрановићев.

[2] Вид. Српско-далмат. Магазин за год. 1854—1859. страна 157—159.

[3] Стара записка у дужком општаку.

[4] Вид. Српско-далмат. Магазин за год, 1854—1859. страна 116. И дужке записке.

Српски пећски патријарх опет подигне митрополитску катедру за Херцеговину у Дужима мјесто Твердоша, гдје находимо првога владику Нектарија Зотовића.[1]) И тако је катедра херцеговачке јепархија била у манастиру Дужима од 1707—1777. г. Те је године преминуо у Дужима потоњи српски владика Стефан Мркоњић, и први грчки владика Антим дошао у Херцеговину, настанив се у Мостару, гдје је од тада катедра херцеговачке јепархије, коју запремају фанариоти од 1777 г. до данас.[2])

Херцеговина се је и у црквеном, као и у политичком погледу јуначки бранила од турака и фанариота, док је најпослије изнемогла и клонула. Но херцеговачки најновији устанци за народну слободу свједоче, да у њој још није изумрьо српски дух и народни понос.

Видјели смо. како је онај дио Бокс од Херцегновога до Пераста био под црквеном јурисдикцијом захумских владика, али позније налазимо од 1753 г. да је тај дио имао засебнога владику с придјевом: намјесник пећскога патријарха.[3])

Та се је диоба догодила, по што је захумска катедра пренесена из Стона у Твердош. Ну, прави узроци томе до сада још нијесу познати. Могло би се само нагађати, да је ту диобу изазвала потреба ондашње политичке ситуације и честијех ратова између Турске и млетачке републике.

---

[1] Вид. зап. у дужком општаку. — Сношеній съ Востокомъ Муравьева ч. V. стр. 47.

[2] Ради чистине питања, ваља ми споменути, да је владика Аксентије Паликуће (дужки јеромонах) први сједио у Мостару мјесто Дужи од 1751—1763 г. А његов насљедник такође дужки јеромонах, владика Мркоњић није хтио да остави Дужи, као што је већ споменуто, да је ту и умрьо. Вид. Зборник Гиљф. стр. 664. — Српско-далмат. Магазин за год. 1849. стр. 166.

[3] Вид. Српско-далмат. Магазин за год. 1854—1959 стр. 159.

Ти су патријаршки намјесници сједили код Херцег-новога.

Потоњи владика тога дијела Боке био је Стефан Љубибратић, који је оставио Савину у половини 18 в. и отишао у Далмацију, гдје од језумтских интрига није могао на миру бити, нити у њој за дуго остати. С тога пријеђе у Хрватску, потврдивши га тадашњи карловачки митрополит за владику у Костајници.[1]) А тада и тај дио Боке потпане под црквену јурисдикцију црногорских митрополита, као што је и онај од Грбља до Арбаније био под њом по оном уговору, који је већ споменут између владике Данила Његуша и дужда млетачкога Корнера 1718 г.)[2]

Тако је трајало до 1807 г. А тада, заузевши француска војска Боку, као и читаву Далмацију, ђенерал Мармон (Marmont) истисне црквенију јурисдикцију црногорских владика, и Бока потпане под црквену власт задарскога владике.[3])

Године 1870. Бокијељи добију засебну јепархију с владичанском катедром у Котору.[4])

Кад писац наше црквене историје наиђе у својијем истраживањима на владичанску катедру и у Савини код Херцегновога, би ће му по овој краткој биљешци појамно, кад је и како постала.

Сада, да се дотакнемо и дабарске владичанске катедре, коју је св. Сава основао, и о којој су, т. ј. мјесту, гдје је основана, такође наши црквени писци несагласни, нити су њезино првобитно мјесто одредили с поузданијем доказима.

---

[1] Вид. Шематизам бокијељ. и дубров. јепархије 1874. Моје биљешке....

[2] Вид. Истор. Црне-горе Милаковића стр. 129. — Три ориг. декрета Корнерева на Цетињу.

[3] Вид. Шематизам бокијељ. и дубров. јепархије 1874 стр. 7.

[4] Ibid. стр. 8.

Многозаслужни др. Даничић мимогред рече у Рјечн. срп. старина, да не буде „Дьбрь“, у које му је св. Сава основао јепископију, у Херцеговини у Неретви.[1] Троношки летописац, који је у опће доста непоуздан, изријеком вели, да је у вишеградској нахији.[2] Тако мисли и Голубински, којега Никетић копира.[3]

Премда има у Херцеговини у столачкој нахији један приједјел с неколико села, који се зове Дабар; али нема у њему остатака од каква манастира, нити се у народу приповиједа о њему, или о каквој владичанској катедри.

Тако се исто не зна ништа ни о оном „Дьбру“ у Неретви осим оно, што му је само име споменуто у једној листини у Срп. споменицима.[4]

Неретва и столачка нахија топографски су одмах до Захумља; те би и то био један јак разлог, да се сумња да је св. Сава основао двије јепископије у растојању само неколико сахата.

Што се тиче мишлења онијех, који кажу, да је та катедра била у вишеградској нахији такође нема наслона у нашим домаћим поузданијим летописима и листинама, за коју се изријеком каже, да је основана: „вь Дьбрѣхь вь храмѣ св. Николы.[5]

Истина, находе се развалине старога града Добруна у вишеградској нахији на рјечици Рзави, којега је Гиљфердинг лијепо описао.[6] Али се у том опису не спомиње, да је ту била владичанска катедра.

---

[1] Вид. Рјечник срп. старина Др. Даничића свес. I. стр. 321.

[2] Вид. Гласник V стр, 37.

[3] Види Кратвій Очеркъ Голубинскога — Сион бр. 2. стр. 25. за год. 1874.

[4] Вид. Српске спом. Пучића стр. 134.

[5] Вид. Paméťky Шафар. стр. 59.

[6] Вп. Гиљфер. Зборникъ, Боснія, Герцеговина и Старая Србія стр. 108—112.

Гилфердинг спомиње само једну малу цркву у Добруну, која је поновљена 1822 г., и неслутећи, о каквој јепископији. Он наводи и једну записку из те цркве, коју му је позније неко други исписао; јер у онај мах, кад је он био у Добруну, није могао имати стубе, да се припне и записку препише. С тога, вели, да не јамчи за њезину потпуну истинитост.

По тој биљежци цркву је градио Немања 1170. г., посветивши је Вазнесењу; док се напротив зна за дабарску јепископију, коју је св. Сава основао, као што мало прије рекох: „вь Дьбрѣхь вь храмѣ св. Николы“ [1]

Да је у том вишеградском Добруну била јепископска катедра послије св. Саве и од Добруна не далеко у манастиру Кратову, гдје се и сада виде развалине манастира и града,[2] има о том неких трагова.

На то ћу се питање мало послије повратити.

А сада ћу покушати на основу историјских извора и листина, да покажем мјесто, гдје је заиста била „дьбрьска епископија“, коју је св. Сава основао у манастиру св. Николе.

Из крисовуље дечанскога краља Стефана Уроша, од 1322. г.[3] јасно се види, да је била у Старој Србији у садашњој дибарској нахији, гдје се и данас виде зидине манастира св. Николе и јепископије „вь Дьбрѣ“ не далеко од развалјенога града истога имена.[4]

Да би било поузданије и очигледније ово, што рекох о мјесту катедре дабарске јепархије навешћу овдје нека мјеста из споменуте листине.

---

[1] Вид. Pamatky... Шафар. стр. 59. — Monumenta Serbica стр. 564.

[2] Вид. Кипертову карту јевропске Турске.

[3] Вид. Monumenta Serbica стр. 564—565.

[4] Вид. Кипертову карту јевропске Турске.

У њој између осталога вели краљ.... Станимирь Страхиинь.... Добрихна и Бане оу Соухогрьлѣ, кои бјехоу такожде ѹписани вь ѡтьчинѣ ми хрисовѹлѣ, и вьзехь и дахь светомѹ Николѣ ѥпи, скоупии Дьбрьскои, а за не дахь замѣноу светои богородици Градачаньскои у Полозѣ зодри црьквѣ светаго Димитриѩ....

Још ћу споменути нека мјеста ради бољега објашњења, која краљ спомиње, као границе те земље, коју је дао дабарској јепископији... „По Липлѧню и по Моравѣ и по Топольници, како ѥ било и ѡдь искони, и по Вранию, и по Славищоу, и по.... Злетовои и по Морозвиздоу....“

Готово су сва ова имена мјеста и до данес остала непромијењена, находећи се у Старој Србији у кичевској, скопљанској и дибарској нахији.

У прилог овом тврђењу навешћу још нешто из једне записке из путеш. Григоровићева, коју је нашао у Павлову манастиру у Атонској гори у једном јеванђељу српске редакције.[1]

....Сиѥ светоѥ євангеліѥ написа се и сврши се повелѣніемь преосвещ. господина архіеписк. всѣхь срьбскихь земль и поморьскихь кѹрь Данила, тогда владычествоующему на прѣстолѣ светаго светителѧ кѹрь Савы прваго архіепископа срьбскаго, вь дни богомь дарованаго и богом просвѣщенаго и прославлѥнаго превысокаго крала Оуроша третиѩго господина всѣхь срьбскихь земль и поморских Далмациѥ, Травоуние, Захльмни, и Диоклитиѥ .... а сина своѥго богомь дарованааго Стефана нарече

[1] Вид. Путеш. Григор. стр. 18—22.

да ѥсть младыи по нѥмь краль, и посла ѥго на безбожные и поганые Бабоуны. Онь же шьдше сь помощію божіѥю сь многи вои створи побѣдоу на нихь.... И сіе светое и божественое ѥвангеліе написа се оу светихь апостолѣхь оу Пеки оу Ждрѣлоу новелѣніемь и благословеніемь прьвопрестольнаго и преосвещенаго господина и оучителѧ всеѥ срьбские земли и поморьские кѵрь Данила... быти архіереа на престолѣкѵрь Савы. Сьврши же се и написа се сіе свето... ѥвангеліе вь ѥпископии срьбскаго Дьбра при всеосвещенномь и всечестнѣмь ѥпископоупѣ кѵрь Николѣ, иже многіе троуды и поты приѥ, зижде храмь падьшии светаго архіереа чудотворьца христова Николы... оть безбожныхь и бледивыхч проклетыхь Бабоунь. И ѩ многонрѣшніи монахь Никола бивь игоумень светые лавры стоуденичьскиѥ исписахь сие светое ѥвангелиѥ вь лѣти ҂.ѕѡѧѕ. индикта ѝ (6837—1329. г.)“

Из ове се записке јасно види, да су Бабуни или Богомили срушили „дьбрьскоу ѥпископоупию“ и манастир св. Николе, и да је за то млади Душан ишао на њих с војском, те их разбио и казнио, и да је манастир о јепископију опет поновио владика дабарски Никола.

Пријеђел у дабарској, или како се данас зове дибарској нахији, у којему су Бабуни становали поред онијех у Македонији, и сада се зове: Богомили.[1] Те и то потврђује, да је тамо била дабарска јепископија, коју је св. Сава основао.

Профессор М. Милојевић, који је путовао по Старој Србији. и између осталога прегледао и зидине дабарскога манастира св. Николе и старе српске јепископије у сада-

[1] Вид. Кипертову карту јевропске Турске.

шњој дибарској нахији, нашао је у цркви (која је још и сада узгор, али јој је свод гдје-гдје провађен) један натпис, који се у нечему разликује од Григоровићеве записке. Али се и из њега види, како то, да је та катедра заиста била у садашњој дибарској нахији, тако и то, да су је Бабуни срушили, и да их је Душан још за живота свога оца растјерао и љуто казнио.

Ради јаче потврде навешћу овдје из тога натписа један одломак, дугујући за то захвалност г. Милојевићу.

Процѣтваше вь нась ѡ господѣ свещенодѣтельми блаженны и великы намь архиѥреи и слоуга христовь вь светыхь ѡтьць нашь Иаковь митрополить архіепископоупии прьваго... кѵрь Саввы вь храмѣ св. и вел. христова архіереа и чюдотвьрьца Николы вь дольнѣмь Дьбри, ѡсповани вь лѣть ҂ѕгл — прьвимь архиепископоупомь.... кѵрь савомь падьши и разсипанни поганими бледивимь и проклетимь безбожнымь ѥротикомь, рекьвши Бабоуни, не вѣровавшихь вь Спасѣ двоухь ѥстьствь...[1] многими труди и потиприѥ зижде и ѡбновлѧѭ... храмь митрополии светителѧ кѵрь Савы вь дольнѣи Дьбрьнѣ....

Даље се набрајају мјеста по Македонији, у којима је Душан за живота својега оца истријебио Бабуне и т. д.

Послије оваких аутентичнијех доказа, мислим, де не може већ бити сумње о мјесту дабарске јепархије, коју је св. Сава основао.

Узгред ћу споменути још и то, да су турци у 16. в.

---

[1] Овдје нема имена владике, који је обновио дабарски манастир и јепископију. На зиду, с којега је натпис исписан, слова су на том мјесту изблијеђела тако, да се не могу прочитати по ријечима Милојевићевим.

срушили стари град „Дьбрь“, и да је тада запустио и манастир св. Николе и јепископска катедра, основавши мало даље нову варош и прозвавши је Дибра, у којој је од тада до данас и владичанска катедра.

На пошљетку да бацимо још један поглед на Добрун у вишеградској нахији.

Добрун, како се сада зове на рјечици Рзави у вишеградској нахији и Кратово о Староме влаху[1] били су у средњем вијеку градови или тврдиње, од којих се и сада виде зидине.[2] Код њих се виде такође зидине и од манастира. А у Добруну је црква поновљена, као што је већ споменуто 1822. г.[3]

По што су Турци освојили Босну, сруше та оба града, као што су и многе, који су им отпор давали, па су тада наравно и манастири код њих запустјели.

Има трагова (али до сада још нема за то поузданијех доказа) да је и у овом вишеградском Добруну била владичанска катедра, која је могла бити, по мојему мишљењу, основана послије смрти св. Саве, као што су још многе друге поред оно 8[4] основане, и да је обухватала сјевероисточни дио Босне и један дио Херцеговине, тако звану, дринску кнежину.

Па, по што су турци освојили Босну у другој половини 15, и Сарајево основали почетком 16. в., и по што је тада пропала богомилска хијерархија у Босни, могла је бити

---

[1] Ово Кратово у Староме влаху не треба узети за оно у Старој Србији.

[2] Вид. Кипертову карту јевропске Турске.

[3] Вид. Гилфердингов Зборникъ.

[4] До сада су домаћи историци и писци набрајали 12 јепископија, које је св. Сава основао, а ја их не находим више од 8. — Остале су доцније основане. Ако буде живота, ја ћу и о том расправу написати.

пренесена владичанска катедра из вишеградскога Добруна у Сарајево, гдје је заиста находимо 1620. г.[1]

То мишљење у неколико потврђује и оно што су се сарајевски митрополити звали и потписивали: добро-босански, а који пут и кратовски. Да би то било појамније, ваља ми казати, да се мисли, кад су у Добруну становали митрополити, да су тада имали подручнога јепископа у манастиру Кратову у Староме влаху; те би се и из тога могло изводити, да је српска добро-кратовска катедра пренесена у Сарајево, гдје је и сада.

Ово остаје као хипотеза док се не пронађу и за то поуздани докази.

У старијем листинама 15, 16 и 17. в. находе се трагови, да је била владичанска катедра у манастиру Милешеву;[2] а на крају једнога пентикостара (србуље) у манастиру св. Тројице код Пјеваља забиљежено је, како је писан при патријарху пећском Паисију и митрополиту петровском и полухерцеговачком Лонгину.[3]

Писац српске црквене историје у својему истраживању наћиће трагова, да су у Херцеговини биле у 17. в. још двије владалачке катедре поред оне у Требињу: једна у Пиви манастиру; а друга у Оногошту, која је обухватала Дробњаке, Колашин, двије Мораче и Ровца; и неће моћи избјећи забуну при питању, како су, и за што постале толике владичанске катедре у малој Херцеговини.

Ја не знам, за сада казати о њима друго, него, да су постале неке 16, а неке 17. в., и да су биле ефемернога живота.

---

[1] Вид. Гласник XXXVIII. стр. 188.

[2] Вид. Срп. спом. Пучића. књ. 2. стр. 128.

[3] Тај је Петров манастир био у Бијелом-пољу на Лиму, на којему су турци начинили џамију у 17. в. Бијело је поље политички и административно припадало Херцеговини до 1851. г. а од тада је с Босном по новој политичкој и административној подјели.

Зна се, да је српски народ у 16., 17. и 18. в. најжешће гоњен и злостављен од потурица, и да му ништа друго није остајало за утјеху, до очинске вјере, манастира, гусала и народнога свештенства; па би се могло нагађати да су пећски народни патријарси умножавали српске владике у том циљу, да тога мучног времена сачувају народ у вјери.

Једну малу слику народнога мучења онога грознога времена навешћу овдје из биљешке 17. в., која се находи на крају једне србуље у пјеваљском манастиру.

.... „Агаренѣ велику бѣду твораху своимъ паданикомъ: даны въземлюще на въсакъ денъ; и овіи одъ христіянъ свезаеми, иніи биеми, и иніи же пхаеми, иніи же бѣгаху въ туждіе страни, оставляюще домы и села. Увіи! какови позоръ бѣ видѣти: оста земля добрихъ пуста: людіи же и скотъ и плодовъ землъних. Въистину, мнозіи тогда живіи, ублажаху умршихь, таковіе бѣды немогуще трпѣти.“....[3]

Док се још више бриберу листине и биљешке по манастирима, црквама тога времена, и разнијем архивама и од по јединијех лица, онда ће се моћи и питање о тијем катедрама расправљати и на чисто извести.

---

[3] Из мојијех биљежака још нештампанијех.

МОРАВСКА КЛИСУРА МЕЂУ ОВЧАРОМ И КАБЛАРОМ

СА ЈЕДНИМ ПЛАНОМ

—

написао

МИХ. НИК. ИЛИЋ

Кад навале топли летњи дани, кад по доловима и шумама затрепери загријани ваздух, — врло често повили жеља у здраву човеку да у прве слободне часове јурне кудгод у брда, да се надише свежа ваздуха и да се нагледа лепих погледа. Друг је у таким приликама што и брат. А ја сам у томе био особито сретан прошлога лета. Од дужега времена стајаше један мој добар пријатељ у врлетима овчарским, и једно он а друго и то да посетим ове усамљене стране, где још никад не бијах, у час обрнуло ме је тамо.

Кад се из питомога Чачка, под вече погледа к западу уз лепу Мораву, два сахата више затвора се поглед двама високим кликовима. Оба ова, врхасти Овчар с десне а зупчасти Каблар с леве стране, у модрој вечерњој светлости, стоје ка огромни ступови на вратима воденим, одакле се ваља Морава, највећа српска вода. Много сам слушао прича о овоме ждрелу, о огромноме стењу што затвара

водену бразду у уски склоп, о силноме шуштању воде, где се говор не чује од шума, о силним самим намастирима, о збеговима старим и о још сто других ствари, — доба дође да одем сам тамо те да очима својима видим сва чуда од прича.

Мој ме пријатељ чекаше у намастиру Сретењу. До тога намастира иде се пуна два сахата главним друмом ужичким, па онда сврће право ка Овчару, и хвата се винограда паковраћских. После ¾ сахата излази се лошим крчаником на Јелицу под сами Овчар, и још за 1 сахат од прилике, обишав овај врх са његове јужне и западне стране, јаком низбрдицом долази се у Сретење, највиши намастир у овим врлетима.

Кад човек погледа на место и околину овога намастира, мора се доста зачудити што ће он овде. Над њим самим издигле се грозне стене овчарског клика, према њему стоје голетне литице кабларске преко Мораве, а испод међу обојима, дубоко у јарузи промиче бесна вода — но од ње се ништа не види. За лепих дана летњих, овде и може бити што год лепога, што ми варошани обично зовемо, но кад се мало заоблачи, кад обузму густе магле све врхове, и кад се стану прегонити преко превија — онда је овде одвећ жалосно. А кад настане зима, кад снег и зимска студен и у долинама додија — живот је овде права мука. Ова је непријетност у толико силнија у колико ни пун сахат и по одавде, простире се лепа долина, пуна живота, која стоји у нај јачој супротности према овоме месту. Сретење је сувише само: намастир обичан, неколико ћелијца, један ред од одаја за млађе и оставу и једна кула 5—6^{m} висине — то је све. Нигде у около на пола сахата ван зида намастирскога, нема живе душе мирске. Па ипак имаде људи који овака места воле. Сретење је подигао један ћудовити калуђер, који је био владика, и особито је волео

стајати овде. Његова је душа находила забаве у овоме стењу њему се допадала тишина. У кули својој прибавио је доста књига, које су калуђери писали и он је без сваке сумње читао.[1] А за овакав посао, једини је услов после смирене душе још тишина. У самоћи, коју нико (или ретко кад) није могао помутити, поникла је и држала се дуго школа нашег првог књижевног образовања у народу. Овај утицај намастира био је особито жив за времена наше самосталности, а у доба робовања, ова мирна места однеговала су многога борца за слободу и многога првиша у народу. Неприступни својим положајем намастири, нарочито ови овчарски и кабларски — били су склониште нејачи и чељади, док је мушкиње ишло на богазе и заводило душмане у планине. У оваким приликама, колико ли је грозно било кад је се каква чета тајно прикрала овим збеговима? И данас причају овде међ' овим странама место, где је мајка скакала с децом у воду, где је се момак са девојком утопио, где су у стењу димом погушени. Несрећни су ал и лепи листови ове историје, што је остала забележена на литицама овима. Ал је и красна била улога ових мирних и светих људи, којих се нужда народа тицала онда као своја, који су тјешили најслабије и који су ишли у бој напоредо са нај јуначнијима! —

Постанак овога намастира стоји у свези са једном значајном успоменом из наше историје страдања. Ту су негда можда још од 200 год. стајали остатци намастира и место је било пусто. У доба наше борбе са Турцима ове су стране биле још много непознатије и више пута бивали су овде збегови. Но последњи пут било је најгоре. У страни

[1] Некако фатално, у овоме је намастиру и данас један калуђер — мислиоц. Интелигентни игуман Венедик има доиста такву библиотеку од природних и природо-философских студија, да би се многи учевњак од заната могао њоме поносити.

под Овчаром па до Мораве био је збег скоро од половине Драгачева: но нáђé се један Вук Бранковић (имена му не знају а и не треба) драгачевски, прокаже турцима и они ударе те утру готово сав несрећни збег, које тим што су поубијали, што је од страха у воду поскакало и што су у ропство одвели. Но једном делу збега помогло је пожртвовање јунака. Неколико њих одважнијих људи, који се ту десише, стало је на пут турцима, и пошто им убише двојицу у страни на уској стази (према Преображењу), — остали вратише се. Срећан је био збег у шуми у Бањици у потоку изнад бâња јер за њега Турци не дознадоше.

И са тога страдања поменути владика обнови старо име намастира Сретење.

Из Сретења нема ни пун сахат до на Овчар; дан је био чист и ми се одмах решисмо да изађемо горе. У толико је више овај пут био за мене драгоцен, што сам већ одавна знао да ћу оданде имати врло широк поглед, што ћу од један пут прегледати сву клисуру и што ћу овоме врху измерити анероидом висину. Овчар је мерио још Бује при своме путовању по Србији, али ми се кота његова учинила са свим погрешна.

Из намастира полази се за на брег јужно уз један дô преко ливада; после неколико минута пењања поглед већ измане изван литица кабларских, и угледа се део црногорскога среза ужичкога, а по најпре врх Субјел и после изворни предео Скрапежа. За четврт сахата припорита пењања излази се поред калуђерскога стана на превију под сами Овчар. Ова лепа раздељица има чудно име Корона.

На поличици 20—30^{m} изнад Короне данас бијаше високо ижђикао јечам, но са свога виднога положаја врло је вероју етно да је ту негда каква кула била. Моме другу то особито у очи падаше. Са овога места види се велики део Драгачева, доста од ужичкога округа, ка граници, Руд-

ник, градић на Субјелу и оба градића таорска у врх Скранежа. Овако је место таман и за поглед и за давање знакова — и није чудо што су римљани особито волели овака места; у брдским пределима као што је овај, ретко је где врхаста и згодна брда према околини, где није стајао какав стари градић. Но душа ваља, ми на Корони не приметисмо никаквога старинскога зида.

Са овога лепога места, хвата се поред плота намастирскога уз крш овчарски. Гомиле снизатога камена вапнога — то је једини пут за горе; но још има и нешто кржљавога чечара и може се прилично обравно обавити, те се са југозападне стране излази преко голога крша па раван на врх брда. На тој равници имаде побијен дрвени крст, где се за лепих летњих дана искупља младеж те игра и весели се. Иначе врх није са свим голетан, но имаде кржљавих и по већих дрвета. На самоме врху видесмо некако мекше лиснато камење, а иначе целокупно је дебло од белога вапнога камена. Само је са северне и северозападне стране т. ј. са клисурске обрасао б ковом гором, па веле да по литицама имаде и борова, — иначе све три остале стране сама су прљуша и црвена почила врло жалосно изгледају. Са обрасле стране на северу, клик се управо до у Мораву спушта: ту је непролазна врлет, и причају о грдним жутим змијама са главом као две песнице; иначе од зверења имаде и срна. С других страна врх се спушта као у полицама (басамацима); источно на Паковрању и зелене селске винограде, јужно на село Дучаловиће, на западној је страни горовити поток Бања, што од Марковичке механе и приточица у Дучаловићима од Овчара долази.

Тек кад се на врх измане, онда се види лепо прави положај ове планине. Онда се јасно може запазити како је то крајњи пупак великој размеђи са Јанкова камена, која двоји воде Иброве од Моравиних. Како се та греда не-

непрекидно пружа са границе ужичке, на Великој ливади више Вршбаја мало сврће од северногa правца на исток до Кома на Чемерноме, па обрће северо источно до испод Каоне, хвата се за релативно ниску превију и одатле обрће се западно своом Јелицом планином до на Овчар. Северо западна страна ове планине Јелице, пада у Бјелицу, највећу драгачевску реку, а северо источна спушта се на друм међу Чачком и Карановцем и с ње полазе многи поточићи, који готово напоредо у Мораву ускачу. Овчар са својом грдном релативном висином од 731 метра над Моравом стоји међу по највишим странама у свој Јелици, а пад му је Морави као што је више речено, готово као зид. Но овај непрекидни повијарац, као да је још ишао и даље одавде, јер да нису кабларске литице овде тако страшно водом пролокане и тим од Овчара одвојене — то би све била иста греда, која готово северно иде по међу Каменице и више ситнијих вода моравских, те долази до Гојне горе, Зајчице, Субјела у ужичкоме округу, па оданде и опет као мало залактив иде голим врлетима на Црни врх виш Скакаваца, на Плеђ, Краљев сто, Маљен велики и мали и. т. д. Узгред нека је поменуто да се ова свеза врло лепо види са Овчара, и да је она у оној греди што у Београд улази.

Дебљина ове кршевите греде код Овчара, или управо дужина саме клисуре моравске износи до пет сахата а и више идући оним завојицама воденим. Гомиле стења и тврдих страна започев од Лорета виш' Јовићевића кућа у Табановићима с једне стране, и крајњега краја Сјекире код села Дљина од саставка Бјелице и Мораве, непрестано окољавају ову водену бразду, и високе стране као да се надмећу преко Мораве једна с другом. На левој страни Орлојевица на десној Сјекира, на оној Кијевчица и Каблар на овој Дебела гора пуна горе и овчарски клик. И твр-

доћа ждрела иде наизменце: у горњем делу од Овчара десна је страна тврђа и нераздвојитија: осем Бање воде, коју поменусмо више да од марковичке механе долази, — нијёдан више поток не просеца овај врлетни зид у свој овој самој клисури; док с леве стране на тој дужини, осем некојих ситнијих јаружица испод Јеминске стијене, има јако врело у Јељен долу са Табановића озго из крша, има Папратинска ријека, па Тучковска и за њом Асанов поток — међа ужичка и рудничка. Од Овчара опет на ниже, десна је страна отворенија а лева тврђа, и тек у дно склопа с леве стране ускаче маљенска вода Каменица а с десне мало више паковраћски мали поток.

И доиста јесте чудно, кад се са камене анте на врх Овчара погледа, како се ломи брза Морава кроз овај јад од препона. Завојице око намастира Јовања, које се из плана лепо виде, јесу урнек планинскога тока. „Морава је плаховита“ — па и опет морао је силан број векова проћи док је она са сном својом снагом постигла да отвори колико толико удеснијег корита и да остави но коју лепу лучицу у Тучкову, што се онако дивно онде у тишку зелени. Па и опет то је корито толико извијено да се од Мораве види тек нешто око Благовјештења и Јовања — иначе сав остали ток у клисури ни с ове велике висине није у стању да се оком ухвати.

Дуго бих ја овде на овој каменој анти седио, пуштајући стење у Мораву, слушао тутњање од пада и гледао сав овај страховити ред од маса и сила, — да ме не подсети мој друг и позва да одемо на други крај ове висине. „Погледај овамо на овај рај“ рече ми и показа руком на изванредно лепу долину Моравину ка Чачку и Карановцу. „Гледај и помисли само шта би могло од овога предела бити, а шта је он данас!“ И доиста! Никад зар човек не може доћи на такве мисли о пределу и људима у њему,

као кад се испне на какву висину, с које од једном савлада даљине, и погледом саставља сва места у њему. Са овога клика, поглед се пушта на најдивнију долину на свету, и докле се оком може догледати тамо ка југо-истоку све из једна види се широк зелени појас од самих гајева и китњастих дрвета. Обе стране долине, која је три и по до четир сахата широка, Вујан и Котленик с једне и сва Јелица с друге стране — као да су само питоми степени, да поглед још живљим учине. У даљини бели се Чачак, а лепи друм Карановцу чисто се може оком обележити, како веруга кроз шумарке и зеленило. Бистра велика вода дере овим пољима, те призор чини још шаренијим још много интереснијим. Боже мој! На колико ли се мисли мора доћи, гледајући све ово!

Када свуда у около на брдима снег обели, овде у овој долини коннина цвета; па и опет човек овде то исто и тако исто ради на усевима, као и у најмртвијим брдима. Никога зар још нема да се што више користи овом питомином. У пределу где би свашта готово родити могло, човек је још и сада полу го!

Зелена дрвета, скупа и корисна, што су покрила стотине потока и страна — тек толико користи овоме човеку, колико да огрије душе. Толике красне речице што од Чачка до Карановца у Мораву ускачу — промичу пољима, али нема руке да их обрне и другаче на своју корист — осим да ујма донесу!

С границе наше нема више да прокуца звоно кирицијe босанскога — Босна је данас од нас веома далеко.

У нашим селима нема неговања свило-буба, нема неговања руже, нема ткања или такога чега од цене — данас је крпа туђа све заступила; у нас се само од дана до дана живи.

А ено га Чачак бели, кога песма тако лепо пева, колико је данас заостао! Као да не мари за успоменама, што

он стоји на истоме месту, на коме вредни римљани много срећније живише. По његовој околини наћиће се и данас још доста остатака од шарених ступова и плоча с гробова оних људи, — али као да је живим људима још једини понос гробље. Све је то узвик на посао, али посла нема. У чаршији чачанској једва се од воде брани; Морава је у неку руку терет њој самој. А колико ли је благословена ова вода! У Чачку би могла одјекивати песма посленика који коже чини, онога који студеничку и старовлашку вуну прерађује, оних — који чоху граде, онога ко свилу израђује, и радило би се стотину других послова, које данас толико плаћамо а које не умемо да урадимо. На место тога у Чачку данас стоје на пијаци кржљаве овце, као и онамо преко планине у маленој ужичкој Пожези.

По остатцима, који се на обадва та места и у Пожези и у Чачку наћи могу, — лако је закључити да су они некада у римско доба морале бити велике две етапе. На први поглед, кад се погледи на карту ових предела, може се одмах разумети сва њихова важност географска и топографска. Ови су услови били од најпресуднијих у време римско, кад се одређивало какво место за насеље или колонију. У наше доба, како још нису свестрано испитана наша места, још се није ни одредила њихова односна важност. Но може бити да ће се „старинска“ оцена и данас сложити са нашим посматрањима. Римљани освајајући културно ове земље, — ишли су из центра у два правца: морем и низ дунавску поречину. Дунаво им је било најважнији пут на северној страни, и идући одатле на југ — они су експлоатисали понајпре и по правилу све долине од већег значаја. У Шумадији наћи ће се више трагова њиховог овде бављења, из долине горње Мораве а поглавито Подриње пуно је њихових трагова.[1] Поседавши Дрину, њима је ваљало имати

[1] О овоме биће говора пространијега у „Опису ужич. округа.“

саобраћаја и сигурнога пута са Мораве. Тај је додир био у крај најзападније тачке Моравине: која је од Чачка до Пожеге образовала као крајњи бастијон широке долине. Оба ова места, положена: прво у плодној моравској долини, а друго на ушћу широке котлине састављене од многих вода: била су средишта власти и културнога рада. У то доба врло је веројетно да је било пута директнога из Мораве на Дрину преко Пожеге. Траг се овоме путу данас не може разазнати; но по природи земљишта и хорографскога склопа, могао бих мислити да је тај пут ишао из Чачка уз Мораву у Пожегу, и одатле продужио можда уза Скрапеж.[1] Но можда је се ишло на Ужице које је такође као и Каран на Лужници било несумњиво римско насеље. Ток туда преко тих крајева ишао је пређе главни саобраћај насеља на Дрини и Морави и насеља пут мора Јадранскога. Онда у то доба, бар још до скора памтило се, ишло се у Скадар на Васојевиће и преко Гробзезе у врх Лима слазило у Цем за скадарску долину. Тада је било без сумње и пута из Карановца уз Ибар, за који пут имаде несумњива доказа град Маглич.

Ових путова данас нема, но у њиховоме развићу, осетиће се животна снага коју данас остављени крајеви, могу изјавити. Струја са богатога приморскога појаса укратиће се и опет са током од Дрине и Мораве — и овај покрст биће кадар да донесе среће нашем народу. До тога пак времена, неми трагови римски, који данас вире из њива[2] биће изредна прекора нашем појасу и опомињаће га на посао.

Црне су биле мисли ове, и мило ми бијаше, кад се

[1] О могућности овога пута биће нарочитога говора у „Опису ужич. округа.“

[2] У Пожези. Штета што се ове ствари на једну гомилу не скупе На једноме се у Пожези кава туче а други један стоји у блату.

сетих оне изреке Струвеове (у његовој Историји света): „Не држим да је земља долина беде, нити да је она израз божанскога савршенства. Наше данашње доба по свој прилици је боље у многоме од старога, — само ми је то једино за муку, што не стојимо на оној висини врлина, слободе (ја бих рекао и благостања) за које је човештво дорасло.“

Са овога места вратисмо се и опет на рудину код крста. Ово место, тек 4—5`. више од места одакле Мораву посматрах — може се једино поносити, да се с њега свуда у около без сметње у једанпут гледа.[1] Одавде се тек може да оцени само, колико је Овчар важан у географскоме и тријангулаторноме одношају Србије.

Докле се оком догледати може свуда у около, нарочито југозападу и југоистоку — једино се поглед па брдима зауставља. Овде са југа готово непрекидно могу се пратити све широке планине и просеци гранички од Црнога врха виш' Бинића, на Радуловац у врх Црне ријеке, Јанков камен, Голију, Ступску чесму, Јавор, Чемерницу. Под овим планинама готово напоредо полазе саставци Студенице, Моравице и Ношнице. Са равних и високих планина границе, поглед се баца на стеновити Мучањ виш' Катића, на дебелу стену Кукутницу у врх малога Ръзава и на сва врхаста и кршевита брда Ариљска до Малича, Остреша и Благаје; прско ових још даље, поглед се зауставља на Клекови и Плећи више Бијеле ријеке, разпознају се склопови великога Ръзава код Округлице и види се лепо дебло планинско код Бијеле главе, Јасенове и свом Муртеницом. Па се разпознаје почетак Златибора, како се Чигота за Муртеницу везала, виде се оба дебла Чиготина изнад Катушпице, и све ситније и ситније протегао се венац до над Чајтину (Градина), па на Подгорину, Груду,

[1] Ваљало би само посећи нешто мало дрвета што погледу сметају,

Камишину, Препелишта — које планине све дотле затварају источну страну Златибора. У сивој одећи још се догледају врхови од Јањча више Плоче и од Стоца виш' карауле Штуле, а Шарган где излази друм из Ужица за Мокру гору види се као у гомилицама; па и опет као нешто пење се венац на велику планину Збориште у врх Таре, која као да се дотакла до брда босанских, што се већ једва приметно у Осату виде. Одавде се поглед са свим обрће западу: ређају се косе од најближих над Пожегом, која се под Лоретом белуца, па даљих ка Трешњици на друму за Ужице, Забучје над Ужицом, Поникве код Буквића хана, Кадињача и у около на Јелову гору, Дрмановину изнад лепе котлине Сјече ријеке, па свом гредом, која је у села замакла на Маковишта до малога Повлена, више Таора. Велики Повлен не види се јер је за малим, али се види врхаста Гњила Присјека, Зарошка гора, подгорина малога Повлена, извор таорске ријеке и оба града у Таору; виде се у низини склопови Кладорубе, а преко њих горе врхасти дреновачки клик, који је везат за Букове, где иде друм Ужички за Ваљево. Голетни Козомор до Букова као да је ту, тако се лепо виде његове ивице, и камена анта у врх амфитеатра скакавачкога, и Црни врх до ње, од кога и опет започиње природа златиборске вегетације и стења, и све ближе северу, велика Плеч, а испод врхасти Субјел и двоврха Зајчица виш' Гојне горе. Краљев сто домакао је до равнога Маљена у врх Тометина поља. Ријор, Сувобор, Рајац, Острвица и Рудник све се једно за друго нанизало и као да је веома близу. Ка истоку од Вујна види се дивно сав протегнути венац до Котленика и Карановца; а и преко овога венца брда Гледићска, Дулени а можда и Јуор у доњему Левчу.

Од великих брда на југу, са Црнога врха више Бинића, греда је нераздвојна и висока ка Бисер води, Црепуљнику:

виде се јасно кршеви Радучела више Студенице, док Чемерно блиско и високо не затвори ту десну страну Студенице и поглед се пружа гредом на Борову страну, до Каоне и свом Јелицом. Изнад Карановца нагомилале се гомиле Столова а преко њих извирује Студéна и Савина Трпеза. Далеко на југоистоку у сивој магли трепери Јастребац изнад Рибарске бање. Још су ми говорили да се одавде каткад виде неке снежне горе на југу изнад наше границе (? Комови), и још нека врхаста планина северније од Јастрепца — Хртањ, — које ако би се обистинило, Овчар ће бити једна међу најређим тачкама у нашој отаџбини. Но и овако овај је клик на такоме месту за Мораву, да се са њега једнога могу врло лако узети правци ²/₃ моравина тока: од Овчара до Јанкова камена — врѐла, и опет од њега па све готово до Сталаћа. Цена је дакле ове тачке за овај посао без сваке сумње изванредна. Нека се даду ослонци: Авала, Повлен, Овчар, Ком на Чемерноме, Хртањ и још две или три тачке у источној Србији, — па би ово 7—8 тачака било довољно да се за њих вежу триугли све данашње Србије и да се начини сигурна карта.

Ја сам имао са собом Хосардову ручну бусолу, и ево њоме некојих праваца са Овчара, које сам узео што могуће тачније.

Бусолин је круг 400°.

1.	Са Овчара	Моравин склоп под Јанковим каменом	8° од југа зап.
2.	„ „	вел. Острeш врх у ариљ. срезу изнад саставка вел. и мал. Ръзава.	47° „ „ „
3.	„ „	Бријач највиши врх на Муртеници у златиборскоме срезу	61° „ „ „
4.	„ „	Пожега	87° „ „ „

5. Са Овчара Шарампов највиши врх на Груди виш Бранежца (Златибор. срез) . . . . 94·5° од ј. зап.
6. „ „ Орлојевица код Мораве виш Гучкова . . . . . 60° „ сев. „
7. „ „ Ступска чесма на граници старовлашкој . . . . 13° „ југа „
8. „ „ Шарган виш Кремана: друм од Ужица прелому Мокрој гори . . . . . запад.
9. „ „ Зборише један крај (по дужини) . . . . . 97° „ југа зап.
10. „ „ Зборише други крај (по дужини) . . . . . 95·5° „ „ „
11 „ „ Малич врх виш' Аџина брода . . . . . 31° „ „ „
12 „ „ Мучањ највиши врх . . 33° „ „ „
13 „ „ Повлен мали . . . . 49° „ сев. „
14 „ „ Субјел најв. врх . . . 47° „ „ „
15 „ „ Забучје изнад Ужица . . западно (као Шарган)
Тако и друм на Трешњици међу Пожегом и Ужицом.
16 „ „ Врх више Буквића хана на Пониквама према Буљи 88° од сев. зап.
17 „ „ Дрмановина град . . 67° „ „ „
18 „ „ Гњила присјека стена . . 59° „ „ „

Дуго сам ја стајао овде на врху удубљен у мислима; хоризонат преда мном чињаше ми се безкрајан, и гледах места где сам проходио. Сунце је јако светлило, око мене била је свуда мртва тишина, и само по која мала мушица зујала је весело на чистоме зраку... Колико ли се пријетно сећам ових лепих часова што проведох овде.

Мој друг бијаше давно већ сишао и нестрпељиво пуцаше својом пушком, али се мени није силазило. Дуго сам гледао ове лепе плаве косе и мрке долине, док се не реших да најкршнијим делом стране пођем доле; поглед ми се све више и више затварао, док на Корони ни половине не имадох га већем. Полагано слазио сам доле, полагано опраштах се са једним по једним брдом под Повленом, док ми готово сва не утонуше. Још сам Субјел највише гледао, али и њега нестаде ми; жалосне стене кабларске све покрише и сунце у вечерњој светлости својој бацило је лада већ свом дубоком клисуром. Још који сахат и мртви мрак и тишина завлада у овим тајанственим местима природе.

Доцне у вече разгледах моје висинске белешке и нађох ове односне висине према Сретењу:

1., Короне 159^{m}, изнад намастира.

2., Овчар. (крст) 361^{m} изнад манастира.

Зором 6-ог Августа већ смо били на ногама, и одмах се кренусмо за клисуру доле. У почетку идосмо к западу уз брдо оном истом узбрдицом, којом сам у намастир дошао, и после 7—8 минута изађосмо на залактицу високу, где има побијен велики крст. Ово се место и зове крст. Одавде се лепо види намастир Благовештење доле поред Мораве.

С крста обрће се на југ и опет друмом и тако иде десетак минута, па се ту раставља од крчаника и полази право на ниже преко бујади, па одмах затим зађосмо у шуму и њом сиђосмо на једну лепу раванчицу, где излазе два пута из села за намастир Тројицу. Од нас до намастира не бијаше ни пуних 200 кор., али ми не одосмо тамо, но поред чесмице једне и саме ограде намастирске продужисмо даље. Поред нас са западне стране дубоко у долу ималисмо поток Бању, а ми кроз дивну намастирску гору силазисмо путем, који је прилично изведен и на више

места имаде приличних завојица. Но пред сами силазак у Мораву, и онога слабога крчаника колскога нестаде, но се једном распутицом тако рећи снизасмо доле. — Са Сретења до Тројице има око пола сахата и одавде па до Мораве опет не ће бити више.

Ту где смо сишли к Морави, не може се никако рећи да је долина, него корито, јер ми одмах с брда сиђосмо на крупан шљунак речни, 300 кор. даље хуји преко стења Морава, која ће бити преко 30 кор. широка. С ону страну воде има до 3^{m} висок спруд и на њему јове и врбе, а иза, даље и опет корито водено, којим Морава пролази кад већа нарасти. Сва ширина пресека међу брдима на томе месту, изнеће можда нешто више од 150 корака — дакле по изгледу прилично пространо да се вода јако не загуши. Но и опет није тако. Многе кривине врло оштре, силно стење у водн, спрудови, јове и тишци (нарочито од Преображења па скоро до Јованьа) — све то чини те за поводња, вода се на местима силно издигне. Тако баш на овоме истоме месту, где смо сишли, белешка у стени од 1864, показује да је вода стајала 5^{m} више изнад данашњега стања воде! Нека се помисли само колико је страховита маса водена била у кориту 150^{m} широкоме, и сав онај јек и хујање преко ових стена!

Кад сиђосмо у реку чудно нам изгледаше бивак од самих болесника, који се овде купају у „бањама овчарским“. Одмах нам изађоше на очи слаби жути људи, жене и деца отечени, крастави и погурени. Но нека нико не помисли да је то у истини каква на далеко чувена бања, о којој се штогод и са стручне стране знаде. Не. С обе стране реке, т. ј. и под Овчаром и под Кабларом овде, где год закопаш будаком, свуда у свакој локви завири се топла вода (биће до 29° R.), о којој људи држе да је лековита од свакојаких рана, жутице, костобоље, назеба, узетости и

водене болести. И ту долази свет са свију страна из близа и из далека, одакле се још за Овчар знаде, те тражи себи лека.

Жалосно је ово њихово лечење! Ту је болесни човек толико себи остављен, да је грозно погледати како гамиже слаби црв, без изгледа за помоћ. Из оних локава, којих ће преко 20 бити само с ове стране (и с оне друге биће скоро толико), вири болесник само главом на поље, свом осталом снагом пруђио се у каљугу. Непосредно изнад себе развукао је чергу, те се крије од жестине сунца, која је у подне у овим стенама особито јака. Па није ретко и да по која гуја протрчи поред главе његове, као што се једном несретнику десило пре неки дан те му три смоташе се преко трбуха а он као ударен громом излете на поље! Око ових рупа стоје гомиле пољава, што су донели собом, те на томе ноћу спавају. Нигде туда нема склоништа над главом. Но погрешио сам; у ономс спруду с ону страну има као једна стаја благовјештенскога намастира, и у њој танким даскама испреграђиване мале одаје. Па шта мислите по што их издаје под закуп — по 6 и словом велим по шест гроша 24 сахата! Ето како неки људи разумеду хришћанску љубав и великодушије! А како ли је хладно онамо рано из јутра и доцне у вече! Страховита промаја дува свим овим ждрелом. Таман за болеснике без крова. —

Но то нису све невоље с којима се пате ови јадници. Говорили су ми људи да их је само ове године преко хиљаде изређало се на оно мало локава, и да су многи доносени у пољави, после недељак дана купања вратили се на својим ногама кући; но и многима није помогла. О води овој, која је на вкусу као нешто сумпорна и тупа, мисли се да је лековита; но нико није сигуран баш управо од чега она лечи. Ту се лечи како који мисли да треба: једни се само купају, други је и пију и купају се. Гледао сам

их око подне, кад се умире од жеге, да се кувају и онако слаби људи. Колико је човек сам себи узрок и срећн и несрећи! Ови исти људи могли би удруженом снагом, са мало мрава постићи угодности! А не да у свему и за свашта морамо очекивати од „власти.“

Путови су довде такви, да се тешко болестан мора растављати с душом док до овамо докапула. Довде се може доћи или „главним“ крчаником од Пожеге левом обалом Мораве поред Благовјештења, но он је такав, да је се сам капетан пожешки (кад је овуда први с колима хтео проћи) претурио с кола, скрхао руку и умал' што није без сина остао. Но и тај пут такав, траје само до Благовјештења, даље је стаза. А други је пут онај, којим смо ми дошли од Тројица, па се донекле на ниже може с муком доћи с колима а од пола пута на рукама снесу болесника на воду. —

Одмах међу овим бањама има брод на Морави, но ретко се ко усуђује да пешке пролази, осем мешћана рибара; па и с коњем је доста незгодно проћи због великога камења што је под водом, те сирота животиња доста пута кад се спотакне до ушију утоне у брзу воду. Мало ниже има вир који траје све до према намастиру Преображењу. За нашу срећу ту се десио чун намастирски и ми уграбисмо прећи на другу страну.

Прошав међу бање с друге стране, где вираху болесници с главом, прегазисмо по шљунку кроз јовово и јасиково шибље и ухватисмо се узбрдице којом наскоро дођосмо до намастира Благовјештења. Сви ови намастири, и овај и горе оба поменута Сретењски и Тројица, и Преображење и Никоље на које ћемо доћи — сви су они једнакога са свим обичнога типа. Мала црквица са испалим певницама а код више њих и торњем простим на крају — то им је сав крој. Они су сви из доба после пропасти.

Од Благовјештења иде пут уза страну готово северно,

и могло би се одатле којекако и колима до Пожеге доћи; но ми не хтедосмо баш одмах крчаником, већ обрнусмо управ уз једну прљушасту страну ка брегу што је управ изнад намастира. Правац је за горе скоро северозападан; и наш пут био је врло мучна стаза; сунце бијаше силно упекло а ми и жедни и гладни гребасмо уза страну на сто места зар обилазећи поред грања и трња. Камен је и на овоме брду с ове стране некакав цепкав и доста тврд, али с друге северне стране био је једноставан вапни камен. Наш мучни пут за срећу није дуго трајао и ми у јари топлотној изађосмо на уски вршак, где нађосмо остатке некакве старе грађевине. Зид је био већ са свим зарасао под земљом, и само по тврдоме малтеру и облику врха могосмо распознати облик грађевине. То је била усамљена кула једна 4—5^{m} у пречнику и по своме положају на овоме ускоме гребену, то није ништа друго било до некаква стражарница. Ова се помисао врло добро слаже са оним што доле код бања чусмо, да се близу утока потока Бање налази „бакарна руда". Ми ово душа ваља нисмо видили, но врло смо склони веровати да овде може бити каквих руда; но при самоме силаску на бање ми смо приметили гвоздену земљу (која се ћа и с друге стране Короне над Дучаловићима опажа); а и на самоме овоме брду поред комадића римских земљаних судова наиђосмо на парчад од некакве истопине. —

Са овога брда иначе, необично је леп поглед на велики део клисуре; оно никако другаче не изгледа, него као каква пирамида, која је само за то овде изникла да би изнела све промене у самој клисури. Први зрак сунчани који се из јутра провуче међ брдима, на ову ће кулу огријати. — Пошав с града уским плећима брда у северозападноме правцу, долази се на скоро до над саму високу ивицу над Моравом, и вода је овде толико јако у ову страну задрла, да поглед одозго тек дохита ону другу страну воде.

Морава прави овде око брда велики лакат. Озго довде силази готово са севера, а одавде обилази у полукругу бањама па исток; и све је у тврдоме склопу. С ону страну воде одмах на западној страни извила се висока горовита страна: Дебела гора, а кабларске литице стоје одмах према северу. — Кула је (по моме мерењу над Моравом) под њом 141 метар.

Са римскога града вратисмо се низа страну, управ на превију, где има један пут што одлази уз поток за с. Рошце. Ми одосмо страном кроз гај, а Морава нам бијаше дубоко у склопу. Овај је наш пут необично леп и пријетан, само ми већ бијасмо уморни и сунце нам јако досађиваше; бадава смо тражили воде у поменутоме долу под Кабларом код једне старе чесме. Кад смо били овде, Морава нам најдаље стајаше и ми од ње ништа не могосмо видити због горе све док не изађосмо у долину, т. ј. скоро пред самим потоком Асановцем. Пут је овуда свуда са свим обичан крчаник и на више места пење се и спушта без узрока. Пред излазак у долину спушталисмо се 4—50^{m} по степено.

Пошто се пут сиђе Морави, долина се с наше стране шири и тако траје на више скоро $^{3}/_{4}$ сахата. Асановац поток, то је међа рудничкоме и ужичкоме округу, и одатле па горе уз Мораву пружа се ужичко сеоце Тучково. Од овога села као и од свију других у овоме крају ретко да се по која кућа с пута види, но су сакривене у зеленилу под странама овде онде.

Моравине долине (као што рекосмо) има нешто од Асановца па на више до Папратинске ријеке. Ништа лепше не стоји но што су у овим брдима зелене луке и гајеви што се дотакли скоро до воде — ово једино изгледа као жива оаза у сред пустиње. Свуда око нас испела се брда и стење, а с друге стране воде још једнако стоји тврда

клисура и вода се скоро нигде не одмиче од брда. Ја сам једном пролазио овуда пред залазак сунца, и морам признати да ме је управ опчинила лепота и величанственост ове целокупне околине. Кад се од тучковске реке зађе у таласаста пољица долине, те се час испне мало а час спусти у раван, а час удари поред вратпице какве саме куће из које се чује трло, пред тобом на путу очекује те лепи зелени гај већ у мркој вечерњој светлости, а иначе свуда у около једине високе стране кабларске литице, овчарски стењак и врлетна Сјекира вечерњом румени обојене, а мало даље бруји преко стења брза Морава, и доиста је поглед који се не може лако заборавити. И ко воли да види шта значи лепота и чаробност у божијој тишини, тај нека под лепо летње или јесење вече овуда прође; Тучково и његова поља једно је од најлепших села на свој Моравици од Ивањице.

Од ушћа папратинске р. (која је тако исто у склопу као и тучковска), нестаје и ове долинице моравине, обе се стране једна другој ближе и пут се хвата стране. Ту одмах где полази страном, грдан је стењак над самом Моравом. Ова висока и голетна стена, зове се Плоча, коју овдашњи мешћани врло добро знају; до скора још, док није у последње време прокрчен шири колски пут, ту је била једна несрећна стаза, којом су се људи са товарним коњима пужали изнад саме воде где је и многи главом платио. Причали су ми да су туда и ноћу много пута пролазили. Но ни нови крчаник, за кога је преко 500 дук. плаћено, није са свим без мана. Сам силазак са степе ка папратинској реци изведен је доста стрмно, пут иде самом високом ивицом изнад воде, а није ограђен.

Но ова Плоча није само с тога важна, што ту мучан пут пролази, она је важна и по своме положају према моравином току. Како Морава одозго зађе у склоп, правац

јој је у главном с. сев. источ., но кад до ове стене и реке папратинске дође, — онда тек обрне чисто истоку. Ова стена дакле стоји у врх важнога прелома средње Мораве на југо-исток. Ни једне тачке више нема која би је преманула на северу.

Пошто се пређе Плоча, пут иде још донекле страном па се спушта једноме потоку што из стране иде и прегазив' га иде пристранком према Морави, прође — мало попев' се — кроз једну шумицу и опет сиђе у долину на врела у селу Јељен долу. Ова бистра водица долази прилично подалеко с брда, па сишав' у долину састаје се са обилним кључем воденим, што испод голих стена одмах покрај друма избија. Ову воду зову и Бања, што се зими неће да замрзне, но није ми познато да ли она од чега лечи.

Овде код ове воде, има Морава и опет приличну долиницу са ове стране (до 100 кор.), но мало после коса се и опет примиче, и пут измане странчицом на превој 6—65^{m} висине. С десне стране Мораве дотле све изједна остаје склоп. Но кад се после неколико минута изнад саме Мораве сиђе у раван, — теснаца већ више нема и с обе стране долина се све више шири, и тако остаје доста повисоко од Гугаљске скеле.

Пут за Пожегу пде даље под једном зеленом поличицом изнад њива и поља далеко од Мораве, и тек јој се при прелазу једнога потока доста ближи, па је после са свим оставља и код Јеминске стијене на раздвој чачанскога пута, прилази Скрапежу, који се мало у страни састаје са Ђетињом, која од Ужица иде. Ето до овога саставка вода горе зове се Моравица или мала Морава, а доле опет непрестано Морава. Иначе о Ђетињи и Скрапежу нека је овде узгред поменуто, да је на карти Србије од Бугарскога погрешно стављено да оне свака за се ускачу у Мораву. —

Од Јеминске стијене па до Пожеге равно је и нема више од пола сахата. —

Но да се вратимо и опет на поток Асановац[1] Кад смо пошли јутрос из Сретења, ми смо се зарекли били да сиђемо низ Мораву довде, јер ми је друг говорио како је ту наишао на старе рударске рупе где је се лило. И доиста, није згорег било што смо ту дошли. Јер осим тога што на рудиници с десне стране ушћа потока, избројасмо преко десет топионица, за које је мој друг већ знао — ми заинтересовани пођосмо и уза сами поток на више. Лутање наше било је успешно, ми наиђосмо још на толико топионица овде онде на рудиницама, и шта више бијасмо срећни, те у некојима нађосмо по странама глеђосане истопине. Но немогосмо поз ати шта је овде ливено ни по величини ових рупа, које бијаху до 2^{m} у пречнику 0·6^{m} дубоке, ни по самим парчадима истопине, коју смо лупајући каменом са страна обили. Толико само видисмо, да је истопина веома лака и порозна, — као да је се лијући особито старало да се метал сасвим излије. То нас у један пут наведе да мислимо, да се ту није какав благородан метал вадио..... Но да се тачно провиди све ово, вредно би било кад би који од наших стручњака прошао овуда нарочито овога ради. Пошто смо дуго по највећој жеги по стењу загледали, — махну смо се празна посла, сувише што смо врло лако могли нагазити на каквога шарана, којих овде много имаде.

Враћајући се са Асановца истим путем ка Бањи, бијасмо већ доста уморни; било је већ један сахат по подне и сунце је необично жегло. Но нама је још много жалије

---

[1] Према ушћу овога потока на оној страни Мораве има пећина једна у стењу под Сјекиром; у њој је био збег српски, који су турци димом угушили. С тога је то место прозвато Стена Кађеница.

било, што о старим топионицама не могосмо више дознати. Нама ништа друго не остајаше до једино то закључење, да је се овде некад, по свој прилици у римско доба, метал некакав вадио, и да су тај посао можда и доцнији становници продужили. А и онамо доле код бања веле да има руда. — У једноме тренутку изгледаше нам као да гледасмо робље римско како у овој клисури разређено овде онде руде копа, — а на врх куле старе стоји бујни римски војник у шлему са стрелом, копљем и мачем, те гледа на све стране ждрелом. Ово је била посада послу, а израђени метал носио је се у Пожегу, богату колонију њихову; но пут није ишао онда преко Плоче, он је можда ишао много ниже од данашњега друма, можда луком поред Мораве, која је онда била ту, но коју је временом вода однела. Нама се чињаше да чујемо живота у овој самој клисури, и као да нам долазаше до уха јаук оних, који су овде морали да раде.

Удубљени у оваке мисли сиђемо се и опет до бања; но чуниħ бијаше спуштен доста пониско испод стене, под намастир Преображење, где је био сабор. Дуго смо чекали овде и довикивали, док се најзад не реших да сам одем по чун. До тамо има с бање само једна стаза, која иде непрестано страном изнад Мораве. Путиħ је овај за неукога толико страшан, да су неки добили грозницу, који су се случајно овуда усудили. У почетку и није такав, јер је то обична распутица страном кроз церак, но мало после долази се на једну као стакло глатку стену, која право у Мораву пада. На њој имају само два загребата угнуħа, где се нога тура, али мало несретнији окрет у равнотежи и до Мораве нема стајања. Кад сам ја пошао тамо, одмах још у почетку сретох једнога сељака са женом и они ме одвраħаху да тамо не идем, као да је веома опасно; но ја бијах још више утврђен у мојој намери, кад поми-

слих како је могла она жена проћи. Стену прођох сретно, а тако и остали део стазе, која није тако дугачка; но на послетку и ове стазе која веругаше међу стењем изнад воде (где сам се наизменце морао хватати за гране и жиле од дрвета, те се преко рођивога наноса пребацати) нестаде, и преда мном стајаше ракљаста грана овлаш прислоњена у стени, и њом сам се морао озго спустити као по степенима, док сиђох у точило, што је над самом рудином поред Мораве.[1]

Возар је био у колу, и пошто га послах ка чунићу за мога друга, сам одох ка гомили чисто одевена света, да гледам.

Ја сам више пута био на сабору у Карану близу Ужица, но ми се никад није допало; ова ме је прилика овде у толико више интересовала сад, што сам мислио да ћу међу овим стенама видити више заосталога старинскога тина весеља. Но и ту сам се преварио. Ја сам све рад био наићи где год на онакав сабор, каквог га код Раванице сликају, са гусларом и слушаоцима, но рекао бих овде је тога нестало. Бар ја гуслара не видех, а и име за овај скуп изгубило је се, то се за данас зове „вашар“ или „вајшир.“ Младеж кицошки одевена, искупила се овде онде у гомилице око свирача са свирајком, и игра наизменце готово једну те једну игру. Момци иначе угледни, одевени у чохани јелек, са кошуљом варошком, доколеницама чоханим и подвезама од вуне са пуно шљока и цицуљица, у многоме немају онога мушкога држања, каквог сам видио на прилику на врх Бријача, код старовлашких делија са малим пушкама и ножем. Момак овде још само носи ножић иски-

[1] Стаза од Преображења до Никоља по стењу, слична је овој коју сам описао, само је много дужа и као што веле још опаснија. Но мешћани и мушко и женско у опанцима трче обадвема.

ћен о дугоме сарачу, који му до испод колена удара. Па нема ни силаја за појасом, без кога граничар „не може да се опаше“. Иначе већ се често виде по ваљевски дугачке кошуље скоро до чланака напред затегнуте, које, као и дугачке ишаране кићанке, новим весом често златним гајтанићем оперважепим, са шалом обмотаним око врата (у сред лета!) — доста неугодно изгледа. Душа ваља нисам видио овде амбреле, коју весео момак држи у колу разапета над његовом јараницом као у Гор. Милановцу о вашару. Па нигде нисам видио ни да се момци ръву, скачу или бацају камена — све ово као да је почело са свим да излази из обичаја, сад се махом само игра; то се још по највише задржало код граничне момчади у Староме Влаху.

И на ношњи женскиња опажа се утицај моравске копнине. Обично око Ужица још носи женскиње једну врсту укусних зубуна извезених шљокама лепше можда него и у којем другоме крају где се ово одело још одржало. Но овде је се та одећа доста проредила и махом је женскиње у јелеку од „ћитабије“; па и оне сукње које саме од вуне или „вунице“ изаткају, овде су већим талом при дну у около „златном или сребрном пантљиком“ оперважене.

И на говору опажа се неке мале разлике у ових мораваца од осталих, који на горњим водама живе. Ја сам ћа у Папратишту (папратинска р.) чуо реч мѝцко (за мало мàено у Стар. вл.) исто као у мораваца код Рибара у Белици 30 сахата низ Мораву ниже. Како је акцентерија и укус ґибак! То као да иде много пута једном долином, исто као што извесни ветрови њом владају. А Морава нарочито се у томе одликује. Причао ми је један Јасеновчанин (у Дајићима) у врх Моравице под Гужваром и Голијом „Еве господѝне, ниђе нѐ ћеш моћи вѝђѐтѝ свугдјер на овѝјем рјекàма што су у около, да родѝ кукȕруз као на овȕ нашу воду (Моравицу). Е неако не знâм, вјетрôм

ли чијем ли, тек у нас је вôђе (овде) жупнѝје, и ако смô ми баш под сâму Голѝју“ [1]

У гомили веселих играча код једне мјешине видох и оца игумана, где му пишу.

У томе је стигао и мој друг, и ми мало после превезосмо се изнад једне вршке на другу страну. Вршака ових имаде овуда на спрудовима Моравиним на више места; то су с обе стране реке започете бране од камена и кола па поведене попреко низ воду, док се обе стране не приближе од прилике до на 2′, и ту сад утврде у врху вршку од танкога прућа или често и кош где им риба застаје. Овим бранама вршке служе се мешћани те прелазе на другу страну, као што смо их многе видели прелазити враћајући се са сабора.

Прешав на другу страну, ваљало нам је издржати још један мучан део пута до нашега стана у Сретењу. Већ је било 3 сахата после по дне, сунце је пекло као што сам Бог хоће, а намастир је био 371 метар у вертикалноме правцу! Из најпре се полази страном, но после одмах прелази не може бити припоритијом стазом преко једнога удоља (ово иде од Короне) и стране, те се хвата управ уз косу кроз букову гору. Дуго смо гребали уза страну, док једва стигосмо до стења што је баш до намастира, а после већ стигосмо и у сами намастир. —

Још нам је остало да прођемо последњим делом клисуре, за то сутра рано и опет сиђосмо се истом мучном стазом, којом смо се синоћ вратили, и дођосмо до бања. Јутрос је било доста хладно, а особито доле, и ми имадосмо прилике

---

[1] О ношњи, говору, укусу, обичајима и осталим карактерним одликама становника Ужичкога округа, биће једна нарочита упоредна глава у опису тога округа, који је за штампу спреман.

још једном видети несрећне болеснике како дрхћу на студени јесењој. Сунце ће овде тек око 8 сах. изгријати.

Ми само стадосмо ту тек за који час, и одмах се кренусмо низ клисуру десном страном, и то већ једним познатим делом путање. Морава је овде доста у разљевици, а с ону другу страну бијаше намастир Преображење, и стење изнад њега; ове стене одмах испод намастира са свим долазе до воде и тако остаје све до над сами намастир Никоље. С ове пак стране, стена још не бијаше тако у маси, и ми могосмо приличан део проћи стазом кроз гору и пропланке; особито што прођосмо једним леним пристранком. Но све ово није могло дуго трајати, јер ми већ бијасмо под Овчаром, који је управ Морави пришао, то одмах после онога пристранка ударисмо у непролазан зид. Стене с обе стране Мораве изравњаше се једне према другима, река узимље један правац, и колико се оком догледати могаше низ воду, — поглед бијаше по дубокоме виру међу зеленим литицама. За нашу срећу ми смо се још синоћ сетили овоме јаду, те смо поручили у Никоље по њихов чуниħ, да нас овим делом провезе; и доиста, таман ми до вира, а и чуниħ стаде на крај, и ми одмах уседосмо унутра.

Овај чуниħ, то ти је једна 2′ дебела и 8′ дугачка буква, па издубљена тако, да је на горњем делу отвор ужи од пречника; дно је равно, стражњи део зарубљен, а само на предњем делу нешто мало у врх изведено. У опште цела ова превозна справа у пресеку своме изгледа као стакло какво, у кога је дно развратасто а врх му је одбијен. У чуниħу није било много места, на и опет могосмо чучнути нас двоје (јер се не сме стајати, да се не преврати) и још с оба краја по један момак са дугачком мотком.

Док човек иде на својим ногама уз оне високе стране и док из једна брише с чела грашке од умора — дотле му није до шале и слабо се још на што сећа у томе часу;

али чим се макар и најмање разузури, чим престане дувања — одмах све добре воље у овој красној здравини. Нама у овоме ускоме кориту, међ великим стенама са обадве стране изгледаше као да се возимо по Боспору на каквоме лакоме кајику грчкоме. Вода је била тиха, и моткама од 10′ дужине на више места не могосмо дна наћи. Лепо нам бијаше слушати тихо запљускивање српске воде, које још много интересније бијаше што смо стојали у овој чудној околини. сунце још не бијаше огријало водом, но га гледасмо на високим странама око нас, а по који зелени џбунић прирастао за голу стену, бацаше дуге сенке по странама. Колико ли смо и колико лепих и зелених месташаца угледали у овим гомилама од стења — али залуд кад није снаге ни с које стране до тамо догамизати! Окољени овако огромним стењем, дубоко утонули међу горама, паде ми на ум она прича Агасисова о славноме саксонскоме геологу Буху, из доба кад њих двоје бијаху у „швајцарскоме друштву развића наука“ на источноме крају женевскога острва. Док се сва остала дружина шаљаше и смејаше, овај чудни човек стајаше замишљен и непомичан пред дубоком клисуром, којом Рона продире из унутрашњости Алпа; дуго је он тако стајао дивећи се тој страшној сцени, па најзад скину капу с главе и с поштовањем поклони се оним горама. Јер доиста овака околина и величанствена снага мора да заустави и најнеосетнију душу!

До намастира има до 600 кор. са стене и ми се овако возисмо скоро ¼ сахата, вода је тихо текла и по силним матицама судећи ту није било ниједнога плиткога места. Кад је по дуже без кише, овде се вода необично избистри и по казивању момчади што нас возаху, може се с чуница гледати на дно вирова, којих овде имаде и сврх пет човечијих бојева. Иначе ширина све Мораве овде т. ј. од литице до литице изнеће до 60 корака. Још су нам наши

возари причали о многој риби што је овде имаде и о силним дивљим пловкама, које ту зими падају. По свему дакле нама се на овој Морави све допадаше.

Ми управисмо нашим чуниħем под намастир, који је на самој поуздигнутој обали с леве стране, јер смо хтели да захвалимо игуману што нам је послао људе да нас превезу. И овај је намастир као и они други, и ми не задржавајући се уз пут прођосмо кроз чисту авлију пред кујну иза цркве, где нађосмо игумана, који нас лепо предусрете. Док смо ту седили разгледасмо свуда у около овом чистом околином. И ако су стене и литице ту већ са обадве стране одмакле — ми могосмо разгледати сву страхоту од точила и висине, која се са врх Овчара право у воду спуштају. По странама горе било је по где где угусто букове шуме, а по најстрашнијим одсецима и стењу могао се опазити по који борић. Но то је све високо било. Од сад на ниже настаје сићушна косица с десне стране, и на њој провириваше зелена трава; но кабларски ужаси не виђаху се више са нашега седишта. Око нас близу било је све питомо; на рудиници напред извио се један лепи бор, који је игуман присадио мала; у другоме крају према цркви стајаше чардак, а пред њим шетаху се гуске са издигнутим шијама; нас служаху ракијом а добри проседи игуман приповедаше нам о многоме послу што га имаде са великим имањем намастирским, које је распрострто и с друге стране Мораве, о парохији огромној која се пружа ħа до Пријељине, о друму колскоме, којим се из села доħи може, о ħуприји на потоку, о звону што га је, чини ми се, неко поклонио. Још нам причаше добри игуман како је библиотека његовога намастира имала једну књигу „муамедлију“ у којој су побележене све приче, веровања и обреди турскога закона, како то наши потурчени Срби верују; но да је ту интересну књигу присвојио један прото, и сад

вели да је изгубио. Штета што је тако, јер оваке књиге имају много више цене за књижевност него ли и за кога појединога човека. —

Ми се опростисмо са нашим игуманом, који нас нуђаше да на ручак останемо, и прођосмо још једном мимо цркве. Кад ме на један пут мој друг повуче за рукав, „Стој, погледај оне сироте свеце како чисто моле да им се скине онај леп са очију“. Тек тад угледах око западних врата с поља на зиду лепе светитељске слике из средњега века и бијаше ми жао, што су новим лепом онако замрљане. Оне су иконе доиста лепше и укусније него што сам игде у новијим црквама видио невеште светитељске слике од наших назови молера. Ми смо били при путу, а и нисмо људи од тога посла, али доиста би вредно било да који од наших зналаца те гране прође овим намастирима само овога ради; он би нашао лепих слика, и ако би га интересовало и занимљивих црквених службених књига, писаних дивно руком пре 150 до 200 и више година, са љубопитним додатцима на крају о догађајима хисторијским из доба пишчева; као што смо видели горе у срстенској библиотеци у једној књизи белешку из прошлога столећа о земљотресу, глади, војни и т. д. па и у грађевинама ових намастира стручњак би вероју етно нашао интересних појединости, које за собом повлаче читав низ мисли.....

Ми смо још једном пребродили преко Мораве, и ухватисмо се лепе рудинице, која се већ с десне стране појавила. Правац нашега пута остао је и даље онај исти, којим смо и чуном пловили т. ј. управ северо-источан. Мало под виром видисмо намастирску вршку и прудове, и по где-где кроз грање угледасмо с ону страну крчаник за намастир. А с наше стране поред пута наиђосмо и опет на више онаквих рупа, какве смо на Асановцу гледали, но ни у којој не видесмо трага од истопине.

У место путање међу страшним стењем, сад смо ишли широком зеленом луком преко десет минута, и чисто нам се разгали она једноставност изван које не могасмо главом никуд извирити. За тим се одвојисмо од Мораве и једним степеном (до 50^{m}) изађосмо у леп и обраван кљун моравин, — један међу најинтересантнијима на читавој овој страни. Ова просторија готово је сва једноставан шљивак нам. Никоља, и малене ове воћке, већ се бијаху испреламале од тешкога рода. Ми овим шљиваком прођосмо приличан део пута, и бијаше нам у толико пријетнији када и опет пређосмо Морави и идући поред вирова њених на југо-запад, имадосмо Овчар и Каблар управо пред нама. Одмах преко Мораве стајао је један клик непосредно истурен с брда с ону страну у нови кључ. Зеленило свуда бијаше још весело, долина се све више узила, и тице прелетаху с једне стране Мораве на другу. У ованој околини и пуној дивљачи сваки би ловцем постао. А што причају још да зими падају дивље пловке овде. А и риба свакад и до воље.

Наша путања и опет постаде права стаза, ми се обрнусмо југо-источно и идосмо управ поред Мораве под пустом страном. Само преко Мораве као да има више равничице и ми приметисмо звиждукање некога што дрва сецијаше. Дошав на крајњу ивицу овога правца, и опет стајасмо па према се једноме намастиру — Јованију. То је малена грађевина на самој обали, и као што веле била је до скора остављена, али ју је један побожан старац калуђер обновио и промојао. Гора бијаше до самога намастира додала и ми гледасмо уза страну на кик изнад самога намастира. Ово брдо, које данас пусто стоји као што до скора и светиња под њиме, било је некада чувено — јер је на њему кула у којој је радила штампарија намастира овчарских и кабларских! Ту се штампале црквене и друге књиге, као што веле да је одатле и једно јеванђеље. Кад сам за ово дознао,

одмах ми некако другаче, живље бијаше у овој пустој клисури. Овде у самоћи, и ако тако спутној мислило је се и радило на образовању; просвета и памет и овде ми изгледаше, као да је се још једино у брдима смела да чује и гаји. Само место и чињеница ова, већ у напред може да исприча неколико главних момената прошлога живота. Сила је материјална била одгоњена из жупа и тишака, тамо су дошли други елементи — самосталној души и памети, коју није могла више да брани физичка снага, — остадоше још само врлети! —

Код Јовања Морава и опет залакћује, но овога пута скоро на север; правац је преко ¼ дугачак, но ми од један пут могосмо прегледати сву ду његову. Путања је била уска, изнад нас стајаше исто припорито осоје, но мало после већ је обравније, и ми обрнусмо уза странчицу, те поред цигле једне кућице, прве коју на свему путу овде видесмо, изманусмо на прокоп превоја; па са овога брдашца лошим и урвинастим крчаником обрнусмо поново ка Морави и њеноме новоме великоме кључу — на југо-исток. Испод нас мало у страни стајаше и опет једна кућа, а одмах испод њене ограде спрудови и крупан шљунак моравин. Брда с ону страну, нешто питомија изнад куле Јовањске (ту имају и 2—3 кућице), у полукругу заобилазе Мораву и стрмо се спуштају у воду. На овој страни, стране су се нешто одвојиле, и пружа се лепи обраван пристранак. Из Мораве и опет мало одвојисмо уз неприметни степенак и одосмо путићем међу њивама — оставив Мораву да обиђе сва брда у около. На том путу прођосмо и опет међу неколико живе куће људске. То су већ биле од Паковраћа и њих неколико туна у томе кључу зову се Заграђе. Но још није био крај клисури! Из лепога и пространога пристранка на једанпут приђосмо и опет Морави у строго југо-западноме правцу, и путања наша веругаше испод брда

у сред мртве клисуре.... Колико смо се били сневесели, толико је већ био свршетак близу. У једанпут обрнусмо на југо-исток, мало ниже приметисмо на води две вршке, преко воде на ниској косици две лепе кућице, децу са буцама за воду и модру даљину низ Мораву, коју више никаква коса не затвараше.... Ту седосмо, те се одморисмо, гледајући у обе вршке на води, од којих по казивању њихов газда има годишње 100 дук. прихода!

Подне је било већ у велико превалило, жега је јако пекла, и ми похитасмо да што пре изађемо међу живе људе. Ми смо још ишли путањом, но се брда одмицаху све више од Мораве, и после неколико минута зађосмо у лепу пољаницу и један родом обложени шљивак. Одмах иза тога дођосмо до опалога намастира Ваведења.[1] Ова грађевина баш ми изгледаше као мртво тело мртваца, она је до пре неколико година била жива, у њој се певало и молило, — сад је преко средине препукла и камен по камен, страна по страна опада. —

Као оно што смирени син пустиње, који је се из далеке арапске земље уканио да се поклони светој Аламбри, на поласку умива се на бистрој води градској, — тако и ми сиђосмо последњи пут на Мораву да руке у воду умочимо. Ми смо с њоме три дана проживили, ми се клањамо њеној снази, која је међу најогромнијим странама ископала највеће дубине, ми се дивимо копнини и њеној историји. Али као да нам је и она хтела последње збогом још другаче рећи!

На самој обали њеној, неколико корака над ушћем паковраћскога потока, ми нанђосмо на читаву страну ослонца старога каменога моста. Зид је 2·5^{m} широк но је повод-

---

[1] Казивали су ми да је био још један намастир под Овчаром — Вазнесење, но он је давно опустио и стоји негде у страни међу Јованьем и Ваведењем.

њима доста излокан; али је и данас још толико цео да се може јасно разазнати како је то била јака грађевина. У зиду су до 1·2^{m} дугачке и преко 0·7^{m} широке тесане плоче од пешчаног камена. Висина биће и сад на 2^{m}. Никаквога више знака од даљих ослонаца није било ни у Морави нити могосмо видити што на оној страни.

Ова мртва грађевина у овој околини млого нас је зачудила. Ми смо је обилазили са сваке стране, али из ње ништа не говораше. Нико нам не умеде рећи, кад је она прављена, ко ју је градио, и за што, кад овде данас нема ни трага ни од каква важнија пута? И зар је се могла правити овака тврда грађевина на месту спутноме, куда мало ко пролази? — Загонетна су била оза питања, и нама још једном у маху прође кроз главу читав живот ове клисуре, која је данас толико пуста. Оне руне у Асановцу и под Никољем, она кула изнад Благовјештења, она штампарија изнад Јованја и овај мост — то бијаху четири чињенице из прошлости ове клисуре, — оне су нам чињаше нам се много говориле, но ми мало разумевасмо и бијасмо збуњени. Нама је изгледало да смо ми били у некаквоме мисирскоме храму, мумије су из свију гробова поустајале, а црвени, зелени и жути хијероглифи гамизаху свуда око нас, но ми нисмо умели читати. У једноме тренутку просину нам нада, да ће се испунити и ове загонетне стране својим објашњењима, али то време некако нам чудно далеко изгледаше. Кад се овим клисурама запуши димњак справе, која тавнине буши, када по жељезним мостовима буде пролетала српска локомотива с мора на Мораву, кад се захоре високе литице од звука парнога — онда изгледаше нам да ће нам неко читати преведену на наш језик ову старинску историју. Тек кад се испуне све маште наше са Овчара, кад се саставе радне снаге све данас разметуте и потлачене сиротиње раје, — тек тада дођиће у маси наши

испитивачи, који ће по дебљини талога бројати године прошлости око немих споменика.

Уз овај опис ево некојих кота висинских, које сам измерио Најхеферовим холостеричким анероидом № 38082.

Узимајући за основ коту Хердерову за Ужице која је 406·1^{m}=1252′ пар. над морем, добио сам помоћу релативнога сравњивања ове апсолутне висине у метрима:

	МЕТАРА	ПАР СТОПА
1. Пожега на пијаци . . . . . Тако је и по рускоме мерењу 149 тоаза.	289·4	=890
2. Морава на Гугаљској скели (под Јеминском ст.)	270·7	
3. Морава на бањама међу Овчаром и Кабларом . . . . . Ова ми је кота несигурна испала но ја сам је аналогијом добио.	229·0	
4. На Морави у Чачку, водомер 0° код моста	197·7	
5. Владичина кав. у Чачку[1] . .	202·9	
6. Паковрић. механа (Глишов хан)	381·0	
7. Највиши паковр. виноград[2] . .	557·7	=1716
8. Крст на крчанику управ над Сретењем	666·7	
9. Сретење нам. у авлији намастирској	600·3	
10. Корона превија	759·2	

[1] По Хердеру 271·2^{m}; по Буу 168·9′. Држим да су обе коте погрешне. Нарочито по Хердеру Чачак према Пожези.

[2] По висини могло би вино родити у Ужицу, Ђетињом доњом и скоро свим Скрапежом до Сјече ријеке. Данас се мисли да тамо не може бити винограда.

11. Овчар врх[1] . . . . . 961·1=2968·6
12. Каблар, Чорт (врх највиши) . 872·7=2720
За ову коту нисам сигуран, јер кад сам једном тамо проходио, била је јака киша и магла.
13. Кад друм ужички из равни од Паковраће изађе на Јелицу . 521·3
14. Тројица намастир у авлији . . 460·0
15. Намастир Благовјештење, на бунару . . . . . 275·7
16. Кула стара изнад Благовјештења 374·3
17. Превија на друму изнад Благовјештења под кулом ст. . . . 335·5
18. Морава на утоку Асановца (несигурна) . . . . . 264·0
19. Брђанска мех. (на путу Гор. Милановац.) у дно клисуре деспот. . 210·8
20. Гор. Милановац, мој стан . . 286·2=880

Гор. Милановац, 31, 12. 1873.

---

[1] По Буу ова је кота 1400! А Каблар опет по њему 1920′. Каблар је међу тим нижи доста од Овчара.

КОНСТАНТИН ФИЛОСОФ

И ЊЕГОВ

ЖИВОТ СТЕФАНА ЛАЗАРЕВИЋА

ДЕСПОТА СРПСКОГА

—

ПО ДВЈЕМА СРПСКО-СЛОВЕНСКИМ РУКОПИСИМА, ИЗНОВИЦЕ ИЗДАО

В. ЈАГИЋ.

Увод.

Нити је ово први пут у нас, нити то само у нас бива, да се један те исти споменик књижевности у кратко вријеме више пути издаје. Разлога тому може бити много и разнијех, али најглавнији биће свакојако тај, ако потоњи издавач смије рећи да ће његовијем издањем дјело које иначе нешто вриједи изаћи боље. И живот Стефана Лазаревића, плод српске књижевности XV вијека, штампа се ево у пет година сада трећи пут. Први пут издао га Андрија Попов године 1869 у Москви, у књизи: Изборникъ славянскихъ и русскихъ сочиненій и статей, стр. 92—130, по рукопису троицко-сергијевске Лавре № 686; други пут др. Ј. Шафарик године 1870-е, у 28-ој књизи Гласника, по рукопису одешкога университета; трећи пут сада ја, и опет по једноме рукопису одешкога университета, али не оном, по којему бијаше издан прије, а уз то по једноме рукопису

из колекције Богишићеве. Моја је дужност, да своју накану оправдам, да докажем, да се ово треће издање према обима пређашњима смије збиља прозвати не само поправљенијем, него управо посве новијем. Тај доказ неће ми бити тежак. Доста је, ако позовем свакога, коме до тога стоји, нека овај овдје наштампани текст пореди с онијем у књизи Андрије Попова или у 28 књизи Гласника те ће наћи, да нема стране, паче да нема врсте, у којој не би овај садашњи текст одступао од оба пређашња. То одступање јавља се двојаким начином: вањским обликом, т. ј. језиком или реценсијом, и нутарњим садржајем, т. ј. редакцијом текста.

Да говоримо најпре о реценсији. Премда је ово споменик српске књижевности те се зна и писцу за име и за вријеме његова постања, опет оба дојакошња издања текста изнесоше га на видјело не у његову оригиналну обличју, већ у прерађеној форми, у реценсији руској. Тако нађоше издавачи у рукописима, па тако и издаше дјело. Против тога не може бити њима приговора. Али је свакако чудно било у руској реценсији читати дјело, за које се бар толико знало, да га је писао човјек „који је живио у двору и који је знао за све што се тицало деспота.[2] Да, што више, још од 1858 и 1859 знадијаше научни свијет, да има збиља и српска реценсија овога дјела, и то преко професора тада казањскога сада одешкога универзитета, В. Н. Григоровича. Године 1858 писа професор Григорович овако о нашем дјелу (ср. Извѣстия импер. Академіи наукъ VII. 221): Из „Извѣстія“ дознао сам, да је загребачко друштво за повјестницу наштампало живот Стефана Дечанскога. Живот Стефана Деспота, који писа по свој прилици Константин Костенски, пуно је важнији за византијску и српску историју. Под сјајем византијскога ораторства он сакрива такве податке, о којима ни византијски историци не знаду ни писци историје

Турака, као Хаммер, Цинкејзен. Узевши на ум, да је вријеме од год. 1360 до 1420 управо најтамније у историји византијској за то што нема истовремених историка, а живот Стефана писа се около 1431 године, то се може слободно рећи, да би критичко издање овога живота било врло корисно. Колико се ја домишљам, има неколико рецензија овога живота. Једна — оригинална с потанкостима; друга с јусима (ж) долази но Русији; трећа што је унесена у Цароставник и Родослов. Она друга послужи А. Н. Муравјеву за основу живота Стефана у његовој књизи Жит. св. Слов., трећа уђе у хронографе и у Никоновски летопис; прва, жалибог непотпуна, има у мене. Рукопис ове пошљедње рецензије, како се чини, из XV вијека, али без почетка и краја, ја сам желио попунити те издати, но видећи да тога не могу, јављам академији, ако јој је воља обратити пажњу на издање овога живота, да ћу јој ја драге воље свој рукопис послати. Иначе послаћу га загребачком друштву. Тај мој ексемплар знаменит је тиме, што је тачнији у назвањима и цијелијем реченицама, те садржи и потанкости као н. пр. о Хусу.“ Овако Григорович године 1858. Академија не уради ништа, али и Григорович не посла свога рукописа у Загреб, него га годину дана за тијем употреби за своју знамениту историјску студију: „О Сербіи въ ея отношеніяхъ къ сосѣднимъ державамъ“ Казањ 1859. У прилозима к овој расправи наштампао је неколико одломака из живота, из којих се још боље увидјело, да има збиља још и данас бар један рукопис живота Стефана Лазаревића у народној рецензији српско-словенској. Послије свега тога ја се баш не чудим, што је Андр. Попов овај живот у својој књизи наштампао по рукопису, који му је најближе био; али се не могу начудити, како је и српскому ученому друштву опет допао руку други исто онакав рускословенски текст, и то управо из Одесе — —

а да има и српскословенска реценсија, о томе други издавач овога живота не помиње баш ни једне ријечи. А ипак се управо у Одеси, и то у библиотеци университелетској, чува онај прави, оригинални, српскословенски текст живота Стефана Лазаревића! Може бити, да рукопис, у којему се чита тај живот, тада још није био у Одеси; јер је онамо, у университелетску библиотеку, дошао с осталом оставштином покојнога Кухарскога, не знам право које године, али свакако послије 1863-е. Ну ако већ овога рукописа није било, да си је бар учено друштво к оному тексту, који је у Гласнику наштампан, испросило било још онај одломак Григоровичев, те би се могло било које шта исправити и иначе наштампати. [1])

Јер да речем коју и о редакцији. Живот Стефана Лазаревића, како се чита у рукописима српскословенске реценсије, представља подједно и другу редакцију, обилатију, пунију, с већим историјским детаљем. О томе већ сам навео ријечи Григоровичеве, које се сасвијем потврђују рукописима, по којима је уређено ово издање, као и онијем одломком Григоровичевијем, на колико ми је познат из његовијех цитата. С почетка подударају се једни и други текстови с незнатнијем разликостима; али од главе 34 (·лд·) напријед готово у свакој чита се више и опширније у српскословенској редакцији него ли у рускословенским. Овај вишак кад што истина не садржи у себи ништа историјскога, већ само опширније излагање паралела библијских, тако да би се судећи по таковијем мјестима могло мислити, да је преписач руски навлаш покраћивао гдје се чак и њему бомбаст приповиједања чинио превеликим. Али

[1] Друштво је чинило све што му је било могуће, али — залуду. Јер је на тражњу после 1867 добило онај рукопис који је у Гласнику штампан.

Уред. „Гласника“

нијесу сва мјеста такова. Него у ономе, што је у српскословенској редакцији додано или у рускословенској изостављено, чита се више пути врло знаменит историјски детаљ, читају се имена људи и мјеста, читају се посве нови факти. Ако је неко навлаш покраћивао, за што је и овака мјеста поизостављао, тешко је докучити. Ја не умијем тога одгонетати, већ се задовољујем тиме, што ћу констатирати, да су већ у XV вијеку биле двије редакције, једна опширнија, друга краћа. То нам свједоче рукописи. Још би се и то хтјело знати, има ли опширније редакције рукописа у рускословенској реценсији а краће у српскословенској? До селе као да се није нашло ни једно ни друго.

Потање у оцјену разликости између редакција ја се исто тако не упуштам, као ни у опће у оцјену историјске вриједности овога споменика. Наши историци треба да нас о томе убавијесте. Мени је тек дужност казати, да сам за ово издање употребио више поменути рукопис одешкога универзитета, који је писан на артији, врло лијепо сачуван, из друге половице XV. вијека. У истоме рукопису има још и другијех ствари спомена вриједнијех, али о њима ћу говорити други пут. Него кад је већ мој посао за штампу приготовљен био, сретна ме намјера намјери љетос у Бечу на други рукопис истога живота у истој редакцији и реценсији. То је рукопис, зборник, писан на артији такођер негдје под конац XV вијека, сада својина професора Богишића. Он га добави у своју колекцију од некуда из Херцеговине. Разумије се, да је пријатељ Богишић драге воље уступио мени на неколико сати свој рукопис, да га поредим с мојим текстом, на чему му се ја овдје у име наше науке лијепо захваљујем. Поредив оба текста нијесам нашао готово никаковијех разлика, или бар неколико врло незнатнијех: све што сам мислио да ће спомена вриједно бити, додавао сам што у тексту што испод њега. Колико се ра-

дујем, што сам за тако тамни на мјестима текст могао употребити бар два добра рукописа, толико жалим, што нисам могао имати под руком још и онај одломак Григоровичев, о којем бјеше ријеч. Жалим за то, што се судећи по Григоровичевијем цитатима чини да је онај одломак сачувао врло добар и разговијетан текст; на мјестима можда чак разговијетнији него ли је овај овдје. Да, може бити, да ондје има штогод, чега у нашим текстовима нема. На примјер гдје је ријеч о смрти деспотовој додаје Григоровичев рукопис ову опаску, које у нашим текстовима нема: „И нѣціи рѣше, ꙗко восводою отроувень бысть, понеже прежде сихь огневлень бысть оть него и соущоу близь исмаилитскомоу цароу ꙗвити се хотѣше невѣра, аще сиꙗ хотѣхоу быти, нь есть се льжи подобно.“ И онијех ријечи, које је Григорович као motto наштампао к својим „Прибавленія“ те их како каже извадио „изъ заключенія житія князя Стефана србс. реценз. писаннаго Константиномъ Костенчскимъ въ 1431 году“, не могу ја нигдје наћи у нашим текстовима. Ја све то помињем за то, не бих ли изазвао поштованога професора, да изиђе са својим одломком на видјело.

Сада нема више никакве сумње, да је тај живот Стефана Лазаревића написао Константин, философ констески и учитељ српски, како га зову некоји рукописи, или како се у овој редакцији живота чита, Костадінъ. Написа га четири године након смрти деспотове, дакле у 1431 или 1432 години. О томе има већ старо свједочанство у српским љетописима, гдје се вели: Житіе же (разум. Стефана) все по редоу написоует се Константинь-философомь по мнозе оумолени синклить, паче же еговымь тремьꙗвленнымь запрѣщеніемь, еже и начань оть десетыихь словь моѵсеискаго законоположеніа, та же еговоу вьзрастоу и власти и благочьстію оудобротворивь и оукрасивь плетеньми и витискыми глаголы, аще кто инь дрѣвныхь любомоудрьць, ꙗко

великоу сладость и умилѥніе прочитающіимь, и вса памети достоина написавь и оухытривь, вьспоминае же и тогда царствовавшихь, где и кои и како, и оубіеніе моусіино и прочіихь.“ (Шаф. Okázky obč. písemn. 63). Овдје се види очито, да је љетописац имао при руци цијели текст живота овако како га ми сада штампамо, да он се не устеже јавно признати још и то, да се је истијем животом послужио као извором за свој скраћени љетописни извод. А што овај један јавно призна, то учинише други мукло, као на пр. љетописац житомишљићки (ср. у Гл. књ. 32), који је цијеле врсте готово ријеч по ријеч исписао. Простор не допушта, да то доказујем; а и не треба, јер је сличност паче једнакост сувише очевидна (ср. у Гласнику XXXII стр. 269. 271—274). И онај у V. књизи Гласника наштампани Љетописац српски (ср. стр 98—100), с којим се слаже оно што је наштампано у XXXV књ. Гласника (ср. стр. 63), издаје се на неким мјестима као компилатор нашега дјела. При томе спомена је вриједно то, што се нека овака мјеста која су из живота унесена у Љетописе, читају само у пунијој редакцији истога живота.

Врло је мало што знамо о животу човјека, којега су дјело већ стари љетописци толико хвалили и толико употребљавали, и за то мало имамо се захвалити г. Даничићу. Његова расправа, наштампана у I-вој књизи Старина „о књизи Константина философа о правопису“, даје нам за живот тога човјека пуно поузданију грађу, него ли је оно што приповиједа Шафарик (Sebr. spisy III. 181, Gesch. d. Südslaw. Lit. III. 121. 244). Нема сумње, да је Константин био родом Бугарин; одакле управо, то се право не зна. Ако је истина, да се под придјевком философ „костеньскыи“ или „костѣнчьскыи“ сакрива мјесто његова рођења, што би лако могло бити (ја и не знам, што би иначе могао тај придјевак значити), тада има прилике вјеровати,

да се Константин родио у граду, који је данас познат под турском формом имена: Кюстендил. Иначе Григорович у свом „Путешествију по Турцији“ стр. 137. наводи село Костенци у долини прилипској; срав. такођер Даничићев рјечник п. р. Костѣнче. Али мени је тешко вјеровати, да би се Константин по какову забитноме селу прозвао био костенским. Ну приговориће ми се, како ја смијем тако далеко на југ и запад тражити домовину Константинову, када се он сам на једноме мјесту назива „единь страньнь трьновьскыихь странь.“ На такав приговор ја бих одговорио, да се у тим ријечима још не садржи признање, да се он управо родио негдје близу Трнова. По мојему мишљењу ове ће ријечи само то рећи, да је из Трновске околице Константин као странац дошао или утекао се под заштиту деспота Стефана, а то бијаше по свој прилици истом у његово зрело, мужевно доба,[1] по што је већ у својој домовини које што искушао и проживио. Тако се зна, да је он у Трнову или негдје у његовој околици изучио словенску и грчку књигу од некога Андроника, који опета бјеше ученик знаменитога Јевтимија трновскога. Он оста у тим крајевима неко вријеме још и по што обладаше њима Турци, како се види из овијех ријечи: Сицеваа (т. ј. потьштати се о благовьчинени) навыкохомь и вь своеи земли, аште и по срѣдѣ ісмаилить есть, врага обличити, паче же тамо не тьчію обличити хотѣхь, нь и паже вь законѣ божьствнѣмь о казни. Да егда тамо възможьно по срѣдѣ влькь кольми паче зде о обличени“ (Стар. II, 33). Ове ријечи као и то што на истом мјесту у мах за њима слиједи:

[1] Ријечи наштампане у Стар. I. 33, чл. 29 а): И мною юнымь посрамит се, якоже глаголеши, не сметају тому, што рекох, јер ако му је било чак 35—40 година, противник његов којему „обличеније“ Константиново није било по ћуди, могаше га одбијати и тијем изговором младости.

аште ли ни, то по что страньствоуемь оставльше вьса, тьчію вьзгноушенія иновѣріа, извольше паче страдати оу државнаго сь христіаны неже же вь своихь славномь быти — доказују јасно, да је Константин, док је још у својим, трновским, крајевима живио, изишао нечиме на глас, ваља да својом науком. Ако је тому тако, тада се истом право разумије, за што је он по што сила турска потлачи његову домовину, нашао заклон и заштиту код деспота Стефана, познатога љубитеља науке и књижевнијех људи. Може бити чак, да је ради своје велике горљивости који пут допао у опасност живота од Турака те за то пребјегао к деспоту српскому. Јер сам хвали деспот аовијем рјечима: „оть рыкающаго бо звѣра доушоу мою истрьже“ (Стар. I. 9). Деспот Стефан исказа Константину много милости, што овај често спомиње, и то не само у дјелу које писа за његова живота, него и послије смрти у биографији Стефановој бива неколико пути спомен о томе. Али човјек напрасан и енергичан у својој струци — тако се мени приказује Константин — не могаше ни код деспота спокојно дангубити. Он није штедио „обличенија“ против својих сународњака, док је међу њима живио; дошав у другу средину, није се ни ту промијенио. Сам приповиједа, да га је деспот послао: „кь прьвопрѣстольникоу срьбьскомоу и патріархоу оучению:“ то послање ускори његове основе. Константин бијаше на име фанатичан привржeник реформа грамматико-ортографских својега предшастника и узора Јевтимија. Жалибог ми знамо о њима врло мало, готово све и једино то, што се чита у животу Јевтимијеву (ср. Гласника књ. XXXI стр. 270—271) и што нам се преко Константина сачувало. Јамачно је Константин у својим реформама надкрилио Јевтимија — то је бар обичан течај ствари — али правац, како ја судим, оста исти, а тај нам је доста јасно нарисан у ортографским реформама Константина. Разлика из-

међу Јевтимија и Константина бијаше у томе, што онај исправљаше рукописе, не разлажући теоретски својих начела. На то се протежу ове ријечи Константинове: Нь ни ть потьшта се сьписати оутврьжденіе симь, тьчію оть чести изьмавленіа нѣкаа. Ибо владеи никоегоже боѥ се вьса елиѩ повелѣваеть бывають, и онь тьчію наоучивь или оученію основаніе положивь злобоу искорѣни и никтоже соупротивь емоу ста (ср. Стар. I. 12). На против Константин, који не имађаше такова угледа и власти као Јевтимије, а јамачно бјеше нешто и тјеран таштим самољубљем своје учености, одважи се „сьписати оутврьжденіе симь, ꙗкоже вь грьчьскыхь писанихь обрѣтаеть се.“ Како лијепо напредује словенска филологија, смијемо се надати, да ће се данас сутра и о радњи Јевтимијевој моћи потање, конкретније говорити. За сада ја свраћам пажњу на тај знаменити факт, што но истраживањима Горскога и Невострујева пада такођер исправљање рускословенских библијских, особито новозавјетних текстова, управо у вријеме Јевтимијево; да што више, оно исправљање бјеше обављено у Цариграду, а из живота Јевтимијева знамо, да је и он баш у то вријеме боравио одуже у Цариграду! (ср. Описаније синод. библ. I стр. XI, 226, 252). Јамачно ће се Јевтимијеву исправљању с временом ући у траг и по рукописима, те ће се моћи казати, што и како од прилике бијаху књиге „трновскога извода.“ За то требаће добро проучити рукописе средњо-бугарске из XIV и XV вијека, као н. пр. оно једно врло знаменито јеванђеље XIV вијека под бр. 29 у одешкој библиотеци, у којему долазе акценти и још неки други знаци по сталнијем правилима.

Али да се вратимо к нашему писцу. Његова критичка студија о том, како ваља писати словенске књиге и како дјецу учити читати, позната нам је сада из анализе Даничићеве у првој књизи „Старина.“ Истина, ово дјело не

може издржати данашње критике, а није дакако ни за своје вријеме боље било, ну толико се ипак мора признати да је оно одвећ гласно свједочанство хвале вриједна старања и настојања Константинова око словенскога језика у оно несретно доба, када се са свијех страна тмасти облаци навукоше над небом балканскога полуострва, те град турске силе поче млатити пошљедње остатке културе грчке и обарати нејака стабалца словенскога (бугарскога и српскога) културнога живота. За то ја мислим, да ми никако немамо разлога стидити се радње тога човјека, којему би да је живио у сретније вријеме и у здравијим околностима, посве другачије мјесто допало у нашој књижевности те управо сјало његово име. И сам Даничић, уза сву несмиљеност критике, не могаше не бити толико праведан спрам Константина, што му је неколико пути изрекао признање за онај занимљиви детаљ, који нам је сачувао о разним појавима нутарњега живота српскога својега времена. К тому ваља узети на ум још и то, да се је дјело Константиново о правопису сачувало само у изводу. Ја бих рекао још и то, да сада, пошто је и ово друго дјело Константиново приступно нашој књижевности, наш суд о томе писцу може бити још пуно блажи и повољнији. Та српска средовијечна књижевност и онако није богата добријем, изворнијем продуктима, па када се она повољнија времена веће политичке силе и самосталности, XIII-ти и XIV-ти вијек, не могоше узнијети до вишега степена књижевне вјештине, него ли је имамо у дјелима Доментијана и Данила, тко нам даје право каменовати писца XV вијека за то, што није умио својој ватреној бризи за словенске књиге дати бољи правац него ли бјеше онај, који опћенито владаше у тадашњем византијском свијету или за то, што није умио простије описати живот и дјела свога заштитника Стефана Лазаревића? Ја чак даље идем те велим, да Константин нимало не ус-

тупа ни Доментијану ни Данилу, ни Григорију Дзамблаку дубљином осјећања, жаром похвале и пуноћом историјскога детаља. Кому на пр. није угодно читати, уза сав бомбаст, како Константин описује дивоту и богатство природе српских крајева? Гдје ћете наћи тако одушевљену похвалу на град Виоград, као у томе дјелу? Нијесу ли многе његове рефлексије у истину свакога поштовања достојне? (на пр. у гл. 31 савјет Бајазитов, у гл. 33 тобожњи усклик Марков и т. д.).

Кад би вијек деспота српскога боље проучен био него ли што јест, т. ј. да имамо за њ више историјских свједочанства, врло лако може бити, да бисмо увидјели, да је управо Константин био главнијем покретачем и побудитељем на ону књижевну радњу, која се појавила неком већом живошћу за Стефана Лазаревића. Свакако дуго борављење Константина на деспотову двору у Биограду не оста без уплива на деспота. Ми тек не смијемо заборавити, да се је Константин по мјерилу онога времена сматрао врло ученијем човјеком, који се чак у тако тамни посао разумио као граматика. То му и стече опћи глас те назвање философа и учитеља српскога, а деспот повјери му частан задатак да изради правила, по којима би од селе сви писци и преписачи словенскијех књига једнако поступали, да не буде несклада и несугласја у текстовима светијех књига. Без сумње и за тај налог изиђе иницијатива од самога Константина, којему није тешко било упутити деспота о потреби такова дјела. А и кад је већ посао готов био, он се поглавито у деспота узда, да ће му дати санкцију онако, како некоч цар бугарски бјеше дао санкцију радњи Јевтимијевој. Одобрио или не одобрио деспот радњу Константинову, она се не могаше примити и успјети на српском земљишту, јер је била сувише замршена, препуна непотребитијех танкости, разликовања и т. д. Али то нам не смије

сметати, да бар основну мисао Константинову похвалимо те признамо њезину важност и корист. Ако његове науке сувременици не хтједоше примити у цијелости, то одатле још не слиједи, да није она у многим појединостима и користна била и корист доносила. Да је Константин са свиме пропао са својим дјелом, тога ја не вјерујем већ за то, што ми се не чини прилично, да би он у том случају остао био једнако уз деспота. А да је он не само пишући књигу о правопису живио у Виограду, него и у вријеме смрти деспотове ондје боравио, то се може доказати мјестима из његовијех дјела. И послије смрти деспотове одликоваше патријарах српски Никон и цијели синклит, како додаје љетописац, Константина частнијем позивом, да опише живот покојнога деспота. То је и опет нов доказ, колико је поштовање у свијех њих било спрам ученога Бугарина. Константин не испуни онај час, што су-ови жељели „сицевоу временоу тогда соущоу еже потьщати се оставихомь;“ али послије четири године, којих чини се да није проживио у Биограду, јави му се, како сам пише, деспот пријетећи му казном, ако не испуни обећања. Тада се он даде на посао, који и сврши сретно, како ево доказује наш текст. Даља судбина нашега биографа није позната.

Довле бијаше ријеч поглавито о Константину. Али и предмет његове биографије, сам деспот Стефан Лазаревић, заузима у средовијечној српској књижевности не одвећ ниско мјесто, не толико својом властитом радњом, колико потицањем на радњу другијех. Што је писао сам Стефан Лазаревић, о томе каза нам Даничић у Гласнику XI. књ. и у Старинама књ. IV. Ја свраћам пажњу наших литерарних историка на сродност, која се очитује међу Стефаном и Константином у правцу њихове књижевне радње: оба они љубљаху „краегранесе!“ Пуно је знатније, што би урађено потицањем Стефана деспота од другијех. У једном апостолу

полууставнога писма из 17. стољећа чита се овај запис: Повелѣніемь и иждивеніемь прѣизбраннаго сь господомь вь прѣдьстатьствіе постничьствоующеи общежительно братіи великые лавры срьбьскые монастыра Хилендара вьсепрѣподобнѣишаго отьца игоумена, господина Виктора, оть добра извода прѣписахомь оть старыхь прѣводникь ресавскыхь, не имоущаго ничтоже порока, вь лѣто ҂ѕрѯн (1660.) Ср. Чтен. Общ. Ист. и Древн. Москва 1867, IV. 121. Из овијех се ријечи види, да су у 17. вијеку познавали цијелу школу ресавскијех преводника, основану старањем Стефана деспота српскога. Да је и Константин к тој школи припадао, показује његов потпис под животом деспота, гдје управо сам себе зове: прѣводникь Костадінь. Григорович у књизи „Статьи касающіяся древняго словянскаго языка“ (Казань 1852.) стр. 28. мисли, да је „учрежденіе патріархата сербскаго вь XIV. ст. внушило іерархамь и князьямь особенную заботливость о точномь и послѣдовательномь познаніи церковнаго языка.“ Ја бих волио ту заслугу сасвиме оставити деспоту Лазаревићу и његову времену. Књиге „добра извода ресавскога“ бијаху превођене и преписиване ваљда највише у самом граду и манастиру на Ресави[1] (у Манасији), за тијем у Љубостињи, Раваници, а најпослије и ту притјецаше зацијело у помоћ Света Гора. Да ли се таковијех књига „ресавских преводника“ и колико до данас сачувало? Ја мислим свакако, само их ваља тражити. О некојима могу и ја већ овдје неколико ријечи казати.

---

[1] О томе граду и манастиру ср. Српски Летопис за 1863. г. II. 51 Гласник XXI, стр. 87. Наш текст (живот Стефана деспота) потврђује мисао Милићевићеву да је на Ресави био не само манастир него и град, у којем сам деспот често живљаше, у глави 52. исто се тако овдје изриком помиње и то, да је он у истоме граду сахрањен, у глави 52. и 87.

1. У университетској библиотеци у Одеси има рукопис под бројем 30, на артији, бивши некоч у рилском манастиру а университету поклоњен од В. И. Григоровича. Садржај му је библијски, књиге царства, под овијем насловом: Начелѡ сь богѡмь четворѡцарьстьвьныихь книгь, царьства Саоулова, и царьства Давидова, и царьства Сѡломонѡва, и царьства Рѡвоамѡва, сына Соломѡнова и прочіихь, ихьже вь Іероусалимѣ и вь Самаріи царьствовавьшіихь даже до пленєніа Навоуходѡнѡсорѡва. Тко, када, за кога и гдје писа ову књигу, показује нам овај презнаменити запис на два пошљедња листа, писан истом руком као све остало: Сіе четырехь царьствіи книгы прѣведохь ѡть грьчьскыихь книгь на срьбьскые благочьстивомоу и христѡлюбивѡмоу и самодрьжьцоу Срьблємь, господиноу моемоу деспѡтоу Стефаноу вь дарованіахь и милостехь нѡвомоу Кироу, вь сладькоглаголаніихь втѡромоу Манасіи, вь любооучительствѡхь подѡбещомоу се прѣмоудрѣишемоу Симеѡноу, вь испытаніихь и изысканіихь божьствьныимь ветьхыимь и новыимь писаніѡмь равьнѣ тьчьнѡмоу Птоломеоу ѡнѡмоу, емоуже по Алекѯаньдроу Филіпповоу царьствовавьшомоу Егіпьтѡмь и прѣведьшомоу и прѣложившомоу вьсе ветьхое пісаніе оть евреискааго на еладьское и сіе царьскые книгы сь седмьдесетими сьбравь се прѣмоудрыихь моужіи прѣславьно сьгласивьшіими се и не ѡть иноудоу развѣ оть светаго доуха наоученіа. По два бо, по два, ꙗкоже рече жидовинь Филонь, а ꙗкоже рече божьствьныи Іоустинь изꙗви по единомь разлоучивьше се вьсе древьнѥе писаніе прѣлѡжише и сказаше, ни же по разѳумоу ни же по тѡи самѡи бесѣдѣ разьньствоующе. Бысть же таковѡе прѣложеніе и прѣсказаніе прѣжде единогѡ и трехь сьть лѣть господьнѧго вьчловѣченіа. По лѣтѣхь же четыри ста и тридесетіихь таковааго издаанія Синѡплꙗнинь Акила свое сьтвѡри издааніе при самодржьци римлꙗномь

Андріанѣ проказивьшіимь се. По нѥмь же и егоже ѡть Самаріе Симмаха быѥть издааніе при цари Севірѣ, Акиліна издааніа послѣжде лѣты шестыими и петьдесетыими. Сіе же прѣдвари ефесіискааго Ѳеѡдѡтіона лѣты довѡльными при цари бывьшее Комѡдѣ рымьскомь. Ѡбрѣтоше же се и прочее двѣ изданіи безименьны, ѡво оубѡ при Каракалѣ владычьствоующіимь Рымѡмь, вь Іерихѡнѣ ськрьвено вь Дельвѣ, ѡво же вь Никѡполи имьже кь Актію при Алеѯаньдрѣ Мамьменнѣ. Послѣжде же оубо великыи поѥтьникь и моученикь Лоукіанъ люботроудьнѣ прошьдь книгы жидовьскые ѡть ѡноудоу ть самь на елладьскы езыкь ветьхое писаніе прѣлѡжи и сьгласивь се ѡбрѣте се сь седьмь десетіимь, прочіимь бо изданіѡмь стежавьшіимь мнѡга растлѣнаа по вьсемоу. Бысть же чюдьнааго Лоукіана издааніе при царьствіи Діоклитіана и Маѯиміана моучителеи, еже ѡбрѣте се ѡть жидовь вь Никѡмидіи вь пирьжьци малѣмь повапленомь ськрьвенѡ, великѡомоу Коньстаньтиноу царьствѡ правещоу тогда.

Прѣведе же се сіа книга вь лѣто ҂ѕц и кд. ендіктиѡноу текоущоу осмѡмоу. Вь дьни благочьстівомоу и христолюбивѡмоу и богохранимомоу и самодрьжавьномоу господиноу Срьблѥмь деспѡтоу Стефаноу писа се сіа книга вь подкриліи горы Прозрака близь храма прѣчистые богородице иже на Любостыни. Вь лѣто шестотысоущьно ц..ѯѕ., ендиктіѡноу текоущоу .аі.

Моле се сь сльзами припадаю и вьпію прочитающіи милостиви моѥе гроубости роуки и кьснаго оума моего и страстнааго тѣла и немощи боудѣте, и сами бо чловѣци ѡуще и милости трѣбоующе есте. Того ради и мене хоудаго благословеніа вашего сподобиите, вамь бо маль троудь мнѣ же велико богатьство вь единои рѣчи ѡть светаго срьдьца вашего изнесьшои се: за нѥже и молю сь плачемь, молите господа глаголюще, господи боже вьседрьжителю, прости и помилоуи грѣшнааго

и недостоинааго раба своего ѡкааньнаго Досиѳеа, еже и Моѵси. Вѣмь бо вѣмь, ꙗко оуслышить вась, рекы: призови мѐ и услышоу те. Томоу слава вь вькы вѣкѡвь, амінь.

Из овога врло важнога „ѥосљесловја“ дознајемо, да је год. 1416. нетко превео на српски језик с грчкога четири књиге царства господину својему деспоту Стефану Лазаревићу, а двије године за тијем, т. ј. 1418. преписа тај пријевод близу манастира Љубостиње „грјешни и недостојни раб“ Доситеј, другијем именом Мојсије. Тко бијаше онај преводник, који се на почетку записа сам спомиње у првом лицу? да ли онај исти Доситеј, који двије године касније преписа тај пријевод? или можда тко други? Мени се чини, да преводилац и преписач Доситеј нијесу једно лице, него да је преписач (Доситеј) име преводиоца, које се у запису читало ваљда одмах иза године 1416, на просто изоставио те његово име и што је још било замијенио биљешком о себи и своме труду т. ј. о своме преписивању. И тако оста нам име тога једнога „ресавскога преводника“ затајено! Али ја бих си овдје дозволио ову конјектуру: из Константинове књиге о правопису разабиремо, да је он поређујући деспота Стефана с Птоломејем већ онда написао о деспоту ове знамените ријечи: „подвизаніе имаши о изданіи божьствьнаго писаніа (ср. Стар. I. 10);“ на даље знамо, да је Константин у другој глави своје расправе такођер приповиједао о разним пријеводима старога завјета є јеврејскога на грчки језик онако, као што се о томе приповиједа у овом запису (штета, што нам Даничић није онога наштампао). Није ли ту доста аналогије и разлога, да дођемо на ту мисао, да је можда управо Константин био преводилац овијех књига царства? Сјетимо се само и опет, да се он у биографији деспотовој потписује „прѣводникь;“ а његовој учености особито пристајаше такав посао, који се није ограничио тек пријеводом библијскога текста, него

чак с објашњењима старијех коментатора. За то се и чита умах на првој страни, још пред текстом, ово: „Вь сеи палеи и вь настоещои книзѣ идеже обрѣтаеши по праговохь или выше тлька азь или слово или ѳитоу, сіа глаголють: Акіла и Симахь и Ѳеодотіонь, иже вса нова и ветьхаа. пісаніа исправише.“

Жалибог ја нијесам доспио, уза сву жељу, да сам пријевод проучим, гдје би се можда нашле биле нове потврде мојој хипотези.

Било то овако или иначе, нема сумње, да се у том рукопису сачувао оригинални текст „добра извода ресавских преводника.“

2. Други примјер ресавске радње помињем српски пријевод Зонаре, који је већ године 1847. Бодјански паштампао у „Чтенія Общ. Ист. и Древн.“ год. III. књ. 1. по пријепису рускословенском. Пред текстом пријевода стоји предговор, у којем се говори, како „великыи самодрьжьць срьпьскыи деспоть Стефань обрѣте нѣгдѣ и чюдноую сію книгоу моудрѣишаго Зонары“ те је преда „чьстьнѣишомоу свещенноинокоу Тимоѳею принести вь Светоую Гороу вь обитель Хиландарьскоую кь прѣписанію, иже по малѣ и бысть игоумень тое лавры Хиландара, при немьже и сьврьши се книга сіа;“ послије тога бјеше неки Григорије, којему игуман манастира хиландарскога, поменути Тимотеј, повјери пријепис. Тај Григорије нађе, ја не разумијем право да ли онај ексемплар који бјеше послан у Свету Гору или онај по њему израђени пријепис, покваренијем „понеже гроубыми нѣкыми поселяны прѣписа се“, те се за то постара, како би исправио текст помоћу грчкијех историка, али не нађе ни једне књиге такова садржаја осим „лѣтописателя Георгия инока моудрѣишаго“. По њему дакле исправљаше и допуњаваше текст Зонарин. Сва је прилика, да се овдје и под оном књигом, коју Стефан деспот посла

у Свету Гору и под „љетописатељем“ Георгијем (Хамартолом) разумијевају већ пријеводи српскословенски; задатак дакле Григорија бијаше тек да помоћу једнога пријевода исправи други. Али свакако и та радња има се захвалити иницијативи деспотовој.

3. У деспотово вријеме пада такођер пријевод бесједа Јована Златоустога на шесто-дневник с грчкога језика на српски, како свједочи запис, који сам наштампао у Истор. књиж. 167; преводници бијаху неки Јаков и Венедикт а деспота зову не само благочастивим и благовјерним и богом вјенчаним, него чак још мудрим и сладчајшим и славним, по чему судим да је он какогод учествовао у томе послу, можда и опет првијем потакнућем. Ср. већ у Калајдовича Јоан Екс, 116.

4. У одешкој универзитетској библиотеци има под бројем 36. поклоњене колекције Григоровичеве 70 листова рукописа, који испрва бијаше у разним комадима и на разним мјестима, те је ваљда истом пошљедњи властник сашио их у једну цијелост. На првијех 35 листова, писанијех једном руком, има одломак књиге: Догматики панопліе (*πανοπλία δογματική* Јевтимија Зигабена), и то на листовима 3—23 чита се као титло .кг. (23): на богомили, тај је одломак потпун. Од листа 36—58 слиједи друга рука, како се мени чини старија, која писа разне ствари, као на л. 36—38 причу о злим женама, подијељену на „слова“ (то је исти текст који у Изборнику 1873 г. и у берлинском зборнику), на л. 39—58 чита се (али с прекидањима изгубљенијех листова) Никодимово јеванђеље под насловом: Написаніе ѡ прѣдани господа нашего Ісоу-Христа еже вьспомену Никодимь, иже ноштію прихождаше кь Исоусоу иже и на погребеніе его пріиде сь благоѡбразьнымь Іѡсифомь и погребоше тѣло его и вьспоменоувь написа по вьзнесени господа нашего Ісоу-

христа. Вь лѣто же Ѳеодосіа цара ·.зі. прѣложи се изь евреискыихь на грьчьскаа вьса сіи елика сьдѣаше се при Пилатѣ поньдистѣмь. (Ср. издање текста Даничићево у Стар. IV. 130). — На покон од листа 59 до краја долази трећа рука, мање помна, која писа међу осталом садржином неколико прича и апокрифа, на пр. причу о 12 петака (готово ово исто што је Новаковић издао у Старинама IV.) причу (повѣсть) о томе „ꙗко пользно и божьствьно еже ждати вь црькви до сьврьшеніа светые и божьствьные литоургіе (то је позната прича о Фридолину у другој верзији), и још које што. Први одломак биће из Бистрице у Влашкој, други из Струге, трећи из типикарнице св. Саве на Св. Гори (тако по биљешкама самога Григоровича). К једному од овијех трију одломака, судећи по писму ваљда к другому, а можда ни к једному, спада овај занимљиви запис:

А исписа се сіа книга вьсеблагонарѡчитомоу и христолюбивомоу великомоу господиноу Срьблѥмь деспотоу кѵр Стефаноу роукою недостоиною Гѥрасима глаголѥмаго бльгарина, вь Светѣи горѣ Аѳонсцѣи вь монастири глаголѥмомь Хиландарь. Ево и опет свједочанство, колик књиго-љубац бијаше деспот Стефан.

5. И онај запис, који је Даничић наштампао у Раду књ. I. стр. 175. свједочи о радњи књижевној, изведеној године 1416., дакле у вријеме деспота Стефана, као што је ондје и речено, ваљда у једноме из манастира, гдје су постајале „добре књиге ресавскога извода“. Али никако се не слажем, да би онај запис био писао Константин философ, јер тај нигда не би о себи рекао да је „лѣнивь паче же и невѣжда писанію!“ Цитат наведени из Шафарика, не спада на Константина већ на љетописца — компилатора из његове биографије.

Јамачно ће други, који сједе на богатијим изворима

него ли бјеше моја Одеса, број „ресавских преводника“ попунити. Истом тада моћи ће се потанко разабрати, колико је збиља вриједила у српској књижевности XV. вијека регенерација, око које настојаху Константин философ и Стефан деспот.

У Берлину 11 (23.) Октобра 1874.

Житиѥ и жизнь присьнопомьнимааго, словоуштааго, благочьстиваго господина деспота Стефана, сьписано повелѣниѥмь и поноужденниѥмь светѣишааго патриарха земли тоѥ срьбьскыѥ кѵрь Никономь и полатьныихь начельникь, видѣниѥмь же трьсветыимь явлениѥмь, самомоу тьзоименитомоу прославляюштоу сиѥ быти благослови отьче.[1]

.а. Азь ѥсмь, рече сыи[2] при коупинѣ, сьврьшаѥте вожда людии моихь яко не имамь по соуштьствоу моѥмоу подобна именовати ти имена, нь якоже ми ты обѣштаѥши прозрительныима очима, приближоу се тебѣ[3] и мнѣ приближаюштоу ти се оугожденьми и вь по сихь подобьныимь тебѣ слоужителю мои. Вьсакь бо вьзносеи се вь мнѣ яко вь ковьчезѣ чистѣ пльти оутвржьденѣ оть вьсоудоу невѣрна водь потаплюштиихь неприкосьновеньнѣ и азь вь сьрѣтениѥ ѥмоу обрештоу се, изливаѥ на-нь водоу доуха моѥго, вь вышьнишиимь вьзводештиихь сего. И ныня шьдь вь глаголавьшиимь ти. Кьто те постави соудию или приставьника надь нами, и глаголи не вь оуши Фараоновѣ якоже Іосифь сильныимь ѥго о оумрьшиимь чрьви[4] Іаковѣ,[5] нь вь лице прѣдь вьсѣми сильныими ороужьствы и вьсѣмь Ѥгѵптомь, оть оусть моихь повелѣваѥ о вьзвождении вьзлюбленааго прьворожьденааго сына моѥго вьсего израиля и да не яко о Іаковѣ останоуть вь Ѥгѵптѣ сь скоты и сь прочиими, нь до слѣпа

[1] Бог. рук.: владыко. — [2] сы. — [3] вь тебѣ. — [4] чрьвіи. — [5] Иіаковѣ. —

овьчете и хрома козьлете[1] сь[2] вьсѣми коупьно[3] красьными оутварьми ѥгипьтьскыими. Аште же не послоушають те, ранами тѣхь даже до прьворожденыихь вьсѣхь оуязвиши и вь мѣсто любочьстиѩ ѥже кь Іосифоу вь землю хананеискоую до[4] вьзвраштениѩ ѥмоу, боудеть самь Фараонь сь вьсѣмь воиньствомь[5] жде те вь чрьмьнѣмь мори не до моѥго иже по образоу коупиньнааго ѩвлениѩ, пришьствиѩ дѣвицею вь мирь, нь до втораго и страшьнаго еже сь вои аггельскыими и силами небесными, вь ѥже оть вѣка сьпротивльшиимь се моихь повелѣнии отьмьштении седмыи(ми) ѩко же Енохь пророчьствова.

.в. Вьсѣмь же вь слоухь сьглаголю сь тобою на сеи горѣ, да ѩвлѥныихь слоухь оуха лице же кь земли оувѣдеть[6] избранааго моѥго и законь десеторичьныи роукою ти вьсприимоуть, ты же и сѣнь оустроиши ми по образоу небесьномоу.

.г. Глаголють оубо о семь боговидьци, по ѥже водою сьпасень бысть и вода нарече се и вьсѣмь сьпасаюштиимь се водою доуховьною образь изь начела бысть. Паче же о семь боголюбьци ѩко и четыридесетелѣтьномоу попоуштень бысть приближити се, ѩкоже и равьноаггельныи онь. Вь истиноу вь .м. бо лѣть знамениѩ и чюдеса Моѵси сьтвори вь земли егѵпьтьсцѣи и вь поустыни вь образь сьздателѩ и рабь ѥго, имь же поуть изь начела ѥдинь и тьжде.

.д. Дрьжавьныи же и сь, иже вь наше роды вьсиѩвыи, не просто четыридесетелѣтьномоу[7] вождению попоуштень бысть приближити се, нь ѩко великь сы, нь ѩко печать бывшиимь христоименитыимь, ѥмоуже и вь прѣставлении кроугы вь течение прикрьми иже вьса окрьмлѩеи иже паче сего прѣставлѥниѥ вь таково врѣме приведе, идѣже рече се здѣ страхь и тоуга велиѩ по вьселѥньнѣи. Ськонча́ше се и оуидоше вьса. Таже и азь начела числеште се .гі. обь-

[1] скоты. — [2] съ — [3] ибо. — [4] даже до. — [5] вьсѣми воиньствы. — [6] оуведѣть. — [7] четыридесетномъ лѣтъ.

хождении кроуговь, кромѣ остаюштиихь .пд. ѩже скрьби лѣта и сьврьши се тринадесетьноѥ объхождениѥ по .ѳлв. лѣтѣ, вь .ѳі. лѣто владычьства ѥго.

.е. Тѣмь же вь истиноу ськоньчаше се и оскоудѣше и оулишихомь се вь .ли. лѣто владычьства ѥго. Аште не бы господь многааго ради благооутробиѩ ѥго оставиль намь сѣмене, ѩко Содома оубо были быхомь и ѩко Гомора оуподобили се быхомь. Тогда бо глади и троуси честии и сьмрьтоносиѩ, ѥзыкомь же по морю и соуши нашьствиѩ и брани вь незаапоу, и по вьселѥньнѣи не бысть идѣже страхь твои не наидеть владыко. Вь самоѥ се ѕцле лѣто, ѥгда же вьселавьнаѩ сьтвориши, трепеть примоуть оть тебе горы и растають се ѩко воскь таѥ оть огнѧ. И ѩвѣ боудоуть дѣла твоѩ прѣдь соупротивьныими и дивьнь бываѥши, боже, вь паметь[1] светыихь твоихь. Нь и нынѧ ськазаль ѥси въ людехь твоихь силоу твою, не до коньца давь достоѩниѥ своѥ вь раздроушениѥ ѥзыкомь, и нынѧ же остави не прѣклоньшиихь колѣнѣ ваалоу похоти и слабости ѥстьства, нь вьзмогьшиихь оть немошти, бывьшиихь крѣпкыи[2] вь бранехь, вѣроуюштиихь ськроушаюштомоу брани мышьцею высокою, извольшиихь сь людьми божиими страдати, неже ли врѣменоую имѣти грѣха сладость вь распьньшиихь се о стадѣ христоименитѣмь.

.ѕ. Ѕѣло бо сьпострадаше нѣции вь истиноу о благочьстии, ѥлика аште и кьто оть древьнихь ѥже сьдрьжати се оставьшиимь непоколѣбимомь.

.з. За сихь рыдательныихь вѣштаныихь да простить ми ваше боголюбьноѥ[3] аште о доусѣ аште земльныихь. Лѣта бо вѣчьнаѩ поменоухь и вь памети благочьстиваго вьсе о господи храбровавьшеѥ аште вьзможьно хотѣль быхь привести аште и не по достоиньствоу. Не вьзможьно бо невѣждамь поучиноу плавати. Кь томоу рыдаюштиимь обычаи

[1] памети — [2] крѣпкыихь. — [3] боголюбіе. —

и вь неподобиѩ благы вьсприкемати,[1] имиже неоудрьжимыихь сльзь токы изведоуть. Обрѣть же именитааго ѩкоже нѣкоторыи корабль, имьже плаваѥ кь подобьныимь вьсхождоу.

.и. Иже Іисоуса Навина моужьствоу же и вѣрѣ приоуподобленa и оудостоѩнию раздѣлении земле и вь дроужении новѣи скинии новомоу исраилю вь гальгалѣхь свобождениѩ вь различьнаѩ врѣмена оть окрьстьныихь врагь прѣмоудростию и силою. И вь врѣме подобьно вьсходе[2] на опльчениѥ соупостать, соуди[3] же многообразьноѥ, нь Самѫонь крѣпькыи женою побѣждень бысть, семоу же ни малы вь вьсемь житии запеть, Ѳезвитенина Илию не глаголю нь Илии свештеникоу и соудии израилевоу, слабости и отьчаѩнию николиже вьдасть себе, Самоуила крѣпькааго вь оумѣ имѣѥ, ѥмоуже господь вь стльпѣ облачьнѣ глаголааше господьствовавьша и царе поставльша и цара обличивьша, вь пророцѣхь дивьныи.

.і. Іѥсеова же Давида ѥмоуже сьвѣдѣтельство божиѥ, обрѣтохь бо рече Давида по моѥмоу срьдьцоу вь истиноу обрѣть и присьнопомьнимааго, высока гноушаюшта се и мрьзость вьмѣнѩюшта, сьмирѥниѥмь[4] же вьзносешта се вьсегда[5] ѥлико кьто можеть вьмѣстити.

.аі. И Соломонь рече сѣде на прѣстолѣ Давида отьца своѥго и сьмири ѥже кь сѣвероу и югоу Ассирии и Ѥгѵпьти, ѥлико и царица ѥфиопьскаѩ сь дары приити. Имс бо ѥго богомь и самѣми дѣлы Соломонь нарече се, ѥже ѥсть сьмирениѥ. Сь же крѣпчаишаѩ скиптра вь дьни своѥ кь себѣ сьмири, вьсточьныихь и западьныихь, ѥлико царьствоуюштеи вь различьнаѩ врѣмена сь вьсѣхь страньь кь нѥмоу сьтикаюштиихь се, оустрои и своихь страньь ждрѣбиѩ оудостоѩвати, паче же западьны господина и сьблюдателѩ[6] вьсемоу царьствию своѥмоу нарицати по истинѣ, и вь врѣме клю-

[1] обычаи и вънѣ подобиѩ благыи вьспріети. — [2] вьсходѣ. — [3] соудіи. — [4] сьмѣрѥниѥмь. — [5] вь истинѫ. — [6] учителѥ.

чимо избраныихь своихь и сь прочиимь воиньствомь ихь посылати сильныихь и могоутелѥ вьсеѥ землѥ. Иже и николиже оть нихь кьто отьшьдь вь свои оть прѣвеликыихь даже до малѣишиихь не вьзвѣштаѥ прѣвеликыѥ и достохвальныѥ дары ѥго присьнохвальнааго бываашe. Брани же крѣпькыѥ и моужьства изь дѣтьска, прѣмоудрости оть вьсѣхь оть вѣка сьтворениѥ[1], оть ѥгоже и словоуштии деспоть именова се вь вьсѣхь странахь, и оть малааго срьбьскааго скиптра множаишии по вьселѥньнѣи глась и име притежа паче самодрьжавьныихь и славьныихь вь многыихь ѥзыцѣхь высештиихь о народѣхь ѥзыкь.

.ві. Кь западьныимь бо странамь сы[2] близь Ѥлиспонта живы, по вьсѣи Ѥгуптии и Ѥфиопии и оть тоудоу кь вышьнаишиимь странамь и сь проста сьвькоупль рекоу, по вьсѣи Ѥлладѣ, ѥлико и вь Индии и вь Амазоны постизати имени ѥго, ꙗко же слышештиимь желати ѥже присвоити се моужеви семоу, аште и рабы, аште моштьно оустроити се ѥмоу. И ꙗкоже Дариѥ решти о Александрѣ глаголаахоу, да дасть ѥмоу господь сѣсти на прѣстолѣ Кировѣ. И ꙗкоже оутварию изредьною сь небесе даною красѣхоу[3] се не тьчию вѣрьныи нь и невѣрьныи дрьжателиѥ царьствиꙗ. Кь симь же и Даниилову славоу и глась сь дрьзновениѥмь и трехь отрокь зрѣше се имы. Проиде бо скрозѣ огнь и водоу сьвоиньствоуѥ царемь вьсточьныимь, ꙗкоже напрѣдь иды слово изьꙗвить. И ѥговѣми обѣти и моужьствы велпчаахоу се ꙗкоже ассириисци моужемь желаниꙗ и Фараонь Моусеомь и симь иже громь нареченыи ꙗкоже нѣкоѥю мльнииною стрѣлою прѣштааше вьсточьнѣишиимь, доньдеже господь сьтвори извождениѥ. Многыихь бо дрьжавьныихь житиѥ прошьдь иже древлѥ вьселѥньноую поборьшиихь[4] и нѣкыими оть чести и добродѣтелѥи обрѣть имоуштиихь оть дѣль прочаꙗ же ни малы.

[1] сьтворенные. — [2] сыи. — [3] красехоу. — [4] покорьшиихь.

.гі. Сь же оть божьствьныихь писании богоу оугодьнаѩ сьбравь бѣше милостынѩми и вѣрою аште и кьто инь. Паче же изь давьна не бывьша такова оть цареи царьствена и изредьна.[1] Сьжительствовавь же вьсточьныими и западьныими и вьсе изредьныѥ обычаѥ избравь бѣше даже до самыихь одеждь, ѩже на пользоу и красешта, ороужии же и прокѩждении и сьнѣдеи посаждениѩ чиномь и вьстаниѩ[2] ѥже кь слоужьбѣ божьствьнѣи, изредьнаѩ сьблюдаѥ прочитаниѩ и молитвы, ловлениѩ и сьвѣты, изьшьствиѩ и вьходы, вьсемоу вьсегда по достоѩнию чинь красештоу, ѥлико сь южьскою царицею решти· блажени живоуштеи вь домоу твоѥмь, новыи Соломоне.

Тить оубо словомь глаголааше· дьньсь не царьствовахомь, по ѥже не даровахомь. Сь же дѣлы[3] прѣизлиха испльнѩаше[4] и толико ѥлико николиже приѥмлѥи радоваашс, ѥлико ть подаваѥ. Тогда бо радости сьврьшенѣишеѥ испльнѩаше се, ѥгда десьницоу пространьнѣѥ отврьзааше.

Нь оуже врѣме начело положити оть коудоу прозебе и како ножить и какова вьспитѣвьшиѩ того страна. Ибо аште и процвьтоше вь многыихь странахь варварьскыихь сьсоуди изьбрани, вь нихьже господь сь отьцемь обитѣль сьтвори, нь не и вь чловѣчьскыихь сице свѣтлѩахоу[5] се, ѥлико ѥлиньскыѥ древьнѥѥ[6] прѣходити, моужьства же и вьпроси и отьвѣти и прочаѩ, имьже имени пронарекоше се и прѣжде пророкь пророчьствоваахоу, подвигьше бо се чловѣчьскыѥ вѣшти изобрѣсти, та же вьздоушьныѥ и вышьшаишее. Тѣмь же и богь симь проѩвлѩаше оть чести косноути истинѣ. Рече бо Фоукидидь· ѥдино три и триѥдино бесплтьно. образьно ѥсть троица. Аристотель же ѥ оусь-

---

[1] божьствьнаа и изредьнаа. — [2] постатіа. — [3] вѣры. — [4] испльнѩшесе. — [5] свѣтлѣхоу се. — [6] древныѥ.

пьно ѥстьство божиѩ бытиѩ не имоуштн начело, оть нѥгоже вьсекрѣпькоѥ соуштьствить се слово. Ѥрмись же тривеликыи заклинаю те небо великааго бога дѣло, заклинаю те гласомь отьчиимь, иже провѣшта прѣжде ѥгда вьсь мирь оутврьди, заклинаю те вь ѥдинородьнааго ѥго слова и доуха. А Стаикь вьзьпи· почьтемь Марию, ѩко добрѣ съкрывьшоую таиньство, оть нѥѥ бо хоштеть родити се Христось. Ѳоулидось же рече· прѣжде богь, та[1] же слово и доухь сь нимь. Платонь же и Орфеи сь и прочии. Нь намь о земли слово.

До зде десстословьноѥ и оть зде сь краѥглавизнь о прѣдлежештимь.

.а. Сь оубо вьсиѩ оть страны Далматиѥ. Дакии нынѩ же глаголѥмыихь Срьбль, идѣже мнозии вь послѣдьнѩ врѣмена процѣьтоше, ихь же греды вь родословии слово изьѩвить. И сиѩ оубо не тьчию по обѣтованѣи онои точить медь и млѣко, нь ѩкоже четыремь врѣменемь и вьздоухомь вь себѣ вьсприѥмь сьоузь имѣти и изь себе прочиимь изьсылати. Не бо вь вьсѣи[2] вьселѥньнѣи обрѣсти ѥсть вьса благаѩ вь ѥдино сьбравь имѣти и по вьсѣи странѣ, нь нѣкаѩ оть чести и вь нѣкыихь мѣстѣхь, вьстоцѣ[3] оубо и западѣ, сѣверѣ же и юзѣ, ѩкоже зрителиѥ земльныи глаголаахоу и видѣхомь. Сиѩ же вьсѣми благыими испльнь ѥсть, ѥлико и по писаниихь землѥмѣриѩ нѣкои вьздоухь посылати западоу и Ѥлиспонтоу: тоу бо и часи испльняѩть се .еі. — тоѥ число вьсприѥмь имать и оть тоудоу вь изьлишьнѩ вьсходити кь сѣвероу, кь вьстокоу и югоу вь оскудьнѩ дьневии и ѩко нѣкыи прѣдѣль и корень благыихь вьждѣлѣнь быти и отлоучень. Отлоучены бо страны соуть, ѩкоже вь южныихь, идѣже вь жетвоу .м. дьнии и ношти тьмѣ быти или вь сѣверьныихь идѣже подобьно

[1] тъ. — [2] вьсе ѩ. — [3] вь вьстоцѣ. —

.м. дьнии и ноштеи свѣть быти или страны снѣжаные и пакы безводьные ины, ины же не населены по Іовоу. Та же оубо кромѣ вьсакого прѣкословиꙗ благыи вьздоухь и оутьклнение сьставомь вьспринемь имать.

И по неже оубо оть плода дрѣво познаваеть се и чловѣкь оть дѣль, оть плода же и дѣль сию изьꙗвимь. И ꙗко да прѣдьвьзвѣстить се потрѣбьнѣишеѥ есть оубо злато, коупьно же и сребро, и источьникы оубо семоу много чьстьны и плодьны быти, толико вьзрастаюштиихь ѥлико чьто исчрьпаемо, и ꙗкоже источьници исчрьпаеми сладьчаиши бывають. И гдѣ оубо вь вьстоцѣ и западѣ таковыи и толикыи родь обрѣсти есть; нигдѣже вь истиноу. И да не оубо оуныніемь вь продльжении слова, довлѣеть выноу назнаменати.

.в. Такожде виногради оубо сѣꙗни, ꙗкоже нигдѣже есть кромѣ многыихь потовь ꙗкоже вь сихь, сѣмень же и садь и плодомь изобильствиѥ. Нь оубо иже источьникь рѣчьныихь и стоуденьць и прѣдѣль еже вь дроуг дроуга сьгласиꙗ и доброты подобиꙗ и ꙗкоже ина иныхь прѣвьсходеть красотою и плодоношениѥмь. Зимьнааго оубо и злиць страньизбѣзаюште, лѣтоу же приблизь соуште, вьздоуха же благорастворена и красьна, ꙗкоже кьто истиньноѥ речеть, ꙗко виде сихь прѣмногоѥ ниже ѥлико по вьсоудоу разликоуюштеѥ обрѣсти вьзможеть.

.г. Решти же подобьно есть и оть птиць и прочиихь вьсѣхь, ихьже господь прѣдасть, ꙗкоже зелиѥ злака вь пиштоу чловѣкомь, толико изобильствоуюштиихь по вьсоудоу, ѥлико вь иныхь нигдѣже. Разботѣвають бо вьсегда красьнаꙗ, нь тьчию поустыниѥ страны тоѥ нь и населениꙗ, прѣмножьство плодоносьныихь вьсѣхь, рыбь же и вьсакыихь потрѣбьныихь, ихьже господь прѣдасть чловѣкомь вь наслаждениѥ изобильствиꙗ, и вьса ѥлика покори подь нозѣ ихь творьць.

.д. Аште же и оутврьждениѥ кьто помыслить страны

сеѥ, горамь прѣвысокыимь, градовы же таковыими, ѥлико по многыихь странахь малѣи чести ѥдва приоуподобити ѥсть. Прѣизредьнии вьзвышениѥмь и оутврьжденимь вьсакыимь, водами же имиже веселиѥ градомь глаголѥть се.

.е. Не оубо же мимо тешти подобаѥть прѣвеликоѥ и млогословоуштеѥ дѣло божиѥ, ѥже великыи Моѵси вь книзѣ о творении мира не мимо тече, ѥдиноу оть четырехь рѣкь раискыихь, Фисонь, ꙗкоже глаголють книгы землѥмѣрьскыѥ, иже Истрь глаголѥть се и Газь, и Истрь и Доунавь оть Тракь. И сь оть раꙗ исходе и зашьдь подь гльбины землѥ вь западѣ исходить кь Пеоньстѣи горѣ, соуштеѥ оть сикелиискааго морꙗ до Герьмань кь сѣверьномоу[1] Океаноу и оть тоудѣ гредеть кь вьстокоу и проливаѥть се вь аѵ҃иньскоую[2] поучиноу петими оустии, ꙗвѣ[3] ѥсть кь Чехомь оть сѣвера и запада гредоуштиꙗ кь вьстокоу, и раздѣлꙗѥть Оугрию и напаꙗѥть изредьнѣишоую срьбьскоую страноу, та же Бльгары и Влахы проходе идеть вь поучиноу чрьнаго[4] морꙗ нарицаѥмааго.

.г. Нѣчьто же и оть сего помыслити ѥсть, ꙗко .д. рѣкы богь вь вьселѥньноую изь раꙗ изьсьла соудьбами своими. Подобааше же западьныимь странамь не лишити се оть сихь ѥдиноѥ.[5] Гионь бо вь Ѥгѵпьтѣ бывь ѥдинь источьникь идеть вь Ливию, два же вь вышьнюю Ѥфиопию, иже и сьвькоуплꙗѥ се вода множить се и напаꙗѥть Ѥгѵпьта, авгоуста мѣсеца. Глаголѥть же се сь Ѥгѵпьтѣны истапиѥ ѥже ськазоуѥть се оть тьмы вода.

.з. О Тигроу же и Ѥфратоу бываѥть, оть плода раиска имоуште рождениѥ, та же пдоьходеште подь землю, ꙗвлꙗють се паны по Таврѣ горѣ. И оубо Ѥфрать свѣтло течениѥ имать, сьходе оубо оть сѣверьныихь страньь кь южьныимь пореждаѥ се персьскомоу океаноу, глибы творе и трьстьнаꙗ ѥзера и вь сихь безь вѣсти ꙗвлꙗѥть се. Тигрь

[1] сѣверьнѥмоу. — [2] ав. — [3] ꙗвѣже. — [4] чрьмнаго. — [5] ѥдинои

же оть нѣкоѥго ѥзера вьсточьна безь ѣсти исходе и истичеть кь южьнымь странамь и прѣсѣцаѥть триконьскоую гороу о Масагетѣхь, сьѥдинѧѥть се Ѥфратоу и раздѣлѧѥ Вавилонь, исходе приближаѥть се Перидоноу и вьходить вь персьско нѣдро прѣжде сьвькоупити се Ѥфратоу, дроугь оть дроуга раздѣльни текоуште, твореть междурѣчиѥ четыри сьта .ки. стадии. И оубо Фисонь вь книзѣ бытиискои ѥсть иже ѥвѵлатскоую[1] землю окроужаѥи, и тако кь намь исходить Тамо ѥсть, рече, злато и злато земле оноѥ добро. Симь оубо сице, подобааше сь западьныихь ѥдинои пролити се, ѩже сладьчаишеѥ учестиѥ зде приносить.

.и. И ѥште же и оть тридесетихь и .г. рѣкь именитыихь вь вьселѥньнѣи глаголѥмаѩ Сава ѩкоже забрало нѣкоѥ здѣ бываѥть, сь обоихь страньдѣльма и сьвькоуплѧѥть се вь красьнѣишемь мѣстѣ, идѣже Фисонь трими оусты вьходить имѣѥ два острова, идѣже свѣтлыи Бѣль[2] градь сьзда се, ѩкоже напрѣдь слово изьѩвить.

.ѳ. Зри же ми и чловѣкы иже послѣдьнѥишеѥ и чьстьнѣишеѥ зданиѥ божиѥ, ѩко да не кьто вьзмьнить бездоушьна и нечоувьствьнаѩ похвалѧюшта ме. Нь вь истиноу добрѣишиѩ земли добрѣиши клась пьшеничьныи растить, иже и вьздасть намь .л. и .ѯ. и .р. — Соуть оубо моужьствьныи, ѩкоже иньныихь глась по вьселѥньнѣи не быти, ѥгоже чьстьнѣишеѥ по Соломоноу вь чловѣцѣхь нѣсть. Соуть же и вь послоушьноѥ благопотрѣбьни, ѩкоже по вьселѥньнѣи подобиѩ не имѣти. Идѣже потрѣба, скори вь послушаниѥ, кьсьни же вь глаголаниѥ. Идѣже ли чьто сьпротивьно, скори кь отвѣтоу вьсакомоу вьпрашаюштоу, вьороужени ороужии десьныими и поу и ми. Соуть же чистотою тѣлесьною прѣвьсходеште иныихь ѥзыкь и льгькою и свѣтьлою крьвию. Кь симь же и милостиви и дроуголюбьни, ѥлико кьто оть сихь вь оубожьство потрѣбьныихь пришьдь оть нихь, прочии вьса потрѣбьнаѩ испльнѧють

[1] ѥвѵлътскоую. — [2] Бѣли.

ѥмоу, не ѥдиномоу нь вьсакомоу вьсегда, и не подаѩниѥмь тьчию нь соугоубою милостынѥю, ѩкоже решти Соломоново почитаѥи ништа милостыню творить. Житиѥ же ѩко црькви божиѩ по вьсѣи странѣ тои, ѥже ѩко прочии ѥзыци скотьскы и чрѣзь ѥстьства и вьсакыи чась ни именоуѥть се, нь оуставлено оть мала даже до велика ихь множаѥ двашти дѣнию. Любочьстьно же, ѥлико сынь ащте и вь домоу своѥмь ѥсть, сь родительми вь ѥдинѣ вькоусьни, нь ѩкоже раби прѣдьстоѩти. Не тьчию вь богатыихь сиѥ видимо бѣше, нь и вь гроубѣишихь и вь послѣдьниѥи ништетѣ. Гдѣ же вь нихь именоваше се ѥже озлобити отьца своѥго или матерь; вь истиноу никакоже, нь по Христѣ испльнѥниѥ законоу, дроугь дроуга больша себе твореште чьстию, господа нарицаюште отькрьвеною главою, по ѩкоже древлѥ и нынѩ вь южьныихь странахь, ѥже изоуи сапогь оть ногоу твоѥю, землѩ на ѥниже стоиши света ѥсть, сирѣчь почьти мѣсто обычаѥмь землѥ; и светыи апостоль Павьль моужемь повелѣваѥть отькрьвеною главою молити се. Срамлѩѥть бо, рече, главоу свою аште покрьвеною молить се или кыкоу растить. Да аште вноутрьнѩѩ вѣдоуштомоу отькрывати главоу не посрамлѩѥть, кольми прѣдь чловѣкы. Тѣмь же вь истиноу вьса изрѣдьнаѩ симь соуть, прочаѩ же по Павлоу ѥлика чьстьна и ѥлика говѣина[1] и ѥлика избрана,[2] и вьса кь сьзданию обрѣсти ѥсть, паче же любьве ѥже глава ѥсть вьсакои добродѣтели.

.і. Рекоу же прочеѥ вышьнѩго степена дѣло, иже аггельскоѥ житиѥ подражавшиихь, иже вьса красьнаѩ оумѣти вьмѣнивьшиихь о ѥдиномь красьнѣмь[3] красештиихь се Христѣ, вь красьныихь поустынѩхь и обителѥхь, ѥлико и зѣло лѣнивыихь кь себѣ вьзбоуждати отбѣгати и ѥлика добродѣтели ихь сьхранѩюштиихь ѩвлѩють многыѥ и избраныѥ ѥже по срѣдѣ сихь обители, множаишеѥ же мль-

[1] говѣинаа. — [2] избранаа. — [3] красьнымь. —

чальнице по великомоу Ѥфремоу сь шоумомь листвьнымь и птицами[1] и водою сьглаголюштиихь, иже вь сихь множьство инокь ихьже, непрѣстаньно дѣломь вьспѣвати и славити иже вь троици бога, ѥгоже аггели непрѣстаньными гласы славеть, по ихь же вьспѣти ѥсть радостию хльми прѣпоѩсаше се и красьнаѩ поустынѥ процвьтоше.

.аі. Ѥльма же сиѥ и Симеона и Савоу зѣльныихь породише, великоѥ и чьстьноѥ слышаниѥ и сьповѣданиѥ, иже вьсе чловѣчьскоѥ ѥстьство прѣвьзьшьдьшиихь имиже прѣзрѣше и имиже подвизаше се, здѣ вьсако изоумлѥниѥ о бозѣ ѥстьства моужеи и доблѥства, ихь же ѥс-прьва вѣньчаше сами ти подвизи многыими похвалами достослышаными. Не бо села и домы изоставльша, мало потрѣбнаѩ, нь начело толико воиньство вожденыѩ же и ськровишта и прѣстола высотоу и ина ѥлика величьства власти, на рамѣхь крьсть вьзьмьше, радоуюште се водештомоу сихь на нѣкоѥ дроугоѥ царьствиѥ здѣшьнѣаго лоучьшеѥ. Иже и множьство чедь своихь богоу приведоше. Нь силь добродѣтели исчисти[2] ѥсть и аште пѣсьць морьскыи.

.ві. Достоить же юже прѣдреченымь[3] виновьнааго корѣнь вьзыскати, да оть тоудоу навыкьше кьто и оть коудѣ и коихь корѣни вѣтвь и како процвьтьши вь наше роды владычьствова и кьто прѣдьреченыихь по равьноапостолнѣмь Савѣ исправитель и просвѣтитель и тьзоименитои и тьзоименитьныимь тьзоименитьнѣишии. Нынѣ бо кь третиѥмоу степеноу косноути се ѥсть оть земли кь дѣлаюштиимь сию и оть дѣлаюштыихь кь владычьствовавьшомоу достоино. Се бо и основаниѥ положихомь, ѩко оть рабьства кь ѥмьствоу и оть ѥмьства кь сыновьствоу.

.гі. Нынѥ оубо молю вьсе вы,[4] зде ми слоухы кь послоушанию приклоните, не глаголюштомоу нь дѣлаюштомоу

[1] птицамь. — [2] добродѣтелеи исчъсти. — [3] прѣжде реченымь. — [4] молю вьсѣхь. —

ихѣже ни кьтоже можеть дѣлати, и сьставлѧюштомоу неподобнаѩ, по нѥже землю сию не мы словесы оукрасихомь и жителѥ иже на нѥи — оть бездьны бо каплю вь вьздоухь пролиѩхомь — нь дѣлаѥи и красеи богь изь начела. Тѣмьже оубо ради кь[1] сеи поучинѣ прикасаѥмь се прѣмоудрыимь и многословьныимь виноу назнаменати. Подобаѥть вѣдѣти, ѩкоже сиѩ инѣми вьсѣми оукрашаѥть се и прѣвьсходить иныихь и ѩкоже жителѥ иже на нѥи ѥвагґелскаѩ аггельскаѩ глаголаниѩ дѣлы сьбравьше имоуть· вышьше же и изредьнѣе нѣкои божьствьныи промысль о сѣмь моужи[2] изь начела сьхранѧюштомоу оть рода вь родь обѣты своѥ боѥштиимь се имени ѥго. И ѩкоже Авраамоу обѣштавь пожьда четыри сьта и .л. лѣть, ѥште же .м. до наслѣдиѩ сѣмене ѥго землю обѣтованиѩ и ѩкоже слово глаґолюштеѥ· положи богь страхь и трепеть Адамовь на вьсѣхь звѣрехь земльныихь, прѣслоушаниѥ же адамлѥѥ льви оштоутивьше начеше сьнѣдати чловѣкы, Даниила же познавьше послоушаниѥмь Адама соушта, страхь Адамовь оть сего, паче ли Адама вьсприѥше, послоушаниѩ бо сѣме. Такожде и благочьстивааго цара Коньстаньтина равьноапостольнаго сьродьство и оть ѥгова родителѩ плодь, вѣтвь пакы кь коньцемь сьхрани се ѥже царьскоѥ и апостольскоѥ дѣло испльнити и вь избраныихь избранѣишаѩ сьвьршити[3] и стадо сиѥ господина достолѣпьна познати и вьзиде лѣти.

.ді. О родословии же намь слово. Бѣше Коньста великыи, зеленыи нареченыи, великааго Коньстаньтина отьць, моужь по вьсемоу кротьчаишии, благочьстиѥ любе. Тѣмь же христиѩны приѥмлѩше, вь Вретании царьствиѥ праве вь лѣта она, ѥгда Диоклитиѩнь и Максимиѩнь Ѥркоулиѥ, по ѥже побити тѣмь многыѥ тьмы христиѩнь, оставльша царьство и вь простыихь житии бѣста, Максимиѩнь

[1] вь. — [2] о сѣмь божьствьнѣмь моужи. — [3] сьвьршати. — [4] царьствиѩ, коѩ послоушааше.

же на вьстоцѣ оудрьжа, оу ѥго моучителѧ Коньстаньтинь великыи оу тальствѣ бѣше. Максентиѥ же вь самомь велицѣмь Римѣ царьствовааше.

.ei. Великыи оубо Коньста роди три сыны Коньстаньтина, и Коньстаньтиѧ, и Коньстоу и дьштерь Коньстаньтию, юже великыи Коньстаньтинь вьдасть Ликинию вь женоу, ѥмоуже и грьчьскоую честь отьдѣли царьствиѥ[1], ѩко послоушааше на моучительскоѥ раздроушениѥ и сьпособьствовааше. Сь же Ликиниѥ бѣше дальматиискыи господинь, родомь Срьбинь, и роди оть Коньстаньтиѥ сына Бела-Оуроша, Бела-Оурошь же роди Тѣхомила, Тѣхомиль же роди светааго Симеона, светыи же Симеонь роди сь сьпроужьницею три сыны· Стефана прьвовѣньчанааго кралѧ и Влькана великааго кнеза и Растька, послѣди же нареченааго Савоу, прьвааго архиѥпископа срьбьскаго. Сь же брата своѥго Стефана вѣньча на кралѥвьство. Стефань же краль роди .д. сыны· Радослава, Владислава, Стефана, Предислава. И Стефань оубо наречень бысть Оурошь вь прѣдѣда своѥго, и сь ѥсть храпавыи краль. Сь же роди два сына· Стефана и Милоутина, баньскааго кралѧ. Милоутинь роди Коньстаньтина и Стефана Дечаньскааго. Дечаньскыи же роди два сына· Доушьмана и Доушаноу. Сь Доушана прѣстоупи прѣдѣлы отьць своихь и поставлѧѥть се самовластьно царь. И роди сына Оуроша и Оурошь не има дѣти и оста безь памети лоза та.

.si. А втораѧ глава родословиѧ· Влькань вторыи сынь светааго Симеока, брать же светому Савѣ, великыи кнезь, роди сына жоупана Димитра, вь иночьскомь же светомь образѣ Давидь. Сь же Давидь роди Вратислава кнеза. Вратиславь же роди Вратька кнеза. Вратько же роди дьштерь Милицоу. Сиѧ же бываѥть соупроужьница великааго кнеза Лазара и роди сыны три· великоименитааго сего глаголю деспота Стефана, и Влька, и Добровоѧ. И много оубо лоза

[1] царьствиѧ.

та процвьте. Аште Коньстаньтинею, аште ли же и Ликиниемь нѣсть чоудьно. Исаавь[1] бо, рече, роди Рагоуила, Рагоуиль же роди Зара, Зара же роди праведьнааго Іова. Зри, колико цвѣть израсти богь и здѣ Авраамоу и Исаакоу.

.зі. Здѣ же лѣпо есть начети вьсѣмь сладькоую и любослышаноую повѣсть. Здѣ и страна та израштаеть достойныи плодь себѣ, имьже много врѣме ликьствова, не тьчию господина, нь любочьстьна отьца и дроуга ако храбрааго, моудрааго и по вьсемоу кротьчаишааго. По неже ако поуста бысть и ако изьсьхьши водьна напоения жьдааше и измѣнена грѣшьствиемь многыимь оудостоваеть се много, се достоиньства[2] лучьшааго. Сь же есть великыи онь и прославлены Лазарь, емоуже име ако же и сыноу его. И онь бо не ово имааше похвально, овѣмь же оскоудьнь, ни же овѣми[3] рѣтѣаше[4] се, овѣмь же побѣждааше, нь елико вьсѣми дивьнь бываше, и да прочаго вьса оставлю, величаиши бо славена вьсѣмь кааже сиа.

.иі. Еже црьквамь разьньствие быти не оть сего да не боудеть, нь сице прилоучи се прѣжде мьню ако оть дьни царя Стефана, Доушаноу рекомааго, и сьборьные црькве срьбьскаа отьцѣпи се и кь хуждьшомоу погроужааше се, ако же млогашти оть малыихь искрь великь огнь вьзгорѣваеть се. Второе же измаильтьскыихь родь, иже ако же нѣкотории проузи на нась излиаше се, овѣхь обьводеште,[5] овѣхь же порабоштаюште, овѣхь же плѣноуюште и овѣхь закалаюште, огнь ако же измьждае[6] и вьсѣхь сьтираюште, идѣже обрѣштаахоу[7] се и присьно вьмѣштаюште се и гредоуште еже оставьшаа поести и погоубити немилостивьно. И измѣнениа сего видь безнадеждьнь сьгрѣшаюштиимь намь и не обраштаюштиимь се кь единомоу измѣняюштомоу вьсачьскаа.

---

[1] Исаакь. — [2] сѣи достоиніа. — [3] овѣмь. — [4] рѣтеше. — [5] обьходеште. — [6] измаждае. — [7] обрѣтаахоу.

Бѣше оубо семоу прьвоѥ оупражнѥниѥ ѥже небесемь тьчьно, црьковьнааго мира и оустроѥниѧ. Видѣ бо юже растрьгноутиѥ и вѣшть ѥлико неначинательноу, нь велико моудрьць онь вь самыѥ вѣшти славоу вьзети и идѣже непоборимь подвигь, вьмѣштаѥть се по срѣдѣ самь, и ѥлика ноужда ѥже бѣше приоумыслити не небрѣже ни о ѥдинои и абиѥ оустрои сестрь обоихь дроугы себѣ быти многа оуже врѣмене разлоучениѥ плакавьшиихь дроугь оть дроугыѥ.[1] Чьто сего величаишеѥ вь владавьшиихь на земли или чьто богоу оугодьнѣишсѥ.

.ѳі. Много же оутврьдивь на второѥ прѣходить. Иже оубо коѥгождо рода зре грады и страны и обители и црькви благочьстивыихь овы огнемь пожигаѥмы овы же пониракмы и множьство оубиѥниѧ и крьви тскоуштеѥ рѣкы и ина ѥлика сицеваѧ сьдѣваѥма. Ибо изь давьна грьчьскому скиптроу сьмѣрѧѥмоу и Измаилитомь оумножаюштиимь се и испроливаюштиимь се даже и вь западьнѧѧ постигноути, коупьно и Перьсы сь собою имоуште.

И да извѣстьнѣѥ сиѥ изьѧвимь. Прѣжде царьскааго града вьдроуѕити се и прѣжде измаильтьскыѥ вѣры проповѣди бѣше нѣкыи дрьжатель именемь Хиридань обладаѥ странами соуштиими посрѣдѣ Перьсиды и Армениѥю, глаголемыи нынѧ Ачамиѥ. Вьдроуженоу же бывьшоу царьствоуюштомоу градоу и по мноѕѣ прѣшьствии вь оулишении цареи грьчьскыихь обрѣте се вь царьствоуюштиимь градѣ вождь страньь прѣдьреченыихь, иже обладааше вьцаривь се грьчьскыими скиптры именемь ѥзыка того, ѧко благородьнѣишии и царьскааго корене. Брать же ѥго огосподи се вь отьчьствии своѥмь, соуштеѥ персьскыѥ чести христианинь сы и ть. Подвигоше же нѣции царѧ грьчьскааго на брата своѥго ити, вь отьчьство же своѥ. Иже и вьзиде сь[2] вьсѣми грьчьскыми скиптры. Греды же оужасааше се, боѥ се брата

[1] со дроугь дроугые. — [2] и.

своѥго. Постигьшоу же до страньтѣхь, слышавь царь ачамиискыи вьзложи на се иночьскыи образь и изьшьдь нѣшь стрѣтаѥть царѧ вь подобьнѣ мѣстѣ. Ꙗже царь оувѣдѣвь и кьто ѥсть, вьнезаапоу и ть сь конѧ сьсѣдаѥть и любьзно цѣлованиѥ дасть братоу. Вьпрашааше же о винѣ. Ѥмоу же отвѣшта· конѧ мнѣ польза и прѣобрѣтениѥ ѥже виновьникь быти толикыимь крьвемь пролитиѥ. Отьць нашь оумрѣть по прѣѥтию же дѣдь и прѣродителиѥ вьси· вѣдѣ вьсако, и ѧзь оумрѣти хоштоу. Сынь же мои ѥдинь сы и ть изь млада о господьствѣ нерадить Нь понѥже юности ради инокь не можеть быти. Соуть монастырие наши, ѥже[1] отьци наши сьздаше вь ѥзыцѣ нашемь. Даждь ѥмоу оубо сихь и подьписаниѧ[2] подь нихь, вь ѥже окрьмлѧти се и аште чьто подь црькви и ѥште приложити хоштеши· прочаѧ же даждь, ѥмоуже хоштеши.

Царь же оумиливь се и вьса по воли ѥго сьтвори. Оть толѣ же сына ѥго чеда овладаахоу[3] странами своими слоужеште грьчьскомоу скиптроу. Прѣвьзмагаюштиимь же[4] Измаилитомь и вьсточьныѥ страны отьѥмьшиимь, привлѣкоше страны оны, паче же и дрьжатели вь тѣхь проповѣдь ѥже вьсѣмь отьстоупити. Оувы. Ѥлико же по сихь сыны Орькана глаголѥмаго, Соулимень, старѣи сы вожда ачамиискааго, прѣвноука инока оного, поѥмь сь скиптры ѥго вь западьнѧѧ приведе, живоу соуштоу Орьканю, именемь Сеидиѧ, обѣшта ѧко ѥлика прѣимемь, десетыи градь дамь тебѣ. И сь Соулимень прѣжде на Калиполѥ морѥ прѣиде и отвори поуть прочиимь сь Сеидиѥмь, при цари Аньдроницѣ рать имоуштоу[5] сь братомь своимь. Оумрѣть же Соулимень и Сеидии. Оумрьшоу же и Орьканоу, вьздвизаѥть се сынь юнѣишии Орькановь, Амоурать глаголѥмыи, и покори множаишиихь запада. Прочеѥ же на благочьстиваго кнеѕа Лазара вьороужаѥть се. Сь же не сьтрьпѣ

[1] иже. — [2] подьписанаа. — [3] обладаахоу. — [4] же и. — [5] имоуште.

прочеѥ жьдати и прѣнебрѣшти оуди своѥ, паче же Христовы, разьсѣцаѥмы и отрьзаѥмы, нь ꙗко да стоудь сихь оть вьсѣхь потрѣбить, или самого оумрѣти паче же сьсьвѣдѣтельствовати моучениѥмь. Вьставь оубо обьдрьжимь мысльми сицевѣми ведеть се на Измаилиты и сьражению бывьшоу на мѣстѣ нарицаѥмѣмь Косовѣ бысть сице. Моужемь ратьнымь сьратоуюштиимь се прѣдь скиптры, бѣше же нѣкьто благородьнь ѕѣло (Милошь), своѥмоу господиноу ѥгоже обльгаахоу завидештеи и невѣрьна мѣнꙗхоу. Ть же ꙗко да покажеть вѣроу, вькоупѣ же и моужьство, обрѣть подобьно врѣме, оустрьми се кь самомоу великомоу начельникоу ꙗко отьбѣзаѥ, ѥмоуже и ꙗко поуть сьтворьше. Ѥгда же близь бысть, и абиѥ опльчаѥть се и вьньѕи мьчь вь того самого грьдааго и страшьнааго самодрьжьца. Тоу же и самь оть нихь падаѥть. И вь прьвѣѥ оубо оудолѣвають[1] соуштеи о Лазарѣ и вьсприѥмлють побѣдоу. Нь не оуже врѣме избавлениꙗ бѣ. Того ради и сынь того царꙗ вьзмагаѥть пакы вь тои самои брани и оудолѣваѥть, богоу тако попоуставьшоу, ꙗко да и великыи сь моученикꙗ вѣньцемь оувезеть се и иже сь нимь. Чьто оубо по сихь; блаженыи коньць постизаѥть оусѣчениѥмь главьныимь, прѣжде ѥгови вьжделѣнии дроузи, прѣдварꙗюште ѥго много оумилѥныимь молениѥмь ѥже прѣжде ѥго коньць приѥти, ꙗко да ѥговоу коньчиноу не оузреть.

Бысть же сиꙗ брань вь лѣто ҂ѕѡсѕ. мѣсеца Юниꙗ .еі. Ть же оубо моученичьства коньць приѥть и видить се нынꙗ ꙗко живь вь нѥиже самь сьзда великоую обитель глаголѥмоую Равьницоу, ꙗвѣ оубо оть ихьже вьсприѥть и сь ими же ликьствоуѥть на небесѣхь. Тогда же, тогда не бѣше мѣста вь вьсѣи странѣ тои, идѣже оумилѥныи глась рыдательныи и вьпль ничесомоуже подобештии се не слышааше се, ѥлико и вьздоухь испльнꙗти, ꙗко оубо быти вь прѣ-

[1] одолѣвають.

дѣлѣхь вьсѣхь сихь Рахииль плачоуштн се и не хотѣаше оутѣшити се не чедь своихь тьчию, нь сь богоизбраныимь господиномь, ꙗко нѣсть и нѣсоуть.

.к. И ть оубо постиже вь благостоꙗтельнаꙗ и прѣбываюшта да оставимь о црьквьныихь и обителꙗмь любочьстьнаꙗ зданиꙗ и плꙗненыихь раздрѣшениѥ и милость ꙗко оть источьникь изливаѥмоую вьсакоѥ добродѣтели видь и заповѣдь сьврьшениꙗ.

.ка. Вь своѥмь оубо животѣ сьзда грады тврьды, сьзда же и Кроушевьць глаголꙗмыи, вь нꙗмьже сьзда красьнѣишоую црьковь великомоу прьвомоученикоу, архидиꙗконоу Стефаноу вь мольбоу о присьнопомьнимѣмь сынѣ своѥмь. И сиꙗ оубо о сихь.

.кв. Львь же онь иже и громь нареченыи по своимь ихь ꙗзыкѣ[1] тьзоименить, ꙗко спѣшьно вьзвраштаѥть се кь вьстокомь ꙗже сѣсти на прѣстолѣ отьчимь и царьствиѥ оть вьсоудоу оутврьдити. И аште кто о сихь поносить ми, ꙗко вь кою пользоу сиꙗ вьмѣштати, и таковыи да шьдьше вь царьствьныихь книгахь лѣтописаниихь и оувѣдеть ꙗко царьствовавьшеи прѣжде аште вь Ієросолимѣ древлѥ, аште же и вь царьствоуюштиимь градѣ коупьно окрьстьныихь житиꙗ писанию прѣдають множаѥ и пространьнѣѥ, како бо извѣстьнѣѥ житиѥ благочьстивыимь и светыимь господамь нашимь сьтворимь. И оубо назнаменати довлѣѥть.[2]

.кг. А ꙗже оставьшеи сири и оть сихь расхыштениа[3] оужасаюште се, не бо тьчию оть Исмаилить бѣда належаше, нь и западьнии окрьсть на брань оуготовише се. Кь томоу же и междоусобьнаꙗ раздѣлениꙗ ꙗже симь подроучьнии, ини же ꙗко свои оуди бывьшеи, ꙗлико сь Марьдохеѥмь вь гаданиихь паче же пророчьствиихь сьновиихь решти ꙗмоу· и се глась и вьпль, мльвы, громи и троусь, и мльва на земли, и се не два ѕмиꙗ нь мноѕи сь прѣсмыкаюштиими

[1] ꙗзыкꙋ. — [2] довлѣѥть. — [3] расхыштениа.

се, ѥже приидоше брати се. И бысть гласъ и сьмоутише се вьса оть гласа вьплѩ ихь, вьсѣмь людемь дьнию тьма и сьмракь и млъвы и брани, и оуготови се вьсакь ѥзыкь брати се. И вьзьпихомь къ господоу оть гласа вьплѩ ихь и бысть оть источьника мала вода многаѩ и рѣка велика, свѣть и сльньце вьсиѩ и рѣкы вьзвысише се и пожьрѣше славьныихь. Симь оубо сице, посылають се ходатаѥ оть сьмысла великааго и ть бо рече, ѩкоже Навоуходоносорь вь оумѣ своѥмь обимоу вьселѥньноую ѩко и ѩице роукою моѥю. Ходатаѥмь же сьгласивьшиимь[1] сь госпождею благочьстивою о дьштери ѥи мьньшои Оливерѣ и сь сьвѣтомь патриѩрха и вьсѣхь свештеныихь сьбора и вьсѣѩ синьклита, вьдаѥть сию вь женоу Амирѣ великомоу, вь ѥже сьпасено быти стадо христоименитьно оть влькь гоубештиихь ѥ. Идеть же тогда и присьнопомьнимыи брать сеѥ кь самодрьжьцоу сь сестрою и оть толѣ порабоштена бысть срьбьскаѩ страна ѥже самь Стефань и сь братомь своимь Влькомь и сь благородьныими своими и сь прочиими на вьсако лѣто вь слоужениѥ ѥмоу приходити. Обаче же оть толѣ великыи царь онь не ѩкоже Максимиѩнь, нь любочьстиѥмь красѣаше[2] се льстивьнѣ о велицѣмь Коньстаньтинѣ вь ѥже погоубити того, нь сь вьсакою истиньною и чистою любовию ѥлико о сынѣ вьзлюблѥнѣ кь семоу належааше, ѩкоже обрештеши вь главизнѣ, и прѣдь вьсѣми вьсточьныими симь свѣтлѣаше се ѩкоже нѣкыимь сльньцемь вторыимь или прѣсветьлою дьницею.

.кд. Достославьнаѩ же и велемоудрьнаѩ мати и многыихь избранныихь матери прѣвьсходештиѩ оставьши ѩкоже по Соломоноу решти моужьствьнаѩ жена оубо и сиѩ ни ѥдинои[3] добродѣтели изоставльши, ѩкоже вѣдеть окрьстьнии вьси, милости почрьпьшеи оть тоѥ роукь ѥже надѣѩвьшии се и вьсприѥть. Нь и вь начелѣ толицѣ соушти и мирьскыихь вѣштеи, вь ихьже недооумѣти и вь лѣпотоу бѣше не

[1] сьгласивьшиимь се. — [2] красеше. — [3] ѥдиноѥ.

жена тькмо нь и многыи вь сьвѣтѣхь Дисеѥсь. А ѥже божьствьныихь и свештеныихь оукрашении, кьто изречеть црьквамь же и обителѥмь любочьстьнаѩ разданиѩ! Кьто не оудивить се зре сицевомоу сьпрежению кь ѥдиномоу вьзираюштиихь богоу и вь чинѥнѣихь прѣвьсходити заповѣдеи и вештьша исправлѩѥ вождааше се.

.ке. Чьто же оубо о иже[1] оть сихь вьсиѩвьшиимь рекоу; прѣмного бо ѩже онѣхь показавь вь себѣ и прѣвьсходьно и ѥдинь побѣждь вьсѣхь пришьдьшиихь. Подобааше бо вьсакостраньнь быти и паче ѥстьства плодь дрѣвь[2] иже при исходиштихь водь насажденыихь.

.кг. Семоу бо касаѥ се помышлѩю ѥлико вьврѣшти себе вь океаньскыѥ строуѥ непрѣплаваѥмыѥ и не искоуѥимыѥ, нь обаче вльнами житиискыими[3] аште и обоурѥваѥмь, плаванию вьдахомь себе, ѩко вьскраи честь нѣкоую вьзьмьше, не бо тьчию нь аште изь дѣтьска пришьдьше ѥсмы вь рабьство ѥмоу, нь сиѩ прѣжде соушта и вь семь ѥго косноути се не сьбрахомь.

.кз. Ть оубо вьсеизредьныи и ѥште юнь сы и роуковождааше се благочьстивыими и ѥлико дьнь дьне по вьсемоу ѩвлѩаше се ѩже вьпрѣдь хотешта ѥмоу имиже глаголааше и имиже творѩаше и имьже подвиѕаѥмь бѣше. Ибо ѩкоже глаголють о Александрѣ Филиповѣ, ѩко ѥгда гдѣ отьць ѥго брань сьтворѣаше, скрьбе кь сьвьзрастьныимь ѥмоу отрочетомь[4] глаголааше· отьць мои вьса доблѥстиѩ сьврьшаѥть, азь же не имѣти хоштоу чьто. Сице и сь, отроче сы, вьзираѥ на црьковь глаголааше, ѩко крѣпьчаишеѥ основаниѥ и красьнѣишеѥ ѩзь вьздвигноу. О бранѥхь же подобьно и иныѥ подобьны пророчьствоу глаголы и просто кь вьсакои хытрости вѣштеи аште вь божьствьныихь аште ли же вь чловѣчьскыѥ прѣмоудрости, имьже аште касааше се, лоучьша себе вь скорѣ оть наставлѩюштиихь показоваше.

[1] ихже. — [2] чрѣвь. — [3] житѣискыими. — [4] отрочетемь.

Аште ли браньныѥ и поборительныѥ вѣшти и хоудожьства, ꙗже многыими не оудобь исправлꙗема, вьса сиꙗ ꙗко оть того самого зачьньꙗ се сьдрьжааше и прочиимь вь оуказаниѥ оустрꙗаше. Симь оубо вьсѣмь прѣоуподобленъ. И оубо же и тѣла красоты и силы сльньце сы по срѣдѣ звѣздь вьзрастьныихь, словы же изредьнии паче прѣди бывьшиихь, но ꙗкоже Соломонь ѥгда глаголѥть паче вьсѣхь бывьшиихь прѣжде мене вь Ѥросолимѣ, и вьсакыими обычаими и словесы, имиже приносеть се многаа и порабощтають се кромѣ крьве[1] и множицею. Ѥже бо многаа многашти[2] потроуждьшаꙗ не оуспѣше воиньства же и многыихь кораблѥи ороужьство, се ѥдино благосьвѣтиѥ оуспѣваѥть. И оубо сицевыимь многаꙗ по вьсюдоу оуказаниꙗ градомь вьзетиꙗ великыихь и прѣдивьныихь, Вавилона же и Троѥ, Кѵрь ѥгда быстро наиде на Ассѵры и Ѥлины, ѥгда жены ради Менелаѥви[3] Ѥлены[4] Трою разорише, и Ѳемистоклеи Персы побѣждаѥ корабьми[5] и Ксерьксиꙗ творе бѣжати, комарь жестокааго оного льва, и множаиша сицева обрѣсти ѥсть. И по нѥже чистота очиштаѥть доушоу и доблѥсть благооудобизньно вьшьдьшеѥ вь благооучительство и ѥдиною вьображь се нерастапаѥмо прѣбываѥть и вьсегда вьзраштению гредеть и ѥстьство ꙗкоже решти бываѥть, се же здѣ сьвьниде ꙗкоже оубѣлѥниѥ и сьложениѥ добродѣтелѥи. И сиꙗ оубо прьвааго водьства

.кн. Вьзраста же сьврьшена исплньнѥ прѣшьдьша ꙗкоже бы вь забвениѥ покрывала находештиꙗ на великыихь величаиша прилагаѥ вь сицевыихь аште кьто инь полоучиль бы честь кою оубо, великь моудрьствовалъ се бы страсти сы чловѣчьскыѥ се же не симь тьчию пострада нь и толицѣмь величьствомь начельства ничьтоже изостави пользьныихь, прѣбываѥ непоколѣбимь, онѣхь[6] бѣже имьже богъ

[1] крьвѣи многаашти. — [2] множицею. — [3] Менелаѥвы. — [4] Ѥлени. — [5] корабьлы. — [6] ѡнѣ.

противить се, ѥже толико начельствоуюштиимь неоудобь ѥлико аггеломь дивити се и ни оть коѥгоже[1] истоупи поути праваго и царьскаго.

.кѳ. О начельствѣ же вѣштеи матерьными одѣваѥть се молитвами и отьчьскоѥ достоиньство наслѣдоуѥть и сьдрьжитель свѣтьлѣишии вьсемоу[2] ꙗвлꙗѥть се. Нь не и ѥште вьсемь[3] вь сьврьшениѥ произьшьдьшиимь, иже изь начела плѣвелосѣꙗтель диꙗволь брань многоу вьздвизаѥть вьзможьныимь нѣкыимь, ихьже отьць ѥго изь начела подь носѣ свои покори, иже равьньство постигноути тьштаахоу се и изь роукоу ѥго избѣгноути и многаꙗ оумышлениꙗ виновьнаꙗ и тежькаꙗ на нь сьставлꙗхоу, прѣдь Амурою[4] та[5] приносеште, ови навѣтоваюште ꙗко Оугры на нь вьздвизаѥть, ини же ꙗко начельства ѥсмы самовластьна и царьствию твоѥмоу слоужити хоштемь. Тѣмь же и ходатаѥ посылахоу се, оть ихьже ѥдинь бѣше Михаиль именемь, благородьнь и вѣрьнь сы присьно вьспоминаѥмоу и вь очи обрѣте се на нь клевештоуштиимь и ковь вьздвижоуштиимь. Си же бѣхоу Никола Зоикь и Новакь Бѣлоцрьковикь[6] сь инѣми[7] нѣкыими. И оубо Новакь зовомь приходить не вѣды вьсако ꙗко ꙗвѣ быше дѣла ѥго. Ѥго же оубо сьмрьти прѣдають и вь лѣпотоу. Никола же бѣжа вь оутврьждениѥ[8] града, нареченыи Островица, и видѣвь ꙗко не вьзможьно ѥсть ѥмоу оугонезноути оть роукы господь своихь, власы постриѕаѥть и иночьскыи образь вьзлагаѥть на се, сь соупроужьницею своѥю и чеды коупьно четырьми дьштерьми своими. И тако сьмиливь се сь благочьстивыи и сь своѥю материю остави тѣхь вь вьсакои оградѣ.

.л. Вьзиде же кь царю Баꙗзитоу сама та благовѣрьнаꙗ госпожда о сихь, имѣаше же сь собою и сьродьницоу[9]

---

[1] когоже. — [2] вьсѣмь. — [3] вьсѣмь. — [4] Амірою. — [5] тъ. — [6] Бѣлоцръквикь. — [7] иныими. — [8] (скр. ꙋврьженіе) — [9] сародьницю. —

свою, сьпроужьницоу бывьшоую деспота Оуглеше, дьштерь же кесара[1] нѣкоего. Сиѧ оубо вь многыихь глаголаниихь же и вѣштехь моудрѣишиѧ соушти, юже присьнопомьнимаѧ ѩкоже стльпь нѣкыи и помошть вьмѣнѧаше, паче же вь таково(и) ключимои вѣшти. Призваномь бо[2] бывьшиимь имь кь царю и вь оужасѣ быти ѥи, вь нѥгда сего оузрѣти, сиѧ же отврьѕи страхь вьсѧкь, кь нѥи рече, ѥгда оузрѣти нась того сьподобише. Иже оубо вьса разоумьно тогда направльше своѧ потрѣбьнаѧ помоштию богоматере, на нюже и оупованиѥ своѥ вьзложише.

.ла. Вьзиде же по сихь и благочьстивыи и присьнопомьнимыи Стефань кнеѕь о сихь и ѥште боѥ се, по нѥже и нѣкыими сьвѣтьми бѣше оуклонь се оугрьскыимь сь ими дроугь быти. И пакы видѣвь начинаниѥ своѥ невьзможьно боудоуштеѥ и сь благочьстивою[3] материю си сьвѣштавь и пришьдь кь вьсточьномоу, здѣ по Соломоноу срьдьце царево вь роуцѣ божии оть благости твоѥѥ владыко, ѩко дѣломь имьже трепетааше и оужасааше се, тѣмь же вьса вьроучише се ѥмоу, и не оукротимь гнѣвь кь милости и любьви прѣклони ѥже ѩко сына сладьчаиша наказовати и оучити любьзнѣишиими словесы.

Ѩкоже бо прииде кь Баѧзитоу и ѩкоже обычаи ѥсть вьсѣмь сьбраныимь по вькоушении сьнѣдемь кьждо вь своѧ си отьходити, сь не вьсхотѣ изити, нь ставь стоѧаше и вьпрошень бывь царемь о винѣ отьвѣшта владыко вь ѥже кьто обльгати ме дрьжавѣ твоѥи, самь вьзвѣштоу сьгрѣшениѥ моѥ ѥже кь царьствию ти нѣции провѣштавьше ме сьложили бѣхоу, ѩко ѥже оть слоужьбы царьствиѧ твоѥго отьстоупити и Оугромь дроугь быти. И пакы расмотрихь вѣшть невьмѣстьноу и вьспитѣниѥ[4] дрьжавиѧ твоѥго вьспоменоухь и клетвы, приидохь, се животь мои прѣдь богомь вь роуцѣ твоѥи ѥсть, ѥже хоштеши сьтвори. Ть

[1] кѥсара. — [2] Призваномь же. — [3] си. — [4] вьспитаниѥ.

же вь малѣ оумльчавь, диве се ꙗко отьвѣшта сладькыими словесы· о вьзлюблене, и чьто на Оугрѣхь оуспѣти хотѣаше; азь бо землю ꙗко свою вьзети хотѣхь. Ты же тамо чьто имаши сьтворити; кьто ли оть владычьствовавьшиихь и Оугромь главоу прѣклонь, вь своѥ господьство постиже; и вьспоменоувь по имени бльгарьскыихь цареи и прочиихь, ты же, рече, сь мною сы и аште оубо идеши, идѣже азь не идоу, вь правьдоу сьмоуштаѥши се· аште ли же сь мною идѣже и азь, сьмоуштати се не подобаѥть. Владычьствоуюштеи бо ѥсмы и аште мы на иныихь не вьзидемь, ини на нась не идоуть· воиньствомь бо крѣпьчаишаꙗ царьствиꙗ сьдрьжеть се и пространьнѣишиꙗ бывають. Тебе же нынꙗ ꙗко сына старѣиша и вьзлюблена вьмѣнꙗю же и ꙗвлꙗю прѣдь вьсѣми, моими же и вьсточьныими.[1] Кьто бо сь мною вь чьсти сы ꙗко же ты; Азь же юже кь старости ѥсмь. Тѣмь же или бранию или болѣзнию оумрѣти хоштоу.[2] Ты же сице сь мною живы, врѣме тогда похытиши. Сыни бо мои мноѕи соуште вьстати хотеть брать на брата и ти кьждо ихь молитвьникы начьноуть сьлати ти вь помошть себѣ или тьчию любовь а не враждеваниѥ. Сицево врѣме полоучивь, не тьчию страны своѥ сьдрьжиши нь и иныѥ прѣдѣлы окрьсть вьсеѥ землѥ[3] своѥѥ и наречеши се великь сы[4] и прѣсловоуштии дрьжатель. И нынꙗ же землю свою сьдрьжиши вь области своѥи. Нь послоушаи мене и азь вьзвѣштоу ти ꙗже[5] подобаѥть сьтворити ти.[6] Доньдѣже ѥсмь азь вь житии, потьшти се и ськроуши сильныѥ своѥ и вь свою волю приведи· по нѥже тогда вьсхоштеши и ничьтоже оуспѣѥши. Кь томоу же аште благородьныихь, аште ништиихь оть своѥго вьспитѣнꙗ вьздвигни и сьтвори славьны и обладати вѣштьми сь тобою· клеветьникы же вьсе низложи и подобьныихь имь.

---

[1] вьсточьнѣишіими. — [2] хоштемь. — [3] земли. — [4] си. — [5] ѥже ти. — [6] Нема.

Сицевыими и множаишиими словесы пооучивь царь, отиде тьзоименитыи вь свои и, о чюдеси! кьто когда сицево гдѣ слыша или видѣ. Виновьна ꙗко даже кь сьмрьти приходешта и ꙗко сынопоположениꙗ приемлюшта область! И сицеви сьвѣти и се не оть единовѣрьныихь! Кьто ли сицево пророчьство когда слыша оть езычьника, ꙗко въ своє врѣме сьбыше се вьса вь дьни наше, ꙗкоже по вьсѣхь странахь вьсѣмь видѣти, не ськрьвена бо ни вь оуглѣ сьтворена быше, нь прѣдь лицемь вьселеньныє[1] сьвршише се. И оубо ꙗко да не кьто непьштоуєть страньно слово, по нєже моужа исмаилтьнина словеса вь пророчьскаꙗ приоуподобляти, сицевыи да вьзрить кь Каѳиноу пророчьствоу, єже рече· лоучьше єсть единомоу оумрѣти за вьсѣхь людии. Врьховьныи же глаголєть· вьсако слово книжьноє своємоу ѡказанию не бываєть, не бо когда чловѣкь своєю волєю пророчьствова.

.лв. Шьствиє же пакы вь своє отьчьство сьтвори кнезь Стефань и приходить вь своꙗ си вьсакою чьстию оукрашень, не тьчию симь нь и оть вьсѣхь сильныихь єго, и скрозѣ же царьствиꙗ вьсего и вьсѣхь єзыкь, ихьже Исмаилити подь нозѣ свои покорише, дивьнь и любочьстимь оть вьсѣхь ихь, христиꙗномь же вьсѣмь молитвы изь гльбины срьдьца вьзьсылаюштиимь, єже вьзвыси господь рогь избранааго своєго.

.лг. По сихьже оумышляєть брань нь Воугровлахы[2] грьдыи онь и величавыи и вьздвигь се сь вьсѣми силами своими прииде и прѣшьдь Доунавь вь лѣто ,ѕцг, рати сьвькоупише (се) сь великыимь и самодрьжавьныимь воєводомь Іоаномь Мирьчомь, идѣже множьство неизреченоє крьвемь изливьшиимь се бываєть.[3] Тогда же краль Марко и Костаньтинь погыбають.[4] Тоу же и сь кнезь Стефань сь сими господьствоуюштиими обрѣте се вь тои брани, о нємь же намь слово. Ибо вьси си сь Исмаилиты бѣхоу ꙗко и неволєю нь по ноужди, ꙗко же глаголють о блаженѣмь Марьцѣ рекьшоу кь Коньстаньди-

[1] вьселєньнѣи. — [2] Оугровлахы. — [3] бывають. — [4] погыбаєть.

ноу: азь глаголю и молю господа ѥже христианомь быти помоштьникь, азь же прьвыи вь мрьтвыихь на[1] рати сеи да боудоу. Прѣшьдь же царь вь свои сьмирениѥ сьтвори сь ними.

.лд. Множьство же пакы неизреченоѥ воиньствь царь посылаѥть, прѣшьдьшимь двоимь лѣтомь, на Босьноу сыньми своими, сь нимиже и христолюбивыи сь кнеѕь Стефань вьзиде. Тогда бысть снѣгь толикь соуштъ, ѥликоже оть древьныихь старьць вьзвѣстить намь, ѥлико сѣкоуштиимь дрьва и по врьтѣхь огнь вьзгнѣштаюштиимь ѥгда же огнь разгорѣаше се, толико нѣгдѣ вь гльбиноу сьхождааше ѥже соуштии при томь и далече ѩроу оштоуштаахоу постигноути, ти же не смѣахоу. И сицевыѥ ради зимы мало оть воиньства и плѣньникь же изидоше вь своимь странамь. Тѣмь же и пакы облъгаваѥмь бываѥть христолюбивыи сь ѩко виновьнь сихь погыбели, нь ничьтоже вьзмогоже оуспѣти оклеветаюштеи ѥго, богоу помагаюштоу ѥмоу.

.ле. И оубо же многыѥ страны воѥвавь царь прочеѥ прииде на богохранимыи градь, Коньстантиновь глаголю. Идѣ же оубо многыими оумышлѥньми и троуды покоусивь се ничьтоже вьзможе оуспѣти, оумысли сь оны страны прохода морьскааго обьити и Галатоу глаголѥмоую рьвати, идѣже подобно потроуждь се нь ни тоу оуспѣти вьзможе.

.лѕ. Слышавь же царь западьныи, рекомыи краль, сь вьсѣмь воиньствомь своимь прѣходить Доунавь и борить Никополь. Сь же вь скорѣ оставль честь царьствоуюштааго града рекомоую Галатоу соуштоу[2] на сьрѣтениѥ сихь ѩко огнь разгорѣвьшии идеть. Сь же краль имѣѥть подь собою Оугры, и оубо прьвѣѥ нѣмьчкыи нарицаѥть се сарматиискы, германиискыи и оугрьскыи и прочеѥ на помошть сьбравь пришьль бѣше сь множьствомь многомь и неизреченомь. Сьражению же бывьшоу вь прьвѣѥ вьзопетивьше западьныи царево воиньство крѣпько ѕѣло, и пакы[3] громо-

[1] вь. — [2] соуштоую. — [3] тако.

нареченыи онь по вьсѣхь скиптрохь прѣдь текь, вьзопети множаѥ молениѥмь и оучениѥмь сицевыимь глаголѥ· и гдѣ оубѣжимь оть сихь роукоу, аште нась нынѩ до коньца побѣдить, боудемь бо прѣдь ними вь остриѥ мьча, ѩкоже си прѣжде мала нами, чеда же и жены ваше вь роукахь тѣхь, ѩкоже онѣхь вь роукахь вашихь. Нѣсть ли оубо лоучьше намь ѥдиною нынѩ или оумрѣти или побѣдоу приѥти[1] надь сими; аште бо побѣдимь нынѩ, азь насыштоу вы многа[2] и неизречена[3] землѥ сихь блага.[4] И тако пакы вьзмогьше и вьзвраштьше се побѣдише. И овѣхь оубо изьсѣцахоу, овѣхь же вь Доунавѣ и сь коньми своими коупьно. потопоше,[5] нѣции же вь кораблихь сь своимь ихь кралѥмь вь царьствоуюштии градь бѣжаше и оть тоудоу корабьми по островохь вь своѥ страны сьпасоше се. Исмаилити же множьство неизречено богатьство тоу вьзеше.

.лз. Ть же пакы вьздвигь се сь вьсѣми воиньствы прииде на Оугры и множьство неизречено поплѣни. Тогда и Димитровьце прѣсели и Земльнь градь разби и иныѥ страны поплѣни. И по нѥже сиѩ оть Исмаилить быше и множаишаѩ сихь воиньствоваше Оугры на Срьблѥ, не соуштоу тьзеименитомоу семоу, и прѣѥше градь зовомыи Борьчь и поплѣнише многыѥ страны. Си же пакы оугрьскыѥ землѥ честь немалоу. И кьто изречеть междоу сими рати тогда соуштеѥ малыѥ же и великыѥ. Прѣѥмь[6] же громоименитыи сь царь и Солоунь, ѥгоже и облада до раздрѣшениѩ[7] своѥго и сьзда коулоу вь нѥмь поврьхь града, юже царь кирь Маноуиль послѣжде разори греды вь Ахаию, ѥгда Ѥромилиось зыда вь Аморреи, ѩко да не вьзысканиѥ боудеть оть Исмаилить ѩко сихь зданиѥ. Покори же Баѩзить и ины многы ѥзыкы на вьстоцѣ и западѣ. Множаѥ же вьстокь воѥвааше, оть ѥже и Перьсы разсверѣпѣвьше приидоше сь Татары коупьно на нь.

.ли. Решти же о семь ѩвленьнѣѥ подобаѥть, по нѥже

[1] вьсприѥти. — [2] многаа. — [3] неизреченаа. — [4] благаа. — [5] потопише. — [6] прѣѥть. — [7] раздроушениѩ.

здѣ тьзоименитыи сь моужьство и доблєствь изредьно показа.[1] Оть здѣ же и порабоштениѩ свобождаєть се, вышьниимь промысломь, ѩкоже и самь вь завѣтѣ градьсцѣмь ѥгоже сьздавь[2] дасть, пишеть· ѥже оть Косова порабоштень быхь исмаилитьскомоу ѥзыкоу; доньдѣже прииде царь Персомь и Татаромь и раздроуши тѣхь и мене оть сихь роукоу богь милостию своѥю свободи. Оть идѣже оубо пришьдь обрѣтохь красьнѣишеѥ мѣсто оть древлѥ превеликыи градь Бѣль градь[3] и по слоучаю раздроушень и запоустѣль, сьздахь ѥго и вьзложихь прѣсветѣи богоматери. И прочаѩ свободи жителѥмь ѥго.

.лѳ. Нь[4] ѥже оубо о великои брани повѣсть. Ѥсть оубо страна нѣкаѩ межда ѩко быти Иньдиѥ лежешти сь сѣверьныихь странь и вьсточныихь сеи, именемь Отрарь. И та[5] оубо страна[6] ѥсть междоурѣчиѥ, двоимь источьникомь окроужаюштиимь сию. И вь тои странѣ прѣбываваше нѣкьто моужь сынь ѥтера мѣста старѣишины. И бѣ моужь ть сверѣпь и оустрьмитель сѣло, именемь Демирь. Иже шьдь[7] разбоиничьскы и обрѣть нѣкыихь пастырии[8] порази тѣхь и вьзеть овьцє ихь, идѣже и оустрѣлѥнь бысть вь ногоу, оть ѥгоже и хромь бѣше. И сице оустрьмивь се сьтежа имѣниѩ. Сьтежа и тысоуштоу моужь подь собою и сь сими прѣварою опльчи се на нѣкоѥго начельника страны, ѥмоуже име Камарадинь, имѣѥ под собою десеть тысоушть. И побѣждь сего прѣѥть страноу тоу и вь незаапоу тѣми десетию тысоуштами опльчи се на самого начельника Перьсомь, такожде прѣварою вьшьдь вь самоую Перьсидоу, идѣже начельникь перьсьскыи вьшьдь на стльпь, ѥть же того и вь незаапоу обладааше вьсѣми Перьсы и бысть вьсѣхь вои ѥго сьто и петьдесеть тысоушть. По сихь и окрьстьныѥ страны вьсе покори и оть сюдоу плѣньми[9] благовьзмогь и Дариѩ прѣвьзьшьдь, окрьсть же

[1] показавь. — [2] сьздасть. — [3] Бѣлиградь. — [4] на. — [5] ть. — [6] странъ. — [7] и шьдь. — [8] пастыры. — [9] имен'ми.

дрьже, испроливаеть се оубо ꙗкоже источьници нѣции многоточьнии, вьса погоублꙗе обрѣтаемаꙗ. Вь малѣ бо послѣжде ꙗкоже Алексаньдрь вьсоу Ѥладоу не обьтече, обаче и о занадѣ хвалꙗше се, ꙗкоже напрѣдь речемь извѣстьнѣише вь главизнѣ четыри десетьнои.

Сице оукрѣпль се и прѣвьзьшьдь посылаеть ходатаѥ кь мльниѥгромоименитомоу царю, дани и послоушьноѥ оть нѥго вьзискоуѥ иже вьсточьнаꙗ и западьнаꙗ поꙗдаюштааго и измьждаюштааго и вь малѣ ѥлико хвалешта се царьствоуюштии градь вьсхытити. Ть же слышавь сицеваꙗ и вьзнеистовивь[1] се вь брань изꙗвлꙗше се и кь оплчению готовлꙗше се и злословѣаше[2] и жестока словеса посылааше, аште, рече, вь брань не приидеши. Ожесточи бо богь семоу срьдьце, ꙗкоже и ѥгипьтьскомоу Фараоноу ономоу и сьвѣтьникы своѥ не послоуша, ибо испрьва избраньникь сихь молꙗше· послоушаи мене, господи мои, и ѥлика трѣбоуѥть даждь, вь скорѣ бо сь прѣшьдь вь ина оуклонить се и тогда, ꙗкоже глаголѥши, вьселѥньнаꙗ вь роуцѣ твоѥи ѥсть. Вь таинѣ бо царь глаголааше кь семоу· сего тьчию аште побѣждоу сь богомь вьса вь роуцѣ мои боудоуть, аште вьсточьныи аште западьныи. И кь словесемь Алибаше рече· нѣсть ли больше, о вьзлюблѥне, да иды[3] побѣждь того, вьсѣми вьзвеличю се или побѣждень коньць вь моужьствѣ приимоу, неже ли вь послоушаниѥ ѥмоу и слоужьбоу низвести се. Ѥмоу же пакы отвѣшта· аште оубо коѥ оть сихь, благо· аште ли же и обоꙗ погрѣшиши коимь любо иныимь образомь, зри. Ꙗко же и идѣже царꙗ сьблюдаахоу послѣжде, вьшьдь кь нѥмоу рече: зри, господи мои, глаголы моѥ· не обоꙗ ли погрѣши реченаꙗ тобою. И плакаста оба горько.

Нь оубо перьсьскыи оть злословиꙗ вьзнеистовивь се[4] твораше вроуштоую ꙗрость, покрываѥ горы и полꙗ во-

[1] вьиз'стовивь. — [2] злословѣше. — [3] или. — [4] вазнестовив' се.

иньствы. Баѩзить же сьбра вьсе воиньство своѥ и вьсточьныихь и западьныихь, посылаѥть же и кь присьновьспоминаѥмомоу кнѧѕоу Стефаноу ѥже ѩко ѥлико вьзможьно сь избраною воискою своѥю приити. И Демирь оубо вьшьдь вь страны плѣновааше. Сь же гнавь мимо иде того не вѣды, обрѣть же ѥго вь Анькирѣ опльчи се на нь. Сьраженію оубо бывьшоу дроугь дроуга попирахоу. Ѥлико же избранаѩ перьсьскаѩ воиска на присьнопомьнимааго отлоучи се, ѩко оубо и прѣжде послоуха на того отлоучена бѣше, ѥже оубо и вьскликноувьше гласы своими опльчише се и побѣждени абиѥ быше и пожрѣше се остриѥмь мьча же и копии срьбьскааго скиптра. Зре же обышьдьшеѥ многыѥ тьмы царѩ, множьство неизречено, и хоте того ѩко бы изроучити, третицею вь брань вьходить, сьсѣцаѥ и побѣждаѥ. Доньдѣже видѣ и своихь вои оулишаѥмы, вьзвраштаѥть се. Чьто бо хотѣаше и сьтворити вь толикыихь тьсоуштахь и тѩхь кромѣ подаанѩ божиѩ; А ѥже множьство ѥговы побѣды тогда бывьшеѥ, оть вьсѣхь ѥсть исповѣдоуѥмо и досьтослышано. Вьзвраштаѥ[1] же се, расточьшиимь се варваромь и прѣдь пролитьвьшиимь се по вьсюдоу ѥдиначе гонештнихь побѣждааше и окрьвавлѥноу имѣаше десьницоу. И кьто оубо изглаголѥть ѩже тогда и ѥлика поути оного неоудобизньнааго о мнозѣ належаниѩ![2] Ибо и морѥ рекомоѥ ѥгда прѣити хотѣаше ѥже оть сѣверьнааго[3] и ѥлиспонтьскааго токы творештаго и вьходештее морѥ ѥже простираѥть се даже кь Камарии, и се не оудобь вьзможьно бѣ, за ѥже землѥ измаилитьскыѥ и броды и пристаниште. Тѣмь кь царьствоуюштомоу градоу оуклаѩѥть се. Нѣколици же оть воиньства ѥго отьдѣльше се приидоше прѣшьдьше морѥ и мало мимо шьдьше Аньдриѩновь градь изьсѣчено бысть нѣкоимь Саражею,[4] ѥгоже изь начела гла-

---

[1] вьзвраштаѥть. — [2] належениѩ.— [3] сѣверьнаго. — [4] сражею.

голють доблаго[1] страдальца ѥмьша и ꙗко ненависть имоуштa и кь сыноу ѥго. Изьсѣчено же бысть воиньство се вь лоузѣ чрьномиꙗньстѣ..

.м. Нь ꙗкоже и прѣжде рѣхомь какова вьсточьнаꙗ тогда вьсприѥше вьнезааноу: Прѣдьреченыи бо Демирь вь малѣ сь имиже кь югоу и Ѥгиньтоу странами вьсю Ѥладоу не обьтекь, аште не глаголало се бы ѥмоу о Іѥросолимоу,[2] оть ѥгоже страхь приѥмь вьзвраштаѥть се. Глаголють бо, ꙗко ѥгда пришьдь и стѣны Дамаскоу низложи,[3] хотештоу же на Іѥросолимь вьзити, рѣше ѥмоу, ꙗко оть начела никьтоже оть вьсѣхь озлобивьшиихь Іѥросолимь не бысть не вьсприѥмь богомь отьмьштениѥ. Ты же сицева града не озлобивь мимо ити не можеши. Кь томоу же поуть кь землꙗмь ѥгиньтьскыимь вьзводьнь соушти сицевыимь силамь ты же оусьсоуждениꙗ такова не имаши ни же кораблѥ. Тѣмь же кь Іѥросолимоу шьствиѥ оставлꙗѥть. Обаче же по вьстокоу прошьдь, и идѣже приидоше кьто изречеть ѥлика зла оть нѥго вьсприѥше жителиѥ странь оиѣхь! Неповиноуюштеѥ[4] се грады вь прѣровы сь женами и чеды засыпаниꙗ, и ѕвѣремь вьдаꙗниꙗ и ины множаишеѥ не милостивьны казни и потрѣблениꙗ! Глаголють бо и се, ꙗко вьзведоше ѥго вьзможныи ѥго ѥже[5] видѣти множьство отрочеть пометноутыихь плачоуштиихь се, ѥда како на милость прѣклонить се. Ть же множьство сихь оузрѣвь повслѣ коньми тешти попирати отрочета ногами. И тогда рече· свободихь тѣхь оть ѕлобы и троуда мира сего. И подобьнаꙗ симь многаꙗ сьтвори. Кь томоу же[6] прѣвары и навѣти царьствиомь. Глаголють бо и се о нѥмь, ꙗко пришьдьшимь апоклисаремь царьствиꙗ нѣкоѥго вьскраи мора горами прѣвысокыими кь странѣ тои, непрѣходьно кромѣ ѥдиноѥ стьѕе, на нѥиже стльпь крѣпькь сьздань

[1] доблꙗго. — [2] Іерусолимѣ. — [3] разори. — [4] неповиноуюштеи. — [5] сего егоже. — [6] же и.

ѥсть блюдыи стьѕоу тоу. Демирь же пить крьви много ѕѣло. И повелѣ привести поклисаре ѥже оувѣдѣти о вѣшти ꙗко. И ть сьтвори се ꙗко боле ѕѣло до сьмрьти и сьслагаѥ се по воли ихь. Ѥгда же начеше сьглаголати, начеть крьвь оноу блювати и ꙗко оумирати, Тѣмь же иньже повелѣно бѣше поѥше поклисаре вьнѣ, таже мало пожьда(вь)ше отьпоустише тѣхь. Иже шьдьше кь господеви своѥмоу радость вьзвѣштаахоу, ꙗко оумреть Демирь. Ть же ноштию оустрьми се у пирьгь онь неоутврьждень обрѣть и того вьзеть. Освитаюштоу же постигь и начельника страны тоѥ ѥмь и страноу раздроуши. И сицевам творе ꙗкоже крилать по вьсюдоу обьтече и идѣже самь не идѣаше, воиньство ѥго обьхождааше, ꙗкоже о Анькиры [1] ѥгда великоую брань сьтвори, вь незаапоу воиньство ѥго даже до обоихь мора вьса [2] поидоше.

Вьзврашть [3] се оубо идеть вь свои си вьзьмь многыѥ и неизреченыѥ корысти оть вьсѣхь царьствии сихь. Дрьжателѥ же нигдѣже остави, тьчию бо раздроушааше и измьждааше вьса, ꙗкоже и хвале се глаголааше сиѩ, ꙗкоже и Алексаньдрь македоньскыи не землѥ и страны вьзеть нь ꙗко на пороуганиѥ своѥ землю обьтече. На вьсакомь бо идѣже прихождааше ꙗко пороуганиѥмь нѣкыимь малыѥ дары даꙗхоу ѥмоу и прѣклоньства, вьса же сами вь роукахь сьдрьжаахоу. Онь же и большаꙗ дарованиꙗ тѣмь подаꙗше. Глагола же сиѥ глаголы кь поклисароу рекомомоу Аидиноу,* ѥгоже присьнопомьнимыи кь томоу посьла о нѣкыихь ꙗко оутврьжденыихь паче же на вьзисканиѥ сестры ѥго, юже ꙗко плѣньницоу [4] сь вьсѣми Баꙗзитовѣми вьзеше, юже [5] и многѣмь разоумомь оть тоудоу изводить. Глаголааше же тогда и сиѩ ꙗко ѥгда вь западьнаꙗ приидоу кь вамь, не вьсточьныими странами приидоу нь оть сѣверьныихь страньь по соуши

[1] и о анкѥры. — [2] вьсе. — [3] и вьзврашть. — [4] плѣньници. — [5] еже.
* са стране : Радославь.

запада обьтекоу. Идѣше бо вь своѭ, ѩко избранѣишеѥ брани оумыслити, Иньдию же сь западомь, Амазоны же и вьсе копьце воѥвати, не вѣды ѩко изидеть доухь ѥго и вьзвратить се вь землю свою и вь ть дьнь погыбноуть вьса помышлениѩ ѥго.

Посла же ѥште близь сы кь царьствоуюштомоу градоу поклисаре ѥже сьгледати того и глаголати, по слоухоу бо величаишеѥ нѣчьто вь мирѣ семь мьнѣаше сего и крѣпьчаишеѥ. Си же[1] богоданыимь сьвѣтомь зреште юште на ошьствии[2] поклисаремь рѣше· не вьзможете по соуши проити нь вь корабли кь иверьскыимь странамь идѣте сь нашими кь вьзможьномоу семоу. И пожьдавьше посьлаше, ихьже вь море вьврьгъше, вьзвратившс се, и сице безь вѣсти бысть ѩже тамо. Рѣше бо, корабь истопе. Вьзврати бо се Демирь вь Перьсидоу. Таже опльчи се шьдь вь Хьтаи и оть тоудоу вь поустынѥ Домоусхань страньглаголѥмыихь. По сеиже земли сѣѩше[3] просо за .s. мѣсець, еже пишта воискамь быти, ѥлико сею пиштею проити по поустынѩхь множьствоу ономоу не изреченомоу, воемь ѥго, до прѣдьниихь страньмира. И сиѩ сьврьшивь вьзврати се вь отьчьство своѥ Отрарь глаголѥмоѥ. Таже пакы вьздвигь се сь вьсѣми воиньствы прииде вь Охтаи и вь сихь прѣдѣлѣхь осимѣ, идѣже прѣмногыѥ ради зимы множьство вои ѥго измрѣть. Ѥгда и вьзвѣстити ѥмоу, ѩко .р. и .і. шаторь осташе поусти, помрѣше бо соуштеи вь нихь стоудению, онь же .к.-ми кожоухы[4] одѣѩвь се и иде самь видѣти бывьшеѥ, и вьса не вьзмогь настоѥштеѥ ради зимы сьгледати вьзвраштаѥть се вь становьнаѩ своѩ и оть сицевыѥ стоуди прошьствиѩ вь оутробоу ѥго сьбра врачевь много ходожьнѣишиихь. Они же поспѣшьше се и ненамѣстьно даше ѥмоу мьсть варень, и пивь растрьже оутробоу ѥго и .s. дьнии лежавь, по шестихь дьнехь крьвь

[1] Си бо. — [2] ошьствии того. — [3] сеѩше. — [4] кожоухыми·

проиде ѥго оусты и афеньдрономь. И три дьни ѥште прѣбывь оумрѣть. Воиньство же ѥго разиде се вь своѩ кьждо. Сынь же ѥго оудрьжа Перьсы. Сего же Демира вьноукь именемь Шароухь нынѩ обладаѥи ѥсть вь Перьсѣхь.

.ма. Мы же на прѣдьлежештаѩ да вьзвратимь се. Благочьстивыи же кнезь Стефань постигь оубо вь царьствоуюштии градь коупьно и сь братомь своимь Влькомь и оть вьсѣхь любочьстьныѥ гласы слышааше, ѥлико кь нѣкоѥмоу сльньцоу вьзирати мьнѣахоу. Тогда же и деспотьскааго сана вьсприѥмлѥть[1] оть благочьстиваго царѩ Іоана. Сего бо анепсеѩ своѥго оставиль бѣше царь кирь Маноуиль вь мѣсто себе, оутѣсьнѩѥмь прѣжде реченыимь Баѩзитемь и кь римьскыимь старааго отьшьдь[2] бѣше вь ѥже сьѥдинѩти црьковь и брани вьздвизати вь отьмьштениѥ и избавоу. Юже бо лѣта многаѩ одрьжааше царьствоуюштии градь, гладемь затвореныимь гыблѣмь· нѣции бо ноштию избѣзааахоу, прочиимь же ништиимь повелѣваахоу изити.

.мв. И оубо сь благочьстивыи Іоань вьсьтезаниѥ сь галатьскыими не мало сьтворь и ѩко вь царьствоуюштиимь градѣ видѣ того, многыѥ и неизреченыѥ радости испльни се, сьликьствоуѥ семоу вь царьственыихь и вѣньца подасть сановьнааго, ѥгоже самь себѣ исплель[3] бѣше и своими храбрьствы и подвигы благостраданыими. Кь тьстеви же своѥмоу Іоань царь вь островь митилиньскыи посылаѥть ѥже приити сь корабьми вь ѥже допроводити ѥго вь Арбанасы· тоудѣ бо бѣше томоу тьштаниѥ ити. Сь же не облѣнь се, полоучиль бо бѣше свѣтьлоую дьньницоу вь градѣ своѥмь видѣти, и вь семь же избранѣишемь и красьнѣмь градѣ Митиленѣ не бѣ мѣста идѣже любочьствоуѥ сь Кафеолоузь, обьвождениѩ и гобьзы сьподобляѥ, вь садохь же и раѥхь своихь, вьзьваниѩ[4] же: многаѩ лѣта владыко, ѩкоже обычаи царьскомоу чиноу.

[1] вьсприѥмаѥть. — [2] отшьль. — [3] исплѣт. — [4] вьз'званіах'.

Тогда оубо и дьштерь сего дрьжателѧ оузрѣвь сь прѣвысокыи, о нѥмьже намь слово, юже послѣжде вь женоу поѥть· по матери бо и сиѧ анепсеѧ царю Маноуилоу, оть ѥгоже и господа и родь ть Палеолози нарицають се. Глаголѧ ѥмоу тогда Кафеолоузь сь· юже хоштеши оть дьштерии моихь поими вь женоу себѣ. И сиѧ оустроише се сь сьвѣтомь и сьдѣлованиѥмь царице Іоановы, сеѥ сестры.

И тьзоименитомоу деспотоу оубо жьдоуштоу приоутврьждениѧ кораблѥмь вь островѣ и сь братомь своимь Влькомь вь сихь соуштемь имь, прииде оть западныихь странь царь грьчьскыи Маноуиль кь Калиполю, идѣ е и сынь по анькирьстѣи брани старѣишии громоименитааго сего, глаголю же Баѧзита, прииде оть вьстока. И тоу оубо сь вь мори, овь же на соуши дроуголюбиѥ крѣпько сьтворише, ѥлико отьць сь сыномь.

Тогда же и Солоунь вьзвраштаѥть се вь роукы Грькомь. Семоу же Имоусоульманоу царю вьса дѣла благаѧ бѣахоу и благоразоумьнаѧ, тьчию виномь паче иныхь вьсѣхь царь побѣждень бываше и никогдаже оть вина оупражьнѧше се, ѥлико послѣ же вина ради и царьствиѧ лишити ѥе.

.мг. Радостьно оубо быше сь царемь грьчьскыимь дроугь оть дроуга. Приходить оубо царь грьчьскыи вь царствоуюштии градь, ѥмоу же ѩко отьцоу повиноуѥ се Іоань вь Солоунь оуклаѧѥть се· того бо тогда дасть ѥмоу вь окрьмлениѥ. Дасть же се простртьниѥ тогда царьствоуюштомоу градоу даже до Визы и по мороу чрьномоу выше, о силиврискои же странѣ и прочаѧ, ѥште же и ахаитьскыимь сь солоуньскыими и светои Горѣ Афоньсцѣи. Глаголють же и се, ѩко вьзможьно бѣ тогда Іоаноу царьствиѥ сьдрьжати царьствоуюштааго града. Глаголють же и се, ѩко вештьши глаголаахоу Катакоузиноу· вьставь поими царьствиѥ своѥ, ѩко благородьнѣишии и свѣтьлѣишии и древьнѣишии грь-

чьскыихь цареи племе. Того бо тогда вь мѣсто брата вьзьлюбленааго оставиль бѣ сь Іоаномь царь, нь ть не вьсхотѣ роукы на блаженааго Маноуила вьздвигноути. И царь оубо избраныи сь сѣдаеть на прѣстолѣ своемь благодаре бога о вьсѣхь бывьшиихь, изводештааго скрозѣ огнь и водоу вь покои. Бысть же оубо великаа брань вь Анькирѣ, вь лѣто ,sцаі. и оубо чеда Баѧзитова оудрьжааше се вь вьсточьныихь, Махаметь соултань вь горьнеи земли иже на коньць вьсѣхь братеи царьствова изредьнѣе же и свѣтьлѣе. Моусиѧ же прибѣгь вь Татарѣхь а Сѣбѣгь же вь Анатолии, доньдѣже Имоусоульманомь оубиень бысть. Моустава же оумрѣть.

.мд. А иже вь западьныихь оутврьди се Имоусоульмань сы и оувѣдѣвь о деспотѣ Стефанѣ иже быше и вѣды ѧко кь западьныимь мѣстомь гдѣ любо изыти хоштеть и самь кь западьныимь оуклаѧеть се сь вьсѣми своими. Бѣхоу же тогда сь реченыимь Моусоульманомь и сынове сестры старѣишеѥ деспотовы Марые, иже и не хотеште Тоурькомь побараахоу, ни бо инако вьзможно бѣ. Тѣмь же и пославь царь повелѣ поуте сьдрьжати и стрѣшти по земли сихь, ни бо иноудѣ вьзможьно бѣ проити благочьстивомоу семоу.

.ме. Богь же бѣ премышлѧеи лоучьшаѧ о нѥмь, ѧко да вештьшею славою прославить се. Вьздвигь бо се деспоть оть прѣдреченааго острова корабьми идѣаше, и ѧко бысть пристати ѥмоу вь Арбанасы, сь великыимь любочьстиѥмь сьрѣтаѥть ѥго господинь страньтѣхь. Бѣ бо и зеть ѥмоу. Сь[1] бо арбанашьскыи господинь, Гюргь име ѥмоу, поѥль бѣше Ѥленоу сестроу ѥго вь женоу, оть нѥѥ же роди сына Бальшоу, иже и ть бысть господинь земле тоѥ, вьсакыими добрыими дѣлы сиѧѥ. Дасть же вь оувѣдѣниѥ благочьстивои госпожди матери своеи деспоть, зеть же ѥго выше ре-

[1] Сы.

чeныи подасть ѥмоу воиньство, ѥлико вьзможьно, вь ѥже допроводити того. Гредоуштоу же ѥмоу и приближаштоу се кь прѣдѣломь срьбьскыимь, идѣже прьвыи архиѥпископъ Срьблѥмь, и чьто по сихь подобааше сьтворити сьдрьжештиимь толикыимь сильныимь поуте и извѣстьнѣ вьсачьскы испытоуюштиимь и множьство много соуштемь; ꙗкоже рече Омирь бытиꙗ троадьскааго Ѥлиномь аште и кь двѣма ниже Араклии, сь же кь толицѣмь ꙗкоже решти ѥдинь, ꙗкоже млньниꙗ огнь вьлагаѥть[1] бранемь и размѣштеть и побѣждаѥть. Пришьдь бо на Косово, идѣже и отьць ѥго и оувѣдѣвь многыихь соуште, раздѣлꙗѥть воѥ соуштеѥ сь нимь вь два плька, ꙗкоже Иꙗковь древлѥ, ꙗко да аште ѥдинь изсѣчень боудеть, дроугыи сьпасеть се· аште же ѥдинь брать падеть, дроугыи стадоу благочьстивомоу пастырь останеть. Бѣше же пришьло и оть матере ѥго тьштьнѣишеѥ воиньство, обрѣтьшеѥ се вь скорѣ матерьныимь поспѣшениѥмь, паче же врѣменьныимь закьснѣниѥмь[2] и оскоудѣниѥмь, и оубо множаишеѥ воѥвь даѥть братоу своѥмоу Влькоу, самь же малѣишоую честь сь собою вьзьмь идеть вь брань. И исмаилитьскомоу же воиньствоу вь дале соуштемь, вь два плька и тѣмь раздѣльшиимь се, вьходить же самь ꙗко на нрѣдѣль нѣкыи градьчаничьскыи глаголѥмыи, идѣже сь прѣди застоупивьшиихь того обрѣтаѥть. На ихьже сѣло моужьствьнѣ опльчи се, ѥлико того оузрѣвьшиимь тѣмь, дроуть кь дроугоу вьскликноуше· вьзрите, вьзрите Лазарева сына. И абиѥ сь словомь бѣгоу се ѥше. Сь же окрьвавлꙗаше десьницоу свою вь мьсти крьви врагь своихь и бѣше тогда решти пророчьскоѥ оно· десьница господьнꙗ сьтвори силоу и десьница господьнꙗ прослави се вь крѣпости и множьствомь славы твоѥѥ сьтрьль ѥси сьпостаты, и тако поженѣаше ѥдинь тысоуштоу и два двигнѣта тьмы. Оть толѣ оубо страхь и трепеть оть сего приѥмьше.[3] Юнѣи-

[1] налагать. — [2] закаснѣниѥмь. — [3] приіеше.

шии же брать сего опльчи се на нетиѥ своѥго ити, христиѩньскоѥ скиптро, ѥгоже разбивьше гнаше. Бѣше же сь Гюрьгѥмь нетиѥмь ѥго иже послѣжде деспоть бысть вьсѣи земли срьбьскои и нѣкыи исмаилитьскыи вьзможьнь воѥвода ради назирательства вѣры ѥже кь царю. Бѣше же тогда и кесарь Оуглеша сь исмаилиты и ть много слоужениѥ сьтвори сь сьланиѥмь кь благочьстивомоу изь сихь, сихь сьвѣты и ковы вьзвѣштаѥ, таже по малѣ и самь прибѣгь подь крилѣ деспотоу Стефаноу и землю свою отьчьскоую Враню и Иногоштоу и Прѣшево прѣѥть и оудрьжа. И бысть ѩкоже нѣкоѥ крыло христиѩномь.

.мѕ. По брани же сеи великои градьчаничьскои приходита оба брата вь свои градь Ново брьдо, градь сребрьныи вь истиноу и златыи сь оубо сь побѣдою, овь же ѩко побѣждень. Сего же благочьстивыи ѩко браньномоу хоудожьствоу пооучити хоте, ѥште же и печалоуѥ о погыбьшиихь воѥхь, изрече нѣкаѩ прѣкаѩ словеса на нь. Сь же мало пожьдавь и врѣме благонолоучьно обрѣть бѣжа кь Имоусоульманоу. Тѣмь же вьсеизбраная мати сихь, гнавьши даже вь прѣдѣлы исмаилитьскыѥ, ѥго же на пользьнѣ мѣстѣ не постигьши, вьзвратити же се изь страньь исмаилитьскыихь не вьзможе. Тѣмь же даже и кь Имоусоульманоу приходить и сьмиривь сь благочьстивыимь сыномь своимь вьзвраштаѥть.[1]

.мз. Радости же тогда не изреченыѥ кьто исповѣсть, запоустѣвьши вь истиноу земли и пастира сицева вьсприѥмьши пакы. Пришьдь оубо вь отьчьство своѥ ѩко Коиль отъ гльбокыихь горь лоужьныихь изьшьдь оужасьно приходить огнь отьдыхаѥ и оужасаѥ ближьнѩѩ и дальнѩѩ, сице изьшьдь и обьшьдь мльниино сиѩше грьме, сьмоуштаѥ не покараюштиихь се оть выше дѣль сьмоуштениѩ. И вьсако нечьстиѥ попрано бысть и оустраши се, роуцѣ

[1] вьзвраштаѥть се.

оубо отьсѣкоше се неправьдьствоуюштиихь и зьлѣ простираемѣ, правьдѣ же процвьтьши и плодь носивьши. Не изгонѧаше скорь кьснештааго, ни же богатыи оубогааго, ни же прѣвьзимааше прѣвьзмагаеи прѣделы ближьниихь, ни же исхождааше мьчь вьзможьныихь ни же праведьныихь крьвь проливааше се, ни же злословиѧ ни бледиваѧ прѣбываахоу, ни же начельствоуюштиихь обльганиѧ ни же прѣславьныихь по чиноу прѣзрѣниѧ, ни же ина подобьнаѧ. И еликы оубо тогда[1] сьвѣтомь царѧ сьмѣри! или кьто не вѣрьствиемь своимь погоуби или неслоужьбою или коимь любо образомь ништь бѣше, сихь по прьвомоу достоиньствоу посаждааше и почитааше даже вь дрехлиихь соуштиихь, еже мѣста отьчьскааго или дѣдьнѧ или прѣдѣдьнѧ ничьтоже лишити се. Но соудьбахь бо божьствьныихь глаголааше о сьгрѣшивьшиихь ѩко двѣ отьмьштеныи не быти. Не сьгрѣшьшааго же ѩко ништа соломоньскы милоуе почитааше. Бѣше же вьздвигъ оть испрьва ѩкоже решти садь многь красьныи свои овы надь вѣштьми начельникы, овы же тѣлоу своемоу сьблюдателе, иже и вьноутрьнеишии чинь бѣше. Инь же пакы вторыи чинь. Таже третии вьнѣшьныи, елико третиимь приобьштати се вторыимь, и втории прьвыимь, по аггельскомоу чиноу решти, ареопагитово решти подобие видѣти бѣше. Ибо и богь по образоу своемоу власть царьствиѧ вьроучи чловѣкомь. А еже о дѣлѣхь дома царьска множьство сихь бѣше вь коиждо чинь, ѩко довьлѣти вь врѣме вьсако довольствовати и излишьствовати. Вьси же сь страхомь ѩко аггели бѣхоу зрими очима приходештиихь и оудивлени благоговѣиньствомь, вьси же кь дроугь дроугоу сь благочиниемь[2] и благостыдѣниемь, множае же вьноутрьнеишии иже и множае оть оноеи заре назираеми и оуставлаеми и осиваеми. Вьпль или пьхание или смѣхь или одеждь несьпрѣтаниѧ ни име-

[1] тогда сь. — [2] благочьстіемь.

новааше се, вьси же свѣтьлыими одеждами самѣмь тѣмь раздаваеми. И оубо вь вьсакомь оуставоу царьскоу сихахоу царьскаѩ. Страхомь бо зримь вьсѣми бѣше. Вѣдѣти же и се подобьно ѥсть, ꙗко никьтоже вьзможе сьгледати очию ѥго даже до самыихь великыихь. Сиѩ не тьчию мы глаголѥмь, нь и вьси сьвѣдѣтельствоують вь томь искоусѣ обрѣтьшеи се. Ѥлико бо зарицати се ѥже сьгледати и никьтоже вьзможе сего сьподобити се. Се же чюдьнѣише прьвааго. Вь сицевѣ владычьствѣ кьто избѣжа когда женьскыѥ любьве и моусикииска рода. Сь же обоихь сихь[1] вьзненавидѣ, иаче и отриноу тьчию ѥлика бранемь подобаюштаѩ моусинскаѥ[2] соуть, рече обрѣтати се.

.ми. И оубо обьходе землю отьчьства своѥго и окрьстьнаѩ сьмиривь, дроугы сьтвори и оть древлѥ нарекьшаѩ се тьчию срьбьскаѩ вь нѣкаѩ врѣмена, и та кь себѣ привлѣче нѣкыихь же и покори. Сицеваѩ же западьныи царь ꙗко слышавь ходатаѥ посылаѥть кь любьви ꙗко бы. Сь же врѣме подобьно обрѣть ѥгда дроугь семоу быти, поклисара любочьстьнѣ вьсприѥмь и оучрѣди довольно, ꙗко то ѥмоу обычаи бѣше и сь посьлавьшиимь отврьди любовь. Таже ꙗкоже рѣхомь обьходе и сьгледаѥ землю си обрѣтаѥть мѣсто прѣдьреченааго Бѣль града глаголю и испрошь се оть Воугрь,[3] по нѥже аште и вь прѣдѣлѣхь срьбьскыихь лежимо ѥсть, ꙗко на срьдьци и плештоу землѝ оугрьскои обрѣтаѥть се. Того ради и завѣть сь симь[4] полагаѥть и дѣла касаѥть се. Оутврьждаѥть же обьходе прочеѥ своѥ грады, отьтрьгьшеѥ же се прѣжде и Исмаилиты самовластьно, тѣхь вьзеть соудиѥ же тѣми поставлѥни прѣжде сами бѣжаше.

.мѳ. Нь оубо Имоусоульмань вьздвизаѥть се кь вьстокомь отьчьскаѩ вьзискати. Сицева слыше, ходатаѩ посылаѥть кь присьнопомьнимомоу вь ѥже мирьнаѩ оустроѥниѩ сьложити ѥгоже сь великымь любочьстиѥмь благочьсти-

[1] сыхь. — [2] моусикінскаѩ. — [3] оба ркп. вроугь. — [4] имы.

вьи сь вьсприемлеть[1] же и сьлагаеть мирьнаѩ. И тако сь отьходить кь господеви своемоу.

.н. Отьшьдьшоу же семоу опльчаеть се вь вьсточьныихь прѣшьдь царь Имоусоулмань[2] и брата своего Асѣбега оть мѣста вь мѣсто гоне оубиваеть и страны прочеѥ овѣхь покори, овѣхь же сьмѣри,[3] дроугыѥ же воевааше.

.на. Сь же ни же вь малѣ почиваеть, ѩкоже множицею доблѥствовавьшеи, нь касаеть се оубо прѣдьреченааго града, иже оубо бѣше ѿь великыихь древьниихь и (вь) красьныихь мѣстѣхь сы, ѩкоже множицею рѣхомь, ѩкоже и аште гдѣ вь ѩселѥньнѣи, паче же пространьныимь видѣниѥмь и ѩко крылы кораблѥи вь царьскаѩ, и оутврьждениѩ вьсакого и прихода пиштею же вьсакою. Нигдѣ же мыслію подобиѩ могохомь положити ни же прибѣжишта такова ни пришьствиѩ водою и по соуши, ѥлико оубо множьствомь тьмамь аште бы подьстоупити, помошть же приити и опльчь се вьноутрьниѩ[4] брань вь незаапоу изити. Аште оубо сицева града кьто гдѣ рече; сицево же деспоть оузрѣвь и сьмотривь и скорѣѥ неже ли онь равьно апостольныи аште и брьзо ѥсть реченоѥ и сьнѣшьнѣишеѥ оустраѩеть вьса кь тьштимомоу. И кьто довольнь ѥсть писаниѥмь изрешти ѥлика положениѩ и видѣниѩ и доброты, ѥлика же зьда и ипалькьсь многыихь же живоуштиихь вьноутрь и вьнѣоудоу людии, възвышениѩ же ѥже ѩкоже соломонитьскоѥ ѥже о Іѥросолимѣ решти оть здании сѣнь бываше прѣдѣломь или вавилоньскаѩ крѣпькаѩ врата възвышенаѩ[5] и стѣнь же и раи повѣшеныи, на нь же онь грьдыи възьшьдь глаголааше не сиѩ ли азь вьса създахь крѣпькою десьницею и высокою мышьцею. Сиѩ же вь истиноу изь царьскыихь лоучьшаѩ възрѣниѩ имоуть нь деспоть оубо сьмѣреныими глаголы ѥваггельскаѩ словеса вьсегда и тлькоуѥ избраны-

[1] вьспріеть. — [2] Овдје: прѣшьдь. — [3] самири. — [4] вьноутрь вь. — [5] вьзвишенная.

имь своимь и пооучаѥ тѣхь оучительскы, бѣше же и царьскаꙗ прѣоукрасиль вьзвышениѥмь много пьстрьимь, прѣкопы же окрьсть града прѣизредьныѥ изь внѣ двоихь стѣнь. Бѣше же ꙗко седьмоврьхь сь вь истиноу, ибо величаишии градь и красьнѣишии и Сионоу сьмотрительствомь подобе се сь вышьнꙗаго Іѥросолима, ѥгоже ради и пророкь тамо вьпиѥть· радоуи се sѣло дьшти Сиона, проповѣдоуи дьштери Іѥросоломова,[1] ꙗко вь вышьнꙗишиихь ѥси и пришьствиѥ царево оузрѣвьши ѥси. Вьторыи же иже о рѣкахь и иже сего вь нѥмь же кораблѥмь пристаниште сь сѣ(ве)рьныѥ страны великомоу градоу иже нижьнѥмоу Іѥросолимоу подобе се, аште и сь вьстока пространити хотѣаше ꙗкоже глаголааше· вь вьселѥньнѣи бо подобиꙗ Іѥросолимоу не видѣхомь, ꙗко же сего града ни же кьто истиньно речеть ино глаголѥи кромѣ Ѥлеона, нь семоу вь мѣсто Ѥлеона раискаа рѣка кь вьстокоу проливаюшта се. Вь семь оубо вторѣмь градѣ вьсако подобиѥ подь Сиономь идѣже живоносьныи гробь. Третии же идѣже пристаниште ѥсть царьскыимь кораблѥмь, иже и множьство оутвьрьждениꙗ имать. Четвьрьтыи великаꙗ коула подобештии[2] самомоу домоу Давидовоу и прѣровомь и зданиомь и мѣстомь. Петыи же сего прошьдь, вь нѥмьже царьскаꙗ вьса ськовишта. Шестыи иже семоу сь вьстока стльпь раздѣлꙗѥи обѣ коулѣ, ѥлико вь истиноу по Соломоноу решти· стльпь Давидовь, на нѥмь же висеть тьсоушта штитовь и вьсе стрѣлы ихь. Сь ꙗкоже нѣкоѥ чюдо изредьно зрить се сь вьсѣхь дальниихь прѣдѣль на ипальксехь оутвьрьжень. Седьмыи кь западоу сь царьскыимь вторыимь вьзвышеныимь домомь. Скрозѣ же сихь оубо прохождааше благочьстивыи сь кь корабьлѥмь ꙗко таиныимь поутемь. Имать же горьнии градь великыи врата четвора, на вьстокь и западь и сѣверь и югь, пета же вь вьноутрьшьнии градь вьводештаꙗ.[3] Великаꙗ

[1] Іѥросоломивѣ. — [2] подобештіа. — [3] вьводештіа.

оубо на вьстокь и югь иже стльпи велиции и мости веригами вьздвижеми, кь западоу же малаѩ дверь, имоуштиѩ мость и сиѩ, кь сѣвероу же малаѩ и та вьводештаѩ[1] вь дольнии градь кь рѣкама. Дверь же вь коулѣ вьводештиѩ и сиѩ мость имѣѥ такожде прѣзь прѣрови на веригахь. Имаше же пристоупь сь юга тьчию, сь вьстока же и запада и сѣвера жестоко и пакы рѣками оутврьждень. Црькви же великаѩ сь вьстока градоу, идѣже ѩко кь кедрьскоу потокоу сьходе кь гетьсимании подобить се. И сиѩ оубо митрополиѩ оусьпениѥ прѣчистыѥ владычице[2] и имаше окрьсть обьштежительство вьсакыими сады оукрашена различьнаѩ садовиѩ[3] сь многыимь достоѩниѥмь, селы[4] же и обители иныѥ, иже оубо бысть прѣстоль митрополита бѣльградьска, ѥкьсарьха вьсѣхь срьбьскыихь земль. Сиѩ оубо црькви богатѣиша ѩвлѩаше се паче иныихь вь дьни благочьстивааго сего. Сьтвори же и црьквь оть основаниѩ вь Периволии тремь светителѥмь великыимь вь погрибаниѥ архиѥреомь црькви тоѥ. Сьзда[5] же и страньноприѥмьницоу больныимь и црьквь вь ниѥи вь име светааго чюдотворьца Николы иа водѣ сладьчаишеи и насади садовиѩ вьсакого избранааго плода и приложи села и достоѩнии много, вь нѥиже больныѥ и страньныѥ питѣаше[6] и оустрабоу тѣмь подаѩше. Сьбра же оть вьсѣхь страньь своихь богатѣишеѥ люди и вьселиь вь градѣ томь и оудостои, ѩкоже равьноапостольныи .вi.-тыихь вь градѣ своѥмь иногда. Дасть же и освобождениѥ градоу томоу оть вьсачьскыихь вѣштеи, дасть же и завѣть симь сь вьсакыимь оутврьжденимь непоколѣбати се, вь нѣмь же и благодати божиѥ ѥже на нѥмь бывьшеѥ, свободы оть порабоштениѩ пишеть и печать златоу имоуштоую[7] образь градоу симь подасть, ѩко хотеи коуплю кою вь страноу вьсакоу сьтворити,

[1] вьводештіа. — [2] богородице. — [3] сѫдовиѩ. — [4] силы. — [5] Сьзыда. — [6] питѣаше же. — [7] имоуштію.

приметь книгоу сь печатию, ꙗко града того житель ѥсть, не дасть нигдѣже царины ни же прошьствиꙗ. Испроси же и оутврьди оть окрьстьныихь себе господь странамь нь и оть самого краля и по сихь странахь сицевоѥ свобождениѥ трьжьникомь. Прочеѥ же оть окрьстьныихь вьсѣхь страньнепрѣстаньно дьнь дьне начеше приходити и вь мало врѣме често сѣло насели се градь ть. Нь ѥлико множаѥ бываaше толико дльгороукыи сь не насыштааше се. Тѣмь и ѥште оть своихь страньнепрѣписавь посьлавь сьбра[1] и насели, ꙗкоже Неѥмиꙗ иногда вь Іѥросолимѣ. И оубо множаѥ градь сего окрьмлꙗаше и свѣтьлѣаше вьсѣми потрѣбами, ѥлико домь царьскыи. И сице оубо вьсе дьни живота своѥго градь сь просвѣтьлѣаше и вьзрастааше, ѥлико ꙗко кь Іѥросалимоу и семоу вьзгласити и решти· вьзведи окрьсть очи свои и виждь сьбрана ти чеда. И сиꙗ оубо о сихь.

.нв. Инь же пакы градь вьспоменоути намь находить, иже кь вышьнѥмоу Іѥросолимоу сьтѹю имать и подобиѥ. Желааше оубо поустыньникы сьглаголати и сьвьдварати се сь сими несытьно имѣаше. Сиꙗ бо любобожьствьнаго желаниꙗ вьшьдь когда вь кыихь любо скоро вьзимаѥть, вьпераѥть и оустраꙗѥть горѣ радовааше се оубо о сихь и сладьцѣ вьсприѥмааше неже Крись онь ськровиштомь многостраньнымь[2] имьже оть злата керамиды и врьчеви, сьматрааше же ꙗко да вьсегда тѣхь сь собою имать. И вѣды ꙗко мльчаниѥ ѥсть прѣдьпочьтено[3] вьсакого причитаваштеѥ вь великоую честь видѣниꙗ и зрѣниꙗ, обьхождааше горы и полꙗ и поустыниѥ изискоуѥ идѣже вьзможеть желаѥмоую обитель мльчанию селениѥ вьставити. Обрѣть же прикладьнѣишеѥ и добрѣишеѥ, идѣже оубо бѣше домь быти, иже и молитвовавьше дѣла касааше се и основаниѥ вьдроужаѥть се вь име светыѥ троице вьседрьжавьнааго божьства. И по вьсюдоу оубо вьсакымь тьштаниѥмь и вѣштьми

[1] прѣписавь сьбравь — [2] многосьбраньнымь — [3] прѣдьпочатено.

добрѣишиими и многочьстьными дѣлатели хоудожьнѣишиими, живописательми[1] же искоусьнѣишиими, аште гдѣ оубо, и златомь многымь шаровь цвѣты. Посылааше бо се даже вь островы и по вьсюдоу. И сице оубо многымь и неизреченымь истьштаниѥмь съвръши се и оукраси се домь же и градь окрьсть ѥго, обьштежительствоу же селениѩ вьсеизредьнаѩ. Сьбра же оть вьсюдѣ прѣдоумышлѧѥмые, досточюдьные инокы и вьселиі тоу. Подасть же и приложи села и винограды, ѥште же и по вьсѣхь странахь своихь подьписавь дасть (свободоу[2])· съкровишта же здѣ дьнь оть дьне вьлагааше. Сьтвори же себѣ гробьницоу тоу, идѣже маломь послѣжде положи се. Дасть же и многоцѣньны иконы бисериѥмь и златомь оукрашены, книгы же слоужьбьные вьсакые испльнивь, слоужьбьные одежде и сьсоуды црьковьные довольно сь великымь бисериѥмь и златомь оукрашеныимь толико много, ѥлико и Светые Горы избраные великые лавры прѣвьсходити, иже и тѣхь множаѥ ть оукрасиль бѣше на кьждо свѣтильникы же глаголю многосвѣтьлы и златомь сиѩюште. И каѩ оубо прѣжде решти ѩже здѣ принесе и оукраси! и чинь богоизбраньнь вечере господьнѥ сьдѣвати се многочьстьнѣ сьтвори серафимоу подобе се.

Призываѥть же патриарьха, тогда оубо Кириль сы, сь вьсѣмь сьборомь срьбьскыихь прьвосвештеньникь, игоумень же и прочиихь вьсѣхь чьстьныихь моужеи ѥште же и благородьныихь вьсѣхь на обновлениѥ храма вь дьнь[3] светые петидесетьнице, ѥгда доухь светыи огньными ѥзыкы наиде на светые оученикы слова и бога. Приходеть же и множьство ништиихь вь равьно полоучьноую милостыню, юже вьсегда нескоудьно подаѩше тѣмь. И бѣше видѣти, любочьстьнь праздьникь трьжьствоуюштиихь, ѥлико соломонитьскоѥ решти, ѥгда домь обнови и вьзвеселише се людиѥ,

[1] живописательными. — [2] Нема. — [3] дьни.

нь тьчию многаѩ животьнаѩ сьнѣдьще, ѩкоже тамо, нь многаѩ дарованиѩ сьподобльше се.

Начеть оубо зьдати обитель сию вь лѣто ,sцеі., а прѣжде сего лѣта прѣстави се благочьстиваѩ госпожда Ѥвгениѩ, мати сего тьзоименитааго. Сице бо иночьскааго образа име вьсприѥть и положена бысть вь своѥмь монастыри, нарицаѥмѣмь Любостыни, оусьпениѩ прѣчистыѥ богородице.

Сиѩ оубо двоѩ зданиѩ града царьствоуюштааго о нѥмь же прѣдьвьспоменоухомь маломь прѣжде и храмь вь Рѐсавѣ вь вьсе дьни живота своѥго никогда же оскоудѣ приоутврьждаѥ вьсакыимь лоучьшиимь притворомь же и назираниѥмь. Тѣмь не вь мало врѣме сьставише се вь ѥже сь повѣстию бранемь сьлагати нь вь многаѩ лѣта.

.нг. Тогда же по отьшьствии [1] же ходатаѩ оного прѣжде реченааго мирь оубо бѣше и оутврьждениѥ, нь не бѣше почивати иже и Каина подвигьшомоу на ничьтоже онеправьдовавьшаго брата Авела. Вьздвизаѥть оубо и здѣ прѣдьреченааго Влька и просить оть царѧ вои множьство, паче же ѩкоже решти вьсе силы ѥго. Тогда же царь Имоусоульмань прѣѥль оубо бѣше и вьсточьныѥ страны, ѩко да шьдь рече· оплѣчю се на брата моѥго [2] да или дасть мнѣ поль отьчьскыѥ землѥ и градовь, имиже царьствоу твоѥмоу слоужьбоу приношоу [3] или землю оубо поплѣню и сьтрию.[4] Семоу же прошению скорѣишеѥ сьподобляѥть се. Посылаѥть же се сь нимь иже ис-прьва крьвемь христиѩньскыимь пролиѩтель, иже и Исмаилитомь вь бранехь тьзоименитыи иже и вь велицѣи брани на рѣцѣ глаголѥмѣи Марица крьвемь излитиѩ виновьникь (бысть) (Авренезь) ѩко посылаѥть [5] же се и ины избраны воѥводы. И приходеть оубо. Деспоть же Стефань не хоте стадо благочь-

[1] ѡшьствии. — [2] своѥго. — [3] принесоу. — [4] сьтроую. — [5] посылають.

стивоѥ ѥже господь работы свободи пакы вь порабоштениѥ вьдати и растрьгноути. И чьто оубо по сихь; обьтекоше вьсю землю ѩкоже дивии звѣриѥ плѣноуюште, изсѣцаюште, измьждаюште. Истлѣше же и гради нѣции и ѥже неоудобьнѣишеѥ не бѣше бо брань кь варваромь нь ѥлико не оудобь борительно[1] кь ѥдиноколѣньнымь. Аште бо и множьство бѣше пришьдьшиихь, нь многашти съкроушааше и оужасааше сихь срьдьца, нь ѥже чьто глаголю; бояше се не пострадати подобьно Давидоу, иже проклинааше прѣдѣлы гелоуискыѥ[2] не пасти дьжда на сихь ни же росы, за ѥже истешти тоу крьви Ионафановѣ[3] * и побѣждаѥ ѥго не брьзды вьстезааше ѩко да не крьви братьнѥи повиньнь боудеть.

.нд. Сь же пакы второѥ вьзиде сь множаишиими и бѣше оубо решти пророчьскоѥ· приидоше, боже, ѥзыци вь достоѩниѥ твоѥ, оскврьнише црьквь светоую твою. Ѥгда и навѣта оубоѩвь се благочьстивыи деспоть Стефань, не изиде противоу· юже бо мало избраныихь остало бѣше непрѣвѣштаныихь, иже[4] и писаниѩ семоу Влькомь посылаѥмаѩ ѩвлѩахоу, даровь оубо и множаишаѩ даанию[5] ово обѣштаюштоу,[6] ово же и страшештоу прѣштеньми. Сь же писаниѩ ѥго[7] дрьже плакааше и прѣдь образомь сьпасовѣмь поврьгъ себе глаголааше· виждь Христе мои, ты бо сьвѣси ѩко неправедьно на ме пооучають се и отроци мои быше мнѣ вь прѣдательство, ѩкоже иногда твои оучсникь Июда. Сьблю(ди) же[8] оубо сихь до коньца, ихьже мало число оставиль ѥси сь мною. И ина подобьнаѩ симь оумилѥнаѩ словеса и молитвы изь глѣбины срьдьца. Сиѩ же бѣхоу вь велицѣмь градѣ, глаголю же Бѣльградѣ, вь вьноутрьнѥмь

---

[1] боримо. — [2] гелѥн'скыѥ. — [3] Ионафановѣ навесаламовѣ. — [4] ниже. — [5] дарованию. — [6] обѣштаюште. — [7] ѥгова. — [8] сьблюди.

* са стране: авесаломовѣ.

домоу ѥго. Ти же обьтекьше пакы множашеѥ страны ѥлико и близь Бѣльграда приити и множьство много ѕѣло поплѣнивьше и землю вьсоу растлише. Ѥгда же сь непрѣходимоѥ зьло видѣвь бываештеѥ, сьлагаѥть се и землю раздѣлаѥть. И оубо оть толѣ брать ѥго Влькь сь отьдѣлѥною ѥмоу [1] страною и благородьными соуштиими сь нимь слоужааше Имоусоульманоу сь нетии своими и тѣмь отьчьскоую си землю сьдрьжештиимь. Деспоть же вь отьдѣлѥнои ѥмоу чести селитвоу твораше.

.не. Львообразьнь же нѣкьто ѥстьствомь моужь и ть оть древлѥ прѣсвѣтлыихь подь роукою тьзоименитааго прѣжде сихь, и ть ꙗко разбоиничьскыи странамь, сьтресе срьдьца исмаильтьскыѥ чести (ркп. са странє: Новакь). Тѣмь же оубо просить того царь вь погоублѥниѥ. Отвѣть бѣше, ꙗко ть разбоиникь сы вь горахь обитаѥть. Ѥште же и гради бльгарьсции отьстоупили бѣхоу сыньми цареи бльгарьскыихь. Тѣмь прѣжде сего вьздвигь се царь Моусоульмань[2] и пришьдь на Тѣмьско ратию вьзеть ѥ. Посьла же ходатаѥ кь благочьстивомоу семоу деспотоу, тьчию проити по прѣдѣлѣхь твоихь, рече, хоштоу безь вьсакоѥ досады не оубо ѥште землꙗ растрьжена бѣ. Юже проходе кь Овьчю полю Топлицею прѣдьреченыи же онь моужь, Каралюкь име моужеви, нѣкаꙗ оть царьскыихь становь вьзеть принесе, деспоть же сиꙗ пакы вьзвраштаѥть.

.нѕ. Обаче же отьнѥлиже землꙗ раздѣлѥна бысть, ꙗко отрада нѣкаꙗ бысть крьвемь пролитиꙗ. Вѣштемь бо[3] ꙗко оутишивьшиимь се оть влькнениꙗ, и царь оубо Имоусоульмань кь вьстокомь воѥвааше. Прѣдьреченыи же брать ѥго вь сѣверьнѣмь вьстоцѣ сы, Моусиꙗ глаголѥмыи. Слышавь же о нѥмь оугровлашьскыи дрьжатель, посьлавь призываѥть кь себѣ сего вь отьмьштениѥ ꙗже оть брата ѥго досаждаѥмаꙗ. Сь же вь мисѣхь живыи, благополоучьно врѣме обрѣть

[1] ѥго. — [2] Имоусоульмань. — [3] же.

изьскочи ꙗкоже хотеи оть сана[1] ѥлико пророчьскоѥ решти· оть сѣвера вьса зла възгореть се и се ꙗко дымь гредеть оть сѣвера и на благочьстивыихь оубо и вьсѣхь находить ꙗко облакь градьныи. И кьто оубо исплачеть одрьжешта по сихь симь нашихь; аште не бы господь отьмьстиль вьставь и не обиноувь се и озлобльꙗштаго и наслѣдиѥ ѥго сь шоумомь вьчиниль,[2] оубо оть древлѥ были быхомь пьсомь оубо и гипьсомь вь сьнѣдь. Иже оубо прииде вь борениѥ братоу своѥмоу и крьви желаахоу насытити се ꙗкоже змиина исчедиꙗ и порождениꙗ братьскыѥ и прѣжде родити се ложесьна матерьнꙗ (р)азьцѣплꙗюштиихь. Обаче вь прьвѣѥ изьшьствиꙗ ѥго ꙗвлꙗаше се окрьстьныимь вьсѣмь кротькь, подательнь, благочьстиꙗ образы ꙗко сьмиритель, ꙗже послѣжде горьчаишиꙗ жльчи обрѣтоше се и тѣмь самѣмь послоужьшиимь томоу.

.нз. Вь прьвѣѥ оубо исходе оть Влахь оувѣдѣ нѣкоѥго оть великыихь вельмоужь исмаилитьскыихь глаголѥмааго Саража-баша вь мѣстѣ нѣкоѥмь Доубоулинѣ и прѣварою того ѥть и поѥмь оубо ѥго сь собою, прииде[3] до Аньдриꙗнова града, идѣже рѣше ѥмоу ити на Калиполѥ, и тоу оубить Саражоу того. И множаишиимь воѥмь паче же разбоиничьскыимь сьбравьшиимь се кь нѥмоу, посылаѥть по вьсѣхь западьныихь и исмаилитьскыихь различьныѥ клетвы и оутврьждениꙗ (обѣштаваѥ имь). Они же ꙗко оубо вь ключа мѣсто она дрьжеште сьбирають се вьси кь нѥмоу и ѕѣло вь скорѣ вьсе западьныѥ страны отьѥть братоу своѥмоу. Посылаѥть же и кь деспотоу Стефаноу крѣпька ꙗко завѣтьнаꙗ словеса, ꙗко да вь братьско име приидеть помошти ѥмоу и ꙗко кь своѥмоу отьмьштению ꙗже Имоусоульманомь сьдѣꙗнаꙗ ѥмоу. Азь рече и довольноую честь землѥ, ꙗко присьноу братоу отлоучоу тебѣ. Посылаѥть же и кь братоу ѥго Влькоу· ꙗко лоучьшиимь миромь и оудовлѥ-

[1] сына. — [2] вьчинивь. — [3] и прииде.

нимь сьтворю вась жити, подобьно и кь томоу тврьдаѩ завѣштаниѩ. Посылаѥть же и кь нетимь сихь подобьнымии завѣтьми. Коупьно же оубо и подвигноути сь собою и окрьстьныихь нѣкыихь иже оть начела ѩко оулишеныимь· азь же вьсакомоу, рече, благо сьтворю, клетвою извѣштаѥ.

.ми. Оубо же кь симь на извѣштениѥ посылаѥть Деспоть Стефань воѥводоу Витька, благоразоумьлива острою сьвѣстию о вьсѣхь, ѥгоже ѩко прѣварити хотѣаше и не прѣдь очима ѥго клети се. Видѣвь же царь невьзможьноѥ, призываѥть воѥводоу кь себѣ. Воѥводѣ же изискоуюштоу, аште истиньна книга ѥсть ѥю же клети се томоу подобаѥть или льстию се творить· имѣаше же[1] сь собою вѣдоуштааго исмаильтьскаѩ писаниѩ· на ѥгоже тогда ѩко досаждаюшта вьсклицаѥть, обаче же клеть се. И тогда оубо приходить тьзоименитыи деспоть сь воиньствомь своимь, приходеть же и прочии. Быше же сиѩ вьса божиими[2] соудьбами. Таже приѥмлѥть[3] и Калиполь. Тѣмь оубо Имоусоульмань сьглашаѥть се сь царемь грьчьскыимь[4] и приходить оть вьсточьныихь тамо вь Халькидонь. Моусиѩ же сиѩ слышавь сь вьсѣми воиньствы вьздвизаѥть се кь царствоуюштемоу[5] градоу. Сь нимь[6] же бѣ и присьно вьспоминаѥмыи господинь Срьблѥмь деспоть. Дроуголюбию же бывьшоу Грькомь и Фроугомь кь вьсточьномоу, прѣвезоше[7] того вь царьствоуюштии градь, вь помошть же и кораблѥ близь пристроише.[8] Моусиѩ же и тьзоименитыи сь, пришьдьше[9] выше Галаты кораблѥ оны раздроушише. Оувѣдѣвь же Моусиѩ, ѩко Влькь бѣжати хоштеть кь Моусоульманоу, искааше того заклати вь прожденииихь, глаголѥть кь тьзоименитомоу· вьзврашть се, поими братьнѩ(ѩ) вьса, по нѥже писаниѩ[10] невѣриѩ ѥхь оть нѥго и оумрѣти хоштеть.

---

[1] бо. — [2] божьствьными. — [3] прѣѥмлѥть. — [4] грьчаскыимь. — [5] царьствоуюштомоу. — [6] ними. — [7] прѣвезоше се. — [8] прикрьмише. — [9] прѣшьдьше. — [10] писаніе.

Деспоть же кь нѥмоу· аште и азь рече, то и ть, иже и ѥмьца бываѥть по братоу своѥмь. И кьто бы инь, аште не онь; таже Влькь вь тои ношти бѣгоунь бываѥть оть царѧ оного.[1] Възвраштьшиимь се оубо прѣдь царьствоуюштиимь градоу вь великои брани и воѥмь вьсѣмь изь града просыпавьшиимь се вьсточьнааго, опльчаѥть се и Моусиѧ сь своими вь брань.

.нѳ. Штитомь же вѣры вьороужь се благочьстивыи и богомь възмагаѥмыи Стефань, приходить бо плькь кь плькоу, ꙗкоже бѣ вьчинѥно, приходить же и сь на самого начельствоуюштааго вьстокомь, идѣже оубо бѣаше крѣпько вьсе ороужьство. И абиѥ ꙗкоже присьномльниномь образомь раздроушаѥть спѣшьно и крьвемь многыимь вь излитиѥ пришьдь, раздроушають[2] же и прочеѥ вьсе воѥ ѥго, и възврати се Моусиѧ же и тьзоименитыи вь становьнаѧ ихь. Таже Имоусоульмань пакы ꙗвль се сь пѣшьчьскыими ѕѣло малыими, кь нѥмоу же сь вьсѣхь страньсьтекоше се. Сиѧ же видѣвь Моусиѧ опльчаѥть се пакы. Идоть же вь прѣдь Деспоть Стефань и ꙗко видѣ Моусию оубоꙗвьша се и плешти вьдавьша ради невѣриѧ вои своихь и ради оулишьно оставьшиихь, възвраштаѥть се и самь по вьскраи моря. И обьшьдь кь Галатѣ, семоу же благочьстивыи царь кирь Маноуиль катрьгы[3] посылаѥть, вь нѥже вьшьдь прииде вь царьствоуюштии градь, равьно же решти ѥсть побѣждень же и побѣждаѥ. Толици бо тамо падоше симь, ѥлико и поля и ливады и пѣськь иже вьскраи моря исплньь мрьтвыихь бѣше видѣти, и вь крьви ноѕѣ благочьстивыихь, ꙗломьскы решти, омочити се. И сице вьспѣтельноѥ и възносимоѥ иже ськроушаюштааго брани мышьцею высокою и изводештааго нась скроѕѣ огнь и водоу вь покои, самь же просвѣтьлѧѥмь ꙗвлꙗше се паче ли прьвыихь похваль и вѣньчавааше се молитвами коупьно и

[1] того. — [2] раздроушаеть. — [3] кътрьгы.

цвѣты и ваи[1] иже бѣхоу трьжьствоуюштиихь побѣдительнаи.

.ѯ. Ѥго же оубо царь вьсеизредьныи Маноуиль вѣдѣше и прѣжде юна соушта сьвоиньствовавьша и хотешта быти семоу прорскьша и вьсь изливааше се о нѥмь, ѥлико бы о сынѣ вьзлюбленѣ. Се же бѣше познавь подобьныи подобьнаго, ѥгда и вѣньца сановьнааго на деспотьска изь вьторицею подаваѥть· рече бо не сьвршеноу быти Іоаноу па царьство. Разлоучають же се дроугь оть дроуга. Ѥгда и исходештоу деспотоу изь града множьство народа ликьствоуюште и вьсклицаюште, сириньскыими гласы же и ѥзыкомь, и троубьныи глась исхождааше, имьже побѣждаахоу и дрѣвлѥ моусе и камениѥ подвизаахоу Орфеовѣми пѣсньми.[2] И ныни вь иѥросолимьскыихь сицевыими вьсклицаньми[3] прославлѥють божьствьныѥ дворы же и селениѥ на кьждо.

.ѯа. Многаи же соушта и неизреченаи да оставимь. Тогда оубо оть тоудѣ вьзьшьдь свѣтьлѣишии вь кораблѥхь кь сѣвероу поучинѣ ѥмлѥть се, иже и вльнами обоуреваѥми дроугь оть дроуга сь кесаромь прѣдреченымь бывають даже до многа. И пакы, о чюдеси, расѣѥнаи Израилѥва сьбираѥи и сихь вь ѥдино сьбра, и приходить оубо вь Влахы. Бѣше же тогда влашьскыи начельникь благочьстивыи и приснопомьнимыи великы воѥвода Мирьча. Ихь же оубо сь великымь любочьстиѥмь сьрѣтаѥть и приѥмлѥть тьзоименитааго и иже сь нимь соуштиихь· безмѣрьнымь бо желаниѥмь не насыштааше се сего зрѣти, ѩко присьно на лице ѥго непрѣстаньно вьзирати. Ѥгоже оубо веле чьстьно оучрѣждаѥ бѣше и потрѣбьнаи довольно дааше, коне же и прочаи оскоудѣвьшаи дальниимь шьствиѥмь. И сице провождаѥть ѥго землѥю своѥю, ѩкоже бы по своѥи ѥмоу проити. И приходить вь между оугрьскыѥ и сими вь градь свои Голоубьць.

[1] ваии. — [2] пѣсными. — [3] вьсклицаними.

.ѯв. Оубо симъ сице бывьшиимь, а ѥже о цари Моусии, бѣжить сь прѣдь братомь своимь, обнажаѥть же се и воиньства. Иже бо кь Имоусоульманоу не приложише, оть сьраженїа бѣгоу се ѥше. Тѣмь оуклаѭѥть се кь Доубоулиноу. И ꙗко воѥ пакы видѣвь присьвькоупльшиихь се, множаѥ же разбоиникы, вьзвраштаѥть се кь чрьномиꙗньскыимь и оувѣдавь ꙗко Имоусоульмань посьла прѣдьреченааго Влька прѣжде варити брата своѥго вь Срьблѥхь и землю прѣѥти, посылаѥть нѣкоѥго воѥводоу Алиаза зовома, не сь вои ибо и самь мало имѣаше нь ꙗко бывьша Филипова града воѥводоу и могоушта вь градѣ сицевоѥ сьврьшити. Тьгда бо по вьсеи земли не вьзможьно бѣ оувѣдѣти коѥго царꙗ людиѥ соуть, сице бо сего глаголаахоу (си), ови же оного. И пришьдь обрѣтаѥть Влька вь градѣ, іюлиꙗ .г. И пожьдавь[1] вь лоусѣ до наоутриꙗ, доньдѣже посьлавь прѣдоуготови градьскыихь. На[2] оутрѣшьнии[3] же приходештоу вь градь, вьси кь нѥмоу сьтекоше се. Сь же абиѥ на нь оустрьми се и овѣхь оубо изьсѣкоше, нѣции же нѣкыихь и ськрыше по домовохь. Глаголють же ꙗко поѥмьше нѣции оть благородьныихь ороужиꙗ, ть же вьзбраниѥть имь рекь· сьгрѣшихь господарю, ѥже хоштеть да творить. Ѥгоже ведоше кь царю томоу сь нетиѥмь ѥго Лазаромь. Прѣходештоу ѥмоу оть лоуга вь лоугъ и воѥ разбоиничьскыѥ присьвькоуплаꙗштоу, и нѣкыи оть Исмаилить мьне сего оугонезноути и любовь показоуѥ, аште бо вѣдѣти хотѣаше сьмрьть ѥго, бѣжаль оубо бы сь нимь· томоу прѣдаше того водити. Подасть оубо семоу ꙗблько. Сь же поль сеѥ дасть нетию своѥмоу, поль же самь много помоливь се вь мѣсто причештениꙗ вькоусиста. Ни бо кьто причештаѥи бѣ тогда сихь, ни бо бѣше, того ради и ꙗблько вь мѣсто крьви и тѣла господьнꙗ нарекьша вькоусиста (окај човјек који то

[1] Пожьда. -- [2] Въ. — [3] оутрѣшьніи.

даде, зваше се како је с краја приписано: Асалхань). Приведе же и Влька кь тьзоименитааго ѩростемь. Ѥгоже пакы приведьше и прошаахоу и оувѣшташе[1] того посьлати ѥмоу и по нетиѭ своѥго, иже бѣ сь Имоусоульманомь и вѣрьныи Моусии быти и грады томоу вьроучити. Нь нѣкыи оть соуштиихь сь Моусиѥю вьзьпи· аште сь вь Цариградь бѣжати не хоштааше, брань и побѣждениѥ вьсако наше бѣше. Тѣмь же потрѣба таковааго вьзети. И таковыи глась оуспѣ. И абиѥ посылаѥть идѣже сьблюдаахоу ѥго, оусѣкноуше ѥго. Прѣжде же приведоше ѥго прѣдь царемь, ѥгда и виноу прости ѥмоу ѩко решти, и хотештоу роукоу ѥго облобизати рыкноу на нь и ставь вьспеть стоѩше. Оусѣкновеноу же ѥмоу бывьшоу, абиѥ Имоусоульмань прииде, гоне Моусию.

.ѯг. Дроугааго же благочьстиваго Лазара, вьноука великааго Лазара, сьблюдаахоу водѣште сь собою даже до вторыѥ брани. Ибо пакы Моусиѩ вьзврати се кь Аньдриѩновоу градоу, бѣже прѣдь братомь своимь и пакы вь слѣдь ѥмоу обрѣтаѥть се. Сице воиньствоу вьдасть себе и ѥго видѣ ѩко воиньствомь вьзможьно ѥмоу ѥсть брань сьтворити. Приидоше бо кь семоу и оукрѣпи се. Тогда оубо и сьтвори подь Аньдриѩновѣмь градомь. Бѣхоу же оувѣштали сь Лазаромь приити и старѣишемоу братоу ѥго по вьнѥгда рати сьвькоупеть. И повелѣ Моусиѩ· аште сицевоѥ не оузрите, оубиите ѥго. Видѣвь же побѣждаѥма себе, повелѣваѥть оубити. Иже оубо и притекь нѣкыи рабь сь воѥводи ѥмьшааго и, Огоурли глаголѥмь,[2] звѣрообразьнь сь оусѣкноу ѥго, по мносѣ очима и бичемь знамениѥ творе иже ѩблько дасть симь сь оуицемь ѥго ѥже бѣжати ѥгда благопотрѣбьно врѣме оузрѣль бѣше. Оубиѥнь оубо бысть и ть, мѣсеца тогожде вь .аі. дьнь, вь петькь, вь

---

[1] вѣштавше. — [2] глаголѥть.

лѣто ҂ѕциі. И побѣжденоу бывшоу Моусии бѣжить и приходить вь срьбьскоу землю кь тьзоименитомоу.

.ѯа. Ѥгда же бысть по брани обрѣтоше мрьтвыихь одираюштеи юнаго и по вьсемоу (познаше) благочьстивѣишааго Лазара и вьзвѣстише вьсевьжделѣномоу братоу ѥго. И коѥ оубо оумилѥниѥ гласы и рыдания не слышати бѣше оть сего же и благородьныихь обрѣтьшиихь се тамо съ симь!

Вьздвигь же се Имоусоульмань идѣаше и пришьдь вь Филиповь градь, власть вьдаѥть братоу ѥго зажешти градь, оубиицамь вь горы бѣжавьшиимь и многообразьныими виды оугонезаюштиимь, нѣкыихь же и оубише.

.ѯе. Самыи же оубиица онь бывь оу благочьстиваааго и хотѣ тьзоименитыи ѥже междоу собою сьтирати се и оулишати се сьтвори дроуголюбиѥ ꙗко и завѣть, пакы отьпоусти и. Моусиꙗ же пакы обычьныѥ стьзе вьзьмь и слышавь Имоусоульмана вь слѣдь себе (гредоушта) кь сѣверьскыимь оуклони се и посылаѥть нѣгоѥго воѥводоу и сего Филипова града бывьша и прошьдь Славиѥвы горы реченыѥ даже вь Филиповь градь и сь не оутврьждень обрѣть вь самоую коулоу ноштию льстию вьшьдь, самого господина своѥго сьродьника царемь обнажаѥть и дани вьзьмь обрѣть сьбраны приходить кь Моусии. Моусиꙗ же пакы кь симь приближаѥть се. Слышавь же Имоусоульмань вьзвраштаѥть се и ть и вь Филиповѣ градѣ бывь, повелѣвь два дьни вьсеѥ земли дани оть града истезати, рекь виждоу, колико главь градьскыихь отьѥть се, доньдѣже дани вьзеше. И велико вьсѣмь бѣше люто. Сьвеза же избраныѥ Исмаилиты, хоте сихь оубити. Нь вь бани бывь и вино пакы начеть пити. Тѣмь сихь испросише. Сь же пакы идеть на Моусию кь аньдриꙗньскыимь. Моусиꙗ же пакы кь Филиповоу градоу, иже ꙗко сьблюсти градь затворише, вь коулоу же вьзидоше избранѣишии. Самь же царь вьзывааше кь вьсесветѣишомоу митрополитоу кирь Дамиꙗноу даждь ми градь. Ть

же отвѣшта· иже градь затворьшеи и обладаюштеи вь коулѣ соуть. Ть[1] же повелѣ разграблению быти. Иже и того прѣподобьнѣишааго моужа заклавьше вь црькви врьгоше низь стѣны града. Слышавь же сиѭ Имоусоульмань прииде. Сь же бѣже обрѣте мѣсто глаголемоѥ Стенимахо, ѥже по нашемоу ѥзыкоу· тѣсьно браньство глаголеть се, жестокоу соуштоу имоушти градь оть древлѥ окрьсть црькви много избраныѥ. И нѣкыихь братѣи тоу живоуштиихь иже бѣше вь врѣмена благочьстивыихь цареи подьписано и дано светомоу градоу Иѥросолимоу, здѣ оубо посадоу оставлѭеть, самь же оуклонѭеть се пакы кь нижьниимь странамь. Имоусоульмань же вьслѣдь ѥго гнавь до нѣгдѣ, и прьшьдь вь Аньдриѭновь градь, виноу вьдаваѥть себе глаголѥ· сь разбоиничьскы ходить и азь разбоиничьскы кь томоу не исхождоу. Моусиѭ же благополоучьно врѣме обрѣть обьхождааше сьблизь семоу. Власти же ѥже надь дѣлы видѣвьше ѭко никьтоже изь воискы изити можеть оть разбоиникь, ѭвѣ вьставьше вьсакь начельникь сь своимь начельствомь, наче же глаголють ѥмоу, ѭко подобаѥть воѥмь и пѣшьчьскымь изь града изити и вьнѣ обрѣтати се ради разбоиникь соуштиихь окрьсть обьходештиихь. И сице вьсе воиньство вьзьмьше ѭвѣ вьсходеть рѣкою глаголемою Тоужею и приходеть кь Моусии. Имоусоульманоу же пиюштоу приидоше вьзвѣштаюште ѥмоу о бывьшемь. Ть[2] же вьставь сь обрѣтьщиими се при нѥмь ношти[3] соушти бѣжати кь царьствоуюштомоу градоу· вьжегьшиимь же свѣтила градьсции видѣвьше дроугь дроугоу глаголаахоу· господарь бѣжить. И сицевоу гласоу бывьшоу по вьсеи странѣ тои начеше исходеште гонити изь вьсѣхь лѣсѣхь[4] страны тоѥ оубиваюште малоую честь оставьшоую сь нимь доньдѣже и самого ѥмьше оудавише и принесоше вь Аньдриѭновь градь. Приходить же и самь Моусиѭ здѣ.

[1] Та. — [2] Та. — [3] поштію. — [4] вьсѣхь.

.ѯs. Пакы же ть начеть вьсѣми скиптры обладати. Сиѧ оувѣдѣвь тьзоименитыи посылаѥть кь нѥмоу прѣдьреченааго избранааго ходатаѧ своѥго иже кь Демироу ходивьшааго, вь ѥже просити обѣштанаѧ и ꙗко оубо сьликьствовати ѥмоу ꙗко сего дроуголюбиѥмь пакы оудолѣвьша и вьса вь мѣсто привести жительства же и вѣшти. Моусиѧ же оубо прьвѣѥ сладьцѣ приѥмлѥть того и по сихь жестокаѧ нѣкаѧ оть чести обьꙗвивь. О сихь же словесѣхь вьсеразоумьныи оувѣдѣвь прѣдьхотештаѧ симь ѕвѣремь сьтвараѥмаѧ быти, тѣмь оубо моудрыими словесы оугонезаѥть, хотѣаше бо и самого ѥти ꙗко свѣтьлѣиша и искрьнѣиша тьзоименитомоу. Отьпоуштень же бывь приходить, идѣже вь лоузѣ оубиѥнь бысть прѣжде господинь Влькь, вьзносить кости ѥго вь срьбьскоую землю, и пришьдь кь деспотоу Стефаноу вьса вьзвѣсти рекь, ꙗко инако невьзможьно ѥсть сь симь жительстовати, развѣ бранию. Сицева же слышавь благочьстивыи сьбираѥть вьсе своѥ воиньство и приходить вь страны пиртьскыѥ и честь земле ѥго плѣни нѣкою. Сь же поклисара посылаѥть кь деспотоу и пакы и деспоть вьзвраштаѥть се вь своѧ.

.ѯз. Оставьшеѥ же отроче вь Коньстаньтинѣ градѣ цара Имоусоульмана, Оркань глаголѥмоѥ, посылаѥть се царемь грьчьскыимь вь Силиврию. Се же слышавь Моусиѧ приходить подь Силиврию, идѣже Гюрьгѧ многашти реченааго вьноука великааго кнеѕа Лазара оубити размышлꙗше, ѥмоуже и на вечери отровоу дасть. Ть же отражениѥ отровѣ [1] имы и сьмрьти не подьѥть, обаче же болести [2] пострада. Прѣжде бо посьлаль бѣше кь матери своѥи нь ѥже сьтворити сь присьнопомьнимыимь мирьнаѧ оустроѥниѧ и оутврьждениѧ ѥже жити ꙗко благочьстивыимь подобаѥть. Деспоть же вьсприѥмлѥть ꙗкоже отьць сь сыномь многовьжделѣныимь. Боѧше бо се Гюргь да не сь обоихь

[1] отровы. — [2] болестію.

страньгонимь боудеть. Ть же оубо подь Силиврию врачеваше, идѣже приходе любимыи ємоу, ꙗко на брань гредоуште ꙗко рьвати градь и мимоходеште знамениє семоу дають, ꙗко вь вечерь сь аште здѣ обрештеши се, сьмрьти прѣдань боудеши. Ть[1] же вь скорѣ вьсемоу воиньствоу своємоу повелѣ ꙗко рьвати градь изити и знамениє дасть симь,[2] ꙗко єгда вь таламьбась[3] оударoу, вьси вь градь оустрьмите се бѣжати. Таже оубо самь[4] на конь вьсѣдь, знамениє се сьтвори, вь градь оустрьми се и оугонезноу сь плькомь своимь горькыє сьмрьти. Нѣкыихьже изь оставьшиихь ємьше и заклаше иже таиноу не оувѣдѣше.

.ѯк. Того же самого оубо Моусию оувѣдѣли бѣхоу и вьси єгови ꙗже по єстьствоу вьса твореи єсть. Хотѣаше бо и великааго своєго воєводоу сильнааго надь вѣштьми Михаиль-бега зовома сьмрьти прѣдати ради вьзвышениꙗ имене и ꙗко виновьна Гюрьгєва оугонезноутиꙗ. Ть же вѣшть оумысливь пришьдь кь томоу ѕвѣрю рече· самодрьжьче, нынꙗ Коньстаньтинꙗ града соуть винограды сьбираюште и плѣнь многь вьзети настоить врѣме. Царь же повелѣ вьзети избраноє воиньство и на сицевоє оустрьми[5] се. Ть же шьдь вьсеизбранѣишеє вьзьмь вьниде вь Коньстаньтинь градь и прѣпровождень бысть кь восточьномоу. Такожде по семь и Имбрѣимь баша сьтвори подобно, єгоже Грькомь посьла глаголюшта· аште сь ими не сьмириши се, зьла вь коньць оугонезноути не вьзможеши. Того ради и посылаєть єго ѡ смирении и оутврьждении. Сь же подобьно прѣиде кь вьсточьномоу. Моусиꙗ же (сиꙗ) видѣвь, оставль Силиврию, вь Аньдриꙗновь градь вьзвраштаєть се

.ѯѳ. Оубо же доньдѣже сицевыє брани сьврьшише се, Махаметь соультань иже вь горьнєи земли прѣдрсчеными прииде и оудрьжа вьсточьнаꙗ вьса даже до морꙗ. Семоу

[1] Та. — [2] имь. — [3] талъмьбась. — [4] ꙗко самь. — [5] оустрьмити.

же Грьци сьложише се, прѣвезоше ѥго на Моусию, любьзно оучрѣждение вь царьствоуюштиимь градѣ сьторише сь нимь. Царь же Моусиѩ двигъ се сь вьсѣмь воиньствомь обрѣте сего оу дрѣва пареченааго наречсноѥ и рать сьмѣсивьше вь прьвѣѥ вьсточьныи побѣждають[1] и тако пакы Моусиѩ вьзмогь побѣждаѥть, и тако пакы вьзвраштаѥть се вьсточьныи кь вьстокомь. Моусиѩ же ѩко виновьныи затваряѥть вь Димотицѣ градѣ рекомааго Исоуфа дрьжателѩ земли Коньстаньтиновѣ и паша Игита краиштьнааго воѥводоу, иже грады и землѥ сьблизь дрьжеште бѣхоу деспотоу. Сии же ис-тьмнице избѣзають и кьждо своѥ власти и землѥ отьмештеть и грады и оть благочьстивааго воѥ вьзьмьше страны прилежештеѥ поплѣнише и сь деспотомь сьложише се, ѩко вь вьсакоу слоужьбоу обрѣтати се готовомь ѥмоу.

.о. Стефань же благочьстиѩ дрьжатель, оувѣдѣвь о нетии своѥмь ѥже оть Силиврие вь Солоунь вьзьшьствие посылаѥть вьсе воиньство своѥ. Посылаѥть же и прѣдреченыихь исмаильтьскыихь воѥводь, посылаѥть же и рекомааго сына Саоучиѥва, вь ѥже ѩко бы решти цара того сьтворити и вь коньць не вѣдѣаше о дѣлѣ. И пришьдьше вьзеше того, сь вьсацѣмь бестрашиѥмь вьзидоше. Прѣжде же сихь пришьствиѩ изьшьдь бѣаше и идѣаше, таже слышить посьлана нѣкоѥго ѥдиноименьна царю Моусии, поуштена оть ѥго и поуте сьдрьжешта и блюдоушта и страны сь вьсакыимь оутврьждениѥмь (= Раннокисоум). Пакы вьзвраштаѥть се вь Солоунь, иже оубо и сьвѣть сьтворьше ѥже вьси благородьнии вь коупѣ ити, на нихьже зреште[2] мьнѣти и господина сь ними вь коупѣ быти. Ть жде[3] горою нѣкою стьѕоу ѥмь, жестокоу соуштоу, раздѣль се оть сихь идѣаше. И ти оубо приидоше прѣжде вь Солоунь, на ихьже никьтоже вьста или постиже. Самь же сь пе-

[1] побѣждаеть. — [2] зрешти. — [3] же.

тими по мнозѣ жестоцѣмь обьхождении[1] и приходить вь нощь нѣкоую весь обрѣть и вьшьдь кь нѣкыимь благочьстивыихь христиѧнь ѩко ѥдинь оть благородьныихь своихь ськазоуѥть себе. Ти же того вь домѣ гоумьньнѣмь ськрывають. Прочии же прѣбыше вь лоузѣ сь коньми. Мьнѣахоу же того Исмаилите сь плькомь вьшьдьша вь градь, идѣже и плачь многь оть благородьныихь вьспалиаше се. Приходешти же второѥ нощи вьставьше идоше. Познань же бываѥть женою, ѥгоже и радоуюшти се питѣаше. И приидоше вь градь сьшьдьше се. Томоу же оубо вь своѥ отьчьство приходештоу и кь вьсеизредьномоу оуицеви своѥмоу, радость вьсенеизреченаѧ вьзвѣштааше се, ѥгда и растоѥштеѥ се оуды црьковьныѥ вь ѥдино сьбра и скиптро оутврьди иже вьсавѣдыи прѣмоудрыи хытрьць и вьсевьзможьныи сьдѣтель. И оть толѣ бѣше видѣти ѩко отьца о сынѣ веселешта се.

.оа. Таже оубо слышавь царь вьсточьныи сицеваѧ, глаголю же соультань Кришьчии нарочеными и зимѣ соушти приходить прѣшьдь вь Коньстаньтинь градь и ѩко кь деспотоу Стефаноу поуть сьтворити хотѣ вь ѥже помошть оть нѥго полоучити искы. Бысть же тогда снѣгь и дьждь ѥлико решти отьрьзоше се хлѣби небесьныѥ.[2] Тогда же и рѣкамь наводьнѧѥмомь прѣити невьзможьно бѣше. Вь вьстокь пакы вьзвраштаѥть се, хотѣаше бо странами сѣрьскыими ити и рекомоую Марицоу не вьзможе прѣити. Царь же Моусиѧ ѩко соудомь нѣкыихь начельникы мѣсть тѣхь погоуби, за ѥже ськрыти и не вьзвѣстити ѥгова хождениѧ. Иже и гнавь вьзвраштаѥть се и приходить вь Аньдриѧновь градь.

.ов. Ѥгда оубо на деспота вьороужаѥть се и пакы брани брань прѣѥмлѥть, ѩкоже нѣкаѧ дыханиѧ сѣверьна понта сьмоуштаюште и морьскыѥ гльбины изискоуюште и

[1] обьхождении исходить. — [2] небесьныи.

прахъ вь въздоухъ испльнѧахоу, землю же моужеоубиениѩ и крьви. Бѣше бо имѣѥ сицево вьчиниениѥ. Имѣѥ двѣ изештьныѥ скиптрѣ ѥдино[1] навраньно нарекь, второѥ же витежьско, ѩже оубо и прѣдидѣахоу ѥмоу имоуште кони избраныихъ множьство сь собою и идѣже на кого оустрьмлениѥ имѣаше, посылааше прьвѣѥ напрасьноѥ скиптро ѥлико дьнию и ноштию ити и прѣварою наити, рьваниѥ же творити. Ѥгда же възопештаахоу, витежьскоѥ приспѣвь рьветь се, до ньдѣже и самь сь въсѣми силами приспѣваѥть, да идѣже оубо чии конь постаѩше, отьсѣдь сь оного на дроугын оть соуштиихъ сь ими възьсѣдааше. И иже оубо коѥ моужьство кьто показааше, писааше се ѥже по мѣрѣ дарованиѩ въздати. Подобно же и подь градовы оузаконениѩ имѣаше ѩже въздасть. Такожде пакы и бѣжештиимь кьзни. Зимѣ же оубо приходешти, тако бо Срьблѥ навыче воѥвати, ради въсточьнааго и ради не ѩцѣмь воиньствомь быти въ таковоѥ врѣме, въсходить сь въсѣмь воиньствомь на Ново брьдо, въсходить же сице приближивь се пожьдавь Срѣдьци сьтворити праздьникь дьне великааго своѥго и въсемь праздьничьныимь оуготовлѥномь въ дьнь праздьника възьсѣдь на конь,[2] глаголѥть азь праздьникь дьне великааго сице сьтвороу. И въ незаапоу идеть оть Софиѥ проходе планиноу глаголѥмоую Чемерьникь, нигдѣже падалишта сьтворь даже до Враниѩ, идѣже кѥсарь прѣбываниѥ имѣаше, ѥгоже въ малѣ не ѥть, поплѣни Враниѥ обрѣтьшиихъ се, на Ново брьдо оустрьми се и многаѩ оумышлениѩ сьтворь ничьтоже оуспѣ. Слыша[3] же деспота Стефана гредоушта ѩко прѣварою наити ть же подобно въ срѣтениѥ семоу, ѥже и ть прѣвароу сьтворити. Присьнопомьнимыи же мало вои своихъ зѣло виде, въ градь великыи оукланяѥть се. Моусиѩ же възвраштаѥть се и въсходить въ страны арбанашьскыѥ, идѣже нѣ-

[1] ѥдиное. — [2] конѩ. — [3] Слышавь.

кыѥ чести земли обьтекь слыша, ꙗко отроче цара Имоусоульмана Оркань глаголѥмоѥ по морю вь Солоунь прииде и изь Солоуна вь странѣ дрьжавы ѥго ѥсть. Ѥго же гнавь постисаѥть, идѣже и много вои ѥго пѣшьчьскыихь отьбѣгають. Тѣмь же и мало не падаѥть постигь сего. Нь пакы отроче издаше. Ѥго же ѥмь ослѣпи и многыихь избраныихь погоуби тоу. Пѣшьчьскыимь же гнѣвь отьпросише.

.ог. Фоцѣ же подобьныи древьнѥмоу воиноу ономоу, на Солоунь же пакы опльчаѥть се и градь Хортиꙗть глаголѥмыи раздроушаѥть. На Солоунь же ничьтоже оуспѣ. Бѣше же и ѥште вь Солоуни Гюрьгь. Слыша[1] же ꙗко пакы хоштеть прѣити Махаметь соультань, вьздвигь се кь Андриꙗновоу градоу Славиѥвыими горами, идѣже прииде ѥмоу глась, ꙗко се оуже прииде, и вроуштеѥ ꙗрости исплынь мало вь ношти воѥ сьпаахоу, шьствиꙗ твореште и обрѣть не приходешта прѣбысть тоу до зимы.

.од. А ѥже о срьбьскыихь, пакы вь дьнь навечериꙗ Христова рождьства вьздвизаѥть се оть тоудѣ, ꙗкоже иногда Аньтиохь на Іѥроусалимь сь великою ꙗростию и гнѣвомь вьсе вь коньць рече потрѣбити. Прѣписаль бо бѣше оть земли своѥѥ многыихь иже населить вь срьбьскыихь странахь, ꙗкоже Сальманасарь Хоуѳеискыѥ .е. родовь вь Самарию не вѣды ꙗко вь скорѣ хоштеть оувѣдѣти чьто сьтвори· ꙗкоже и Аньтиохь онь, ѥгда глаголааше· нынꙗ оувѣдѣхь чьто сьтворихь Іѥросолимоу. Нь на Хоуѳеѥ оубо тамо богь львы посьла, здѣ же ни вьнити ѥзыкомь попоусти.

.ое, Тако оубо царь Моусиꙗ сь сицевѣми мысльми гредыи приходить прьвѣѥ на отьврьгьшааго се ѥгова воѥводы вь Сокольници[2] и Сврьлисѣ градохь. И пришьдь вь страноу прѣписа коѥиждо вьси име на хартиицахь, дасть коѥмоуждо начельникоу пѣшьць своихь, вь ѥже сьвькоупити

[1] Слышавь. — [2] Сокольци.

вьсѣхь подь градомь. Въздвигь се прииде подь градь. Прѣють же Сокольць и воєводоу Хамоузоу посьла вь Аньдриановь градь. И тамо того сьмрьти прѣдаше и сь прочиими. Землю же тоу прѣгнавь насели вь сѣлѣ своємь, вь лѣто ,sцка. Сиѭ же сьврьшивь приходить вь прѣдѣлы срьбьскыє и възеть Больвань, прѣстрашьшиимь се соуштиимь вь нємь и давьшиимь єго. Сь же тѣхь плѣнивь и прѣсели подобно. Прѣють же и Липовьць[1] и плѣнєни и разграблєни людиє єго иже вь нємь быше. Подобно же и Сталакь разграблєнь бысть. Вь коулѣ же оудрьжа се градь сьблюдаєи благородьнь нѣкыи моужь сы, доньдѣже сь коулою сьгорѣ, и ть єлико кьто оть древьниихь доблєствовавь. Обьходить же и прочеє грады и приходить на Копринь, идѣже мнозѣмь крьвемь излиѭвьшиимь се прѣємлють и сего и народь вьсь изьсѣкь и расплѣнивь.

Нь сицеваѭ деспоть Стефань зре посылаєть влашьскыими странами кь вьсточьномоу Соультаноу, єже приити ибо и не сьтворити[2] мимоити же єго, да вь єдино бывьше сь моимь воиньствомь коупьно на нь оустрьмиши се, рече. И оубо Махаметь соультань оть вьстока въздвизаєть се, деспоть же Стефань оть запада сь вьсѣми воиньствы, єште же и оугрьскыимь възможьныимь, босьньскыимь же прѣдьреченыимь исмаильтьскыимь воєводамь. Сиѭ же оувѣдѣвь Моусиѭ въздвизаєть се вь срѣтениє вьсточьномоу и мимо шьдь Филиповь градь срѣте єго вь мѣстѣ Макры ливада нареченѣмь, и ѭко вь оутрѣи брати се хотештиимь, сьсьлавьшиимь вь ношть тоу вьса становьнаѭ оставлѭть вьсточьныи (и) идеть кь деспотоу. Моусиѭ же вь слѣдь гнавь до Срѣдьца и ѭко не постигь, посьлавь не вьсѣхь[3] вои, сь имь бо бѣхоу не[4] множьство людии сьбрати. Ємоуже бывьшоу вь скорѣ, оувѣдѣвь же тьзоименитыи сиѭ вьса приходить и ть сь вьсѣми воиньствы вь Кроушевьць. Тоу же приходеть

[1] Линоваць. — [2] немимоити . — [3] вьсе. — [4] нъ.

вьси вьзможьни соултанови вь ѥже клетвы и завѣть сьтворити крѣпькыи. Таже сьвѣштавьше се и сьсрѣтьше вь ѥдино идѣахоу. Приидоше же вьси дрьжателиѥ подь Коприань просити ѥго· отьвѣшташе соуштеи вь нѥмь· иже оубо по бои царь боудеть, градь ѥговь ѥсть. Тоу же на добричю и Арвенезь прииде, бѣже оть Моусиѥ. Прииде же и Богдань и нѣции оть Моусиѥвѣхь пѣшьць. Оть тоудоу же кь Овьчю полю обити идѣхоу, ѩко да и множаиши приидоуть. Прѣшьдьше же Чрьмноую Гороу рекомоую вьзвраштаѥть[1] се деспоть, посьлавь ѥмоу вьсе воиньство своѥ. Прѣдавь сиѥ нетию своѥмоу Гюрьгю и пришьдьше обрѣтоше цара Моусию, вьзвративьша се вь малѣ вь горы, рече бо вьзьшьдьшоу сь соултаномь срьбьскыимь воиньствомь поуте засѣчеть, ѥже и сьврьшили бѣхоу, ѥже никьтоже оугонезноути, аште Моусиѩ оудолѣти хотѣаше. Ставьшиимь же подь горою Витошею на рѣцѣ Искрѣ сь вьсѣми воиньствы, Моусиѩ же на Стипони и видѣвь стражи ратоуюштеѥ се не сьтрьпѣ, вь ѩрости вьздвигь се на сихь прииде. Иже и прѣшьдь прѣдѣль горы соуштеѥ раздѣлѩюштеѥ сихь на срьбьскоѥ оустрьми се скиптро. И ѩко вьзопетивь, ѥже видѣвь Гюрьгь глагола· издахомь своихь и сь иныѥ[2] страны изь ребрь оударяѥть и разбиваѥть. Коупьно же и тьзоименитааго скиптроу оукрѣпльшоу се и побѣждьшоу, видѣвь же царь сь обоихь странь раздроушена себе, бѣгоу се вьдаѥть. Ѥгоже вь рѣцѣ Искрѣ ѥмьше прѣломивьше оудавише. Множьство же много побиѥно бысть и тоу воиньствомь тьзоименитааго. Бѣше же надь доспотовѣми вои начельникь Радичь чельникь, моужь храбрѣишии и моудрѣишии, и малыими глаголы многаѩ сьврьшаѥ бѣше. Ѥште же сь нимь два воѥводы Шаинь и Михаиль. Симь оубо сице бывьшиимь бысть вьсточьныи господинь и самодрьжьць вьсточьныимь и западьныимь на отьчьстѣмь прѣстолѣ

[1] вьзвраштаѥть же. — [2] сь и иныѥ.

сѣдь. Бѣше же и благъ оубо по вьсемоу благоразоумьнѣишии и кротькь ꙗкоже онь вь истиноу Арьтаксарксь вь многѣи силѣ тихь ꙗвлꙗе се.

.os. Оубиенoу же бывьшоу Моусии, вьсходить господинь Гюрьгь сь вьсѣмь деспотовѣмь воиньствомь вь дьнь ть ꙗкоже оувѣштано бѣше сь побѣдою ꙗко вь истину великою. Многыими же чьстьми почьтень и избрании вьси посылають же се и дари многочьстныи кь тьзоименитомоу деспотоу и поклисаре же иже и градь Копринь дасть ѥмоу, дасть же ѥмоу и страноу Знѐполи глаголѥмоую и ина пространьства вѣштемь вьдаше се. И оть толѣ жительство же и вѣшти вьса мирьна сьстоꙗниꙗ вьсприѥше,[1] ѥлика сь пророкомь ꙗко кь Иѥросолимоу вьзывати· праздьноу[2] Июдо вь радости твоѥи, отьѥть бо господь неправды твоѥ, избавиль те ѥсть изь роукы врагь твоихь· вьцари се господь по срѣдѣ тебе и не оузриши зьла кь томоу.

Дрьжавьныи же оубо ѥлико дьне дьне на большаꙗ подвизааше се и благодаре бога о вьсѣхь ихьже сьтвори вь вьсе дьни живота ѥго. И бѣ дѣло ѥго милостыниꙗ непрѣстаньнаꙗ, прочитание же често божьствьныихь словесь. И толико оубо издасть себе кь ништиимь, ѥлико самь исходити вь ношти по стьгнахь и халоугахь ѥже сихь милостыне своѥю роукою испльнꙗти. И тьчию посештааго злато или сребро ꙗково же оубо и бѣше ѥдиного тьчию вѣрьнѣиша сь собою поѥмлꙗше, многашти и самь се творе бѣше. Нѣкогда же пришьдь ѥдинь ништь и дасть ѥмоу. Пакы же прѣдьтекь прошааше. Ѥго же блаженыи познавь множае дасть ѥмоу. Онь же третицею прѣдьтекь ѥгда и множаишее дасть ѥмоу рекь· на хыштьниче и влъхво. Ть же отьвѣшта· не азь хыштьникь ни влъхва ѥсмь, страсти належеть ми, нь ты иже земльныимь царьствоуѥи и небесьнаꙗ крадеши и вьсхыштаѥши. Прихождааше же и кь вратомь

[1] вьсприѥмше. — [2] праздьноуи.

ништиихь, имь же окьньцемь и сквожьнїю вьмѣтааше· вьси же вѣдѣахоу кьто ѥсть дѣлаѥи сиѩ. Хождааше же вьсегда плькь велси прокаженыихь, ихь же самь вьсегда окрьмлѩаше и вь ношти десьнице ихь исплньѩаше.

И ѩко да извѣстьнѣѥ истина ѩвлѥна боудеть. Нѣкогда сицева слышештеи изь странь поморьскыихь и бльгарскыихь приидоше прокаженыи, толико много ѥлико силою градьскыимь вьсхыштаахоу, иже и бивьше се сь владальцемь градьскыимь изгнаше сихь. Того ради и отьгнани быше. Ѥште же оть дѣль ѥго знамениѥ ихь непрѣстаньно твораше. Нѣкогда же хотѣ изити милостынѥ дѣлати [1] обычьно и вьсѣмь сьпештиимь вьнѣшьниимь и вьноутрьниимь поѥмь сь собою ѥдиного вьзлюблѥнааго ѕѣло иже и прочеѥ таинь [2] вѣдоуштаѩго и глагола ѥмоу· вь таинѣ поими коупьно мьчь мои. Ть же не оувѣдѣ повелѣноѥ ѥмоу, вьпросити же не смѣѩше и до нѣгдѣ коупьно изьшьдьша остави того рекь· пожьди здѣ. И пѣгдѣ вь самоѥ гльбокоѥ ноштиѥ вьзврашть се кь нѥмоу и шьдьша до вьноутрьниихь двереи, идѣже хотештоу юномоу отврѣсти не вьзможе вьскорѣ. Деспоть же мне ѩко мьчь ѥго дрьжить, дроугою роукою ѥгоже повелѣ вьзети. И глагола ѥмоу· подаждь мнѣ мьчь до ньдѣже отьвьрьзеши. Юныи же тогда оувѣдѣ реченоѥ ѥмоу, оубоѩ се глаголѥ· не вьзбраниѥть ми ничьтоже. Таже отврьзьшоу [3] идѣаше скорѣѥ лѣствицею прѣдь просвѣтлити ѩко и ѩко отлагаѥ мьчь бѣше творе се ѥже не оувѣдѣти вьзетиѩ ѥго. Бѣше же благочьстивыи нѣгдѣ вь гльбины кала вьшьдь — и оубо сицеваѩ ѥго изьчисти ѥсть аште и пѣськ морьскыи. Сицеваѩ бо творе никогдаже оскоудѣ вьсе дьни живота своѥго. Да оставимь же вь поустыниихь по вьселѥньнѣи идѣже кого слышааше о господи жительствоуюшта и вь прѣдѣлѣхь ѥго вьсе поустыньныѥ, вь аѳоньскыихь же мльчательныи [4] же

[1] творити. — [2] таины. — [3] отврьзьше. — [4] мльчательныих.

и обьштежительныи[1] ѥлико аште и кадильницоу или свѣтильникь кои многоцѣньнь прошаа(ше)[2] кьто видѣвь ѥже тамо отнести, ть[3] моле начельника мѣстоу бѣше ѥже много цѣнѣишии[4] же и свѣтьлѣишии подамь здѣ вь скорѣ, аште се подаси, ѥже и вь скорѣ сьвршааше кьждо реченоѥ имь. Иже и прочаѩ не оскоудьно почрьпаахоу. И оубо о сихь довьлѣѥть образь сьповѣданиѩ.

.оз. Прѣжде же оубо ѥгда истиньноую любовь сь западьными сьтвори, ѥгда вь градь рекомыи Боудимь ходи, ѥгда и сьборь бысть западьныихь кралѥи и иныихь господь кь кралю воугрьскомоу, ѥже вь Коньстаньцию и Римь ити томоу на вьцарениѥ надь вьсѣми, сь деспоть Стефань свѣтлѣишии прѣдь вьсѣми и паче вьсѣхь видимь бѣ, ѥлико лоуна по срѣдѣ ѕвѣздь, и изь далече видимь бѣше вьсакомоу и сьвѣти ѥго вьси вь мѣсто сташе, не по тькновени стоѩше. ѥгда и многаѩ оть оугрьскыихь страньвьзеть дарованаѩ ѥмоу, грады оубо тврьдыѥ и вьси и прочаѩ, ѩже вѣдеть вьса окрьстьнаѩ царьствиѩ. Не сиѩ же тьчию нь и по седьмомь лѣтѣ пришьствиѩ кралѥва ѥгда вьзврати се на вьсако лѣто приходе вь западьныи сьборь и никогда же грады или страны не вьсприѥмь вьзвраштааше се. Сице оубо самь тамо ходе и сии кь нѥмоу прихождаахоу. Не тьчию же нь и вь градѣ ѥго бѣлѣмь кралю бывьшоу нѣкогда прѣжде сихь и ѩко изь дома вь домь прѣхождаахоу по градохь оугрьскыихь же и срьбьскыихь и о чюдеси, кьто бо когда сицевоѥ слыша гдѣ; вь ѥже по вьселѥньнѣи дрьжатели ѥже сь западьными вьсточьныи врази соуште и страны плѣноуюште и ратоуюште дроугь дроуга, и ть оубо посылати воиньство своѥ кь вьсточьныимь на западьныихь, кь западьныимь же самь собою на вьсакыѥ сьвѣти приходити. И сиѩ оубо обоѩ ѩвѣ и вь многаѩ лѣта. Нигдѣже оубо ѩко вь исти-

[1] обьштежительныих и. — [2] прошааше. [3] — тъ. — [4] цѣн'нѣишии.

ноу сьтвори никьтоже тьчию ть єдинь многыи и чюдьныи вь прѣмоудрости и силѣ, имьже и по сихь ꙗко нѣкои законь оутврьждень оста. Не просто бо и западьныимь сиꙗ сьтрьпѣвати, нь вѣдѣахоу ꙗко нѣкои штить и оутврьждениє непоколѣбимо оть єгоже, и свештеньници ихь глаголаахоу· єште молимь се о благочьстивомь деспотѣ иже[1] и срьбьскои странѣ. Прихождаахоу сихь свѣтьлѣишии и моужьствьнѣишии єже[2] тьзоименитомоу слоужити, єлико прѣдь кралємь и на сьборѣ вьсѣхь кнєзь єдинь оть витезь благочьстиваго побараєть сильнѣишиихь и вѣньць побѣдѣ вьзеть. Сь же и кралєвѣхь благородьныихь и славьныихь витезь власть имѣаше вѣньчавати, єлико превьзимати[3] се паче симь кралєвыихь глаголюште, ꙗко мнѣ деспоть витежьство вьроучи.

Да речемьже и о вьсточьныихь кое оубо похвалы и любьве не сьподобляше сего иже оубо онь соултань нареченыи изештеньства[4] ради! єгда сьвеза воєводоу своихь силь, молештиимь о семь рече· аште оть брата моєго деспота сьвѣть не приимоу не поуштоу єго. И посьлавь вьпрашаєть єго. Ть отьвѣшта ємоу· змию оубо аште хоштеши вь ноутрь дома своєго питѣти, єи же опашь оурѣзавь питѣи. И сиꙗ слышавь не поусти того до сьмрьти своєє. Подобьно же и вь прочихь сьвѣтѣхь вьсакыихь.

Воиньствова же соултань на вьстокь, воиньство же пакы своє посьла на Оугры Босьною, идѣже пришьдьшиихь оугрьскыихь бановь єше, разби(вь)ше (и)[5] приведоше кь соултаноу, и ходатаиствы деспотовѣми цѣною коуплєни быше и сьмрьти горькыє свободише се. Сь же бѣше сь Петромь, мировыискы Иванишь. Вьзврати се соултань[6] и плѣнь бльгарьскыи єгоже Моусиꙗ прогьналь бѣше. Поживѣ же сь соултань вь сьмирении сь вьсѣми, сь имиже изь

[1] деспоти же. — [2] єже кь. — [3] прѣвьзимати. — [4] изештьньства. — [5] разбише. — [6] Мѫсіа.

начела любовь положи. Таже вь Аньдриановѣ градѣ оумирають кромѣ рати и сего сьмрьть ськрыта бѣше сильныими.

.ои. Вь слоухь же ꙗко прииде деспотоу Стефаноу бывьшеѥ, мноѯи того подвизаахоу ѥлико нѣции и оть самыихь вьсточьныихь. Ть же глаголааше: клетвы положихь кь соультаноу ѥже дѣтемь ѥго добро сьтворити." Вь тоже врѣме прииде и нетии ѥго Бальша арбанашьскыи господинь. Прооувѣдѣ сьмрьть свою, больнь бо оть многа бѣше, и тоу абиѥ оумирають. Ѥгоже сь великыимь любочьстиѥмь, вь коупѣ же и жалостию оцрѣтавь погрибають. Таже обрѣть подобѣно врѣме и вьсе своѥ воиньство бравь на Арбанасы вьсходить. Сии же веле даровитоую десьницоу вѣдеште и видѣвьше вьси вь скорѣ кь нѥмоу сьтекоше се сь радостию. Прѣѥть же страноу тоу мало брани подь нѣкыихь градовь показавь, подь Скьдромь же пришьдь рьвѣше, иже Венетиишти пришьдьше творꙗхоу мирьнаꙗ оустроѥниꙗ. Посылаѥть же кь венетиискыимь воѥводоу Витька. Възвраштаѥть же се деспоть, оставль нѣкоую честь воискы вь ѥже борити градь. И пришьдьшоу семоу вь свои.

.оѳ. О ѥже ис Прагы истиньнѣѥ изыде глась ꙗко на господина своѥго кралꙗ опльчише се и чешьскоую землю оть оугрьскыѥ оцѣпише[1] и ѥресь глаголѥмаꙗ Хоусь вьста и вьзможе, ихьже нѣции близь православиꙗ глаголють быти. И ꙗко сего Хоуса бывьша вь Иѥросолимѣ на поклонѥниѥ светыимь мѣстомь, вь Синаю пришьдь идѣже господь сь Моѯеомь глагола. Тоу вь обьште[2] жилиштн[3] сь братиѥю пожить, оувѣдѣ оть сихь православиꙗ образь. Идѣже и грьчьскаꙗ писаниꙗ павикь приходить вь страны своѥ. Того ради и ѥште вь брьзѣ грьчьскаꙗ писаниꙗ обрѣтають ~~со вь~~ великои оучительници и риторы сицеваꙗ сьврьши оученѥмь. Глаголють же ꙗко на сьборѣ прѣдь папою ѥгда сьтезаниѥ сь нимь сьтворише, идѣже и о чиноу

[1] ѿцѣпише. — [2] обьштемь. — [3] житіи.

свештеньничьскомь при вьведе се имьже глаголеть· и сь оуставь великоую злобоу сьврьшаеи есть. По мироу свештеньници соушти не женештеи се еже изь начела оть светыихь никьтоже вьзбрани. Обрѣте бо се вь единои оть великыихь вьсѣхь нѣкоего приведьша сь единоеи страны единоу вьдовицоу, сь дроугыеи же дроугоую и рождьша оть единоеи сына, оть дроугоеи[1] же дьштерь, вьзрастьшимь же дѣтемь не оувѣдѣвьше поеть брать сестроу свою вь женоу. Отьцемь авѣ и инаа многаа рекь, побивають его и огневи прѣдають. Ть же множьство оученикь имѣе сицевааа вьзмогоше. И симь оубо бывьшимь, посылаеть краль кь деспотоу малоую нѣкоую честь просе воиньства избраныихь зимьноу соуштоу врѣмени, вь еже обычьнымь гласомь сихь оустрашити. Еже и бысть. И пришьдьше вьзопетише гонештиихь и плѣноуштиихь[2] Хоусь. Юже бо испролиали се бѣхоу, не вь малѣ до самого Боудима не пришли бѣхоу.

Вь тоже врѣме оумираеть и царь Коньстаньтинь, сынь Срацимира царааа бльгарьскааго вь Бѣльградѣ, соуштоу еште деспотоу вь Арбанасѣхь. Тоу бо тогда живѣаше пришьдь сь Оугьрь. Егоже благочьстивыи сь яко присьна брата плакаше и многаа о доуши его расточи. И сиа оубо быше вь лѣто ,ѕцл. .п. Достоить же пакы о вьсточьныихь вьспоменоути како сьврьшише се. Оумрьшоу соултаноу вь Аньдриановѣ градѣ якоже и прѣжде рѣхомь и прѣнесеноу бывьшоу вьсѣми сильныими и домачедиими[3] его вь Броусоу, бѣше нѣкьто зовомь Моустафа, иже льстию нарече себе Моустафоу сына мльниино-именитааго, иже прѣжде оть Влахь изьшьдь[4] бѣже кь Солоуну. Егоже тогда гьнавь соултань даже до Солоуна и носылаеть ходатаа кь царю Маноуилоу соуштааго надь царьскыими вѣштьми, нь не подааше его и оть толѣ оубо сь вь роукахь грьчьскыихь

[1] дроугыеи. — [2] плѣноуштиихь. — [3] домачедыими. — [4] изьшьль.

прѣбываваше. Ѥгоже тогда изьсьлаше вь ѥже царьствовати западьныими, оухыштрениѥ твореште. И соуштоу сыноу соултановоу вь вьсточьныихь прѣѥть ть вьса даже до Калиполѩ и посылаѥть кь деспотоу вь ѥже дроугь ѥмоу быти. Деспоть же посьланиѥ дасть вь сьблюдениѥ, дасть же сыноу соултановоу вь оувѣдѣниѥ тврьдыи завѣть, ѥже сь отьцемь ѥго. Кмоурать хань же глаголѥмыи ѥсть сь. Оть вьстока посылаѥть воиньство сь сильныимь иже надь вьсѣми вѣштьми отьца ѥго Баѥзитемь на Моустафоу, идѣже и падаѥть Баѥзить сь, воиньство же присьвькоупи се влькховоу Моустафѣ. И вьсходить вь Анатолию, идѣже отбѣгаѥть множьство воиньства оть Моустафы, тако бо того прѣварише глаголюште· ѩко аште море прѣидеши, вьси кь тебѣ прѣити хоштемь. Бѣгаѥть же влькхвь онь вь западьнаѩ. Кмоурать же поѥмь вьса воиньства прѣиде море, гоне сего оть мѣста вь мѣсто. Ѥть же бываѥть вь лоуѕѣ крыѥ се влькховь и оубиваѥмь бываѥть.

.па. Нь оубо Грьци пакы помоштѣ твореть юномоу отрочетоу соултановоу и сего Моустафа зовома и нѣкыихь страньвь вьстоцѣ прѣѥмлѥть. Кмоурать же пакы тамо вьсходить и воиньство прѣдь собою посьлавь, ѥмоуже отроче на опльчениѥ изиде изь града никеиска и тоу оубиѥно бываѥть. Падаѥть же тоу и Михаль бегь сильныи вь вѣштехь царьскыихь, ѥго же Кмоурать ис тьмьнице по сьмрьти отьца своѥго поустиль бѣше. И оубо сице симь бывьшимь, бысть царь Амоурать-хань вьсточьныихь и западьныихь.

.пв. Таже посылаѥть кь деспотоу поклисаре[1] о вьсѣхь благодаре· бѣше бо прѣдваривь деспоть посьлаль кь нѥмоу поклисаре[2] влькхва Моустафе. И пришьдшоу поклисароу кь деспотоу, сьтвори оубо чрѣждениѥ велико сь нимь ѥлико и по Доунавоу и Савѣ вь катрьгахь плаваѥ и пиѥ сьра-

[1] поклисара. — [2] поклисаре.

довати се. Многаѩ же даровавь отьпоусти. Сице пакы мирьно и любовьно жительство оустрои се. Вьсходить же Амоурать на царьствоуюшти градь, приходить же и на Влахы, сьтвори же пакы сь обоими мирьно оустроѥниѥ. Бѣше же и сь ѩкоже и отьць ѥго вьсакыимь царьскыимь чиномь, обаче же лоукавьнѣиши.

Благочьстивааго же деспота Стефана постиже множаѥ болесть ножьнаѩ, ѥгоже изь давьна страждааше. Тѣмь же и множаѥ сьмрьти оубоѩвь се посылаѥть по нетиѩ своѥго господина Гюрьгиѩ и приходить сь вь мѣстѣ нарицаѥмѣмь Сребрьница и тоу сьбираѥть сь патриѩрьхомь сьборь чьстьныихь архиѥреи и благородьныихь вьсѣхь властеи же и вьсѣхь избраныихь и благословляѥть того сьборомь на господьство, глаголѥ оть нынѩ сего познаите господина вь мѣсто мене. Ѥгоже и молитвовавьше роукь вьзложениѥмь, таже и вьсѣхь оклинаѥть ѥже вѣрьномь ѥмоу быти. Проклинаѥть же хотештиихь невѣрьство коѥ вьздвигноути. Таже и самого заклинаѥть ѥже по чиноу ѥгова вьспитѣниѩ не прѣзрѣти, нь ѩкоже азь самь о вьсѣхь промысль имѣти хотѣхь тако тако и ты. Ибо мнозѝ послоужьшеи соуть мнѣ, имьже вьздати не оуспѣхь. И многаѩ пооучивь о благочьстии и заповѣдавь. Тѣмь же оть толѣ вѣрьнѣиши множаѥ господиноу своѥмоу присваѩхоу се юномоу неже прьвѣѥ. Оздравѣвь же благочьстивыи оть оноѥ болѣзни, хождааше благаѩ творе.

.лг. Кь западьныимь же Амоурать вьзити хотѣаше и зре благочьстивааго деспота на вьсако лѣто кь (оугрьскомоу) кралю шьствиѥ творешта и нѣкыихь клевештоуштиихь послоушавь, и тамо соуштоу деспотоу и ѥште посылаѥть оть вѣрьныихь своихь ѥдиного вь ѥже оувѣдѣти истиньноѥ ѩко. Пожьдавь же много посьланыи, таже пришьдь деспоть оувѣдѣ о вѣшти, дарованиѩ посылаѥть ѥмоу, видѣниѩ же того не сьподоби. Сь же пришьдь кь цароу

много клеветааше и аште рече не приидеши на сихь, они оуже на те приидоуть. Царь же вьсходить вь Софию, идѣже воѥ доспотови приидоше по обычаю. Приходить же и поклисарь. Царь же мало оудрьжавь воѥ рече кь нимь· идѣте кь господиноу своѥмоу и вьзвѣстите ѥмоу моѥ пришьствиѥ. Посьла же и своѥ воѥ допроводити тѣхь до междe ꙗко на вѣрѣ пришьдьшихь не пострадати чьто. Таже вьздвизаѥть се и приходить вь Кроушевьць. Поплѣнивь нѣкою честь абиѥ вьзвраштаѥть се пакы. Посьла бо благочьстивыи поклисара. Деспоть же ѥже оуготовиль бѣше воиньство противоу сихь поѥмь вьсходить на Босьноу. Ибо босьньсции врѣме полоучьше тогда подьстоупише градь сребрьныи глаголѥмыи. И пришьдьшоу деспотоу вь незапоу на рѣкоу зовомоую Дриноу, юже босьньсции мьнѣхоу непроходимоу, тогда нашьдьшоу томоу, деспоть же вь скорѣ рѣкоу прѣшьдь, ѥже босьньсции видѣвьше, оставльше вьса становьнаꙗ своꙗ бѣжаше сь кралѥмь своимь. Оста же и праща ихь глаголѥмаꙗ Хльмька коупьно сь иныма двѣма. Деспоть же повелѣ великоую вь Бѣльградь вести, прочеѥ же вь Сребрьникь, самь же вь страны босьньскыѥ вьниде, гьнавь кралꙗ плѣновааше. Краль же вь ѥдиномь градѣ оть тврьдыихь бывь ходатаꙗ посьла моле ѥже[1] изити. Вьзврашть же се прииде вь своꙗ и обьхождааше благаꙗ дѣлаѥ. Бысть же вь великыи четврьтькь, ѥгда пѣти се· вечери твоѥ[2] таинѣи дьньсь сьпасе[3] божии причестьника ме приими. Ть же не вьзмогъ дрьжати се начеть рыдати горько. И изьшьдь много изь гльбины срьдьца плакааше· вмывь же лице своѥ вьниде. И пакы множаѥ начеть рыдати. Бѣше бо мѣсто подь прѣдь реченыимь градомь Сребрьницѣ, вь ѥмьже сребродѣльци множьство, иже и посьлана юношоу надь дѣли. Нѣции же боуи подвигьше сьпорь[4] оубише ѥго сь полаты врьгьше.

[1] его. — [2] твоѥи. — [3] сыне. — [4] сьборь.

Сиѧ же оувѣдѣвь, подвигь се самь и мѣстоу множьствоу отьбѣгьшоу, нѣкыихьже и ѥмь неповиньныѥ ради крьви обьсѣцааше роукы и ногы. И сиѧ вьспоменоуѥ не оудрьжимо и ради сьлоучаѧ рыдааше. (Са стране написано: Владисавь).

.пд. Кь ништиимь же оть толѣ пространьнѣишѥ десьницоу отврьзааше. Ѳеодосиѥ обличаѥ о неповиньныихь побиѥни же[1] вь Солоунѣ множьство бывьшеѥ негодоваашѥ. И толико ѥлико светаго оного моужа Ам'вросиѧ оустрашають аште и не истиньно ѥже въздвигноути хоштеть идолослоужениѧ, аште того кь светыимь таинамь не приобьштиши. Сь же самь за повиньныихь вьпиѥть не достоинь ѥсмь, не хоштоу сы не достоинѣ косноути се тѣлоу и крьви господьниѥ, ѥже грѣхь себѣ ѧсть и пиѥть по апостолоу.

.пе. О западьныихь же пакы вьсточьныи слыша, ѧко прышьли соуть вь страны влашьскыѥ и грады оутврьждають и Влахы подроучьникы твореть. Въздвигь же[2] и ть приходить вь Бьдинь и вьшьдь рѣкою приѥмлѥть островь оугрьскыи, кораблѥ же и люди соуштеѥ тоу изьсѣкь плѣни. Пакы пришьдь кь Сѣвериноу посылаѥть вь оны страны рьвати того. Ѩвльше же се Оугри, воѥ бѣжаше.

.пѕ. Нь блаженыи ово оубо гобьзы и дары цароу посылааше, ово же землю обьходе, ѥже ѥште храмь божьствьнѣ[3] въздвигноути и оть тоу слыша ѧко островь зеть ть, въздвигь же[4] идѣаше кь Бѣльградоу и бывь на мѣстѣ нарицаѥмѣмь Главици[5] зовомо обѣдовавь изиде вь ѥже ловити и ловештоу ѥште вьзьмь крагоуица на роуцѣ своѥи. Ѩгоже приѥмь не по подобию ношааше, иже до здѣ вьса по подобию и оудивлениѥмь производеи и твореи и на коюждо страноу прѣкладѧаше се сь конѧ пасти. Ѩгоже

[1] побиѥніи иже. — [2] се. — [3] божьствьнь. — [4] се. — [5] Глависы.

подыемьше сь обоихь страньь водѣахоу до Стана.[1] И вь шаторѣ бывь лежааше вьсѣмь оумилено видѣние, тьчию ѥдинь глась испоустивь, по Гюрьги, по Гюрьги глаголе. И сице ничьтоже отвѣштаваше даже до заоутра,[2] ѥгда и доухь свои прѣдасть господеви.

Прѣстави же се вь лѣто ҂ѕцле, вь ѳі. дьнь, мѣсеца Іюлия вь соуботоу вь чась .е. дьне. Ѥгда же сь коня несьбить бываѥть, бысть кь градоу громь таковь ѥдиною вьнезаапоу, таковь же никогдаже намь слышати и страшьнь, оть ѥгоже часа и тьма бысть по вьсеи странѣ тои, ѥлико ношть мьнѣти быти иже вь захождении сльньца мало пакы просвѣтьлити се. Сия же яко вь полоу дьне быше.

.пз. Симь же сице бывьшимь и коѥ оумилениѥ гласы не слышати бѣше тогда! лицомь кь земли паданиѧ и крьвемь оть сихь пролитиѧ и ина ѥлика не яко господина тьчию рыдаюштимь нь яко отьца любочьстьна. Таже оубо посылають по Гюрьги, сами же поѥмьше того несѣхоу кь гробьници (О ѥже вѣшти множаѥ воѥвода силамь оустраняше!) юже самь сьзда вь Ресавѣ. О любочьстьнааго воиньства любочьстьнааго господина! Не вьзрѣше тогда ни жены чеда ни страны своѥ ни ино ничьтоже. Таже и сьблизь тоу нѣгдѣ исмаилитьскоу воиньствоу соуштоу нь ни животь свои ни вь чьтоже вьмѣнише, вь ѥже положити того вь мѣстѣ идѣже повелѣ. Тамо же бывьше кыѥ жалостьныѥ яко гласы не слышати бѣше! Лиць сьдраниѧ и власовь трьзаниѧ и свѣтьла вьса оумети вьмѣнѧемаѧ вь мѣсто бо многосвѣтьлыѥ одежде вь вретишта и сия, аште гдѣ пометьноута иночьскаѧ не полоучь, вьзьмь на оуди расцѣплѧше вь ѥже страньно вьсако быти вь страньнѣмь измѣнении. Конѥи же обрезаниѧ и прочаѧ. Оугрьскыимь же витезомь слоугамь ѥго изоумительныѥ гласы вьпиюштиимь кь комоу прочеѥ нась посылаѥши; чьто дрьжавѣ твоѥи сь-

[1] с'тана. — [2] заоутріа.

грѣшихомь и сице нась вь незаапоу отьгониши; гдѣ твоего подобиꙗ славы же и красоти и многыихь даровании обрештемь; оть нынꙗ сладости и красоты мира сего лишихомь се; оть нынꙗ сири и страньни обрѣтаемь се, ꙗлико и соуштиимь вь иночьсцѣмь образѣ растрьзаюштиимь се и власы брадьныꙗ пометаюштиимь. Многочьстьныꙗ же и свѣтьлыꙗ ихь же и ть даже до толѣ изредьнѣ почитааше и облобизааше, и инь ино нѣчьто вѣштааше подобьно горести. И вьса вь изоумлениꙗ прихождааховy ꙗлико аште бы вьзгласити свештеньникоу или диꙗконоу ꙗште молимь се о блаженѣи памети присьнопомьнимааго господина деспота Стефана. Нѣкьто оть славьныихь власы своꙗ брадьныꙗ трьзаꙗ вьзывааше ни иноче никакоже смѣꙗти сиꙗ решти. И вьсѣмь коупьно изь гльбины срьдьца ꙗко львомь подобеште се рыкноувьшемь и сьтворише вь истиноу новии Исраилитѣне новомоу Исраилю плачь велии. Ради же врѣменьнааго тьштаниꙗ спѣшьно окретавьше положише вь црькви о десьныихь вь храмь вьходеште. Вь градь коупьно вьсходеть,[1] глаголюже Бѣльградь, и приходеть, странамь вьсѣмь вьвѣштено бысть бывьшеꙗ, ꙗже вьсѣмь вь грады бѣжати и островы.

.пѳ. А ихьже вь градѣ бѣше вь незаапоу видѣти страньно измѣнениꙗ свѣтьлаꙗ чрьныими по вьсѣхь коупьно жень же и дѣтеи, и ликы ꙗко сьставльше срѣтаахоу благочьстиваго вьсекрасьныи дворь. Дроузии же вь градѣ жьдоуште, ини же прѣдь градомь. Прихождааахоу же дроузи вьжделѣнааго ꙗко по обычаю прьвомоу, коупьно вьноутрьнии по чиноу ꙗко ꙗгда сь господиномь своимь, кони же избраныꙗ вьпрѣдь, вратариꙗ же вьслѣдь сихь и коупьно вьсакь чинь. И кьто изречеть ѕѣло оумилениꙗ гласы, идѣже кои ликь обрѣтааше тѣхь или ꙗгда вь градьскыихь вьнидоше и приидоше вь вьноутрьнꙗꙗ кь ѕѣло

[1] вьходеть.

рыдательные гласы вѣштаюштиимь, благочьстивои госпожди и вьсе вьждслѣнои сестрѣ сьстраньствовавьшои коупьно и избавѣ[1] отьчьствоу си сь богомь ходатаици, якоже древная Есфирь она. Здѣ оубо мнози елико и оть избраныихь изоумиѣьше се и яко вь вьздоухь зиноувьше сѣдѣахоу и прѣизнемогьше бѣхоу. Ихьже водою обливаахоу соуштеи о нихь. Вьнѣ же града и вьноутрь седьмоврьхааго пѣсни проводьные вьздоухь испльняахоу и бѣжештиихь оть страньи приходештиихь и вь вьсѣхь градохь же и стран(ах)ь подобьно. И чесомоу оубо тогда оуподобимь кое оть вѣка оумиленое рыдание; прѣврати бо рече, богь вь плачь праздьникы твое Іосиа пророкь. Слышахь рече Есфрема рыдаюшта: наказа ме господь и наказахь се. Аште же плачь и вьпль, иже о Моусеи привьведсмь, еже вьзвратише се вьси людие сь плачемь велиемь, вьзвратише се и старьци оть горы Авань сь рыданиемь сѣльнымь, вьзврати же се и Іисоусь и Елеазарь сь стенаниемь. И вьси коупьно непрѣстаньно рыдаахоу дьнии .л.: оставиль еси нась, глаголюште, оугодьниче божии: вьскоую лишиль еси нась, избраный вождоу; лиши же и нась, вождоу, новааго Исраиля. Нь якоже и Даниила и трехь отрокь вь плѣнении рыданьми неизреченыими и стенаниемь сѣльнымь исраиль провождааше. И не тьчию си имиже владычьствоваше нь и светаи Гора прѣмножае и царьствоуюштии градь коупьно и вьсакь градь и страна идѣже слышано бысть вь вьселеньнѣи, елико и Исмаилитомь дивити се. Мнозии же и оть сихь плакаахоу о нѣмь яко вь истиноу.

.ç. Нь оубо приходештоу благочьстивомоу господиноу Гюрьгю не тьчию его пакы подобная вьздоухь испльняахоу плькомь сьрѣтаюштиимь и пожьдаваюштиимь: тьгда же якоже нѣкоую ослабоу оштоутише. Ибо кьждо сьмрьть и разграблениие ожидааше оуже. Тогда и коула вьноутрь-

[1] избаве.

ника отьврьзаеть се ѥмоу, прѣжде не вьсхотѣ отьврьсти ю блюдыи сию. И вь црькви бо господьскыимь обычаемь на простртаи не вьзиде и слоужьбѣ сьврьшивьши се о господьскои славѣ не дасть ничесоже решти, нь вь мѣсто сего вьпль рыданьныи вь вьздоухь слышааше се. Самь же оубо сь вьсѣми вь царьскыихь же бывьшоу ѥмоу, пришьдьше вьси иже надь вѣштьми поставлени бѣхоу прѣждьнимь, подасть вьсакь жьзль свои власть ѩко. Сь же сь плачемь велиѥмь пакы вьсакомоу сань ѥго подасть.

.са. Тогда же слышавь царь Амоурать и оувѣдѣвь вь истиноу сицевами, приходить сь вьсѣми силами вьскорѣ, близь бо бѣ и ѥмь сына своѥго тамо соушта сь нимь сь воискою Степана прѣдасть вь сьблюдение. И пришьдь оубо подьстоунаеть Кроушевьць, ѥгоже прѣѥмлють ратию и народоу соуштоу вь нѥмь оустрьмившоу се изь града прѣдаше же се и ини гради. И приходить на Ново брьдо, не оуспѣвь потроуждь се многа. Хотѣше же ходатаемь тоу пришьдьшимь сьсложити и землю ѥюже прѣѥти вьзвратити. Нь глась оть воѥводы голоубьчьскааго града приходить ѥже градь издати. И сими ходатае погрѣшьше вьзвратише се (са стране: Еремiа). Царь же отиде вь свои зимѣ належештои.[1] Остави же блюстеле земли, иже и шьдьше прѣѥше Голоубьць, воѥводѣ томоу вьведьшоу сихь и плѣнише страноу прилежештоу градоу томоу, до ньдѣже пакы ходатаи оть цара прииде, сьмири о оставьшиихь, нѣкаи же и вьзврати. Прѣжде же сихь прииде самь господинь Гюрьгь подь Голоубьць, идѣже и прииде кь нѥмоу воѥвода ть на вѣрѣ и сьвѣшта ѥже вь градь вьвести и прѣдати градь. Подвизаахоу же господа[2] нѣции ѥже ѥти ѥго. Ть же тврьдые вѣры сы, адамантѣ приоуподобленыи, не вьсхотѣ се сьтворити. Кь симь же и кротьчаишии Давидь на бога надеждоу имѣѥ сьхраняюштааго ѥго ѥже новомоу

[1] належештiи. — [2] господара.

Исраилю цара сьтворити не послоуша. Идоуштиимь же коупьно вь градь оустрьми се вь дверехь прѣжде воєвода ть и градь отьмештеть, и на помазанааго роукоу и оружиє вьздвижеть. Ть же пакы вьзвраштаєть се вь становьнаѩ.

.св. И оубо не о сихь тьчию раздроушениє и бѣда належааше нь и западьныи краль кь царьскомоу[1] градоу* прииде, єгоже и вьзеть ѩко сь миромь оть благочьстиваго господина своєго,[2] прѣстрашьшимь се Исмаилить ради. Сицевимь же бывьшимь бѣше ѩко сь пророкомь Захариєю кь Иєросолимоу пригласити вь истиноу· разврьзи Ливане двери своє и поѩсть огнь кедры твоє и аште и не орьль по Навоуходоносороу єгоже Іезекіиль тамо прирече великокрылыи дроугыи изьстоуплениємь пльныи ноктеи иже имать приближениє[3] вьнити вь Ливань и вьзеть изьбрана кєдра. Нь обаче намь тогда соуштемь ѩкоже Ієросолимь єгда вѣсть бысть вь домоу Давидовѣ, ѩко сьвѣшта Єфремь и Факеє сынь Ромеилєвь на нь сьвѣть лоукавь и орьла великааго оть вьстока и сь сицевь намь ѩвлѩаше се и сицева сьврьши. И оубо прочеє сь Иєремиємь пророкомь бѣше рыдати новаго Сіонова запоустѣниѩ, ѩкоже онь тогда. гдѣ бо вь истиноу вьнезааноу быше вьса свѣтьлаѩ и красьнаѩ, єже вьноутрь и вьнѣ; гдѣ лици играюштиихь, гдѣ црьковьнаѩ сьбраниѩ; гдѣ сьборьнаѩ трьжьства и молитвы єже вь окрьстьнаѩ исхождениѩ; вь незааноу вьса мрьзость заноустѣниѩ быше, вьса прѣобразише се, вьса ѩко оть[4] небывьша быше, вьса горести испльнише се, хльми разараахоу се и сьжизаахоу, людиє же когда изгониими бываху, когда ли вьноутрь вьселѩахоу сихь, често оклинаахоу се нова нѣкаѩ и безмѣстьнаѩ обладаюштиимь зрѣхоу се иже и вь истиноу сьновьныими прѣжде сихь мьчтаньми прѣдоуказоваахоу се, оть запада ѩко орьль ветьхообразьнь и

[1] царьствующтомь. — [2] сего. — [3] приближениємь, — [4] и.
* са стране: Београд.

перинемь таль здѣ оть пирьга на пирьгь прѣлѣтаѥ бѣше и обладааше. Бысть же и дроугоѥ знамениѥ. Вь вечерь соуштоу глѣбоконоштию не сьпештимь намь ꙗко вь истиноу Христовоу прихождааше оть запада сь оноѥ страны рѣка ꙗко троубьныи глась и по малоу вьзвышааше се, до ньдѣже по [1] Савѣ мьнѣше се, таже прѣдь коулою таже по вьсемоу градоу оть двереи до двереи. И сь не вь брьзѣ мимо ходе бѣше, нь вь часы два оубо или три, ѥлико тьзоименитааго мьнѣти приходешта, аште не оть запада хоштааше быти или нѣкоѥ воиньство, ѥлико намь изити видѣти бываѥмаꙗ, и огнь вьзгнѣштьшемь. Бысть же и сицево видѣниѥ, ѥже изь града вьзети се вь вьздоухь иже вь велицѣи црькви образы чьстьныѥ и се ꙗко по чиноу ѥже на вторѣмь пришьствии царица оубо и владычица и Іоань прѣдьтеча сь обоихь страньобраза сьпасова .ві.-тыихь же апостоль по .ѕ. подобьно сь обоихь страньѥже мьнѣхомь вь славоу и назираниѥ града. Се же бѣше вь оставлениѥ, оувы!

Бысть же прѣжде прѣставлениꙗ тьзоименитааго .зі. мѣсеца того сь небесе ꙗко искры поусти вьздоухь на градь ѥже и вьжизаахоу, пакы же погасише. Ѥште же прѣжде сихь вихрь вьздвигь се покровь црьковьныихь вь градѣ отьѥмь сьврьже на землю и жилишта многаꙗ низложи и жилиште сестры тьзоименитааго. Ѥште же по вьскрьсении сь оны страны соуштеи оугрьсции свештеници ꙗко прѣварою ѥгда сьбори вь црьквахь бѣхоу приидоше по чиноу своѥмь сь народомь и образи ихь проидоше градь. Ихьже благочьстивыи озлоби, тогови бо раби бѣхоу, ѥште же оть запада на хартии написани образи ѥже ꙗко сьраспинаѥма на крьстѣ отьца сыномь, и прочеѥ тѣхь дослаше деспотоу. Ть же ꙗко сьномь одрьжимь не сьмотривь сиꙗ повелѣ подьпись на кьждо образь сьтворити и по градьскыихь црьквахь раздѣлити.

[1] полъ.

Бѣше же нѣкьто оть страны мискыѥ пришьдь оуродива себе творе, ѥгоже дѣла сьвѣдѣтельствоваахоу сьврьвена раба божиѩ, иже ходе по градоу дьнь и ношть горько плаче се. Ѡ корѣ и оувы[1] вьпиѥ до ньдѣже и деспотоу вь домь бысть. Ѥмоу же милостынѥ дааше. Сь же по своѥмь обычаю ништиимь сиѩ вьроучааше. И ѩко кьто симь да не зазьрить вьспоменѣмь Ісоуса оного иже прѣжде разоренѩ Іѥросолимоу еже при Титѣ кесари дьнь и ношть ходе. вьпиѩше· глась оть вьстока глась оть запада, глась оть четырехь вѣтровь, глась на Іѥросолимь и на црьковь, глась на жены и на невѣсты, глась на вьсе люди, ѥгоже и прѣдавьше кнезоу и биѥмь вьпиѩше· Иѥросолимь, Иѥросолимь. Альвинь же кнезь римлѩнинь сы вьмѣни бѣсьна поусти. И сице и о себѣ прореченре· порази бо ѥго камень ис-праште и оумрѣть. Или глась ѥже слышати свештеньникомь на праздьникь опрѣсньк. Кь томоу не хоштоу быти сь вами здѣ, проѩвлѩѥ отьложениѥ глагола ѥже кь Соломоноу рече богь· боудоуть отьврьсте очи мои надь[2] храмь сь и оуши мои вьноушаюшти молитвы молештихь се вь храмѣ семь. Или звѣздоу комить ѩко мьчь, и дверь великоую црькве отьврьстоу самоу, юже ноуждею .к. моужии затвараахоу.

Сиѩ оубо сице быше и сице сьврьшише се. И людемь ѥго расѣѩномь бывьшиимь, приидоше вь западь же и вьстокь, сѣверь же и югь оть бывьшиихь крьвеи соуштихь. Мы же повелѣныѥ аште и выше наше крѣпости вьсприѥхомь оть вьсесветѣишааго патриѩрха кирь Никона срьбьскыихь и поморьскыихь земль, тамо томоу тогда пришьдьшоу, ѥште же и оть воѥводы Силѣ и прочиихь избраныихь, нь сицевоу врѣмени тогда соуштоу ѥже потьштати се оставихомь. Вь четврьтоѥ же лѣто кь господоу отьшьствиѩ[3] ѥго, томоу самомоу ѩко ѩвльшоу се и ѩко казнию

[1] горѣ оувы. — [2] на. — [3] ѡтьствиѩ.

прѣштоу ѥже повиньнь ѥсть наказаниѩ, по сихь же пакы сь вьсѣми своими вь страньствии соуштоу ми пришьдь вь подькровь идѣже недостоинь си того приѥти и повелѣваюшта сьтворити обѣштанаѩ. Тѣмь же аште и не вьзможьныи сицевомоу соуште, потьштахомь се назнаменати.

Аште же нѣции множаѥ вѣдеште ѥгова и тамо соуште идѣже сьжителиѥ ѥмоу или много словесьныи и разоумы острыими, благо вь истиноу· аште ли же даже до дьньсь никьтоже потьшталь се боудеть и здѣ коѩ недостаточьнаѩ или излишьна ѩже потрѣбь кромѣ или гроубѣиша повелѣнию бывьшоу и образоу вьданоу вьса вь мѣсто да приведоуть се.

.ѕг. Нь оубо ѩко пристаниште пришьдьше и оть оунынии печалеи вьзникноувьше кь семоу вьспиѥмь· Радоуи се божьствьныихь повелѣнии добрыи испльнитель бывь, Радоуи се земльныими свѣтьло владычьствоуѥ, Радоуи се непокоривыихь страшьно образьна мльниина стрѣло, Радоуи се благопокорьныимь сладькоѥ слышаниѥ, Радоуи се кротькыи вь сьвѣтѣхь Давиде, Радоуи се прѣмоудраѩ сьврьшае новыи Соломоне, Радоуи се милостыни таиниче неизреченыи, Радоуи се ѩвѣ веледаровитаѩ отьврьстаѩ десьнице, Радоуи се дворовь божьствьныихь благооукрашениѩ испльнителю, Радоуи се царьскааго двора свѣтьлоѥ познаниѥ, Радоуи се вьса божьствьнаѩ изь далече вьсегда провидси, Радоуи се чловѣчьскаѩ вьса избранаѩ оть вьсюдоу навькь, Радоуи се деспоте Стефане дрьжавьныимь оукрашениѥ. Слава давьшемоу[1] те вь послѣдьниѥ роды, христиѩномь похвалоу. Слава сьврьшаюштомоу великаѩ и дивьнаѩ богоу нашемоу оть рода вь родь свѣтила многоизбрана просвѣштаюштааго ѥлико и вь послѣдьнѣишеѥ роды ѩвити се неизреченаѩ и дивьнаѩ бога нашего, ѥмоуже слава вь вѣкы вѣковь, Аминь.

---

[1] давьшомоу.

Сиѧ оубо написахомь ѩко житиѥ ѥдиного нь ѩко лѣтописьць[1] сь прочиими вьсѣми. Соуть же краѥгранесиѧ начьнь оть десетословьнааго.

Страньно и изредьно на земли владычьствовавьшомоу страньныи рабь приносить словоуштомоу деспотоу Стефаноу прѣводьникь Костадінь.

А се стихь краѥгранесиѥ се страньно страньствовавь страньствиѥ плачю.

Словесь сладькыихь и паче меда и сьта
Точештиихь изь запечатлѣна источьника ѩко
Равьно оухание оубо и пишта
Аиѩе мѣра почрьпаюштиихь кь семоу зре
Новыи нѣкако Давидь кротьчаиши
Очнѣмь иже сьблюдьшиимь користи раздѣльшихь
Соломонь ѩвль се дивьныи
Тьмамь иже оть коньць пришьствовавьшимь
Родоу начельникь ѩко сы
Авраамь страньныихь жеждею приѥмлѥ,
Нь Илииноу оустранѥнию присьно желаѥ
Самыи вторыи исходь ѩвлѩаше
Ть дроугыи красотою иже вь Египтѣ
Вь мѣсто пьшенице злато-податель
Ороужьникь вь бранехь оудолѥниѧ
Вь мѣсто Самьѯона крѣпькааго вь храбрыихь
Адамовыихь порождении вѣтвь
Вь ихьже изь начела подобьнѣишии вьзорь
Сь вторыи Іовь богать подаѧниѥмь
Точе независтьно вьсѣмь вѣдомь бываше
Рода вь гаданиихь подобьна сего очию
Аште кь сльньцоу и сего лоучи
Нь заре оубо освѣштаюште се приѥмлѥмь
Соуштьство же не оубо вьсако

[1] лѣтописаць.

Таже вь коупѣ обоихь лишениѥ
Вь мѣсто бо главы подобьноу винѣ
Иже глава оубо свѣтьлоизбраныимь
Ѥже прѣити вь мѣсто главы
Плачи же пакы бѣлыи граде очрьнениѥ своѥ
Людсмь вождь ꙗко цвѣть ꙗроцвьть и отьпаде
Аште же и земли сьрыдаѥть ти ѥгоже не надѣѥ се
вь скорѣ прѣѥть
Чатниѥмь лѣть текоуштиихь .ле.-тыхь
Оуже прѣшьдьшимь деветосьтьныихь и шестыихь
тысоушть і.

ПУТНИЧКЕ СЛИКЕ

I

КОСОВО

У дну Косова, где се састају ситни таласи Ситнице и стрменити вали Ибра, поносито диже главу у небесне висине, брдо, (високо изнад мора више од 3000 стопа) округло као сено, и унаоколо њега вије се путања са стражарским кулама, а горе на темену — град Звечан, и у граду св. црква. Нема у граду војске, у кулама не стоје страже, нити у цркви поје служба божија: све је батаљено, само што свет прича о прошлости зидина, а чобани се дањом лети играју у њима игара, а зими и ноћу, у Звечану влада мртва, страшна, планинска тишина; само се по који камен одвали од града, те својим падом поплаши ноћне тице или зими направи снежну гуку, коју први задах југа раскрави, а павши камен прича, да је пао озго са Звечана, и да се тихо и лагано руши зграда, коју су Немањићи саградили.

— „Ту се може наћи и крвав камен“, рече мој сапутник: „кад су нагнали народ да гради тај град, некакав отац остави код куће сина и толико га ту задржали да су му и сина дотерали, да град гради. Нити је он познавао оца, нити отац њега. Они се заваде. Отац потегне те закоље сина. Та се крв на једном камену познаје.“

Стојећи на дну Косову, човек је ипак на висини изнад мора око 1400 стопа, а то је више од Авале 250 стопа.

Од брда звечанског, онамо на исток пукло равно поље Косово, преко кога вијуга и блиста Ситница, као змија. Кад је већ путник туна, не треба да зажали труда, те да се попне, путом неманићским, на обло брдо звечанско, мимо батаљених кула, горе у град, одаклен ће видети пред собом огромно равниште, у дужину више од 16, а у ширину више од 20 сати. Њега опкољавају високе планине, од две до седам и више хиљада стопа изнад морске површине, и чини се, као да је један горостасан планински венац опколио огромно равниште. Тај огромни планински венац окићен је мањим и већим снежним округлицама, између којих се види у даљини плаво, јужно небо, показујући, да одатлен није далеко сиње море.

Цело то равниште од запада на исток дели на двоје дугачка планиница Чечавица, која се према Приштини слива с равништем косовским, па даље на исток види се као корњача, Голеш, — голо брдо, са рачијим шапама. Њега везује за Качаник планиница Неродимка. На тај начин, Чечавица, Голеш и Неродимка деле то велико равниште на двеје: с ове стране, равно поље Косово, а с оне стране Подрим (Метохија). На Косову је главна варош Приштина, а у Подриму — Призрен.

Све воде косовске, од најузвишенијег места Сазлије, теку у Ибар и носећи своје брзе и валовите таласе уливају се код Карановца у Мораву; а све воде Подрима, утичу у Дрим, који утиче код Скадра у Јадранско море. Чечавица, Голеш и Неродимка јесу вододелна линија између Дунава и Јадранског мора, а Сазлија је вододелна линија између вода косовских истока и запада. Река Неродимка тече по најузвишенијој просторији Косова. Она извире из планине

Језерца и Неродимке, па се дели на двоје: на исток утиче у Лепенац, Вардар, а овај опет улива се у Јегејско море; на запад утиче у језеро Сазлију, из кога потиче Ситница у Ибар, Мораву, Дунаво, а овим у Црно море. Према овоме, са Косова од Сазлије, теку воде у три мора: у Црно, Јегејско и Јадранско.

Па Косово је поље безмало на средини европске турскд царевине, јер колико је од Косова до Јадранског мора. толико је готово од Косова до Дунава; колико је од Косова до Цариграда, толико је од Косова до Кладуше на сухој босанској граници, у Крајини.

У ово се велико равниште може ући само кроз неколико богаза. Тако из Босне може се доћи у Косово венцом Рогозне планине, на се сјурити низа стрму страну, у Малену Бањску крај Косова, где су двори Страхинића бана. И сада постоји читав средњевековни замак Страхинића у подини високе планине; у њему читава црква св. Стефана; крај ње срушено громом турско мунаре; у њу мухамеданци не иду а православним србима ићи не даду. Странцу се, који би хтео ући у нутра, обично одговара: „јасак“ (забрањено). Сниже градића (замка) топла бања, која је тако велика, да прави читаву речицу. Одатлен је до Косова полак сата. На томе је богазу, осим градића Страхинића бана још и град Звечан.

Гледајте са Звечана на десно (југу): ено онамо је опет богаз из Гусиња и у њему град пећски, варош Пећ и више вароши, на заравнку, између две планине Српска Пећска Патријаршија; још даље у подини планинскога венца, онде је град Ђаковица, а овамо ближе, опет на богазу, између две високе планине — Дечани. Још даље на југ на богазу Дрима и Бистрице, где се оно магла ухватила, онде је престоница српске краљевине — Призрен; даље венцом Шаре на исток, у подини највишега врха (Шаре пла-

нине) Љуботена, онде је богаз Качаник и Новаков град; на северо-западној страни Новобрдо у огранцима Копаоника, а Копаоник од северне стране граничи и заклања Косово.

Ми ћемо редом све богозе, а сада да прегледамо поље Косово, јер нам се на ино не може: тамо нас жеље наше вуку. Косово спомињу мајке и турске и српске, нијајући своју одојчад у колевци; о Косову певају младићи; Косово спомињу старци; хришћани спомињу Косово као место, на коме су изгубили царство и постали „турска раја“, а Турци га спомињу као место, на коме су задобили „царство“ у Јевропи и постали „цареви синови.“ Па и није друкчије: ту су погинула два цара; ту су њихни гробови; ту су гробови и турских и српских јунака. На Косову се губи и добија царство!

Но да баш свега тога и није, ипак је вредно да упознамо поље Косово, јер у српским земљама готово и нема већег, роднијег, нити знаменитијег равништа, које би било толико високо изнад површине морске, а заливају га многе реке, које у брдима страховито ўче и ваљају дрвље и камење, а Косовом тихо теку те заливају и напајају зажеднелу земљу, крвљу и месом јуначким, засићену.

Па хајдемо горе уз Косово, путем Краљевића Марка, кад га је сажаљевао, што по њему Арапи суде. Од Звечана, морамо проћи преко остатака запустеле српске варошице, у подини брдској, која се била прилепила уза само брдо, под окриљем градских војника, да је чувају и бране од насиља и напасти. На место старе варошице Звечана, с оне стране Ибра, поникла је садашња малена варошица Митровица, гранца садашњег босанскога вилајета. Како уђете у варошицу, преко Ибра, мостом Неманића, одмах ће те спазити делију у златали изношеном руху; на руци му соко или кобац тица, привезан узицом, као

што код нас деца привезују змаја; тици су о врату прапорци, а за делијом се вера по која керуша. Господски и поносито се делија шета, тица му на руци или на рамену ћути, но спази ли какву другу тицу одмах затрепери; делија, ако неће да је пусти у лов, одмах је мази и глади, док се не умири. Ово су некрштене делије насљедиле, од својих крштених отаца, па су чак и турски цареви усвојили српску-краљевску средњевековну „соколарину“, као што показује овај ферман, дат једној српској породици у Струги,[1] код Охрида, који гласи овако:

„Кадијама, који се налазе у Румелији[2] где доганџибашилуци (привилегије за соколарину) постоје, и који су узор међу себи равнима, (т. ј. кадијама), и који су извор мудрости и краснорјечивости, нека им се умноже врлине.“

„Соколари (шаинџибаше) и кобачари (чакрџибаше), нека им се част умножи, поднели су моме најузвишенијем царскоме престолу, печатом утврђену тескеру, у којој разлажући, како према високим бератима, који су заведени у књиге баштинске (Девтериаханије), да, како соколари, кобачари и јастребари (шаинџибаше, чакрџибаше и атмаџибаше), имају сваке године слати мени соколе, кобце и јастребе, колико буду, у течају године набавили и теслимили, а у годинама, у којима не би могли набавити соколе, јастребе и кобце, имају према старинском постојећем обичају плаћати за то одређеном лицу соколарину (мурде-бахалере); и пошто то изврше, онда су ослобођени од давања дација (т. ј. не морају плаћати): де-

[1] Превео Г. Пачић

[2] Ово је копија старинскога српскога фермана; на њему стоји на врху: „копија царскога хатихумајума“ и: „нека се по овоме поступи.“ (Спроћу овога): „да је овај највиши акт веран своме оригиналу тврди Ел-Сејд-Мустафа-Заде, Мола Ејјуб-Енсара.“ (Ејјуб-Енсара је џамија, где се турски цареви зацаравају).

сетак (ушур) од целепа, ни од оваца, ни баштине, ни горосече, ни од винограда, ни од башча; не морају ићи у лов, нити плаћати икакве таксе на заиру (храну), нити таксе за кафтане, нити арач (испенце) и најкраће, једном речју рећи, ослобођени су од свију уобичајених и великих (малих и великих) дација, што је све изложено у високим бератима и ферманима, који се у њиховим рукама находе.“

„Кад, дакле, нико нема права, и кад нико по томе не сме да их у овим правима узнемирује, они се жале, да их узнемирују мирмирани (велики читовници), мириливе, муселими, војводе, субаше, емини, аамали (порекчије), тимариоти,[1] заими,[2] вакупски, селски, вилајетски забити и остале старешине и страже бесплатно од њих јело и јестиво, овце, јагањц, мед, масло, зоб, сламу, дрва и сву осталу заиру, те им тако велики зулум чине и спречавају их, те не могу да врше дужности соколарске.

Овако изложивши своју жалбу, молили су за највишу наредбу, којом би ови зулуми били одклоњени, те да би они могли сваке године, моме високоме двору, по старипскоме обичају, соколе доносити, а кад такове не могу набавити, онда да плаћају соколарину.

„Увзживши ову жалбу, ја сам одпустио овај мој високи ферман и заповедам, да се по њему управљате и да ове привилегисане соколаре, који сваке године моме високоме двору соколе доносе или на место њих уобичајену соколарину плаћају, да се нико не усуди, да их узнемирава и противузаконим тражбинама (управо изтјазанијама) оптерећава. Исто тако заповедам, да мирмирани, мириливе,

---

[1] Тимариот је морао водити о своме трошку у војску по једног коњаника, на сваки 3000 аспри прихода.

[2] Заимлук није смео бити мањи, него да доноси годишње 3000 аспри.

муселими, војводе, супаше, емини, аамали, заими, сеоски и вилајетски забити, надзорници државних добара и све остале власти не траже забадава од ових соколара јело и јестиво, заиру, и да не учине ништа, што би изазвало моје нове наредбе.

„Овако да знате и моме светоме знаку-верујете.

„Написано десетог дана месеца Џимази-ел-ахира 1143 (наше 1724) године у Цариграду.“

Кад су помрли ови, што су добили потврде својих старинских повластица, њихови су синови добили потврду истих повластица, као што показује овај акт:

„Узрок, због кога је ово моје високо писмо написано, овај је: Мој царски соколничиј, који је углед међу осталима, коме нека се части умноже, поднео ми је, у мојој престолници, са печатом утврђену тескеру, у којој каже: да су Крста, Томан и Манојло из Струге, који су имали права, на основу мога високог берата, да соколе лове, за времена вршења своје дужности, поцркали; и тако су њихна места остала упражњена. Па је соколничиј молио, да се на њихова места, њихови истински (законити) синови, носиоци овога високога знака, Јаков, Пеја и Нестор поставе, као способни заната соколарског. Према овој молби, ја сам гореименоване поставио за соколаре, на место њихових поцркалих очева, и издавши другога дана, месеца Ребул-ахеља, 1157 год. овај мој високи царски берат, заповедам, да они сваке године доносе моме срећноме прагу, соколе, а у годинама кад не буду имали соколе дужни ће бити, по постојећем моме високоме ферману соколничему, соколарину платити. И догод буду тачни у дужности (турски: и докле не буду у извршавању своје дужност какав кусур учинили), неће смети нико од њих никакве дажбине, нити десетка, нити арача тражити, нити им смеду соколничиј за соколарину превелике

суме истеривати, једном речју, не сме их нико, па ко био да био, узнемиривати. Овако нека знају и моме светомс знаку верују.

У Цариграду 1157 (1740) год."

Пошто сам навео ова два писмена, да колико толико осветлим један факт наше историје, који се зове „соколарина", о Митровици ћемо само још ово рећи, да у Митровици српска црква више наличи на најпростију кућицу, него ли на цркву, а у исто доба упели се из све снаге, те имају приличну школу; осим старинског гробља, ту се немамо чиме бавити, него хајдмо даље право на Ситницу. Како ми немамо ђога Страхинића бана, ком су броди где год дође води, морамо потражити брода, више једне малене речице, која из Копаоника утиче у Ситницу, и тада ћемо се дохватити равнога Косова, правце граду Вучитрну, где су били двори Воиновића. По средини Вучитрна тече р. Вучитрнка; по су на граду Воиновића куле порушене и град опао; у њему се не беле српска кубета, већ се сјају турска мунарета. Што је у Вучитрну темељне грађевине или зграде од тесаног камена, све су то остатци српских времена, а мухамеданци или живе у тим тврдињама или су прилепили уз њих своје земунице као ластавице гњезда или су саградили своје куће од чатме, облепили блатом, обелили кречом, што све скупа само собом говори, да се још нису стално настанили, него као да за који дан живе. Од Вучитрна на десно, бљешти се, вијуга и кривуда Ситница, а са леве стране, дижу се у небесне висине врхови Копаоника, а пред нама у лево црни се Грдеч планина, знатна са Вука Бранковића.

Од Вучитрна пут води све навишице, док се наједанпут путник не обрете на доста узвушеној, дивној равници, коју наквашава и орошава р. Самодржа, а у лево на литици, баш покрај реке, виде се развалине чувене од три-

наес кубета, Самодрже цркве, у којој је кнез Лазар причестио војску, проклео издаицу Вука Бранковића и где се цареви „отимали о царство.“ Где је био олтар Самодрже, ту је Јашар-паша (мали цар приштински и победилац Срба на Каменици) наместио воденичко камење, и воденицу саградио од тесаног црквеног камења; но је и воденицу време срушило и сада стоји рпа камења, која казује толике догађаје из живота српскога народа. Ми ћемо од свију тих догађаја, мимогредом, напоменути само један:

1389 г. ту је била читава дивна Самодржа; около ње град са кулама, као у Манасији, а читаву је ту равницу онамо до реке Лаба и доле до Ситнице (и утока у њу Лаба), била прекрилила српска војска. Кнез Лазар у средини војске; пред њиме су хиљаду одабраних оклопника, у шлемовима са перјаницама, са штитовима и мачевима; пешаци иза њега. Десним крилом до Лаба заповеда Вук Бранковић „велики војвода“, а на челу је левога крила горе до Бабинога Моста Србин Иван, жупан поморски, Кроје и Светиграда.

Косово поље с оне страно Лаба и покрај Ситнице, допирући чак до више Звечана, прекрилила турска војска, порушила дворе Страхињића бана, па прекрилила просторију од Мрамора више Приштине до Сухог Јавора и поставила се „глава уз главу, бегови и субаше, ред до реда, један до другога, чета уз чету, куп до купа“ (Нештије). На узвишеном брдашцу, у средини војске, одклен се види сво Косово, види се шатор муратов. Бег Бајазит заповедао је над левим, а Јакуб-бег над десним крилом. Табори су Сарух-ханови и Ајјадинови под заповедништвом Саруч-паше на левом, а табори Асан-бега Курда на десном крилу. Ице-бег и Балабан станили се на десној страни, а Тавуч-белбан и Србин Гамза (силан влах-Алија) на левој страни.

И тако је заиста без мало сво Косово била прекрилила турска војска и тако смештена, да је ишла убојна линија дуж Лаба, а остала је заузела све богазе од Звечана, Чечана (на Чечавици), Голеша, Сазлије, Ћемер-ћуприје и Дрена, близу Грачанице, те тако Србима нико није могао доћи у помоћ из Босне, ни из Метохије, па ни са источне стране од Качаника, а то је од западне, јужне и источне стране.

Да видимо шта се ради у оба стана.

Султан Мурат I Гази-Хан искупио под својим шатором, на Газиместану, све стубове царства и угледне у земљи, па им говори: „По наредби пророкове сунне, — пре битке, — морамо већати и о свему се сложити, како би једна мисао нас једног уз другог одржала.“ И окрене се с питањем Евренос-бегу; „Како се треба Евреносе владати, кад хоће човек са овим неверницима да ступи у бој?“

— „Мој султан зна најбоље војском да управља и да бој нареди“, одговори Евренос, што и сви остали потврдише.

— „Ми се морамо у једној мисли сложити, рече Мурат: ја сам те од неког времена поставио старешином над овом покраином: ти си се извештио и добро упознао обичаје и уредбе овдашњег становништва. Твоје мишљење вреди више, него ли свију осталих.“

— „Маломе пристоји се“, одговори Евренос, пошто се поклони султану: „уздајући се у Бога, зарана се подићи, место за борбу изабрати пре, него ли га непријатељ изабере, а за тим ће и он доћи..... Онда се је лако борити, чим се једни од других раставе... Тако мисли твој слуга, а остало знаде најбоље мој султан.“

— „Бог нек те благослови“, рече султан: тако и ја мислим: а ти Бајазите, како мислиш?“

— „Моје се мишљење подудара са мишљењем мога султана и Евренос-бега.“

— „И моје су мисли такве исте“, рече Али-паша, што изјавише и сви остали.

Места су по овој наредби заузета, па је требало да се договоре о распореду различних родова војске. Султан се обраћа с питањем: „или ћемо камиле пред нама поставити или ћемо сами противу њих стати?“

— „Има већ више година, како смо се с њима борили и нигда нисмо пред нама камиле стављали; да то и сада не чинимо“, одговори Бајазит.

После одговора Али-пашина, султан запита Евреноса, шта он о овоме мисли?

— „Мишљење је“ одговори Еврено: лична ствар; ја ћу бити слободан, да коју реч рекнем.“ Кад му султан заповеди да говори, Еврено узе реч овако: „Ако је султанско величанство и смислило добру мисао, да се камиле напред поставе, јер који неверници неће да иду на камиле: ове су онда пана одбрана и као неки бедем; али кад се камиле изненада поплаше и стану се кочити — чега недај боже, — онда се врло дижу, и тако бива, да видев војску с виком да около њих обилази, оне се поплаше, поскачу, те таке онај, који хоће први да победи, први погине. Зар нисте чули кад је Александер бој био са инђијским царем Пором, да је овај около себе неки град био начинио, поставивши преда се слонове. Александер се томе довије, запали у цевима салитру и опали на њих. Тиме тако поплаши слонове, те окрену да бегају. И тако они проузрокују пропаст војске инђијскога цара. И наше камиле могу постати узрок наше пропасти.“

Како Мурат тако и сви остали усвоје мњење евреносово и султан рекне: „Дакле треба у први ред пред нама да метнемо стрелце, нека на десно и на лево дажд од стрела отисну, па онда нека уједанпут борци за веру завичу: Алах је највећи! и нека нагрну на неверике; те

у тој ватреној борби или ће нама запасти венац победе, или ће нама запасти у део нека друга срећа. . . . Свакако је крај животу — смрт, а после ње о чему би још имали да се бринемо!“

Овим се сврши световање. И настане ноћ уочи Видовдана 1389 год. „И тмина је војску била обастрла, да се ништа није видло, а ветар је западни од српске на турску страну, страшно дувао и прашину носио.“

И кнез Лазар је у Самодржи на неколико дана пре битке био искупио стубове своје државе, који су му дошли, и с њима се световао. Једни су му световали, да се покори Мурату, а други — да се с њиме бори. Нешрија спомиње Јоку т. ј. Вука, да је на томе световању рекао кнезу Лазару: „Ја ћу сам први на Турке ићи, не требам за то никога.“ Неки су говорили, да треба дотлен ратовати с Турцима, док их непокоре „јер кад се искупила оволика војска, било би лудо и празно блебетање, да се укине непријатељство.“ Трећи су говорили, да је по све право, да неодлажемо борбу, већ што је можно брже, да се у битку пустимо. Опет су неки говорили, да треба најпре послати посланика Мурату, да види шта Мурат хоће и да извиди, како стоји турска војска; кад се натраг врати и нама о свему томе јави, онда ћемо се на Турчина дићи, у кланац га утиснути, путове му пресећи, и кад немогне извести ни момка, онда ћемо га потући.“ Кнез Лазар усвоји ово мишљење, пошље Мурату посланике и изда наредбу војсци. У једном оригиналном писму, које се налази у Јордана Хаџи-Константиновића, кнез Лазар јавља своме једном крилном запеведнику војводи Богумилу, о стању ствари и завршује писмо речима, да исти ништа о томе никоме неказује, да се то не разгласи и да не дочује Андрејаш (брат Краљевића Марка), јер ће „словеса“ ова „предана бити Андреашомь везиру тракиском.“

Посланици српски оду Мурату и јаве му ово: „Ја сам, Лазар за бој спреман. Нека султан удара, ако јуначки мисли, да не буде, да сам узаман дошао.“

— „Још Лазар“, одговори султан: „није осетио мача османскога, — сада ће га бѣли огледати.“ За овим нареди, да посланике проведу преко турске војске, како би им страх у срце улио.

Док је Милан Топлица прегледао турску војску, дотлен се у српском логору свршавале и сазреле интриге, нама свима познате, што прича наш народ, што причају и Срби и Турци и тврде староставне књиге. Топлица вратив се у српски стан, по речма турског летописца Нешрије, кнезу Лазару, који га прими у већу с војводама, рекне: „Господару! Турска војска није толико силна колико се говори; видио сам је под оружјем; не треба је се бојати, а за овим исприча разговор са Муратом. Чувши то кнез Лазар, запита војводе: „Да ли не би било згодније, да одмах ноћас на Турке нападнемо?“

— „То би заиста било добро“, одговоре сви, осим великога војводе Вука који, по речма Нешрије, рекне:

— „Зашто, господару, да плашиш те Турчиће, и шта је то, ако на толико турака уједанпут ноћу нападнеш?! Сутра ћемо их појединце живе похватати, једне ћемо сапети па продати, а друге поубијати и крв њихову са црном земљом помешати.“ Ова мисао буде усвојена, да сутра, на Видов-дан, ступе у бој с турцима, и кнез Лазар позове војводе на господску вечеру, где су „седећи“ вели се у нашој староставној књизи, кнежеви и војводе много и много разговарали о издаицама царства о Андрајашу и другима, а највише о „Балши.“ На то кнез Лазар, по наговору Вука Бранковића великог војводе, како га у своме писму назива сам Лазар, устане и назове Обилића издајицом са његовим друговима.

Милош плане, рекне цару да му невера седи до колена, па по речима турског летописца Нешрије, рекне кнезу Лазару: „Ја идем да убијем турскога цара — и имао је у за се сакривен нож!“ устане он и сви се разиђу. Исти Нешрија прича, „да су (те ноћи) неки срби вино пили и свако добро уживали. Један је другом хтео турке продавати; било их је, који су при вину, по десет нута турке препродавали; сваки се у пијанству хвалисаше... Сваки је србин носио по једно уже. Једни су зборили, да је њихно уже дугачко тридесет лаката, а други су говорили, да је њихно још дуже, па: „гледајмо да их лакше похватамо и ужетима повезујемо. Неки су говорили, да је турчин горопадан и неће га задржати уже него ево ја имам ланац, њиме ћу турчина оковати...“

Док су неки у војсци такве маните разговоре водили, „неверни људи, каже Мијаило из Острвице:[1] у војсци су распростирали страх и плашили војнике, како би им ушао страх у срце;“ а Нешрија додаје, да је те исте ноћи некакав неверан злосретко ходао и говорио по (српској) војсци, да он никада није видео, да су срби турке путали и везивали, већ је видео, да су турци србе одводили у ропство. Бојим се да вас неће и сада Турци вашим веригама спутати и са собом у ропство поодвађати.“

— „Ћути, проклета лудо, остави се такве беседе, рекао му опет некакав србин војник, јер ће кнез чути, па те погубити...“

Тако је проведена ноћ у очи Видов-дана 1389 год. у обе војске.

У Турској војсци видимо јединство, „једну мисао“: „ни царство, ни новац, није ништа — вели Мурат у мо-

---

[1] Више Скопља је замак Острвица, одклен је Мијаило познати наш списатељ.

литви ноћној: ни сам дошао због слугу и робиња, него да се удворим теби вечни Боже и вечна правдо.“ Из овога се види најбоље, како је било религиозно одушевљење код Турака.

Како је било код Срба ми смо казали.

Ноћу је падала киша и пред зору почне дувати источни ветар од Турака на Србе.

У среду рано, на Видов-дан, 15 јунија 1389. год. пође Обилић са својим друштвом у турски логор. И срби и турци мишљаху да иде на предају Мурату. Милош је већ наишао на предње турске страже код Лаба, и Нешрија описује тај дан овим речма: „Кад је зора разсвела и јарко сунце с врха Кафске планине своју главу помолило, дивљач и птице почеше купити своју рану, Мурат заповеди да се у бубње забубња. Са свију страна заориште се трубље и свираље, фруле и таламбаси тако, да се до небеса разлегало... Коњаници појахаше коње, а викачи викаху по војсци: дижте се јунаци, дижте се јунаци, дижте се војници! Данашњи је дан намењен да из прса српских потече реком крв. Данашњи је дан убојне храбрости... Има много година како једемо со и хљеб султанов и од како сваки дан на коње седамо и мачсве пашемо... Толико година нашег сладког, веселог и радосног живљења, јесте због овог дана...

„... Сви су војници били заузели своја места... За овим Али-паша очита јутарњу молитву са кураном у руци, раствори књигу и прочита стих главе пете: „О пророче божји, побиј невернике и лицемерце!“ Чим то виде, развесели се, пољуби књигу, метну је на главу, узјаха коња и оде те јави Мурату радостан глас!“

У тај мах приступи Мурату Евренос и рече: „Ако би ја сразив се са непријатељима, тако учинио, као да бежим, нека ми мој султан не прими за зло, јер се у боју

мора обманом користити. Пророк је казао: „рат је у обмани.“ Срби су одевени у челичне оклопе, држе у десницама мачеве: и за то, када као свиње грокотајући чврсто искупљени на непријатеља правце ударе: не може им се нико одупрети; на кога нападну, на двоје га разбију: онда их већ не можеш ни раставити, ни назад у бегство отерати...“

— „Није срамоте, рече Мурат, у бој назад ићи и бежати, јер ти знаш најбоље, како им се може најлакше додијати. Нека се одпочне бој у име божје!..“

У то јаве султану, да је Милош дошао и чека на улазак.

— „Ишти Милоше, блага колико хоћеш“, рече султан и пружи му руку.

— „Свега сам задовољан код мога господара и цара Лазара“, одговори Милош.

— „Не пристоји се цару правоверних, да ђаурину пружа руку, него нека му мој султан пружи ногу да ју пољуби“, рече Али-паша.

Султан пружи ногу, Милош дохвати цара за ногу, истрже нож и распори га; посече Али-пашу, па оде на врата као вијор, уседе на коња и са дружином потегоше мачеве, крчећи себи пута право к Лабу. Његови другари погибоше, а њега нису даље од српскога логора него на 15 минута даљине ухватили. Док су Милоша хватали, Бајазит предузме царство и команду и продужи бој, који Нешрија овако описује: „сви стрелци наједанпут, са обје стране застрељају; многобројни срби стајаху тврдо као жељезна брда; кад превеђ много стрела задажди, почеше се мицати тако, е би човек рекао, канда извор црнога мора шушти... или канда море или зелена отока таласе почиње бацати. Наједанпут неверници (срби) левога крила нагрну на турске стрелце, потисну их назад и од напред их на-

падну, те им редове располове; тако исто Срби разбију и орду пазарску, која је острагу стајала. Иза ове орде била је река Овчарица, која се напунила мртваца, само где је био мед, масло и пиринач, то је место било празно. Мазге, коњи и пртљаг заплету се, и тако се тај пут затвори, и правоверни (Турци) не могоше побећи, и падоше на бојишту као мученици. И тако Срби победише цело лево крило турско и свуда турци клонуше душом, када се разнесе та брука. Од силне лупе бубњева, трубљења труба и свирања свирала, од вриске коња и дозивања људи, неки испустише душу. Накракто рећи: два се мора туна сударише; мачеви засјактише ка' огњене муње. Од сулица ветар не могаше дувати, а кад коњи у поток загазише, овај преста тећи, стреле падаху с неба на земљу, као из облака; јаукање и помагај са земље се на небо као дим уздизаше, мач удари о мач, сулица о сулицу, ђорда о ђорду." И центрум српски, под кнезом Лазарем јурне на Турке, потисне их од Лаба преко Приштевке. Десно српско крило под Бранковићем није се ни с места макло. Нешрија даље вели: „Сила се српска умањаваше од броја оних, који још у боју небијаху." Вук се удаљавао са својим оделењем војске Грдечом преко планине. Резерва је турска стајала непомична, на пропаштини према Голешу. Нешрија продужава овако: „Бајазит се не макну, као ни брдо с десне стране... виђаше он, да се ствар променила и да је мало фалило, па би исламска војска сасвим била побијена." То „мало" и била је издаја Бранковића и његов одлазак уз Грдеч, које кад виде Бајазит, он нареди да бозонџије по војсци завичу: „Неверник је побијен и (ено га) у бегству", вели Нешрија. И „тада Србин Гамза повиче: „ура!" а Бајазит (с бока) као муња груне, гласовито као и Гамза вичући: „Аллах је највећи!" на српски центрум, јер је српско

лево крило далеко било пројурило и гнало Турке, па у исто доба навале са одморном војском Јакши-бег, Шионхин-бег Шеебег, Субаша, Карамукбил, Инџибег, Тувеци, Јаја-бег и други“ — т. ј. навале сви, па и они, на које је требало да Бранковић удари. „Господа — вели Мијаило из Острвице: која су била одана кнезу Лазару, ти се поред њега верно и истинито јуначки борили, а други су гледали кроз прсте.“ „Лазар је силно ударао на Турке. Турци кад виђеше мали број Срба опколише их, јер је издао Вук Бранковић и одступио, које кад виде честити кнез, рече: „Нека је проклет Вук у свима његовим делима, на овоме и онеме свету... Тко хоће од мене да се одвоји, нека иде за проклетим Вуком; ја ћу данас да умрем за веру христову и за божје цркве; онај тко остане после мене, горе ће дочекати“, а ово је рекао вели се у староставној књизи, због неслоге великаша. Већ је Ситница према Грачаници текла мутна и крвава; под кнезом Лазаром убију коња, и док је он узјао другог коња, војска се збуни; он је охрабри, али под њим погине и други коњ и док је он успјео сести на трећега коња, сав у крви са шеснајест рана, војска удари натраг и њега покрене... Њега и војводу његовог Крајимира ухвате Турци и одведу Бајазиту, где увиди мртва Мурата и његова два сина на мртвачким носилима.

— „Видиш ли мртве на носилама, мога оца и браћу моју, како си се смео усудити, да се успротивиш моме оцу?“ запита га Бајазит.

Како је кнез Лазар ћутао, Крајимир му рекне: „Мисли кнеже, шта ћеш да одговориш цару; није глава врбово стабло, да двапут нарасте...“

Кнез Лазар необратив пажње на говор Крајимира, Бајазиту одговори: „Веће је чудо то, како се твој отац смео усудити, да удари на краљевство српско... И да сам знао

за ово, што сада очима гледам, сад би и ти морао лежати на четвртим носилима; али зар Господ Бог то није хтео, због наших великих прегрешења, па нека буде воља божија!“

Бајазит заповеди одма, да му одсеку главу, но су ухваћене лазареве војводе молиле, да њих најпре погубе. Крајимир измоли од Бајазита, да држи зделу, да не би на земљу пала кнежева глава, коме опет рече: „Заклео сам се данас Господу Богу, где буде глава мога кнеза Лазара, ту да буде и моја глава.“ Јаничар мане сабљом и Лазарева глава падне на зделу; други пут мане, Крајимирова глава падне на зделу, а за тим обе падоше на земљу. У то донесе јаничар главу Обилића, бацци је цару пред ноге, к оним двема главама, говорећи: „Царе! ето две главе најжешћих твојих непријатеља.“

— „Овакве битке није било, вели Нешрија, од како људи бојеве памте... још сунце није зашло, српска је војска била надбијена и на бојишту се видели брежуљци трупина, а главе се као кремење по земљи котрљале...“ Срби су изгубили царство, а Турци добили царство!

После битке косовске, казује грчки историк Дука, Бајазит одабере виђене и лепе мушкиње и женскиње, у цватећим годинама од грка, срба, влаха, арбанаса, мацара, немаца, бугара и латина, па су му сваки на своме матерњем језику песме певали и кад је ручавао сви уједанпут, наравно, да се је султанско величанство имало чему смејати.

Нас далеко заведоше спомени и рпа камења Самодрже цркве, него хајдмо даље путом уз Косово.

Од Самодрже, преко косовског стана српске војске, пут води на р. Лаб, преко каменог Бабинога моста. С леве стране пута до Лаба, стоји тулбе, које су Турци саградили у част бабе Милене; она је била нека знатна

и богата жена, кад је била у стању од камена на Лабу мост саградити; у чему је њезина заслуга, ми нисмо у стању поуздано, казати; то се истинито може рећи, да је она турцима учинила неку услугу у хватању Обилића. Баба Миленино је тулбе већ забатаљено, али се за то, с десне стране пута, од Лаба за у Приштину, види силно гробље; с ниже гробља, спрећу српског стана, виде се два велика бреста, где су Турци ухватили кнеза Лазара, и где од Косова па до данашњега дана, вазда турска војска стане и дову очита, јер је ту ухваћен цар, чију су царевину они освојили. Више гробља стоји узвишен брежуљак, који једни зову „Проклетија“ а други „Газиместан“, са кога се види сво косовао. На том је брежуљку, под шатором, Милиош распорио Мурата а одма до њега поносито диже у висину, оруглу главу, величанствено тулбе или Теће од белога мермера. То је гроб турскога цара Мурата I. Газихана. На Гозиместану је погинуо, у Тећи му сарањена утроба, а тело однешено и сарањено у Бруси. Около тулбета је озидана дупла ограда: у првој живи шех, а удругој су одаје за дочекивање гостију, где их ране и поје три дана без паре и динара и и без разлике вере и закона. То је царска задужбина и ту ће човек вазда наћи богомољаца турака из читаве турске царевине, јер после Меке и Медине за туркушу нема светијега места од Муратовог тулбета на Косову. Унутра, у Тећи је од белог мермера гроб султана Мурата I; около гроба пламте свеће, а над гробом полијелеј. Од те узвишености тече у Ситницу поточић Гладнавода.

Од Теће или дома турске царевине виде се белеге, где је Обилић узјахао коња, куда је прошао, где је пао, где су га ухватили, где му оков расковали. Одталеи пак два сата даљине уз Лаб, код Милошеве бање, има један гроб, који називљу „Јунаков гроб.“ Ту је, прича се, са-

рањен Обилић. На тај гроб долазе трудне српкиње и арнауткиње, пале свеће и моле се у тој нади, да роде децу јаку и јуначну као Обилић. И заиста нема таквога човеха, који не поштује јунака! Јунаштво је врлина, у поштовању које подједнако учествују сви народи, сви људи, свију времена и племена, и свију вера и закона!

Код бање на Мплошев гроб долазе да се поклоне јунаку, а тулбету муратову иду као гробу мученика.

Одмах до пута с десне стране види се мноштво гробова, које свет назива „јуначко гробље.“ Туна су начињене две текице, од којих у једној се пале свеће и кандила, а у другој се не пале ни свеће ни кандила, али за то из ње изилази неки мирис, који привлачи себи путнике. На двадесет хвати од ове две текице, поносито стоји велика текија или тулбе, а унутра има две гробнице, од тесаног мермера, са белегама чело главе; ни у овом се тулбету нигда не пале ни свеће ни кандила, у њему је вечита тишина и ноћу вечита помрчина. На питање ко је ту сарањен, ви ће те добити одговор: „ту је сарањен ђаурски цар Лазар са својим првим санџактаром (стегоношом)....“

Ступајући даље од једног споменика до другог, са једнога гроба на други, корачајући са бурумка на бурумак преко Неманићског моста, сниже саставака Вељуше и Старе Реке, у које се улива још неколико речица, ми смо већ у Приштини, престолници Немањиној. И Приштина је сва усијана српским старинама, од којих, развалине дворца, придворне цркве и двориште Немањино, на најузвишенијем месту приштинском, према сарају (висина изнад мора 1770 стопа), сада турска влада продаје за 300 дуката. Ми се нећемо задржавати у Приштини, а ком је стало до старина, нека узме и прочита књигу г. Милоша Милојевића „путопис праве старе Србије“, већ хајдмо, мимо турских

винограда Ветерником, преко речице Ветерника, Ајвале к реци Грачаници, према планини Вељетену. Од Приштине је довде около 2 сата. И глете св. Грачанице, задужбине краља Милутина. На њојзи је пет кубете; сва је оловом покривена. Ви очекујете да звоно огласи службу божију, те да се на његов глас искупе браћа на молитву; напразно чекате: једно мало дрвено клепало није кадро да се разлегне на далеко по равноме Косову и да огласи божју литурђију у овој дивној српској задужбини. Пошто смо прегазили р. Грачаницу, погледајте у лево, оно је планина Вељетен, а дуж пута су села: Бабуш, Скуљанове, Липљани, а на десно право до Ситнице, где је најшире поље Косово, место, које се зове „пропаштина.“ Од Грачанице још ћемо прејездити преко пет речица до р. Гадимке. На лево су села: Гадим, Миросавље и Бинач, одклен извире Бинча-Морава, са висине изнад мора 1473 стопе; ту су развалине града Мораве, о коме слободно можемо рећи, да је најстарији српски споменик, очуван и данас у називу кнежевине Србије „Краљевина Морава“; на десно је Ситница, а пред нама Ћемерли-ћуприја, блато Рабовичко и језеро Сазлија. Но немојте се шалити главом да му ближе приступите од черека сата, јер ћете намах утонути без трага и гласа. С тога је овде постало поговицом блато рабовичко и сазлиско, кад се говори о изгубљеној ствари, за коју се мисли, да се нигда неће наћи: то је језеро сазлиско.

Из Сазлије извире Ситница. И туна је пупак Косова, јер одмах иза Сазлије, све воде теку на исток, кроз Качаник у Архипелаг. Иза Сазлије је село Неготин, а до пута арнаутско село Сазлија. Али какво ли је оно пред нама, у десно четвртасто брдо, и шта ли је оно на његовом темену? Оно вам је старинско Родимље, од урошеве смрти јадно Неродимље т. ј. оно је Урошев замак и уро-

шеви двори, одклен га је, по народњем причању, однео у Срем Голуб Проић, у манастир Јазак. Оно што се блиста и вијуга у подини брда Неродимског јесте р. Неродимка, која се, веле, више Неготина дели на два крака, од којих леви крак утиче у језеро сазлијско, а десни главни тече на Варош, на Стари Качаник, покрај села: Грлице, Стагова и код Качаника утиче у Лепенац, а овај више Скопља у Вардар. Код Сазлије је дакле најузвишеније Косово, јер се туна воде деле, те једне теку на исток, друге на запад, а треће, као Бинча-Морава на север. Према нама је на југ Голеш брдо, више кога утичу у Ситницу, р. Црнољевска, а сниже Голеша, Горња, а са Чечавице Доња Дреница теку поред Голеша, састају се и утичу у Ситницу. Около тридесет и две реке и речице и два језера заливају поље Косово, те је тако родно да је још старински наш летописац о њему рекао: Мурат се заустави на Косову, на земљи изобиљној златом, сребром и осталим рудама; хљебом и вином и сваком људском и скотском раном. С тога на Косову и около Косова има 18 српских градова из времена владе Неманића, са четири вароши: Јањево, Митровица, Вучитрн и Приштина.

И тако је Косово у хидростатијском смислу најзаливеније место; Косово је веома узвишено равниште и средсреда балканскога трипоља; у историјском смислу, Косово је најсветија српска успомена, у таквоме природном склопу, да се о њему слободно може рећи, да је тај склоп божанска архитектура. На средишту те божанствене архитектуре налазе се гробови и српских и турских јунака и гробови два цара — српског и турскога; свака је прегрш косовске земље скупоцена њихним потомцима! Човек једанпут умире. И заиста, кад је тако: онда нема за човека ништа красније, него умрети смрћу косовских јунака т. ј. или бранећи или отимајући царство. Ропство није

достојно човека. Један летимички поглед на Косово, може уврстити Србе у ред најхрабријих народа у Јевропи. Негледећи на све то, ипак Србина обузима нека туга на Косову; зашто?

Нису узроци те туге гробови јунака, — бољом смрћу нису могли ни умрети; нису узроци те туге ни гробови оба цара: од њих никог прослављенијег и чувенијег нема — они вечно живе и живиће, докле тече њихних потомака; није узрок те туге ни цвеће косовско, — оно миром мирише; нису узроци те туге ни саме развалине косовске, — јер ничега вечитога на свету нема; није узрок те туге ни свршетак боја косовскога, јер једна битка није кадра да упропасти један народ....

Ту тугу и жалост у грудима Србина проузрокују три злочинства, која се једно с другим рукују и једно друго дозивљу, над „пропаштином“ у Косову: Звечан дозивље Неродимље, Неродимље Звечан, и обоје пружају руке Грдечу између Ситница и Приштине, и тајанствено једно другом тако шапућу, да сваки чути може:

— У Звечану је син удавио свога краља и оца — Душан Дечанскога;

— У Неролимљу је старатељ и кум Вукашин убио своју попилу, цара и кума Нејакога Уроша;

— Грдечом је одвео Вук Бранковић велики војвода, војску, те издао Србина, таста и цара Лазара на Косову.

У сва три догађаја поглавиту улогу врши невера.

Невера је узрок туге Србинове, те жалостан рајује, робује и ћаурује већ има 500 година!

1. Августа 1873 год. Звечан.

П. Срећковић.

ПОДАТЦИ ЗА ИСТОРИЈУ ЦРКВЕ У СТАРОЈ СРБИЈИ[1]

IV.

У монастиру св. Марка на 1 и по сата од Призрјена, сачувана је једна голема рукописна књига из прве половине 14 вјека, а садржај јој је толковање Феофилакта, бугарског на еванђелије по Матију и толковање Јована Златоуста на 4 и 5 псалме. И ако нема насловног листа, на коме би се могло наћи име саме књиге ове, али на задњој корици њеној изнутра стои у тајној азбуци сљедујуће: **ѡко поѣоѯоѣнк нѡѣь коноѳ ѣлѯкеѳ, ѣѡоѳкпоѣкнѳ.** т. ј. сиа катаматеи[2] ест Павла Томина Ахлаикатина. — На празној страни после прве беседе Златоуста на рјечи 4-ог псалма: **кьнѥгда къѯкахь ноуслыша мє бог правды моє** и пред другом беседом истог на рјечи петог псалма: **глаголы моє кьноуши господи, разоумѣи ѯкамніє моє** стоји сљедујућа забележка: „**гаѣла** (1731) въ лета ввремѧ блаженѣишых и словеснѣишых господинъ господинъ Патриарх Моисей месеца ноеврия 1. приде впризренъ и постави митрополитом Ісаиѧ Димитриевича и вто време бистъ хотѣнием божие ѹдари громъ ѹ еднѹ ѿамию и сокрѹши до конца придох в село Мѹшѹтище не приѧша мнѣ ѡбретох

[1] Додатак мојим забелешкама наштампаним у Гл. књ. XL.
[2] Катаматеа — слово грчко — значи: по Матију.

храмъ разорен света троица пакъ придох в предели Хоришкиіа в черковъ храмъ светаго апостѡла еванґелиста Марка не имѹщи в немъ наставника и положи смотрителѧ і ѹправителѧ ігуменомъ киръ Серафо и сопредели емѹ черковъ светѹю троицу въ схитъ да будет емѹ възнажъ всему диѣинѹ (тако) іилирикѹ српскоме за вѣчное скончание рѹкою Митрополитъ Ісаиѧ Призренски Тѹцакъ.“

Изнад ове забелешке бивши, у почетку текућег столећа, игуменом тог монастира Дионисиіе назвао је поменуту катаматеу кормчом: „Сия кормчия, вели, успение пресветѣи Богодици Митрополи призренскои в кѹрило.“ [1]

На свршетку још друге рукописне књиге „Триод“, сачуване у истом монастиру забележено је тако: „сіѧ божествена и свещенаа и дшеполазьна книга глаголѥма Ѳріѡдь списасе повѣлением въсеѡсвященнаго митрополита влъчитрънскаго кир Іѡсафъ. Въ лѣтѡ .зпѕ. (7086) въ храме светаго Николае Сибавачъскомѹ оу Чичавице.“ [2]

У монастиру Дјевичу, у коме сам био на покладе Петрова поста ове године, чува се један штампани великопостни Триод, у коме стоји ова забелешка: „Да се зна сиа книга глаголѣми триходь кѹр попа Вѹика и покълонисмуе въладика нишевъски и лесковачьки кѹр Етиміе въ лето .зр. (7100). Въ то лето поидоше торьци на бечь ничьтоже не получише въ таже въремена бисть турьски царь султань Мехьмедь благочаствиже Петарь(;) немачьки Игнациіе Леоподъ.“

На прекрасно писаном једном јеванђелију принадлежећем 14 вјеку и сачуваном у исмом монастиру стоји сље-

---

[1] Курило сад је махала у Призрену међу осталима, који састављају Љевишу Призрена т. ј. љеву страну Бистрице, у којој је била митрополија по имену Љевишска, као што сам већ забележио. Гласник књ. XL.

[2] И сад постоји православно село Сибовац на 1 и по сат од Приштине к западу под планином Чичавицом.

дујућа забележка; „Изволѥніем ѡца нерождена. И поспѣшеніем сина ѿ ѡца рожденна. И съвръшеніем светаго духа ѡ ѡца исходещаго и на сине почивающаго. Съписа се си светыи и бжствныи четвороблговѣстникь трудѡм и потъщаніем и усрьдіемъ и цѣною ѿкупа. Иже въ христа бога благовѣрнаго Двда (Давида?) с братіами ѿ села Маріна[1] Въ храмѣ въведеніа въ црковь пречстыѥ владичице наше богородице и приснодѣви Маріи, идеже и мощи повичают преподобнаго оца нашего и чюдотворца Іѡанникіа пустини жителѡ при патриарху блаженому пекскому кир Іоану. И при игумену тоѥ обитѣли кир Вісариѡну съ братіами. Въ лѣто .зрг. (7104) Нѡєврія .кѕ. (26) дьнь у Девічю. И аще кто ѿимет от сего мѣста светаго сіе евангеліе да му естъ пресветаа богородица съпърница и светыи Іѡаникіе на страшномъ судѣ.“

На крају једног старог рукопинсог еванђелија, сачуваног у Пећи, забележено патријаром Арсеном Черноје-вићем сопственоручно сљедујуће:

Арсеніе божіею милостію архіепископъ пекски, и патріярх вьсех четирех стран.

Смиреніє наше пишет, понеже да є вѣдомо всакому хотещому разумети сіе наше рукописаніє.

Како божіем изволеніем изволи се мнѣ смѣрномъ архіепископу пекском, и проч. проходити. Иже по благодати прѣсветаго и животворещаго духа данними ѡбласти всех србских и поморских и бльгарских землъ: и пріидѡх зде въ монастиръ Ѡсоговъ и ѡбретѣ се некоѥ нестроєніє о црковни вещех. Паки се състроише и изнесѡше црковніє ѹтвари пред смѣреніеми и ѡбретесе кандил сребрних .мз. злаѣи[2] сребрених .к. чаш. .з. дискоса. .а. наѳорник. .а.

[1] Село Марина налази се не далеко од манастира Дјевича, сад тамо су житељи Арнаути.

[2] позлаћених.

чаша велика с поклопом. и єдна чаша ріеђа (ову рјеч не можемо прочитати) Чрьноевића. .в. потира и єдан велик древни (дрвени?). .в. кѵвота. .з. (§?) ромснце[1] и єдна велика. .в. тиквице. (?). .в. ручке. .в. кадилнице. .д. еванђелія. .м. и .з. крьстова. єдна панаѣѵа. .р. .ф. кашичица. .в. звездице. И две щаке.* сиа вышеписана вса ѿ сребра. И аште єще кого духъ свети наставит да приложит что светеи цркви да вьписует се ѿ вышереченихже ѹтвар аще кто дрьзнет чесѡ некѹде денути да є проклет. и да му є съпарница мати божіа и светы ѿцъ Іѡакѵм на страшному сѹдѹ нъ съвъвъкѹплаена стрежите и прилагаема съблюдаите яко да въблагих ѹспеете, тако да весте, и прочеє благодетъ божіа бѹди съвами. амин.

Писао сіє въ всако ѹтврьжденіє и съхраненіє лета ѕрчд (7194) .ахпѕ. 1686) месеца .ф. Февруара .ка. (21). ѹ Ѡсогѡвѹ. Арсеніе.

Тыже ѿ благоразумни читателю ѿсѹдѹ възврати се и поищи вя накончаніє Лѹки еѵангелиста и ѡбрещеши и єще неколико словеси. (И управо на крају еванђелија Лукина стоји написано ово:)

И єгда пріидѡх зде ѡбретѡх ігумена Кирила і єклисарха Стефана, и старца Максима и повьлех ѥклисархѹ да чати по въсе вечери акафист пресветѣи богородици и да учини по .т. (300) поклон по въсе вечери. И всем якоже повелехѡм да є проклет и тръклет и задьржан. —

(Ову забелешку списао с оригинала и поклонио г. И. Н. Ставрић управитељ призрјенске богословије).

Осим оних надписа које је г. Милојевић снимио у Јањеву, има још на једном камену, нађеном у време зидања данашње цркве латинске на темељима некадашње право-

---

[1] Ромнјенча, руменча (Дубровн.) — бакрен суд за воду (Срп. рјечн. В. С. Караџића Беч, 1852. стр. 654.

* Т. ј. штака или патарица (жезл).

славне, а који се сад налази ўзидан у западном црквеном зиду повисоко над западним вратима с поља, изрјезан је готички надпис.[1]

На другом камену нађеном у исто време у Јањеву, али не узиданом у зид, стоји сљедујући латински надпис:

D. M.

M. V. M. F. Syccesso et Aelio agrippina ejus parentibus et ac aselepia di generoornm aeli ingenia et siccessa Agrippae licet mnovanti ingeuus genere durel aurelionu Nepos. B. M. F. E. C.

Havet Rosiaee.

Писмена су ова писана почетним словима латинским.

Наоколо звона садашње цркве латинске у Јањеву, у име св. Николе, бивше православне у старо доба, налази се такође готички надпис.[2]

Наоколо звона које служи за избијање часова у Приштини, постоји чудновати сљедујући надпис:

АУЄСТЬКАѦПѿ ЛАЖФ ЋКЖТА МѢЛЖ ЖЖПАН НѦНМО ЛАВАН· Л· 769.[3]

Незнам шта је то! — У Приштини казују да је ово звоно донесено из Србије у време устанка Карађорђева, као што је звоно у Гилану и с. Момуша (близу Призрена) и у самом Призрену. —

На часовом звону у тврђавици призренској стоји наоколо овако:

Сїє ѕвоно приложи Ѯорѯє Петровић ѵ варош Смсдерева. *1808.*

Има на звону ликова свтих угодника. Ово сведочи, да је звоно било у некој цркви смедеревској.

---

[1] Немајући готских слова, није овај надпис стављен. Кор.

[2] Због немања готских писмена и овај је надпис изостављен. Коректор.

[3] А овај надпис је снимио за мене г. Барболио, лечник турске војске, у Приштини.

Звоно ово виси на особито подигнутој са'ат-кули на западној зидини призренске тврђавице. Над самим вратима кроз која се улази у споменуту са'ат-кулу, стоји у стиховима (по форми мефаилун)[1] на турском језику надпис из кога се види, кад је ова кула саграђена, кад и од куд звоно донешено, као и то, које је године исто ту намјештено. Преко свега тога и сами је садржај истог надписа веома занимљив, који од речи до речи овако гласи:

Зехи люфт-исси мевљаким идер муминлерэ икрам
Мюцахидине иусретлер бехер са'ат кылыб ин'ам
Белиград-у-Семендре хем музафати нице куља'
Олуб фетхине ме'мур эмриле чок аскер-исљам
Лива-и-пюрзерин валиси махмуд паша зншан хем
Мюрад-и-падишах узре чекюб срб устюне а'лям
Нице кюффар-и-србин урдилер а'накына шемшир
Аялери эсир олуб дахи маллари игтинам
Биавниља мюэссер олду чун фетхи белиградин
Мюцерред нийети хайриле пашаи зуљ ихтишам
Семендредэ ганимет алдыги накуси а'љаи
Хасин бурцунда са'ат ваз' идуб вакты кыла и'љам
Шюкюр бир эшреф-и са'ат гелюб нури диди тарих
Бюленд сада цедид са'ат идуб исаљ ферах-
пеіам.

„О, колико податељ сваке милости — Бог, узвишава своје правовјерне, награђујући борење се за веру, победама сваког часка!

„Не гледајући на многобројне тврдиње — Београд, Смедерево и остале у њиовим окружијама, но наредби свемогућег послана је силна војска исламска да њи покори.

„А по вољи падишаха, заједно са другима и преславни валија призренске области — Махмуд-паша високо је уздигао развијене заставе против Срба.

[1] Род нашег јамба.

„Колико су тада Срба кјафира побили, колико ли су их изсекли, колико ли су њиних жена и дјеца заробили,[1] а колико имаовина разграбили!

„Са помоћу божијом предузеће је крунисано сјајним успјехом. И кад је и Београд освојен, величанствени паша (т. ј. Махмуд паша Ротуловић) једино с задужбинском намјером

„Задобио је у Смедереву и једно врло љепо звоно, које је подигао на кулу (ове) тврдиње, за то, да гласи о времену.

„Хвала богу, диван је саат изишао; а по казивању Нури[2] ове године: „(овај) нови саат јаким гласом издаје вјест о радости.

Ово посљедње значи: хиљаду двеста двадесет девету (т. ј. 1813-ту г.). Начин оваког означавања година обичан је код Турака и зове се азбучно бројање (абџед хесаби).

Дајем на знање свакоме, који би желио видити звоно на саату близу цркве успенија Богородице, бивше митрополије призренске по имену Љевишске, да се труди узалуд, јер нема никаквог надписа на томе звону, као што нема надписа ни на звону у Ораховцу. (Ораховац стоји од Призрена на 1 и по сата путем к сјеверу).

У теки (турски манастир) Ораховачкој међу плочама има две плоче с овим надписом:

D. M.
SCERVIAE
DVSSITAES
VIXAN XXX (30)
INTER FECIVS

---

[1] Само у Призрен је било у то доба донешено заробљених жена и дјеца до 30 душа.

[2] Секретар Махмуд-пашин, који је и писао ове турске стихове.

ALATRONI
BVSSITAPA
SIPF .P. ETSIBI
FICAIAFD ~
SICONIV
GIB - M - VI
VSF. C. O.

Ово је изрезано на надгробном камену, који има 2 метра дужине, 60 сантиметра ширине и 40 сантиметра дебљине. На врху су изрезана два лица: једно мужско а друго женско.

Други камен у два пута мање од првог са овим надписом;

D. M.
AVR — CAΓV
IAVIXIT
ANNIS ⁜ (20)
PO PAA
F. B. M.

На путу од монастира Дјевича у с. Кјево, постоји село по имену Јошаница на 5 сати од Ипека. Сад ово село спада у непокретно имање Абдулла-бега, станујућег у Ђаковици. На једном врло згодном врху сачувана је једна црква, али су кубета као и сав кров цркве пали. Хришћани станујући око ове цркве казивали су ми да они славе Спасов-дан. Црква је била некад врло љепа и велика. Олтар заузима мјеста 4 корака, средња или црква верних дугачка је 6 аршина. — У овом делу цркве врло су добро сачувани 4 стуба од белога мермера, на карнизима којих од све четири стране врло лепо урезане главе лава, јагњета, овна, бивола, анђела, човјека и др. створења Божија. — Припрата или трапезна црква има 5 и по корачаји. Живопис је такође добро сачувана на источној јужној и западној страни, али на северној је опала. Жи-

вопис је из 15 вјека, како се даје извести кад упоредимо исту с другим живописним иконама тога вјека; али да је црква ова још старија од означеног вјека, то доказује доњи живопис (фреска) који је јамачно био пре. На јужној страни цркве овде онде види се тај први прастари живопис. Одежде су свију угодника све сасвим беле. — У олтару на главном угнутом мјесту са истока насликан је Христос држећи у левој руци јеванђелије, а другом руком благосиљајући, с надписом: **Іс҃ус Хр҃стос. ѡсѡтир** (о сотир т. ј. Спаситељ). На средњем делу цркве верних (међу дирецима) има плоча с овим надписом:

месеца ѡктобра .кд. дьнь прѣстависе монахь василие а зовомь владиславь моишикь сы же и гроб его зде.

(т. ј. месеца Октобра 24 дан престави се монах Василије а зовомь Владиславь(?) Моишикъ сыже и гробь его зде).

У трапезној цркви, на сјеверној страни стоји плоча са овим надпис:

месеца сектебар .кд. дьнь прѣстави се рабь Христовь Илие а зовомь Тоудорь моишикъ се же и гробь его зде

(т. ј. месеца сектебар 24 дьнь престависе рабь Христов Илие а зовом Тоудорь Моишик се и гробь его зде).

На плочи пред вратима која воде у цркву верних овај је надпис искусно изрезан на исти начин, као што су и друга два: „мца ноевра вь .з. (7) дьнь престави се Иѡвань а зовом Дра.....[1] вечна моу паметь зде лежи тело его.

Ни на једном из ових надписа нема године. Свуда око цркве постоји велико прастаро гробље са каменим крстовима, али без надписа. Над мермерним прозором олтара с поља на полуокружију изрезан је врло фино орао с двема главама, само без круне. На сто корачаја од цркве даље види се, да је ту где је сада амбар спахијин, била

[1] Ову рјеч нисам могао потпуно прочитати: да није Драгаш (Деспот?)

зграда од црвене тугле, јер се многе такве тугле виде на тлима. Црква у Јошаници (у хрисовуљу дечанском стоји Јелшаница) старија је од монастира дечанског, јер се у хрисовуљу том већ спомиње о њој као о нечем извјестном свима. — Јамачно је, да је ту био монастир.

Мислим да неће бити неумјестним, ако ја овом приликом покажем мјесто гди је рођен Петар Коришски. Г. Новаковић у издању живота његовог (Гласник, књ XII, 1871 г.) није одредио гди је то село Унемир. — Село ово и дан данашњи постоји у Пећском окружију[1] на 7½ саата од Ораховца к истоку, на ¾ саата од с. Кјева к западу, на 1 сат од с. Долаца к југу, на 2 саата од Јошанице опет к југу и на 9 саата од Призрена на сјеверо-исток и на 6½ саата од Пећи к југо-истоку. Ово се село спомиње и у крисовуљи дечанског краља а пише се готово исто тако, као и у животу Петра Коришског т. ј. оунемир, а и сад се друкче не произноси него Унемир (има 15 куће арнаута, из њих 5 Латина дошљака).

Близу овог села на хумићу шумом покривеном постоји црква св. Петра и Павла. Становници села Кјева (сви су православни) казују, да је ова црква била монастир. Они су зачудо сачували до данас предање, да је у томе манастиру постио Петар Коришски, као што мени казаше. Дакле, ово предање се добро слаже с предањем у животу Петра Коришског (Гласник, XII, 1871 г., стр. 324), да се он ту покалуђерио и у колиби испоснички живио. —

Призрен, 15 јула 1874 г. Ив. Јастребов.

---

[1] У некадашњој Диоклитији хвостньскые, као што вели писац живота Коришског: Диоклетијом хвост'нском у старо доба називале се све стране где се сад налази монастир Дјевич, поменута горе села, јесу села барјака Остро зубског и Дренице. Да нијо с тога што су сва та мјеста покривена дубовом шумом? Јер Хвостна значи Дубовина код Чеха, како ми се чини? —

МЕРА ДУЖИНЕ

(COMPARATOR)

НЕЗАВИСНА ОД ПРОМЕНЕ ТОПЛОТЕ.

ИЗМИСЛИО И КОНСТРУИСАО

ЉУБ. КЛЕРИЋ.

Знамо да се сва тела од увећане топлоте шире, па но томе и свака мера, која би на 0° имала своју нормалну дужину, била би дужа над тим степеном топлоте, а краћа, кад би се оладила испод тог степена. Из овога излази да и мерења нису тачна, кад истом мером на разним температурама меримо. Кад температуру не би у рачун узимали, понајчешће би нашли, да је неко одстојање краће, но што је у самој ствари; то долази отуда, што меримо таквом мером, која је упливом топлоте постала дужа, но што је њена нормална дужина. С тога се при сваком тачном мерењу опажа и температура мере, па се према томе корекција израчуна, и мера се своди на њену нормалну дужину, а то је дужина на температури 0°. Као пример оваквог тачног мерења, навешћу мерења основица за већа премеравања земаља, а тако исто и при неким физичним опитима води се овај исти рачун о нормалној дужини мере. Уплив температуре на дужину мере има не само теоријску, него и практичну вредност, с тога су физичари одлучили, да се мере за тачна мерења граде од платине или стакла, а то су тела која се на топлоти најмање истежу. Као што се види, овом је мером само умањена погрешка мерења, али никако није

са свим отклоњена. У најновије доба тражен је други неки метал, који се на топлоти мање шири но платина, и тако је на једном скупу у Паризу усвојена за то легура од платине и иридијума. Пре четири године поднео је Soleil француској академији једну меру од берила, која ни на којој температури своју дужину не мења. Поодавна је опажено на кристалима берила, да се под утицајем топлоте скупљају у правцу њихове главне осовине, а истежу се у оном правцу, који стоји нормално према главној осовини; из овога излази дакле, да се ови кристали никако неистежу нити скупљају у оном правцу, који је у средини између ова дра поменута правца. Солеј је исекао кристале берила у овом правцу, па је добио плочице, које ни на којој температури своју дужину не мењају; од ових плочица градио је мере, које одиста задржавају своју праву дужину и на нижој и на вишој температури. Као што се види, ова мера одговара свима условима, који се траже од једне мере за тачна мерења, само што је берил по себи скупо тело, па би мало њих такву меру имали, а осим тога не находи се у великим кристалима, да би се од њега дужа мера наградити могла. Поред свега овога нужна су тачна оптичка посматрања, те да се кристал берала одиста пресече у оном правцу, у коме му се дужина никако не мења. Ове три незгоде чине те мера од берила још није јако распрострта.

Ја подносим овде друштву опис и цртеж једне моје мере, која потпуно одговара свима условима, што сам их код мере од берила набројао, а која има у исто време превагу над овом мером у томе, што није скупа, доста се лако може наградити, и што јој дужину од воље дати можемо. И моја мера не мења своју дужину под утицајем топлоте. Ја ћу овде прво да опишем ту моју меру, па ћу онда прећи на израчунавање њено.

У Сл. 1. (види таблицу I) нацртан је укупан изглед те мере. Мера сама означена је у тој слици са *AB;* она се састоји из два различита тела, која су, као што ћемо мало час видети, стакло и бакар (или ма који други метал). Од 1 до 2 бакар је, који лежи на стакленој плочи *m n* (Сл. 3.). Бакар код 1. (Сл. 1.) има као неку куку, са равном површином *a c* (Сл. 3.), ту површину додирује стаклена плоча *m n* и то у тачку *m*, а додирује је дејством федере *k l*, који се о дрвену површину *o p* одупире; други крај стаклене плоче *n* означен је у сл. 4. цртом s *z*. Та два мерила (бакар и стакло) леже у једном дрвеном сандуку, који је код 1 5 (Сл. 1.) и код 4, (Сл. 2.) отворен, како би се увек могло видети, да федер одиста притискује, и да је бакар и стако непрестано у додиру на равнини *Y'Y'* (Сл. 2.). Бакарна плоча има слободног простора од 2 до 3 (Сл. 6.) или од *a* до *d'* (Сл. 3.) па се може по вољи дужити и скупљати. Све ово са кутијом заједно метуто је на једну даску, која је тако ижљебљена (: *e f g h i k* Сл. 2.:) да кутија може у њој стати, а да површине стакла и бакра (*a' b* Сл. 6.) леже у равнини *a'' b''*. Даље *x v* и *y v*, то су два метална мерила, од ма каквог метала, који се оштрицама код *v* само додирују, и могу се другим својим крајеа око горњих ивица металних призама *p* и *p'* (Сл. 1.) нагибати, као теразије око своје тачке вешана, а тако исто горњи крајеви тих мерила могу се код *v*, у ужљеботини *j v δ*, окретати, а да се увек у ивицама додирују. *α β γ δ*, тоје једна коцка, која се може кретати правцем *D C* и обрнуто, и то кроз један јарам *α' β' γ' δ'* (Сл. 4.). Сам јарам видимо у Сл. 1, ту је означен овим писменима: *α' β' γ' δ' m n m' n'*, а просек његов види се у Сл. 4. *α' β' γ' δ'*. Да се не би јарам кретао правцем *C* или *D*, провучен је кроз отворе *r* и *s;* отвори су ови у комаду *MN*, који је за даску утвр-

ђен. Јарам се овај креће само правцем $A\ B$ и обратно; за то и јесте могуће да се тачка v сваким могућим правцем креће. Кретање јарма правцем AB ваља да је паралелно са правцем OP, а кретање призме DC ваља да је нормално, према кретању јарма. Коцку $\alpha\ \beta\ \gamma\ \delta$ притискује федер $\varphi\varphi'$ правцем CD, и то чини те се мерила ивицама својим у v увек додирују. Федер је утврђен на коцми, а одупире се о површину $\mu\mu'$. —

Одстојање оних тачака (x, y), где доњи крајеви поменутих металних мерила призме додирују, остаће на свакој температури непромењено, и то из ових узрока:

Узмимо ма каква дра различита метала, који се на топлоти различито истежу. Нека је једнога коефицијенат истезања δ, а другога δ_1. Нека је на температури t^0 један метал дугачак X_t, а други Y_t. У Сл. 1 положена су

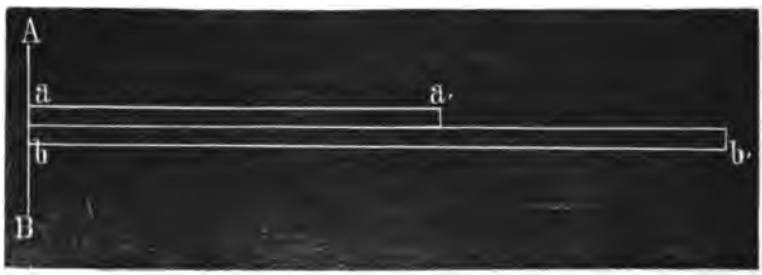

Слика 1.

та два метала једно на друго, од којих $a\ a$, претставља дужину X_t, са његовим коефицијентом истезања δ; $b\ b_1$ представља дужину Y_t. са својим коефицијентом истезања δ_1. Положимо их тако, да једним својим крајем додирују раван $A\ B$, па сад меримо им тужине од те равни. На некој другој температури, узмимо на температури $t_1 > t$, имаће ови метали седеће дужине:

$$X_{t_1} = X_t + \delta\,(t_1 - t)\,X_t \;\ldots\ldots\; \alpha$$
$$Y_{t_1} = Y_t + \delta_1\,(t_1 - t)\,Y_t \;\ldots\ldots\; \beta$$

Одузмимо прву једначину од друге, онда ћемо имати на температури t_1 разлику дужине ова два метала, а то је одстојање од a' до b'; које нам претставља ова једначина:

$$Y_{t_1} - X_{t_1} = Y_t - X_t + \delta_1 (t_1 - t) Y_t - \delta (t_1 - t) X_t$$

или

$$Y_{t_1} - X_{t_1} = Y_t - X_l + (\delta_1 Y_t - \delta X_t) (t_1 - t) \ldots 1.$$

Кат би у овој једначини с десне стране све познато било осим t, онда би лева страна исте једначине зависила једино од t_4. Кад би нам на против лева страна ове једначине у свима приликама могла да да неки константан број, онда би ту диференцију като такову могли врло угодно за непроменљиву меру узети.

Узмимимо да је та диференција равна некој конститној количини C, и разгледајмо под којим би условима то могло бити. По тој поставци добили би овакву једначину:

$$Y_t - X_t + (\delta_1 Y_t - \delta X_t) (t_1 - t) = C \ldots . 2$$

Докле год ова једначина завист од $(t_1 - t)$ као произвољно променљиве количине не може она као таква ни постојати. Само у оном случају пак не ће зависити од $t_1 - t$ ако учинимо да су X_t и Y_t тако удешени да је којефицијенат вд $(t_1 - t)$ раван нули. Кад то учинимо добићемо из горње једначине ове две:

$$Y_t - X_t = C \ldots . 3.$$
$$\delta_1 Y_t - \delta X_t = O \ldots . 4.$$

У овим двема једначинама имамо четири непозната, но ако изберемо два метала, који ће нам диференцијом своје дужине дати у свима приликама константну дужину, то нам је тиме познато и δ и δ_1 па онда имамо још само два непозната члана у овим једначинама, а то су X_t и Y_t, које можемо рачуном одредити, јер имамо два непозната и две једначине.

На овај начин одређено X_t и Y_t, даће нам диференцијом њихових дужина константну дужину C, која од уплива топлоте не зависи; а тиме једначина 2 задовољена.

Нека је на пр. $C = 1$ метар, онда ћемо последње две једначине имати у овом облику:

$$Y_t - X_t - 1 = O$$
$$\delta_1 Y_t - \delta X_t = O$$

Кад из ове две једначине одредимо X_t и Y_t, добићемо у диференцији њихових дужина увек 1 метар, т. ј. оно ће бити 1 метар на температури над и испод t.

Дужина свију мера обично се одређује на температури 0°, па за то ћемо и ми дужине Y_t и X_t одредити такође на температури 0°. Кад ово учинимо добићемо ове две једначине:

$$Y_0 - X_0 - 1 = O.$$
$$\delta_1 Y_0 - \delta X_0 = O.$$

Код опет ове две једначине по X_0 и Y_0 решимо добићемо следеће:

$$X_0 = \frac{\delta_1}{\delta - \delta_1} \quad \ldots\ldots \alpha.$$

$$Y_0 = \frac{\delta}{\delta - \delta_1} \quad \ldots\ldots \beta.$$

Из овога је тек увиђаван принцип, по коме сам ја моју не променљиву меру построио. YY (Сл. 1.) и $Y'Y'$ (Сл. 2), то је нулна равнина, од које ћемо дужине мерити. Ваља дакле два тела једно на друго тако положити да њихове дужине меримо од исте вертикалне равни, а та означена у Сл. 1 са YY.

Ја сам моју меру тако постројио, да је горње тело бакар, а доње стакло. За тим сам на бакру обележио црту p, која по једначини α одстоји од равнине YY за дужину

X_0; тсто сам тако и на стаклу обетежио црту p_1, која по једначини β одстоји одстоји од равнине YY_0 за дужину Y_0. Одстојање од p до p_1 равно је у овом случају 1 метар. Кад према коефицијенту истезања бакра и стакла решимо једначине α и β, добићемо за X_0 (дужина бакра) и Y_0 (дужина стакла) ове бројеве:

$$X_0 = 1{,}00466756 \text{ метар.}$$
$$Y_0 = 2{,}00466756 \quad ,,$$

Као што видимо из ова два броја, дужине X_0 и Y_0 биће увек = 1 метар, а то је оно непроменљиво одстојање од p и p_1 које сам ја на мојој мери за непроменљиву јединицу узео.

Кад би на овој мојој мери биле само те две тачке обележене, онда би њоме могли тачно одмерити само дужину једног метра, или би на њој могли контролисати само дужине једног метра. Остаде делове метра пак не би могли том справом одмерити за то, што само те две тачке p и p_1 имају релативно непроменљиво одстојање, а све остале, и на стаклу, и на бакру, међусобно су променљиве. Но како врло често имамо да меримо тачно и мања одстојања, но што је 1 метар, то сам додао овој мојој справи још два мерила, а то су vp и vp', којима ћемо моћи тачно да меримо и мање делове метра, који су такође од температуре независни. Мерила: vp и vp' могу бити произвољна, само ваља да су обадва једне дужине, и поделићемо их на онолико делова, колики део метра хоћемо да меримо. Хоћемо ли н. пр. 1 милиметар овом справа домеримо, то ћемо ова два мерила у 1000 једнаких делова понелити. Тачке: v, p и p' леже у једном равнокраком триуглу, који има за основицу непроменљиво одстојање pp'. Са променом температуре, мењаће се истина и дужина ових мерила (vp и vp'), но за то, што је осно-

вица у том равнокраком триуглу непромењива, то ће и све пруге, што су према овој основици паралелне, остати непромењене; н. пр. пруга tt'; разуме се да то вреди само за одстојања од оних тачака, што леже у правцима vp и vp'. Тако дакле паралелна пруга, која лежи у половини између: vp и vp', биће управо $^1/_2$ метра, ако лежи на стотом делу тих праваца, биће $^1/_{100}$ део метра и т. д. Као што видимо, сви ови делови метра исто тако од топлоте не зависе, као и сам наш нормалан метар pp'. Узмимо да овом мојом мером тачно одредимо дужину од 352 м. м. онда ћемо наћи на правцима: vp и vp' обележене тачке 352, па њихово одстојање, које ће са pp' паралелно ићи, биће управо 352 м. м. и које се од промене температуре неће променути.

Видесмо, да ће се дужина мерила vp и vp' мењати у сљед промене температуре, па баш с тога је и удешено тако, да се тачка v померати може. Због овога је додата направа MN, њоме је то постигнуто, да се тачка v може кретати нормално, према pp'. Осим овога тачке: p p мењајући свој положај такође од промене температуре, јер ће се одстојање pp' сваком променом температуре на десно, или на лево мицати. Направа MN тако је удешена, да се тачка v може од иста у сваки правац помицати. Из описа знамо како се коцка α β γ δ може лево и десно помицати, с тога се и тачка v може исто онако кретати, као и одстојање pp'. Сад тек можемо увидети улогу федера $\varphi\varphi'$; он чини те се мерила додирују непрестано у тачку v, а тако исто додирују и призме p и p', у тачке x и y. Повишавањем температуре продужиће се мерила, па ће овај федер потиснути, а исто тако снижавањем температуре скупиће се мерила, но федер ће се за њима опружити и коцку потиснути па ће се мерила опет у тачке v додиривати. Федер се најзад може кретати и по површини $\mu\mu$, јер је он са коцком спојен.

За сад ћу још и то да поменем, да се по овом истом принципу може начинити један клин којим се може непосредно дознати, колико варира дужина базис-апарата, од оне дужине, која му је температури 0_0 одређена, и тако се може корекција с места забележити. Исто тако овим клином можемо одредити и одстојање два апарата, кад један над другим леже. Другом приликом саопштићу друштву још један апарат за мерење базиса, који сам по истом овом принципу конструјисао; он је прост, а од температуре не зависи.

ИСПРАВЦИ И ДОДАТЦИ

К ЖИВОТУ

СТЕФАНА ЛАЗАРЕВИЋА

1. Увод. На стр. 227 вр. 19 мј. друге половице XV вијека читај: прве половице XVI вијека. — Стр. 228 вр. 22 читај: костенски. — Стр. 241 вр. 26 број 1873 испр. у 1073.

Немајући још уза се књига, кад сам писао увод, не могох се обазријети на књигу А. Попова: Обзоръ Хронографовъ. Ондје ћете наћи изречено, II стр. 45, да је Константин још некаква „Поученіа“ (Евангеліе учительное) превео с грчког језика на словенски. Разабрав послије ствар из ближега налазим, да оно још није доказано. А. Попов позва се на Ундољскога (Чтенія моск. общ. 1867, II.), али она „Поученіа“ један пут се каже да су преведена г. 1407, а други пут да је пријевод већ г. 1343 учињен, као н. пр. у рукопису који је Ундољски описао у Чтеніяма, за тијем у рукопису синод. библ. 209. (ср. Описаніе II. г. № 209), и у рукопису збирке Толстова (ср. Опис. I. № 101). Док се не докаже да је ова година у толиким рукописима гријешком записана, не може се на Константина никако ни помишљати, јер 1343 године није он за цијело још на свијету био. Покојни Ундољски домишљаше се још за некаково „повседневное исповѣданіе грѣховъ“, да је и то радња Константинова (ср. Славянорусскія рукописи В. М. Ундольскаго, у додатку на стр. 51.

зборник № 671), али и то домишљање неће бити ни на чем основано. Најпослије споменућу, да А. Попов нашему Константину још неку астрономску радњу приписаја. Цијела је истина, да се Константин пуно бавио таким питањима, а и година 1412, која се помиње у једноме од онијех чланака, посве добро пристаје у вријеме његове радње. Ипак ће добро бити да причекамо, да се нађу јача свједочанства за или против.

К оному што рекох о добријем ресавскијем изводима може се сад још ријечју указати на знаменити запис, који је г. Ст. Новаковић наштампао у своме извјештају „С археолошке изложбе у Кијеву“ (у Београду 1874), гдје се изновице посвједочава, да је доба Стефана Лазаревића пуно знамените по српску књижевност.

2. Текст. А. Попов доказа у поменутој књизи, да је компилатор рускога Хронографа многю граће за своје дјело црпао из живота Стефана Лазаревића. Али како њему још не бијаше познато, да имаду двије редакције овога дјела, не могаше он једному одломку који је уврштен у руски Хронограф под насловом „царство сербское и о запустѣніи его“ извора наћи, за то и написа (II. 53): Источникъ послѣдней статьи Хронографа посвященной Сербской исторіи — неизвѣстенъ. А сада се ево знаде, да је и тај пошљедњи одломак руског Хронографа што говори о српским стварима, извађен из дјела Константинова, али не из оне покраћене редакције, коју је А. Попов и послије у нас др. J. Шафарик штампао, него из ове потпуне и оригиналне, у којој ћете онај одломак наћи у крајегранесима 91 и 92. Овај откритак доста је знатан. Он свједочи међу другијем и то, да у вријеме, када се је састављала хронографска компилација, која је у нас позната под именом Цароставника, компилатор имађаше под руком јоште потпуно дјело, којега данас рекао бих у Русији и нема.

Али и у самоме тексту има нешто, што доказује, да живот у онакој скраћеној форми, како је до селе био штампан, није изашао испод пера Константинова. Пишући увод без текста, који је већ у Биограду био, ја нијесам могао достојно оцијенити овијех ријечи (на стр. 327): Соуть же краегранесиѧ начьнь оть десетословьнааго· Страньно и изредьно на земли владычьствовавшомоу странныи рабь приносить словоуштомоу деспотоу Стефаноу прѣводьникь Костадінь. Што значи ова опаска? Ево што. Константин пишући ову биографију придржаваше се неких чудноватих правила врло заплетене више стилистике. Особито значење имађаху по његовијем појмовима крајегранеса или скрајеглавизне. Послије „десетословнаго“ увода — у којем за чудо наши текстови доносе 13, а не 10, слова; на стр. 247 ваљало је у врсти 9 послије ријечи соупостать поставити тачку, а ријечју Соудии отпочети нову врсту с бројем .ѳ. — долази права биографија, подијељена у 93 „скрајеглавизне“ тако, да прво слово сваке ријечи, којом главизна отпочиње, има значење, као саставина акростиха, који треба да садржи више поменуте ријечи. Посакупимо ли прва слова онијех ријечи, којима у овдје наштампаном тексту главизне отпочињу, добићемо ово: странно изредно ва земи владчствоввшпми стрнпми раб приносит словоуштемоу деспотоу Стефатоу прѣводнтк консантин. Одавле се види, да на више мјеста ваља нешто поправити; једно од двога: или промијенити штогод у тексту или помакнути главизну на згодније мјесто. Мјесто ва добићемо на, ако на почетку гл. еі. претпоставимо ријечцу нь. Мјесто владчствоввшпми добићемо владчствовавшомоу, ако у гл. л. вьзиде, усчитамо вазиде, у гл. лг. по сихь исправимо у о сих и у гл. ле. мјесто и оубо поставимо оубо, изоставивши ријечцу и. Мјесто стрнпми добићемо странни, ако у гл. .лѳ. нь исправимо у а (тако и ваља, јер у оригиналу стоји збиља:

а еже) и ако гл. ма. мы же исправимо у нь оуже. Мјесто Стефатоу добићемо Стефаноу, ако главизну .ое. помакнемо на стр. 307 пред ријечи нь сицевам (врста 16-а). и збиља у рукоп. одешком стоји .ое. на оба мјеста. Да бисмо добили ријеч Прѣводник ваља у гл. .оз. извадити цијели први слог прѣ(жде) и гл. пв. помакнути или за двије врсте више пред ријечи и оубо или за двије врсте ниже пред ријечи: и пришьдшоу. А да бисмо добили Константин мјсто Консантин, ваља нам само некуда уврстити главизну .пи., која је збиља испала у одешком рукопису, за то је ни у штамп. тексту нема. Словом т почимају на стр. 319 врста 16 таже, вр. 21 таже и вр. 24 тамо. Ја бих пред ову пошљедњу ријеч ставио .пи., те ньоме отпочео врсту. Кад се изведу ове сасма незнатне измјене, добија се збиља онај акростих, који је писац желио таким закукама изнијети на видјело. Само што акростих не даје пишчева имена у форми Костадінь, како сам морао наштампати држећи се вјерно рукописа, него у обичној Константинь.

У штамп. тексту нека се исправи ово: стр. 244 вр. 9 сьвршаюте растави: сьвршаю те, вр. 13 подобьными чит. подобьнымь; — стр. 245 вр. 31 азь испр. изь. — Стр. 247 вр. 5 оудостоюнию растави: оу достоюнию, вр. 29 ждрѣби чит. ждрѣбии. — Стр. 248 вр. 21 чит. вѣрьнии. нь и невѣрьнии, вр. 29 с ријечи дрьжавьныихь пренеси број 4 над ријеч поборьшиихь у вр. 30-ој. — Стр. 249 вр. 15 чит. радовааше се, вр. 24 чит. вьпросы и отьвѣты. — Стр. 250 вр. 3 чит. заклинаю — заклинаю, вр. 9 чит. Орфеись, вр. 12 чит. Далматие Дакии, вр. 14 чит. процвьтоше. — Стр. 251 вр. 13 чит. оунымь, вр. 28 нь испр. у не. — Стр. 253 вр. 22 чит. моужьствьни. — Стр. 254 вр. 5 чит. вьсакычасьни именоують се, вр. 28 красьнѣмь испр. красьнымь. — Стр. 255 вр. 18 силь испр. у сихь, вр. 19 чит. мать аште и, вр. 28 и 29 чит.

наѥмьствоу — наѥмьства. — Стр. 256 вр. 6 виноу испр. выноу, вр. 9 пред ријеч агголскаѩ стави рјечцу и, вр. 24 вьзиде лѣти испр. у вьжделѣти. — Стр. 258 вр. 3 чит. роди Зароу, вр. 22 чит. многашти. — Стр. 259 вр. 13 чит. попираѥмы. — Стр. 260 вр. 3 нѣшь испр. у пѣшь, вр. 8 по свој прилици ваља читати: прѣродителѥвь си, вр. 24 чит. обѣштавь. — Стр. 262 вр. 15 чит. ѥзыкоу, вр. 18 чит. таковии, вр. 24 чит. довлѩѥть, вр. 25 чит. расхыштении, вр. 32 испр. многи. — Стр. 263 вр. 12 вьсею испр. у вьсего, вр. 20 изостави ријеч нь. — Стр. 264 вр. 5 чит. чинѥниихь, вр. 28 чит. о бранехь. — Стр. 265 вр. 6 ловы испр. у словы, чит. изредьныи, вр. 9 чит. крьвси (то је 2 пад. множ.). — Стр. 266 вр. 7 чит. вьсѣмь, вр. 28 оградѣ испр. у о градѣ. — Стр. 269 вр. 11 чит. исмаилтѣнина, вр. 23 чит. на Воугровлахы. — Стр. 270 вр. 5 чит. сь сыньми, вр. 15 чит. вьзмогоше, вр. 32 чит. западьнии. - Стр. 271 вр. 4 чит. богатьства. — Стр. 272 вр 1. чит. доблѥство, вр. 13 чит. Орарь. — Стр. 273 вр. 22 чит. вьзможьнии, вр. 25 уметни рјечцу и послије тешти. — Стр. 276 вр. 9 у исправи на и (и пирьгь). — Стр. 277 вр. 9 юште чит. юже, вр. 21 Отрарь испр. у Орарь. — Стр. 278 вр. 16 гыблѣмь испр. гыблѥмь. — Стр. 279 вр. 11 чит. идѣже. — Стр. 280 вр. 11 чит. Моустафа, вр. 18 чит. Мары или Марие, вр. 23 испр. и промышл. — Стр. 281 вр. 4 испред Срьблѥмь уметни ѥсть, вр. 21 чит. вьсходить. — Стр. 282 вр. 7 чит. сьсланиѥмь. — Стр. 283 вр. 15 чит. отьмьштении, вр. 21 чит. вьнѣшнии. — Стр. 284 вр. 12 испр. моусикиискаѩ, вр. 25 испр. сь сими. — Стр. 285 вр. 6 чит. сьмири, вр. 31 послије вьсегда уметни: прочитаѥ. — Стр. 288 вр. 10 чит. Іѥросалимь, вр. 19 испр. у любовь божьствьнааго, врста 22 чит. вьсприѥмлѩаше. — Стр. 290 вр. 1 чит. не тьчию, вр. 2 здола ра-

стави сьтроую у двије ријечи: сьтроу ю. — Стр. 292 вр. 2 здола мисѣхь испр. у Мисѣхь, ако није можда мыслехь, како има један рукопис. — Стр 295 вр. 5 вь испр. у кь. — Стр. 299 вр. 24 чит. повелѣ вь. — Стр. 300 вр. 5 здола лѣсѣхь испр. у весехь (рукоп. вѣсѣхь). — Стр. 305 вр. 19 чит. пожьда вь. — Стр. 310 вр. 24 чит. иде же (мјесто идѣаше). — Стр. 311 вр. 6 чит. скоудьно, вр. 16 изостави ријеч стоѩше. — Стр. 312 вр. 13 симь испр. у вьсѣхь. — Стр. 313 вр. 16 чит. Венетиисци, вр. 28 чит. навыкь, вр. 30 чит. риторьскы (мјесто риторь сы). — Стр. 314 вр. 5 вьсѣхь испр. у вьсехь, вр. 7 чит. дроугыѥ. — Стр. 315 вр. 30 поклисаре испр. у поклисара (рукоп. има поклисарѣ). — Стр. 316 вр. 8 ѥгоже испр. у ѥюже. — Стр. 317 вр. 28 вмывь испр. у омывь, вр. 31 чит. дѣлы. — Стр. 318 вр. 25 чит. божьствьнь, и у истој врсти зеть испр. у вьзеть, вр. 26 чит. вьздвигь се. — Стр. 319 вр. 1 Стана испр. у стана, вр. 18 силамь чини се да ваља читати Силамь као име сопствено; глед. на стр. 325 вр. 5 здола: воѥводы Силѣ. — Стр. 320 вр. 17 чит. опретавьше. — Стр. 327 вр. 14 чит. онѣмь.

24 декембра 1875.

В. Јагић.

B
1
1/5 пр. вс.
2
h
i
4
5
D
3
k
c